

שבוע פרשת וארא

(30 December 07 – 5 January 08)

כ"א – כ"ז טבת ה'תשס"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
א הַלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
ג אֲשֶׁר־י שִׁמְרֵי מִשְׁפָּט עִשָּׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זָכַרְנִי יְהוָה בְּרָצוֹן עֲמָךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעָתְךָ:
ה לְרָאוֹת | בְּמִוֶּכֶת בַּחֲרִיד לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהַתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֶתְךָ: ו חָטְאוּנוּ עִם־אֲבוֹתֵינוּ
הַעֲוִינוּ הִרְשָׁעְנוּ: ז אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיֹּמְרוּ עַל־יָם
בִּים־סוּף: ח וַיִּוְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בִּים־סוּף וַיַּחַבֵּד וַיִּזְלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
בַּמִּדְבָּר: י וַיִּוְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּנְאַלֵּם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיְכַסּוּ־מַיִם צָרִיהֶם אַחַד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרָיו יִשְׁירוּ תְהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׂכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָכּוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר
וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רֶזֶן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וַתִּבְלַע דָּתָן וְאֶת־חֶבְרֹן וַתִּכְרַס אֶת־עַדֹת אַבִּירָם: יח וַתִּכְעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכָּה
תַּלְהֵט רָשָׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסַּכָּה: כ וַיֹּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדֶם בַּתְּבִנִית שׁוֹר אֹכֵל
עֵשֶׂב: כא שָׂכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עִשָּׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נִפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם גְּזֵרָאוֹת עַל־יַם־סוּף:
כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִיו עָמַד בַּפָּרָן לִפְנֵי לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמָּאֵסוּ
בָּאָרֶץ חֲמֹדָה לֹא־הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם
לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזֹרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פַּעֲוֹר וַיֹּאכְלוּ
זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־אֲפָם מִגִּפְתָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָם וַיִּפְלֹל וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה:
לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְכּוּא בִּשְׁפָתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
לה וַיִּתְּעֲרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצָבֵיהֶם וַיִּהְיוּ לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשָׂדִים: לז וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דִם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצָבֵי כְנָעַן
וַתַּחֲנֹף הָאָרֶץ בַּדָּמִים: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב
אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנֻעוּ תַּחַת יָדָם:
מג פַּעַמִּים רַבּוֹת יִצְלָלם וַהֲמָה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיֵּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם בְּרַב חֲסָדָיו: מז וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵייהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתִהְלָתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּהָ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים לתודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 ה לֹא מָצְאוּ: ו רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ז וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
 ח מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ט וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: י הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו
 יא וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: יב כִּי־הִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ שְׁקָקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: יג יֵשְׁבִי חֲשֹׁךְ
 יד וּצְלָמוֹת אֲסִירִי עָנִי וּבְרוּל: יה כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצָו: יז וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לָבָם
 יח כָּשְׁלוּ וְאִין עֹזָר: יט וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יוֹצִיאֵם מִחֲשֹׁךְ
 כא וּצְלָמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: כב הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כג כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
 כד נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזַל גִּדְּעָה: כה אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְּעֶנּוּ: כו כָּל־אֲכָל תִּתַּעֲב
 כז נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מָוֶת: כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כט יִשְׁלַח
 ל דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לו וַיִּזְכְּחוּ
 לו זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: לו וַיִּדְרִי חַיִּים בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּיָמִים רַבִּים: לו הִמָּה
 לו רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוָה: לו וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוָמָם גָּלְיוֹ: לו יַעֲלוּ
 לו שָׁמַיִם יִרְדּוּ תַהוֹמֹת נַפְשָׁם בָּרַעַה תִּתְמוּגֵג: לו יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כִּשְׁפֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 לו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: לו יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם:
 לו וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוּז חֲפָצָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לו וַיִּרְוּ מִמוּהוּ בְקָהֶל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹכוּהוּ: לו יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לו לְצִמְאוֹן: לו אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרֵעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לו יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַגְם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לו לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לו וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
 לו פְּרִי תְבוּאָה: לו וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהִמָּתָם לֹא יִמְעִיט: לו וַיִּמְעֹטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
 לו וַיִּגְזֹן: לו שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: לו וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 לו מִשְׁפָּחוֹת: לו יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהֶם: לו מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמְרֵהוּ וַיִּתְּבוּנּוּ

חֲסִדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה וידבר אלקים וגו' וארא וגו' שבת פרשת וארא מבה"ח שבט, ה'תשי"ד ה
- ג) משיחות שבת פרשת וארא, כ"ו טבת, מבה"ח שבט ה'תנשי"א י
- ד) לקוטי שיחות פרשת וארא (בלה"ק) יט
- ה) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת וארא כא
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וארא ל
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לג
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וארא לה
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וארא נה
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת וארא ס

מתורת נשיאי חב"ד:

- יא) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן סג
- יב) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן סד
- יג) לקוטי תורה מבואר - ד"ה וידעת היום - אדמו"ר הזקן סה
- יד) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי סח
- טו) דרך מצותיך - שרש מצות התפילה - אדמו"ר ה"צמח צדק" סט
- טז) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש ע
- יז) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב ע
- יח) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ עא
- יט) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ עב
- כ) רשימת המאסר - אדמו"ר מוהרי"צ עד

- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת וארא עח
- כב) לוח זמנים לשבוע פרשת וארא צה

בס"ד. ש"פ וארא, מבה"ח שבט, ה'תשי"ד

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי' וארא אל אברהם גו' באל שדי ושמיי הוי' לא נודעתי להם וגו' לכן אמור לבני ישראל אני הוי'.¹ והיינו שהגילוי להאבות הי' רק באל שדי, אבל לא הי' הגילוי דשם הוי', ודוקא ביציאת מצרים שהוא הכנה למ"ת הי' הגילוי דשם הוי'. וצריך להבין², הלא גם אצל האבות מצינו כמה פעמים שנאמר שם הוי', וגם אח"כ בגלות מצרים הי' הגילוי דשם הוי', כמ"ש³ ואמרו לי מה שמו גו' אהי אשר אהי וגו' הוי' גו' שלחני אליכם, וגם לפרעה בא משה בשם הוי'⁴, וא"כ, מהי ההתחדשות ביציאת מצרים שדוקא אז הי' הגילוי דשם הוי'. וגם צריך להבין גוף ועצם ענין השייכות דגילוי שם הוי' ליציאת מצרים דוקא.

אך הענין הוא, דהנה, גילוי שם הוי' הי' במתן תורה, שאז נפעל שלימות כוונת הבריאה, כדרשת חז"ל⁵ ע"פ יום הששי, שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית כו' אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין כו'. וכיון שיציאת מצרים היא הכנה למתן תורה, כמ"ש⁶ בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, לכן שייך גילוי שם הוי' גם ליצי"מ. ועפ"ז יובן ג"כ מה שביצי"מ נרמזה גם הגאולה דלעתיד, כידוע שד' הלשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי⁸ שייכים ליצי"מ⁹, והלשון והבאתי¹⁰ הוא כנגד גאולה העתידה¹¹, שזהו טעם הפלוגתא דר' טרפון וחכמים¹² בענין כוס חמישי, והיינו, שגם הלשון שכנגד גאולה העתידה נאמר כבר ביצי"מ, וטעם הדבר הוא לפי שיצי"מ היא הכנה למ"ת (כנ"ל), ומ"ת הוא שלימות כוונת הבריאה, וכיון שאמיתת שלימות זו תהי' לעתיד לבוא דוקא, לכן נרמזה ביצי"מ גם הגאולה דלעתיד לבוא.

ב) וביאור הענין, דהנה ידוע שתכלית הכוונה דבריאת והשתלשלות העולמות הוא שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹³. וצריך להבין¹⁴, הלא הוא ית' נמצא בכל מקום, כמ"ש¹⁵ הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, ומהי הכוונה שנתאווה להיות לו דירה בתחתונים. אך הענין הוא, דמ"ש את השמים גו' אני מלא, קאי על האור השייך להעולמות ומתלבש בעולמות, אבל עצם האור, דהיינו אור הסובב, הוא למעלה

(1) פרשתנו ו, ב"ו.

(2) ראה אוה"ת פרשתנו ע' קיט. כך ד' – ע' ב'תקנא ואילך.

ועוד.

(3) שמות ג, יג"טו.

(4) שם ה, א.

(5) שבת פח, א.

(6) בראשית א, לא.

(7) שמות ג, יב.

(8) פרשתנו ו, ו"ו.

(9) ירושלמי פסחים פ"י ה"א.

(10) שם, ח.

(11) ראה ארחות חיים ח"א הל' פסח ס"ג בשם הראב"ד.

(12) פסחים קיח, א – כגירסת הרי"ף שם. ועוד. ראה לקו"ש

חכ"ז ע' 48. וש"נ.

(13) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(14) בכל הבא לקמן – ראה סה"מ תרנ"ד ע' קיט ואילך. עזר"ת

ס"ע קכה ואילך. וראה גם אוה"ת שמות ע' פ ואילך. ד"ה קודש

ישראל תרי"ד (מאמרי אדמו"ר הצ"צ תרי"ד ע' כ ואילך).

(15) ירמ"י כג, כד.

מהעולמות. וכמובן ממאמר רז"ל¹⁶ מה הנשמה ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולמות, והיינו דכשם שענין זה שהנשמה ממלאה את הגוף ומחי' אותו בחיות פרטי כל אבר לפי ערכו, הרי זה רק החיות ששייך להגוף ואינו עצם הנפש, כמו"כ מה שהקב"ה ממלא את העולם הוא רק האור השייך להעולמות, שהוא אור הממלא בלבד¹⁷. אך הכוונה בדירה בתחתונים היא שע"י קיום התומ"צ באופן של אתכפיא ימשיכו גם את אור הסובב, כמאמר¹⁸ כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, ופירש כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר דיום ההסתלקות¹⁹ דקאי על אור הסובב שהוא בכולהו עלמין בשוה. אך עדיין צריך להבין, הלא גם אור הסובב נמצא בכל מקום, דזהו מ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, אני דייקא, וא"כ, מהי ההתחדשות בהענין דדירה בתחתונים דוקא. אך הענין הוא, שאור הסובב שנמצא בכל מקום הוא בהעלם, שהרי אור זה הוא למעלה מהעולמות, ולכן אי אפשר שיהי' בגילוי בעולמות, אלא הוא בהעלם, אך ע"י קיום התומ"צ באתכפיא ממשיכים את אור הסובב שיהי' בגילוי. והיינו שע"י קיום התומ"צ ממשיכים לא רק את אור הממלא, אלא גם אור הסובב, וההמשכה היא באופן שיהי' (לא בהעלם אלא) בגילוי. והענין בזה, שאור זה שממשיכים ע"י קיום התומ"צ הוא עצם האור שאינו שייך לעולמות כלל, והוא למעלה גם מהאור האלקי שהי' מאיר בביהמ"ק. דהנה, גם בביהמ"ק האיר חיות אלקי שלמעלה מהחיות שבעולמות, כמ"ש²⁰ הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה גו', אמנם החיות שבביהמ"ק הוא ג"כ האור השייך לעולמות, אלא שבאור זה גופא האיר בביהמ"ק עצם האור. ויובן ע"פ משל מחיות האדם²¹, שכללות החיות משכנו והשראתו הוא במוח שבראש, והיינו, שלבד זאת שבראש מאירים כחות נעלים יותר מהכחות המתלבשים בשאר האברים, הנה עוד זאת, שגם החיות והכחות המתלבשים בהגוף עיקרם הוא בהראש, שהרי בהתלבשותם בהגוף באים הכחות בהגשמה לפי ערך האברים, ומזה מוכרח שהמשכת הכחות אינו באופן שנמשכים מיד (גלייך) מעצם הנפש, אלא שבתחילה נמשך מהנפש כללות החיות השייך להגוף, ובא בהגשמה לפי ערך הגוף, ואח"כ מתחלק בפרטיות ובא בהגשמה לפי ערך פרטי האברים. וזוהי מעלת החיות שבראש, שהוא כללות ועיקר ועצם החיות השייך להגוף. וכמו"כ הוא גם בביהמ"ק, שבו האיר עצם ועיקר החיות השייך להעולם, וממנו נמשך אח"כ בכל פרטי הנבראים, שזהו הטעם שהחלונות בביהמ"ק היו שקופים אטומים²² (דלא כמו כל החלונות), לפי שענין החלונות שבביהמ"ק הוא שעל ידם יומשך החיות מביהמ"ק להעולם. אך גם החיות שבביהמ"ק הוא החיות של העולמות, אלא שהוא עצם ועיקר החיות, אבל מ"מ הוא אור השייך להעולמות, והוא אור הממכ"ע, שיש בו התחלקות לפי ערך העולמות, ולכן ישנה גם ההתחלקות שעיקר החיות הוא בביהמ"ק, משא"כ בכל העולם, שזהו כמו החיות המתלבש בהגוף, שעיקרו הוא

(20) מלכים-א ח, כז. וראה המשך תרס"ו ע' תקלה.

(21) ראה תניא פנ"א.

(22) ראה מלכים-א ו, ד. מנחות פו, ב.

(16) מדרש תהלים קג, א. וראה ברכות יו"ד, א.

(17) ראה לקו"ת אמור לא, א. ובכ"מ.

(18) ראה זח"ב קכח, ב. וראה תניא פכ"ז.

(19) ד"ה באתי לגני השי"ת פ"א (סה"מ השי"ת ע' 111).

בהראש, ואילו בשאר האברים הוא הארה בלבד. אמנם החידוש דמ"ת הוא שנמשך בגילוי אור הסובב, שהוא האור שלמעלה מהעולמות, שלכן הוא בכל העולמות בשוה, וכמו החיות שאינו בא בהתלבשות בהגוף, שאין בו חילוק בין הראש ושאר האברים, וגילוי אור זה נמשך במ"ת דוקא. ואף שגם בקי"ס נמשך אור שלמעלה מהעולמות, כמארז"ל²³ ראתה שפחה על הים מה שלא ראה רבן של נביאים, הנה בשעת קי"ס ה' זה רק בכללות ולפי שעה, אבל גילוי האור שלמעלה מהעולמות שבמ"ת ה' בפנימיות, שלכן פעל גם בדברים המזיקים כו', כמארז"ל²⁴ שבשעת מ"ת לא היו בהם חרשים וכו', ולא רק לפי שעה, אלא באופן תמידי, שגם אחרי מ"ת הנה ע"י קיום התומ"צ ממשיכים את אור הסובב שיהי' בגילוי ובפנימיות. וענין זה הוא תכלית הכוונה דבריא העולמות להיות לו ית' דירה בתחתונים, שזהו מ"ש²⁵ אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי, דמה שאנכי עשיתי ארץ הוא בשביל האדם, ותכלית כוונת בריאת האדם הוא בשביל בראת"י בגימטריא תרי"ג²⁶, היינו, שכוונת ההתהוות היא שע"י קיום התרי"ג מצוות ימשיכו את אור הסובב שיהי' בהתגלות.

ג) והנה אף שקיום המצוות הוא בדברים גשמיים דוקא, נמשך על ידם גילוי אור הסובב. והענין בזה, דהנה כתיב²⁷ אור זרוע לצדיק, והיינו שהקב"ה זרע את אור הסובב במעשה הצדקה, דקאי על כללות המצוות שנקראים בשם צדקה²⁸. והיינו, דכשם שכאשר זורעים גרעין בארץ, הנה אע"פ שהגרעין אין בו לא טעם ולא ריח, מ"מ עי"ז שנקרב בארץ ומתבטלים כל הדברים הטפלים שבו ונשאר בו רק הזכות והרוחניות שבו, אזי הוא מעורר את כח הצומח שבארץ, כן הוא גם בענין המצוות, שאף שקיומם הוא בדברים גשמיים דוקא, מ"מ, ע"י קיומם בביטול ובקבלת עול, הרי הם מעוררים וממשיכים את גילוי אור הסובב. וכשם שבזריעה הרי אינו דומה תבואת השדה לתבואת האילן²⁹, דתבואת השדה נגמרים מיד, ויש שנגמרים לנ"ב יום³⁰, משא"כ תבואת האילן הם במשך זמן ארוך, ועד שיש פירות האילן שצמיחתם היא במשך שבעים שנה, כמ"ש³¹ צדיק כתמר יפרח, ואמרו רז"ל³² מה התמר אינו מוציא פירותיו כי אם לע' שנה כו', כן הוא גם בתומ"צ, שיש הפרש בין לימוד התורה לקיום המצוות, שהתורה היא למעלה מהמצוות, כידוע³³ שתורה היא באות וא"ו ומצוות הם באות ה"א אחרונה, ולכן, בלימוד התורה יש צורך בריבוי זמן עד שמבין ענין בתורה, משא"כ בקיום המצוות, ועוד זאת, שבלמוד התורה צריך להתייגע הרבה, משא"כ בקיום המצוות, שזהו כשם שהיגיעה בתבואת האילן היא הרבה יותר מאשר בתבואת השדה. וכשם שבזריעה בגשמיות הנה אף שכללות הזריעה היא בארץ, מ"מ הרי אין כל המקומות שוים, שיש ארץ מגדלת חטים וכו', כמו"כ בקיום המצוות,

(29) ראה גם לקו"ת בחוקותי מט, ד. אוה"ת חנוכה שו, ב ואילך. ועוד.

(30) ראה בכורות ח, א (ובתוד"ה באילן תות שם).

(31) תהלים צב, יג.

(32) ראה זח"ג טז, א. כד, א.

(33) ראה זהר שם קכב, ב. קכג, ב (ברע"מ). לקו"ת מסעי צו, ג. אוה"ת תצא ע' תתקצ ואילך.

(23) ראה מכילתא בשלח טו, ב.

(24) ויק"ר פי"ח, ד. במדב"ר פי"ג, ח.

(25) ישעי' מה, יב.

(26) ראה מק"מ לזח"א רה, ב.

(27) תהלים צז, יא.

(28) ראה תו"א מקץ מב, ג. לקו"ת פ' ראה כג, ג. שה"ש לח,

א. ועוד.

הנה אף שקיום המצוות הוא בגוף הגשמי, מ"מ, בגוף הגשמי גופא הנה מצות הנחת תפילין הוא על הראש וקבורת היד דוקא, ועד"ז בשאר המצוות, והיינו לפי שאברים אלו דוקא מצמיחים וממשיכים את האור השייך למצוה ההיא. וכשם שהזריעה היא בארץ דוקא, שהכל דורכין עלי³⁴, שהו"ע הביטול, וקודם הזריעה צריך להיות ענין החרישה, לעשות עפר תיחות, שהו"ע הביטול, כמו"כ המצוות שזרע הקב"ה הם בגופות של ישראל דוקא, שמצד עצמם הם בטלים לאלקות, ונוסף לזה צ"ל קיום המצוות באופן של ביטול וקב"ע (דוגמת ענין החרישה), ודוקא באופן כזה ממשיכים את גילוי אור הסובב.

(ד) וזהו מה שאמרו רז"ל³⁵ חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ולמדו זה ממ"ש³⁶ ועתה ישראל מה הוי' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה גו', א"ת מה אלא מאה. ולכאורה אינו מובן שייכות ב' הפירושים מה ומאה, ואם כוונת הכתוב למאה ברכות, למה אומר מה ולא מאה. ויובן זה בהקדים כללות ענין הברכות שמברכים ברוך אתה הוי', דפירוש הפשוט בברוך הוא געבענטשט, שמברכים את הוי', ואינו מובן מהו ענין הברכה שאנו מברכים להקב"ה, כי מה צריך לברכה שלנו. ואף שיש עוד פירוש בברוך, מלשון המשכה³⁷, וזהו ברוך אתה הוי', שממשיכים גילוי שם הוי' למטה, מ"מ, הרי ישנו גם הפירוש הפשוט שמברכים את הוי', וצריך להבין הענין בזה. וגם צריך להבין השייכות דב' הפירושים בענין הברכה. והענין הוא, דהנה כתיב³⁸ ויקרא הוי' הוי', היינו, שיש ב' שמות הוי', הוי' דלעילא והוי' דלתתא. וההפרש שביניהם, ששם הוי' דלתתא עם היותו בהאור שלמעלה מהכלים, מ"מ, הרי זה אור ששייך לכלים, ובכללות הוא האור שאחרי הצמצום, והיינו שהוא עצם האור ששייך להעולמות (דוגמת האור שהאיר בביהמ"ק), והוי' דלעילא הוא האור שלמעלה מהכלים ועולמות לגמרי, ובכללות הוא האור שקודם הצמצום, וכמו אור הסובב³⁹. וזהו ב' הפירושים בברוך אתה הוי', פירוש הפשוט שמברכים את הוי' היינו להמשיך תוספת אור בשם הוי' דלתתא עי"ז שממשיכים בו משם הוי' דלעילא, ופירוש הב' הוא שממשיכים שם הוי' למטה. ובכדי להמשיך שם הוי' למטה, צ"ל העלאת וביטול הנבראים למעלה, שע"ז ממשיכים את שם הוי' דלתתא, וממשיכים גם שם הוי' דלעילא בשם הוי' דלתתא, ושיומשך גם למטה. וזה שאמרו רז"ל א"ת מה אלא מאה, מאה הוא בכתר, והיינו, שהמשכה דמאה ברכות היא המשכת שם הוי' דלעילא שלמעלה מהעולמות, והמשכה זו היא ע"י בחי' מ"ה, שהו"ע הביטול, וכמו שמסיים בכתוב כי אם ליראה גו', שדוקא ע"י היראה והביטול ממשיכים את אור הסובב. ועד משנת"ל במ"ש אור זרוע לצדיק, שדוקא ע"י הרקבון שבהזריעה ממשיכים את האור כו'.

(ה) וזהו הענין דיציאת מצרים שהוא הכנה למ"ת, דבמ"ת נמשך אור הסובב, וההתחלה מזה היתה כבר בקי"ס, דבקי"ס נאמר⁴⁰ זה אלי ואנוהו, זה דוקא, וכמו מעלת

(38) תשא לר, ו.

(39) ראה המשך תרס"ו ע' תקצו. ועוד.

(40) בשלח טו, ב.

(34) ראה עירובין נד, א.

(35) מנחות מג, סע"ב.

(36) עקב יו"ד, יב.

(37) ראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

נבואת משה על שאר הנביאים שנתנבא בזה⁴¹, שהו"ע הגילוי, וזוהי הכוונה בבריאת העולמות להיות לו ית' דירה בתחתונים. אמנם שלימות הכוונה תתגלה לעתיד לבוא דוקא, שזהו מש"נ⁴² ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, והיינו, שעכשיו נאמר זה פעם אחת, ולעתיד לבוא כתיב ב"פ זה⁴³. והענין הוא⁴⁴, דהנה, אע"פ שגם מה שנמשך עכשיו ע"י קיום המצוות הוא אור שלמעלה מהעולמות, מ"מ, מה שמאיר בגילוי (זה) הוא רק האור השייך להעולמות, ולכן נאמר זה פעם אחת, אמנם לעתיד כתיב ב"פ זה, שיומשך בגילוי אור נעלה ביותר, שזהו מ"ש הנה אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו, היינו, שגבי זה הראשון כתיב אלקינו, וגבי זה השני כתיב הוי', כי, אף שגם ההמשכה הא' היא שם הוי', מ"מ, לגבי שם הוי' היותר נעלה כאלקים יחשב⁴⁵. וזהו שאמרו רז"ל⁴⁶ לא כעולם הזה עולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת (לא כמו שאני נכתב אני נקרא), אבל לעולם הבא כולו אחד, נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י, והיינו, ששם הוי' כמו שהוא נכתב הוא בהעלם, ואף שבביהמ"ק ה"י נקרא ככתבו⁴⁷, מ"מ, יש כמו שהוא נקרא ויש כמו שהוא נכתב, אלא שנקרא ככתבו, משא"כ לעתיד יהי' כולו אחד, שלא יהיו חילוקי מדריגות כלל, והיינו, ששם הוי' דלעילא שלמעלה מהעולמות יהי' בגילוי למטה, שזהו תכלית שלימות הכוונה דנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים. והנה, אף שגילוי זה יהי' לעתיד דוקא, מ"מ, ההמשכה נעשית עכשיו ע"י קיום המצוות, אלא שעכשיו הוא בהעלם, ולעתיד יתגלה מה שהמשיכו עכשיו, והיינו שגם עכשיו ממשיכים את שם הוי' דלעילא שהוא אור הסובב שלמעלה מהעולמות. וזהו אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי, בראת"י בגימטריא תרי"ג, שתכלית הכוונה דבריאת העולמות הוא מ"ת, כי, אע"פ ששלימות הכוונה תהי' לעתיד דוקא, מ"מ, כוונת בריאת העולם הו"ע דמ"ת, להיות שבמ"ת נמשכה המשכה זו שע"י קיום התומ"צ עושים לו ית' דירה בתחתונים, אלא שגילוי ענין זה יהי' לעתיד. וזהו מה שביצי"מ נרמזה גם הגאולה דלעתיד, כיון שיצי"מ היא הכנה למ"ת, ובמ"ת נעשה כל ההמשכה, ורק הגילוי יהי' לעתיד.

וזהו וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי' וארא אל אברהם וגו' ושמי הוי' לא נודעתי להם, דאף שגם אצל האבות נאמר כמה פעמים שם הוי', הרי זה רק שם הוי' דלתתא, דלגבי שם הוי' דלעילא שיתגלה לעתיד, כאלקים יחשב, אמנם בשעת יצי"מ שהוא הכנה למ"ת נתגלה שם הוי' דלעילא, ואף שהוא בהעלם, מ"מ נרמז כבר עכשיו גם הגאולה דלעתיד. וזהו תכלית הכוונה דדירה בתחתונים, שע"י אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, שנמשך אור הסובב אשר בכולהו עלמין בשוה, וגילוי ענין זה יהי' לעתיד, במהרה בימינו אמן.

(45) ראה לקו"ת ש"ש סה, סע"ג ואילך.

(46) פסחים נ, א.

(47) ראה קידושין עא, א.

(41) ספרי ופרש"י ר"פ מטות.

(42) ישע"י כה, ט.

(43) שמו"ר ספכ"ג.

(44) ראה גם סה"מ תרנ"ד ע' קנר.

בס"ד. משיחת ש"פ וארא, כ"ו טבת, מבה"ח שבט ה'תנש"א

תרגום מאידית

הבטחת הקב"ה להאבות - כמסופר בהמשך הכתובים (לאחרי "וארא גו")⁸: "וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען גו", וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי, לכן (ע"פ אותה השבועה)⁹ אמור לבניי אני ה' והוצאתי אתכם גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו' והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה" - כמו"כ עבודת אבות החסידות היא הכנה לגאולה האמיתית והשלימה וגילוי פנימיות התורה לע"ל¹⁰, כידוע¹¹ שד' לשונות הגאולה הנ"ל (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי) הם גם כנגד הגאולה העתידה, שאותה מדמים לגאולת מצרים - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹².

ב. ואפשר לבאר זאת בהקדים שאלה בכללות הענין: התורה היא נצחית¹³. כל ענין בתורה הוא (לא רק סיפור הדברים בנוגע לדברים שארעו אז, אלא) הוראה¹⁴ נצחית לדורות. ובפרט הענינים הקשורים עם האבות - ו"מעשה אבות סימן לבנים"¹⁵, האבות מורשים לבניהם בכל דור ודור את עניניהם.

ועפ"ז צריך להבין מהו הלימוד וההוראה התמידית מכך ש"וארא"¹⁶ אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שד"י, ושמי הוי' לא נודעתי להם" - מהו הלימוד מזה לאחרי שהי' גילוי שם הוי' לבניי - "לכן אמור לבניי אני הוי' גו' וידעתם כי אני הוי'", הגילוי דשם הוי' במתן תורה¹⁷, אשר בא בהמשך ליציאת מצרים¹⁸.

א. כ"ד טבת - יום ההילולא דאדמו"ר הזקן - חל ברוב השנים בשבוע דפרשת וארא¹ [ובקביעות שנה זו - ביום חמישי, "קמי שבתא"², ויתירה מזו - בתוך הג' ימים³ דשבת פ' וארא].

ע"פ הידוע⁴ שהמועדים וימים מיוחדים בשנה יש להם שייכות עם - ומרומזים בתוכן - הפרשה שקוראים באותו זמן, מובן שבפ' וארא יכולים למצוא קשר עם יום ההילולא דאדמו"ר הזקן, שביום ההילולא נמצאים בגילוי "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", וה"ה "פועל ישועות בקרב הארץ"⁵.

השייכות ביניהם בפשטות מרומזת בתחלת הפרשה - "וארא (אל האבות - פרש"י) אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שד"י"; אבות החסידות - הבעש"ט, המגיד (מייסדי תורת החסידות הכללית), ואדמו"ר הזקן (מייסד תורת חסידות חב"ד) - הם בדוגמת האבות הכלליים, אברהם יצחק ויעקב; וכשם שהי' "וארא אל האבות", כך גם אצל אבות החסידות, שגילו (וארא) אלקות בעולם, ע"י גילוי פנימיות התורה זוהי תורת החסידות שקשורה עם פנימיות האלקות (סתים דקוב"ה)⁶.

ולהעיר, ששמו של הקב"ה שנתגלה אל האבות - "א"ל (שד"י) - הוא ראשי תיבות של השמות (הראשונים והעיקריים)⁷ של ג' אבות החסידות, שניאור (זלמן), דוב(ער), ישראל.

וכשם שעבודת האבות הראשונים היתה הכנה למתן תורה לאחר גלות וגאולת מצרים, ולאחמ"כ - הכניסה לארץ ישראל, אשר באה בזכות ובקיום

ואילך). לכן אמור לבניי תרנ"ח (סה"מ ע' פז ואילך). תרע"ח (סה"מ ע' קלט ואילך). ובכ"מ.

(12) מיכה ז, טו.

(13) תניא רפי"ז (כב, ב). ובכ"מ.

(14) ד"תורה" מלשון הוראה - ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

(15) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

(16) ראה תו"א ריש פרשתנו: וארא יש בו ב' פירושים א' לשון עבר שנתגלה לאבות והב' לשון עתיד שהוא לשון הוה שתמיד יש בחינה זו בכל זמן בכל אדם כי הנה אין קורין אבות אלא לשלשה (ברכות טז, ב), והענין שבחי' האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור כו'. ועיי"ש בפרטיות. אבל לא מבאר שם מהו"ע הגילוי דאל שדי ("ושמי הוי' לא נודעתי להם") בעבודת ישראל לאחר מ"ת.

(17) ראה תו"א שמות מט, ד ואילך. ובכ"מ.

(18) שתכליתה ומטרתה - מתן תורה, כמ"ש בהוציאן את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג, יב ובפרש"י).

(1) ובשנת ההסתלקות תקע"ג היתה הקביעות דכ"ד טבת ביום א' פ' וארא, במוצש"ק "אחר שהתפלל ערבית והבדלה" (הקדמת בני המחבר לשו"ע אדה"ז).

(2) פסחים קו, סע"א.

(3) הנחשבים (בכמה ענינים) לנקודה אחת נולדוגמא: כל פחות משלשה כלבוד דמי (שבת צז, א. רמב"ם הל' שבת פט"ז ה"ח). הבדלה ושמות"ג עד יום ג' (שו"ע אדה"ז או"ח סרצ"ט ס"ח. סרפ"ה ס"ה). ועוד].

(4) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

(5) תניא אגה"ק סי' ז"ך וכ"ח.

(6) ראה זח"ג עג, א.

(7) ובפרט ששמו השני של אדה"ז והמגיד (כאם כותבים דוב בער בב' תיבות) הוא בלע"ז.

(8) ו, ד"ח.

(9) פרש"י עה"פ ד"ה לכן.

(10) ראה שה"ש א, ב ובפרש"י.

(11) ראה בארוכה ד"ה והי' אור הלבנה תרנ"ד (סה"מ ע' קכד

לעליונים²⁷, באופן שאלקות מתלבשת כנבראים "די לכל ברי". ו"שמי הוי' לא נודעתי להם", הם לא גילו את הגילוי-אלקות שלמעלה לגמרי מהבריאה (הוי').

משא"כ במתן תורה - כשהי' ביטול הגזירה - נפעל הגילוי דשם הוי', שגם אלקות שלמעלה לגמרי מהבריאה נתגלה למטה, בתחתונים.

אבל כיון²⁸ שהכוונה בזה היא, שהעולם יהי' כלי לאלקות, שיקבל אלקות בפנימיות, עד באופן שנעשה דירה לו יתברך בתחתונים²⁹ (שבדירה נמצא הדר בה בפנימיות, עד בכל עצמותו³⁰) - לכן הי' צריך להיות [קודם - שם שדי' בהבריאה, שפועל שהעולם יהי' בהגבלה (אע"פ שהכח האלקי שמהווה את הבריאה הוא למעלה ממדידה והגבלה), ולאחמ"כ -] ההקדמה דעבודת האבות בגילוי א"ל שדי' בהבריאה, שפועל גילוי אלקות השייך ובערך להבריאה, ועי"ז - נעשה העולם מזוכך (ע"י אור אלקי שבערכו) וכלי להגילוי דשם הוי' במ"ת.

עפ"ז מובן גם, שגם לאחר מתן תורה (לאחרי גילוי שם הוי'), נוגע הגילוי דוארא אל האבות בא"ל שדי', כיון שזוהי ההקדמה והכנה שהעולם המוגבל יוכל גם אח"כ לקבל את שם הוי'³¹.

ויתירה מזו: הגילוי דא"ל שדי' (אצל האבות) הוא בפנימיות (חלק מ)הגילוי דשם הוי', אלא שאצל האבות ההמשכה דשם הוי' היתה מלוכשת בשם א"ל שדי'³², אבל במתן תורה, כשהי' הגילוי דשם הוי', נתגלה שזהו גם הפנימיות דהגילוי דא"ל שדי' אל האבות. ז.א. שלאחרי הגילוי דשם הוי', נתגלה איך שאל שדי' הוא חלק מגילוי שם הוי' - כפי ששם הוי' (שלמעלה מגדר הבריאה) נמשך ומתלבש בהבריאה המוגבלת ("שדי באלקותי לכל ברי"), ועי"ז - בהגבול דעולם עצמו ("שאמרתי לעולמי די").

ויש לומר, שזהו דיוקו של רש"י על "ושמי הוי' לא נודעתי להם" - "לא ניכרתי להם במדת אמיתית שלי", "מדת" מלשון מדידה והגבלה, שהגילוי דשם הוי'

לאידך צריך להבין¹⁹: מהו החידוש בגילוי שם שדי' אל האבות - בו בזמן ששם שדי' הי' כבר בבריאת העולם, כדאיאת בגמרא²⁰ "מאי דכתיב²¹ אני א"ל שדי' אני הוא שאמרתי לעולמי די שהי' הרקיע מתמתח והולך עד שגער בו הקב"ה ואמר לו די"?

גם דרוש ביאור בדיוק לשון פרש"י על "ושמי הוי' לא נודעתי להם", "לא ניכרתי להם במדת אמיתית שלי": כיצד ניתן לומר על שם הוי', שם העצם²², שם המפורש²³ ושם המיוחד²⁴, לשון "מדת" מלשון מדידה והגבלה¹⁹?

ג. וי"ל הביאור בזה:

בשם "שדי" ישנם שני פירושים: (א) "שאמרתי לעולמי די (שהי' הרקיע מתמתח והולך עד שגער בו הקב"ה ואומר לו די)"²⁰, (ב) "שדי באלקותי לכל ברי"²⁵.

החילוק בין שני פירושים אלו הוא: ע"פ הפירוש הראשון מורה "די" על העולם ("שאמרתי לעולמי די"), ו"די" פירושו הגבלה, שהעולם יהי' בהגבלה (ולא "נמתח והולך"). ע"פ הפירוש השני מורה "די" על אלקות ("שדי באלקותי לכל ברי"), ו"די" פירושו הרבה כפי המידה - ריבוי גדול ביותר המספיק לכל ברי' (וע"ד "די מחסורו אשר יחסר לו"²⁶).

ועפ"ז מובן החידוש דוארא אל האבות "בא"ל שדי" לגבי שם שדי' שהי' בהבריאה, כיון ששם שדי' בבריאת העולם הוא על שם "שאמרתי לעולמי די", לפעול שהעולם יהי' מדוד ומוגבל (עד פה תבוא ותו לא). משא"כ הגילוי דשם שדי' אל האבות הוא על שם "שדי באלקותי לכל ברי", ההשפעה בריבוי הכי גדול כפי המספיק לכל ברי'.

החידוש של האבות הי', שהם גילו אלקות בעולם המוגבל (שנברא באופן "שאמרתי לעולמי די").

אבל האבות רק המשיכו אלקות ששייך ובערך להבריאה - כיון שקודם מתן תורה היתה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים והתחתונים לא יעלו

(19) ראה ד"ה וארא תר"ל (סה"מ תר"ל ע' סא ואילך). תשל"ה (נדפס בספר המאמרים מלוטט ח"ה ע' קלז).

(20) חגיגה יב, א. וראה גם ב"ר פ"ה, ח. פמ"ו, ג.

(21) לך לך יז, א.

(22) כס"מ להרמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שער יט (שער שם בן ד'). מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב פכ"ח.

(23) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ו ה"ב.

(24) סוטה שם. סנהדרין שם. וראה הנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 234.

(25) ב"ר פמ"ו, ג. פרש"י עה"פ לך לך שם.

(26) פ' ראה טו, ח.

(27) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(28) בהבא לקמן ראה לקו"ש חט"ו ע' 77 ואילך.

(29) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ל.

(30) אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו ס"ע ג. וראה גם שם ע' תמה. סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. אוה"ת שה"ש (כרך ב) ע' תרעט ואילך. סה"מ תרס"ב ע' שלה. תרע"ח ע' קצג.

(31) בזה ובהבא לקמן ראה ד"ה וארא תשל"ה (כנ"ל הערה 19)

ס"ט"י"ד.

(32) ולכן נאמר "ושמי הוי' לא נודעתי להם, לא ניכרתי במדת אמיתית שלי", שגם להאבות נמשך הגילוי דשם הוי', אלא שאז הי' זה בהעלם, לא נודעתי לא ניכרתי (ד"ה וארא שבהערה 19 סוס"ט).

לא נמצאים המדידות וההגבלות והחילוקים ושינויים בזמן ומקום וכו', וגם בזמן הזה (כאשר לא מקיימים את המצוות התלויות בזמן הבית) צריכים ללמוד את ההלכות שבזה בתורה, וכל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו'³⁸, כיון שכפי שהמצוות וההלכות נמצאות בתורה ה"ה למעלה מזמן ומקום.

ובמכ"ש מכפי שזה בנוגע לעניני העולם ממש, ואפילו ענינים כאלו בעולם שהם היפך הקדושה - כפי שהענינים נמצאים בתורה, הרי הם קדושים בקדושת התורה, כמדובר במ"א³⁹ בענין "יעקב ועשו האמורים בפרשה"⁴⁰, שהחילוק בין יעקב ועשו (קדושה ולעו"ז) הוא במציאותם בעולם, אבל כפי שיעקב ועשו "אמורים בפרשה" - הרי שניהם קדושה. וע"ד ביאור הרמב"ם⁴¹ בנוגע לתורה, "שהיא כולה מפי הגבורה כו', ואין הפרש בין ובני חם כוש ומצרים⁴² ושם אשתו מהיטבאל⁴³ ותמנע היתה פלגש⁴⁴ ובין אנכי ה' אלקיך⁴⁵ ושמע ישראל⁴⁶, כי הכל מפי הגבורה והכל תורת ה' תמימה טהורה וקדושה אמת כו'".

ועאכ"כ במצוות התורה: החילוק בין מצוות בנוגע לזמן ומקום קיומם הוא רק כפי שהמצוות נמשכות בגדרי העולם, ועד"ז החילוק באופן פעולת המצוות בין מצות עשה ומצות לא תעשה, שמצות עשה מקיימים ע"י פעולה חיובית, ומצות לא תעשה ע"י העדר ושלילת הפעולה (שלילת דברים האסורים בעולם) - הוא רק בפעולת המצוות לפי גדרי העולם; אבל כפי שהמצוות נמצאות (וכפי שלומדים אותן) בתורה הרי שניהם הם ענין חיובי.

ויש לומר שמה (כפי שהמצוות נמצאות בתורה) נמשך גם במצוות עצמן (כפי שהן נמצאות במקומן), באופן פעולתם בעולם: הגם שישנו חילוק עיקרי בין אופן קיום מצוות עשה (ע"י פעולה חיובית, שמציאות האדם והעולם יהיו כהוראות התורה, עד שנעשים מציאות דקדושה), וקיום מצוות ל"ת (ע"י העדר ושלילת הפעולה, שלילת הענינים שהם בניגוד להוראות התורה)⁴⁷, ישנה נקודה משותפת וחיובית בכל

מגלה (נוסף על היותו גילוי שלמעלה ממדידה והגבלה דעולם) שגם כפי שהיו' הוא בציור דמדה מלשון מדידה והגבלה, בשם א"ל שד"י (מלשון די, מדידה), ה"ה "מדת אמתית שלי", המדידה האמתית ("מדת אמתית") היא "שלי", למעלה ממדידה והגבלה.

עפ"ז מובן איך הגילוי דוארא אל האבות בא"ל שד"י הוא ענין נצחי ותמידי גם לאחר גילוי שם הוי' במ"ת - כיון שאין זה ענין נפרד מהגילוי דשם הוי' (במ"ת), אלא אדרבה: ע"י שם א"ל שד"י נפעל הגילוי דהוי' בגדרי העולם (המוגבל), אלא שאצל האבות הי' זה עדיין בהעלם, ולאחר מ"ת ה"ז בגילוי, שא"ל שד"י הוא ביטוי של גילוי שם הוי' בעולם.

ד. ויש לומר שהחידוש נפעל ע"י (מתן) תורה: שני הענינים דשם הוי' ושם א"ל שד"י לאחר מתן תורה ה"ה בכללות החילוק בין תורה ועולם: תורה היא "ארוכה מארץ מדה"³³ (למעלה ממדידה והגבלה), ועולם הוא מוגבל (ובפרט ע"פ הפירוש בשד"י ע"ש "שאמרתי לעולמי די").

ובפרטיות יותר - בתורה עצמה - יש לומר שהם בדוגמת החילוק בין תורה ומצוות (ששניהם ניתנו במ"ת):

מצוות קשורות עם גדרי העולם, הם במדידה והגבלה³⁴, ותלויות (בשינויים) בזמן ומקום³⁵. עד שלכן לא ניתן לקיים היום בגשמיות חלק גדול מהמצוות, הנהוגות בזמן שביהמ"ק הי' קיים, כולל המצוות העיקריות דהקרבנות הקרבנות (כללות העבודה³⁶).

תורה היא למעלה מגדרי העולם, למעלה מזמן ומקום, ולכן תלמוד תורה הוא חיוב תמידי בכל זמן (ביום ובלילה) ובכל מקום³⁷.

החילוק בין תורה ומצוות (שמצוות קשורות עם עולם) הוא רק מצד גדרי העולם, או בסגנון אחר: כפי שהמצוות הם ציווי להאדם איך שיתנהג בעולם, שאז חייב להיות ניכר ונרגש מציאות האדם והעולם - שינויי הזמן והמקום וכו'; משא"כ כפי שהמצוות הם בתורה (ציוויים ומצוות בתורה) - הרי הם תורה, ובה

חלק ל' ע' 5-144. ס' השיחות תשמ"ח ח"א ס"ע 36 ואילך.

(40) לשון רש"י ס"פ תולדות.

(41) פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד השמיני. וראה סנהדרין צט, ב.

(42) נח יו"ד, ו.

(43) וישלח לו, לט.

(44) שם, יב.

(45) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(46) שם ו, ד.

(47) ראה גם הדרן על הרמב"ם תשל"ה סעיף ה. הדרן על הרמב"ם

(33) איוב יא, ט.

(34) ראה אנה"ק ס"י (קטו, א): רוב המצוות יש להם שיעור מצומצם.

(35) אורה"ת משלי ע' תקע. קונטרס עה"ח פ"ב. וראה גם קונטרס משיחת ש"פ מקץ שנה זו ס"א.

(36) ראה לקו"ש חט"ז ע' 294. וש"נ.

(37) ראה לקו"ת במדבר יג, א"ב.

(38) מנחות בסופה.

(39) לקו"ש ח"כ ע' 342. וראה שם ע' 114. חט"ו ע' 341 ואילך.

תורה, קודם ביטול הגזירה בין עליונים ותחתונים (ובגלוי עדיין שלטו חוקי הטבע שברא הקב"ה בעולם) - הרי אז, מצד גדרי העולם, ה' העולם מסוגל לקבל רק אלקות שהיא בערך ושייך להבריא (א"ל שד"י), והיתה נתינת מקום לומר שהגילוי דא"ל שד"י הוא מחולק מהגילוי דשם הוי' ;

ע"י מתן תורה, שתורה שלמעלה מעולם כוללת בתוכה כל המצוות, עד כל עניני העולם (כמאמר⁵³ "אסתכל באורייתא וברא עלמא"), וכפי שהם נמצאים בתורה הרי הם גם למעלה מעולם - ניתן כח לכך שגם בגדרי וגבולות העולם (שמקורם בא"ל שד"י), יגלו איך שזהו חלק מהבלי-גבול דתורה (הוי'), וגם א"ל שד"י ("שאמרתי לעולמי די", ו"שדי באלקותי לכל ברי'") הוא ביטוי של שלימות (ובל"ג) דשם הוי'.

ויש לומר, שכיון שהאבות למדו וקיימו כל התורה קודם שניתנה⁵⁴, לכן גילו בעולם א"ל שד"י, שבפנימיותו הוא הגילוי דשם הוי', כנ"ל (ס"ג).

ו. בין האבות גופא הרי ענין התורה הוא בהדגשה מיוחדת אצל יעקב אבינו (כידוע⁵⁵ שג' האבות בפרטיות הם כנגד שלשה העמודים דתורה עבודה וגמילות חסדים, ויעקב הוא כנגד תורה), כמ"ש⁵⁶ "ויעקב איש תם יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"⁵⁷, ו"יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל"⁵⁸. ויש לומר שזהו אחד הטעמים לכך שאצל יעקב אבינו מצינו הדגשה מיוחדת, למרות שהיתה לו יותר התעסקות (יותר מאברהם ויצחק) עם מנגדים והעלמות והסתרים דעולם - רוגזו של לבן, של עשו, של דינה, של יוסף (וכדברי יעקב⁵⁹ "מעט ורעים היו ימי שני חיי"), הרי התורה מדגישה איך שהי' ונשאר בתכלית השלימות - לא רק בנוגע לעצמו ובני ביתו ("מטתו שלמה"⁶⁰),

המצוות - נוסף לזה שמצוה מלשון צוותא וחיבור⁴⁸, שעל-ידם נפעל הצוותא וחיבור של יהודי עם הקב"ה, הרי יתירה מזה: בכל המצוות (גם במצוות לא תעשה) ישנו תוכן וענין חיובי [ובלשון חז"ל⁴⁹ - "על הן הן ועל לאו הן", ז.א. שגם מצוות ל"ת הם ענין חיובי] - שגם במצוות לא תעשה ישנו ענין חיובי, הטוב וקדושה שבא ע"י קיום מצוות לא תעשה⁵⁰.

וזה נמשך במצוות עי"ז שהן מצוות התורה [שלכן ניתנו המצוות כחלק מהתורה], שמגלה בכל המצוות איך שהם ענין חיובי.

עד שזה מתבטא גם במציאותו של יהודי בעולם, שמציאותם של רמ"ח אברים ושס"ה גידים שלו (שהגידים ה"ה מציאות כמו האברים) הם כנגד רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה⁵¹, כיון ש(גם) על-ידי לא תעשה נפעל ענין חיובי דצוותא וחיבור עם הקב"ה שמהווה (את השלימות ד)שס"ה גידים שלו⁵². ה. ע"פ הנ"ל מובן יותר החידוש דגילוי שם הוי' במתן תורה:

הכוונה דמתן תורה היא, שהמשכת התורה - אלקות שלמעלה מכל גדר הבריא (שם הוי') - לא תשאר למעלה מגדר העולם, אלא שזה גופא ימשך במציאות וגדר העולם (כנ"ל). וזה נפעל ע"י מצוות התורה, שקשורות (מצד גדרי העולם) עם המדידה והגבלה דעולם, שגם כפי שמצוות נמצאות בציור והגבלה (מצד גדרי העולם), יורגש (שאינן זה ענין בפ"ע דתורה, אלא) ענין הבלי גבול דמצוות התורה עד שגם בעולם (גבול) ממש - כפי ש"עשו" נמצא בציורו הוא בעולם כעשו וכיו"ב - יורגש איך שהוא נמצא "בפרשה", לפעול את רצון ה' (שלמעלה מהגבלת העולם).

וזה נפעל ע"י תורה (גילוי שם הוי'): לפני מתן

אעביר מן הארץ (זכרי' יג, ב) - איך יהי' אז קיום מצוות לא תעשה? וי"ל, כי גם מל"ת הם ענין חיובי*, שע"י קיומן נמשך קדושה. וראה תניא (קו"א) קס, א: "לעתידי לבוא... יהי' עסק התורה בבחי' עשה טוב בלבד... וגם בשס"ה מל"ת שהן גבורות קדושות כו".

(53) זח"ב קסא, א.ב.

(54) יומא כח, ב.

(55) מגלה עמוקות אופן רנ (בסופו). וראה לקו"ש חלק ל' ע' 137 וש"נ.

(56) תולדות כה, כז.

(57) ב"ר פס"ג, יו"ד. פרש"י עה"פ.

(58) ברכה לג, יו"ד.

(59) ויגש מז, ט.

(60) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא. וראה פסחים נו, א. תו"כ בחוקותי כו, מב. ספרי ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב.

(משיחת ש"פ וארא) תשמ"ח סעיף יב (ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 217 ואילך).

(48) לקו"ת בחוקותי מה, ג. דרך חיים שער התפלה (נב, סע"ב). סה"מ תרח"ץ ע' נב. ה"ש"ת ע' 73 ואילך. ה"ש"ת ע' 71 ואילך. לקו"ש ח"ז ע' 30 ואילך. לקו"ת חוקת (נו, ד) בפ"י "אשר צוה". ועוד. וראה פנ"ח שער כט (שער הלולב ו' מיניו) פ"ג: יצוה, כשאמרד"ל (ברכות ו, סע"ב) כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה שהוא לשון חיבור.

(49) מכילתא יתרו כ, א. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 119 ואילך.

(50) ראה בזה גם בהדרן תשמ"ח שבעה ע"ד 47. וש"נ.

(51) מכות כג, ב. זח"א קע, ב. ועוד.

(52) ועפ"ז יש לבאר הענין דמצוות לא תעשה לע"ל (שהרי "התורה הזו לא תהא מוחלפת" (ראה רמב"ם בפיה"מ סנהדרין, הקדמה לפרק חלק, היסוד התשיעי)), דלכאורה: מכיון שלע"ל ואת רוח הטימאה

(* דהחילוק בין מ"ע למל"ת הוא רק בהצירוף שלהם, אבל במהותם, גם מל"ת הם ענין חיובי. ועצ"ע.

מבין ג' אבות החסידות אדמו"ר הזקן הוא כנגד יעקב אבינו, ענין התורה. כפי שרואים בפשטות את ההדגשה המיוחדת בענין התורה אצל אדמו"ר הזקן, וכשמו הנפוץ בפי כלל ישראל: בעל התניא והשולחן ערוך, על שם ה(ספרים) תורה שחיבר - בפנימיות התורה, ספר התניא (תושב"כ דחסידות⁷²), ובנגלה תורה - השולחן ערוך⁷³.

וזהו מעין ובדוגמת הגילוי במתן תורה: עשרת הדברות (נגלה דתורה), וגילוי מעשה המרכבה (פנימיות התורה), כמ"ש⁷⁴ "ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר", "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו". והענין:

ע"ד ובדוגמת פעולת אבות העולם בגילוי אלקות בעולם - וארא אל האבות בא"ל שדי, כהכנה למתן תורה (לאחרי גלות ויציאת מצרים) והגילוי דשם הוי' שהי' אז - עד"ז (לאחרי מ"ת) גילו אבות החסידות (הבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן - ר"ת "שד"י") פנימיות התורה (הקשורה עם סתים דקוב"ה), כהכנה לגאולה האמיתית והשלימה וגילוי פנימיות התורה דלע"ל, וגילוי שם הוי' דלע"ל.

וכשם שפנימיות גילוי א"ל שדי אצל האבות הוא גילוי שם הוי' (כנ"ל ס"ג), עד"ז ובמכ"ש וק"ו הוא בנוגע לגילוי אלקות ע"י תורת החסידות, שמגלה וממשיכה את הדרגות הנעלות ביותר באלקות, עד דשם הוי', למטה בעולם.

וכשם שבין האבות הרי זה מתבטא בשלימות אצל יעקב אבינו (האב השלישי, הכולל את כל שלשת האבות⁷⁵), כך הוא גם בנוגע לאבות החסידות, שאדמו"ר הזקן (השלישי) במיוחד גילה את העצם דפנימיות התורה⁷⁶ (הוי') בהתלבשות בהבנה והשגה,

אלא גם ביחס למלחמתו ועבודתו בעולם, כמ"ש⁶¹ "ויבא יעקב שלם עיר שכם", "שלם בגופו שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון, שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בביתו של לבן⁶²".

אפילו כאשר "ויאבק איש עמו"⁶³, ניצח יעקב - "שרית עם אלקים ועם אנשים (עשו ולבן) ותוכל"⁶⁴ (עד שפעל שהמלאך יברך אותו⁶⁵),

ועד יתירה מזה: אפילו הרושם שנשאר מהמלחמה עם המלאך - "ויגע בכף ירכו גו"⁶⁶ - נתרפא אחר-כך, "ויבא יעקב שלם עיר שכם", "שלם בגופו שנתרפא מצלעתו".

וע"פ הנ"ל מובן הטעם ע"ז: יעקב ענינו תורה. ובתורה נמצאים כל הענינים בתכלית השלימות, ומהתורה נמשכת השלימות גם בעולם, שבכל ענין שבעולם, המדידות והגבלות בעולם, עד גם ההעלמות והסתרים בעולם (עשו וכיו"ב) - יורגש הענין חיובי (וקדושה) שבזה, השלימות שבזה. ולכן איתא בהדגשה אצל יעקב ש"ויבא יעקב שלם", לא רק שהענינים לא פגעו בו ח"ו, אלא אדרבה - הוא הי' שלם⁶⁷.

ולהוסיף, שי"ל שזהו גם הרמז בכך שנאמר "ויבא יעקב שלם עיר שכם": שכם היתה מקום של פורעניות, שם הי' מעשה דינה ולאחמ"כ הריגת אנשי שכם ע"י שמעון ולוי⁶⁸, שעליהם הצטער יעקב, "ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי"⁶⁹, וכפי שהי' אח"כ בפועל שיעקב הי' צריך להלחם בכדי לכבוש את שכם ("שכם גו" אשר לקחתי גו" בחרבי ובקשתי")⁷⁰. וי"ל שזה מרומז גם בשם "שכם" - בחי' אחוריים (בציור גוף האדם)⁷¹. "ויבא יעקב שלם עיר שכם" מדיגש איך שגם בבואו בבחי' אחוריים שבעולם (שכם) הרי יעקב (תורה) שלם.

ז. ע"פ כל זה אפשר גם לרמז (ולהבין) השייכות עם בעל ההילולא דכ"ד טבת, אדמו"ר הזקן:

(61) וישלח לג, יח.

(62) פרש"י עה"פ - משבת לג, סע"ב. ב"ר פע"ט, ה.

(63) וישלח לב, כה.

(64) שם, כט ובפרש"י.

(65) שם, ל.

(66) שם, כו.

(67) ועפ"ז יש לומר הטעם שיש מצות לא תעשה (שהיא מצוה תמידית) של גיד הנשה, אף שהטעם על זה הוא "כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה", ולכאורה, מודגש בקיום מצוה זו החסרון ביעקב, היפך ענין "ויבא יעקב שלם", שנתרפא מצלעתו? וע"פ המבואר בפנים י"ל, שבקיום מל"ת זו (כמו בקיום כל המל"ת) מודגש הענין חיובי ("הן") שבזה, הבאה כתוצאה מהנגיעה בכף ירכו - שלימות מציאות האדם (של שס"ה גידים כנגד שס"ה מל"ת), בדוגמת ויבא יעקב שלם,

שנתרפא מצלעתו.

(68) שם לד, א ואילך.

(69) שם, ל.

(70) ויחי מח, כב. וראה פרש"י שם.

(71) ו"שכם בן חמור" מרמז גם על ירידה נוספת דבחי' חמור עם כל הפירושים שבזה (חמור מלשון חומריות, ועוד).

(72) ראה בארוכה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר - נדפס בקיצורים והערות לתניא ע' קיה ואילך.

(73) ראה לקו"ש ח"ו ס"ע 36 ואילך. וש"נ.

(74) משפטים כד, יו"ד ואילך. וראה לקו"ש ח"א ע' 180. ובכ"מ.

(75) ראה פרש"י האזינו לב, ט.

(76) ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ע' עט) - בשם אביו

כ"ק אדני"ע - י"ט כסלו עטר"ת. וראה לקו"ש ח"ו ע' 286. וש"נ.

ולחוסוף, שכשם שאצל יעקב הי' "ויבא יעקב שלם עיר שכס", כך הי' גם אצל אדה"ז, הגם שהי' במאסר - הרי נגאל מזה, ובאופן ד"פדה בשלום נפשי⁸⁷, ואדרבה - עי"ז נתוסף בגילוי החסידות, באופן ד"פוצו מעינותיך חוצה"⁸⁸, ובאופן דמוסף והולך ואור - בענין ד"ויבא שלם", הן ברוחניות והן בגשמיות⁸⁹ - ע"י רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו.

ומיעקב אבינו, ועד"ז מאדה"ז ורבותינו נשיאינו נמשך הכח ל"בנים", בני" בכל הדורות - שיהי' אצלם "ופרצת" (נחלה בלי מצרים) ב"ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁸¹ דעולם, עד לשלימות בזה - גילוי פנימיות התורה בגאולה האמיתית והשלימה, לאחר סיום הגלות (ע"ד מתן תורה שבא לאחר גלות וגאולת מצרים וההכנה דעבודת האבות).

ט. ע"פ הנ"ל ישנו גם לימוד בנוגע להיחס והאופן שבו הקב"ה "מסתכל" על יהודי, ובמילא - איך צריך יהודי "להסתכל" על יהודים אחרים:

יהודי הוא בן אברהם יצחק ויעקב, ויורש את עניני האבות⁹⁰, כולל ובמיוחד דיעקב אבינו, וכמפורש בקרא⁹¹: על כל יהודי נאמר "כי חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו", וכל יהודי נקרא בשם ישראל, שמו של יעקב אבינו, ע"ש⁹² "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל".

ומזה מובן, שמצד עצם מציאותו של יהודי, הרי בכל מעמד ומצב בו הוא נמצא, אפילו בעולם הזה הגשמי, אפילו בחושך הגלות, בבחי' אחוריים דשכס, ואפילו אם שר ומלאך נלחם (בחיצוניות) עמו ופגע (ח"ו) בגיד של היהודי - הרי דבר ברור ש"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", ו"ויבא יעקב שלם (אפילו

בבחי' שדי⁷⁷, עד באופן ד"יתפרנסון מיני⁷⁸ ע"ד "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", שזה נעשה "דם ובשר כבשרו"⁷⁹, עד - שהמשיך זאת גם במדידה והגבלה דעולם ("שאמרת לעולמי די"), ש"הטבע ממש יהי' אלקות . . וזה בא ע"י רבינו בהתלבשות בהשגה דוקא"⁸⁰. ז.א. שגם במדידה והגבלה ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה" יהי' "ופרצת" (כפי שזה אצל יעקב⁸¹).

ח. ויש לומר שזה מרומז גם בשמו של אדמו"ר הזקן - שניאור זלמן:

"שניאור" מורה על שני אור, שני האורות - דנגלה תורה ופנימיות התורה - שעל-ידם האיר אדה"ז את העולם⁸²; והמשיך זאת גם ב"זלמן" אותיות "לזמן" (וזלמן הוא שם בלע"ז⁸³, (אידיש⁸⁴)) - גברי העולם. ובאופן שזה נעשה שם אחד של אדם אחד, וזה מורה שאע"פ ש"שניאור זלמן" הם שתי מלים (שני ענינים), ה"ה מתאחדים לענין אחד, שה"זלמן" (נעשה בלה"ק, לזמן) הוא חלק מ"שניאור" (תורה).

וי"ל עוד: הכח לפעול שהמדידה והגבלה דעולם, "לזמן" (שמקורו משם שדי) יהי' חלק מתורה (הוי'), הוא עי"ז שבתורה עצמה ישנם ע"ד שני ענינים אלו ד"שניאור" (נוסף על החילוק בין תורה ומצוות, כנ"ל ס"ד) - נגלה דתורה, שקשור עם מדה (אלא שהיא - ארוכה מארץ מדה⁸⁵), וקשור עם גברי העולם, "אילנא דטוב ורע"⁸⁶, ופנימיות התורה, שלמעלה ממדידה⁸⁵, ו"אילנא דחיי, דלית תמן לא קשי' כו"⁸⁶. ועי"ז שאדה"ז חיבר את שני חלקי התורה (שם אחד "שניאור"), נמשך מזה גם הכח לחבר אלקות שלמעלה מהבריאה (הוי') עם אלקות שבערך הבריאה (שדי), עד עם הגבול דעולם.

עח, ג). ועפ"ז י"ל הטעם שאדה"ז מדגיש באגה"ק (סכ"ה - קמא, א) ש"הבעש"ט ז"ל הי' אומר ד"ת בל"א ולא בלה"ק" (וראה לקו"ש חכ"א ע' 446 ואילך).

(85) ראה סה"מ ה'תש"ה ע' 193.

(86) רע"מ פ' נשא (זח"ג ככד, ב) - הובא ונתבאר בתניא אגה"ק סכ"ו.

(87) תהלים נה, יט.

(88) ראה ס' השיחות תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(89) ויש לקשר זה עם יום הילולא של אדה"ז בכ"ז טבת - טבת מלשון טוב, טוב בגשמיות וברוחניות, וטבת הוא "ירח שהגוף נהנה מן הגוף" (מגילה יג, א) כידוע הפירוש בזה - הנאת כביכול של יש האמיתי מיש הנברא (ראה לקו"ש חט"ו ע' 384. ס' השיחות תשמ"ט ח"א ע' 140. וש"נ), כלומר שהשלימות "ויבא . . שלם" נמשכת וחודרת גם בגוף הגשמי.

(90) ובלשון המשנה (עדות פ"ב מ"ט) - "האב זוכה לבן כו". וראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(91) האזינו לב, ט.

(92) ראה גם קונטרס משיחת ש"פ שמות שנה זו. וש"נ.

(77) שעי"ז השלים הכוונה של גילוי חסידות הכללית ע"י הבעש"ט והמגיד (וראה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (מליל ש"ק פ' תשא תרפ"ח), שגילוי הבעש"ט והמגיד היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלה ע"י אדה"ז, בדוגמת עבודת האבות, שהיו הכנה לגילוי העצמות דמ"ת).

ועפ"ז י"ל הטעם שבר"ת ד"שדי" (שניאור, דוב, ישראל) הסדר הוא מלמטלמ"ע (היפך סדר הזמנים), כי השלימות דגילוי אלקות (הוי') בבחי' שדי (המדידה דאלקות ודעולם) נעשה ע"י אדה"ז (שניאור), ולפנ"ז - ע"י המגיד (שגילה חסידות בביאור יותר מתורת הבעש"ט), ולפנ"ז - ע"י הבעש"ט.

(78) ל' התקו"ז ת"ו בסופו. וראה הקדמת המקדש מלך לספרו. כסא מלך לתקו"ז שם. ועוד.

(79) ראה תניא פ"ה.

(80) סד"ה פדה בשלום שבערה 76 (סה"מ תרפ"ה ע' פח).

(81) ויצא כח, יד. שבת קיח, ריש ע"ב.

(82) ראה לקו"ש ח"ו ע' 37. וש"נ.

(83) בית שמואל שמות אנשים בערכו.

(84) שמורה על ביור לשון האומות (ראה תו"א משפטים עז, ד.

אחד לפרק לג. אבל במהדורה בתרא דתניא - ספר התניא שלפנינו - הוסיף אדה"ז את פרק לב ענין אהבת ישראל ובביאור.

כיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית¹⁰⁰, והשתלשלות הדברים הגיעה אלינו - הרי ודאי שיש בזה לימוד והוראה, בגודל ההדגשה בתורת החסידות בענין אהבת ישראל: אם יחשוב מישהו שישנה קס"ד שהענין דאהבת ישראל אינו צריך להיות בהדגשה בכל מקום ומקום, והראי' שלא נכלל במהדור"ק דתניא מלכתחילה, ואפשר הי' ללמוד את התניא ללא פרק זה - ישנו הלימוד מזה שבמהדורה שלאח"ז ובפרט - בתרא, הוסיף זאת אדה"ז, - ו"הכל הולך אחר החיתום"¹⁰¹, ע"פ דברי הכהן והשופט "אשר יהי' בימים ההם"¹⁰² - וכעת אין מקום וקס"ד כלל וכלל באופן אחר. ואדרבה - ע"ד דברי המשנה¹⁰³ ש"למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה, שאם יאמר אדם כך אני מקובל, יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת (ונדחו דבריו)".

יא. ע"פ הנ"ל - בגודל מעלתן של ישראל - יכולים לבאר גם הוראה מקביעות ראש חודש שבט בשנה זו - ביום הרביעי בשבוע, היום שבו נתלו המאורות, "שני המאורות הגדולים", מאור הגדול ומאור הקטן¹⁰⁴; כל יהודי צריך להיות - והינו - "מאור", משפיע "להאיר על הארץ"¹⁰⁵, להאיר לאנשים אחרים הנמצאים בארץ (כולל ארץ מלשון ארציות). כיון שכל יהודי יש לו מעלות שאותן הוא יכול להשפיע לאחרים¹⁰⁶ [נמובן גם ממאחז"ל¹⁰⁷ "איזהו חכם הלומד מכל אדם", ועאכו"כ בנוגע ליהודי, שכל יהודי יש לו אות וחלק בתורה¹⁰⁸ כו'].

אופן ההשפעה גופא יכול להיות בשני אופנים: (א) בתור "מאור הגדול": כיון שהמשפיע הוא גדול בתורה וגדול במעלות וכיו"ב (גדול מהשני), ה"ה מתאים ומוכן להשפיע על השני, אמנם בסבר פנים יפות וכו', אבל אעפ"כ מודגש שהוא המשפיע והשני הוא המקבל (מאור הקטן, שמקבל את אורו מהמאור הגדול). (ב) בתור "מאור הקטן": המשפיע (מאור)

(ב) עיר שכס", כיון שעל כל יהודי נאמר "יעקב חבל נחלתו", ויתירה מזה - "יעקב אבינו לא מת, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים"⁹³, מודיעים ש"זרעו בחיים" (עד שחיי יעקב תלויים בחיי זרעו, כנ"ל בארוכה⁹⁴)!

כל זה הוא אפילו בנוגע לעצם מציאותו של יהודי, עאכו"כ מצד השייכות של כל יהודי לתורה, כמ"ש⁹⁵ "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב": כיון שכל יהודי הוא מ"קהלת יעקב", הרי דבר ברור ש"תורה צוה לנו משה", והוא יורש כל התורה כולה, וירושא אינה תלוי' בהנהגתו של היורש; ומצד זה שלכל יהודי יש שייכות עם תורה (וכל התורה), עד שזוהי מציאותו של יהודי (ישראל ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"⁹⁶, כל יהודי יש לו אות בתורה, עד שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד⁹⁷), הרי מובן שבכל מקום ומצב שבו יהודי נמצא, אפילו במצב שבחיצוניות נמצא הוא ב"שכס", הרי מצד זה שמציאותו היא תורה - נרגש ויתירה מזה - נראה רק הענין החיובי שבכל ענין, המעלות שיש לכל יהודי.

ואם לא רואים את המעלות בגלוי - ה"ז ראי' שלא חיפש דיו, ואולי אין הוא רואה את המעלות בגלל חושך הגלות, או - שרואה את חסרונות עצמו בהזולת, כאדם המסתכל במראה (כמדובר לפני⁹⁷).

י. בכל הנ"ל מתוספת הדגשה יתירה ע"פ הביאורים והוראות של אבות החסידות, הן הבעש"ט והמגיד, והן אדה"ז - כידוע שאחד היסודות העיקריים דתורת הבעש"ט והמגיד הוא בגודל הענין דאהבת ישראל, אהבה לכל יהודי, מצד עצם הענין שהוא יהודי, בנו היקר של הקב"ה, כמבואר בארוכה בריבוי מקומות בתורת הבעש"ט והמגיד⁹⁸.

ובזה גופא מתוספת הדגשה וביאור (באופן דחב"ד) בתורת אדה"ז, החל מספר התניא שלו, שבו הוא "עושה" פרק שלם - ופרק לב - דאהבת ישראל.

[ולהוסיף לימוד מיוחד בזה: במהדורא קמא דספר התניא⁹⁹ (כנראה בכת"י) לא נמצא פרק לב (ביאור ענין אהבת ישראל), אלא מפרק לא עוברים מיד בהמשך

(102) שופטים יז, ט.

(103) עדיות פ"א מ"ו.

(104) בראשית א, טז.

(105) שם, טו, יז.

(106) ולכן חייב כל ישראל, גם עני בישראל, בנתינת הצדקה (שו"ע

י"ד ר"ס רמח).

(107) אבות רפ"ד.

(108) כפי שמתפלל כאו"א מישראל בסיום תפלת שמו"ע - "ותן

חלקנו בתורתך".

(93) תענית ה, ב.

(94) קונטרס משיחת ש"פ ויחי, עיי"ש.

(95) ברכה לג, ד.

(96) מגלה עמוקות אופן קפו.

(97) שיחה שבעה עשר 92 סעיף טו. וש"נ.

(98) ראה בארוכה קונטרס אהבת ישראל. ספר הערכים חב"ד ערך

אהבת ישראל. וש"נ.

(99) קה"ת, תשמ"ב.

(100) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

(101) ל' חז"ל - ברכות יב, א.

הרחמים": "קהלות הקודש שמסרו נפשם על קדושת השם. . וינקום נקמת דם עבדיו השפוך". אם הקב"ה מתעסק בחשבון - הרי זה חשבון של "ינקום נקמת דם עבדיו השפוך", נגד שונאי וצוררי ישראל!

ובנוגע לבניי - להבדיל - הרי אדרבה ואדרבה: הקב"ה התחייב וזיכה את עצמו כביכול, שיעשה חשבון צדק ו"שלם" על המאורע הבלתי-רצוי דהשואה, שנוסף על זה שחסרים ריבוי הכי גדול של יהודים, הרי היו מזה גם תוצאות בלתי רצויות, שזה החליש את היראת-שמים עכ"פ אצל כמה יהודים; מחוייב כביכול הקב"ה לקיים הבטחתו ש"לא ירח ממנו נדח"¹¹⁵, ו"הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה ומיד הן נגאלין"¹¹⁶, והבטחתו - ש"ויבא יעקב שלם"!!

ועאכו"כ חלילה וחס לומר ואפילו לחשוב בחשבוננו של הקב"ה, שהחטאים כו' יכולים רחמנא ליצול להביא שואה נוספת ר"ל ור"ל, הי' לא תהי'!...

דבר הפשוט הוא, עד כדי כך שלא צריכים אפילו לעורר על כך, שלאחרי השואה - לא תקום פעמיים צרה, לא מעין די' ולא מקצתי ר"ל, ואדרבה: יהי' אך טוב וחסד, בטוב הנראה והנגלה, לכל יהודי ולכל בניי בכל מקום שהם, ובהדגשה - טוב הנראה והנגלה!!!

יג. ובאם הדברים אמורים בכל הזמנים, עאכו"כ בדורנו זה עצמו - בזמנים אלו שהאומות מתגרות זו בזו, כשלבניי ישנה הבטחה מיוחדת מהקב"ה "בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם"¹¹⁷, נוסף על ריבוי ההבטחות בתורה ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"¹¹⁸, ו"עמו אנכי בצרה"¹¹⁹, ו"פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו"¹²⁰ (ורק לאחמ"כ "והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו"¹²¹) וכו' וכו' -

דבר ברור הוא ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל" בכל מקום בעולם שבו נמצאים יהודים, גם בחוץ לארץ, ועאכו"כ בארץ הקודש, שנקראת בתורתנו הקדושה והאמיתית: "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיה' בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹²².

ודבר ברור הוא, שהקב"ה נמצא עתה (ע"ד המשל המובא¹²³ בנוגע לחודש אלול בערך לשאר החדשים)

צריך להרגיש ולהדגיש (לא את מעלותיו לגבי הזולת, אלא אדרבה -) את מעלות הזולת, שהוא (הזולת) ה"מאור הגדול" והמשפיע הוא ה"מאור הקטן" שמשקף את מעלותיו של הזולת!

ההוראה מיום הרביעי שבו ניתלו שני המאורות, מדגישה שאצל יהודי צריכים להיות שני אופני ההשפעה, במדה מתאימה לכל מקרה, כידע איניש בנפשי, שלפעמים מצליחים באופן אחד ולפעמים באופן השני.

יב. בכל האמור לעיל בגודל מעלתן של ישראל מתוסף ביתר שאת וביתר עוז בדורנו זה¹⁰⁹: בניי דדור זה - שארית הפליטה של השואה, שבה נספו מליוני יהודים על קידוש השם, השם ינקום דמם - הגם בבחי' "אוד מוצל מאש"¹¹⁰, והם עדות חי' על כך שלמרות הגזירות על בניי הבאות כתוצאה מ"ויגע בכף ירכו" (כדאיתא במדרש¹¹¹), הרי "ויבא יעקב שלם"¹¹².

ומזה מובן, עד כמה מושלל לדבר ולקטרג ר"ל על בניי בכלל, ועל יהודים מדור זה במיוחד, ועאכו"כ לא לקטרג ח"ו תוך כדי חילול כבודם של בניי שנספו על קידוש השם, נשמות קדושות וטהורות, וגופים קדושים וטהורים שעלו בלהב השמימה (ע"ד קרבן עולה)... רחמנא ליצול, לא תקום פעמיים צרה¹¹³.

רחמנא ליצול לומר שהקב"ה מנהל רוגז על בניי. אדרבה: הקב"ה אוהב את בניי ובאהבה עצמית בכל זמן ובכל מקום, כפי שכל יהודי אומר בתפלה בכל יום ויום: "אהבת עולם (רבה) אהבתנו", ובסיום הברכה: "הבוחר בעמו ישראל באהבה"!

וואפילו אם צריכים דברי מוסר - יודע הקב"ה בעצמו איך לפעול זאת, ובזה גופא - כבר דובר בארוכה⁹² התנאים מי וכיצד אפשר לומר מוסר, דוקא מתוך אהבת ישראל, באופן ד"מוסר אביך"¹¹⁴, ודוקא מתוך עניויות ושפלות].

ועאכו"כ בנוגע לבניי בדור זה, בניי שנשארו אחרי השואה, כנ"ל.

ואדרבה: כאשר מזכירים את קרבנות השואה אומר כל יהודי - השם ינקום דמם, ובנוסף התפלה ד"אב

(116) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(117) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(118) תהלים קכא, ד.

(119) שם צא, יד.

(120) שם כה, כב.

(121) שם קל, ח.

(122) עקב יא, יב.

(123) לקו"ת ראה לב, ב.

(109) בהבא לקמן - ראה גם שיחות שבהערה 92, 94. וש"נ.

(110) זכרי' ג, ב. ובפי' מהר"י קרא עה"פ.

(111) ב"ר פע"ז, ד. הובא ברמב"ן וישלח לב, כו.

(112) ראה רמב"ן שם.

(113) ל' הכתוב - נחום א, ט (וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55.

וש"נ).

(114) משלי א, ח. וראה שם יג, כד.

(115) שמואל"ב יד, יד.

חיינו ואורך ימינו, ועי"ז - מתוסף עוד יותר בברכות הקב"ה.

*

טו. ולסיים בהוראה בנוגע לפועל:

בקשר עם יום ההילולא דאדה"ז - כדאי ונכון ביותר, שכל אחד ואחת יוסיפו בקביעות עתים בתורה דאדה"ז, ובמיוחד - בשולחן ערוך ובספר התניא, ביחד עם הביאורים בזה מרבתינו נשיאנו - הן הביאורים בנגלה דתורה (מאדה"ז, מאדמו"ר האמצעי, שנדפס ספר פסקי דינים שלו לאחרונה, ועאכו"כ מהצ"צ, ומרבתינו נשיאנו ממלאי מקומם), והן בפנימיות התורה, תורת החסידות.

וכאמור - כל אחד ואחת, כיון שגם נשים מחויבות בלימוד התורה בהלכות הצריכות להן, ובלימוד פנימיות התורה (שמביאה לאהבת ה' ויראת ה' ואמונה בה' כו', מהמצוות התמידיות שבהן מחויבים כולם¹²⁶).

- ולהעיר, שאמי מורתי ע"ה היתה מעתיקה¹²⁷ - בדיוק ובמהירות - מאמרי חסידות שהיו מגיעים בבית אבי' (חסיד עוד מאדמו"ר מהר"ש), כפי שהי' נהוג בזמנים ההם, שהמתניו וציפו שיגיע מאמר חסידות מליובאוויטש, והיו מעתיקים אותו מיד בכמה העתקות וכו'. ויה"ר שבקרוב ממש נזכה לשלימות הגילוי דתורת אדה"ז - ספריו וכתבי-יד שלו ושל מעתיקים וכו', וידפיסו בדפוס את הענינים שהנם עדיין בכתבי יד,

וכפי שנוסף בשנים האחרונות ריבוי בהדפסה דספרי חסידות של רבותינו נשיאנו, כולל לאחרונה במיוחד - דפוס באותיות מרובעות של הספרים שהיו מודפסים לע"ע באותיות רש"י, כמדובר כמ"פ¹²⁸.

ויה"ר שע"י ההוספה בהדפסת ספרי חסידות ימהר זה עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה, כידוע הסיפור בקשר עם הדפסת הלקו"ת¹²⁹ - הגאולה כפשוטה, למטה מעשרה טפחים,

ואף יהודי אחד ויחיד לא ישאר בגלות ח"ו, אלא כל בני"י, בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו, כנשמות בגופים בתכלית השלימות - נגאלים בגאולה האמיתית והשלימה,

ועוד והוא העיקר - תיכף ומיד ממש.

כ"מלך בשדה", ומקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם, וכל יהודי יכול לגשת להקב"ה ולבקש ממנו בקשותיו והקב"ה ודאי ימלא אותן.

וכאמור, הקב"ה מודיע ומכריז לבני"י בכל מקום שהם, ועאכו"כ בארץ הקודש: "בני אל תתיראו", ואדרבה: ודאי יהי' "ויבוא יעקב שלם (עיר שכם אשר) בארץ ננען".

יד. מזה מתוסף עוד לימוד בנוגע לזמננו זה: אע"פ שלכתחילה פחד יעקב ממלחמה ואמר "ואני מתי מספר ונאספו עלי גו", כפי שהי' בפועל, "כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם נכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדן", ויצא במלחמה וכבש את שכם "בחרבי ובקשת" (נוסף על זה שקנה את "חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד חמור אבי שכם").

הלימוד מזה עכשיו: כיון שהקב"ה נתן בפועל את עיר שכם והשטחים דיהודה ושומרון (עי"ז ש"נכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדן"¹²⁴ במלחמות שהיו לבני"י בשנים האחרונות) - הרי בטוח ופשוט, שמצד פקו"נ אסור ע"פ תורה להחזירם ח"ו (כפס"ד בשו"ע או"ח הל' שבת¹²⁵).

ולאחרונה מגיעים לארץ ישראל עולי רוס', מאות אלפי יהודים משארית הפליטה מרוסי' -

ולהעיר, שמדינה ההיא היא המדינה שבה גדלו אדה"ז ורבותינו נשיאנו, עד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו אשר יצא משם לחצי כדור התחתון, אבל השאיר שם תלמידים ותלמידי תלמידים שמחזיקים את השלהבת ד"נר מצוה ותורה אור", והשפיעו ומשפיעים (בכל מדה האפשרית) על בני"י במדינה ההיא; שעתה - לאחר למעלה משבעים שנה שבני"י שם היו תחת ממשלה חזקה, בבחי' תינוקות שנשבו בין העכו"ם, תחת ממשלה שלא הרשתה לחנך יהודים בדרך התומצ"צ - הרי הם יוצאים משם כעת, ומתקנים ומעלים את כל הענינים שבעבר, ע"י עבודת התשובה שלהם,

ובודאי הרי זה מוסף עוד יותר ויותר בגודל הרחמנות ואהבה של הקב"ה לבני"י, ובמיוחד - שיוכלו להתיישב בשלום ובמנוחה, ובפרט ב"ארץ אשר גו' עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית שנה".

ובפרט עי"ז שבני"י מוסיפים בתורה ומצוות, שהם

(124) רש"י ויחי מח, כב.

(125) סימן שכ"ט.

(126) אגרת המחבר שבירש ספר החינוך (בסופה).

(127) ראה גם ספר השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 11. וראה ספר

המאמרים תש"ט עמ' 43.

(128) ראה ספר השיחות תשמ"ט חלק ב' עמ' 431.

(129) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ חלק א' עמ' תפ"ה.

לקר"ש ח"ו עמ' 80 הערה 70. חלק י"ח עמ' 491. ועוד.

לקוטי שיחות פרשת וארא

מתורגם ללשון הקודש

משמעות מלה זו היא "אחות אביו", הוא מביא לפירושו הוכחה, שאף התרגום מפרש כך – "אחת אבואה".

אך יש להבין:

כאשר רש"י מסתייע בפירושו בתרגום אונקלוס, הוא מציין במפורש "כתרגומו"⁹ וכדומה, ואף כאן הוא צריך היה לומר "כתרגומו" או ביטוי בדומה לו, ולא להסתפק בכתיבת פירושו בלשון התרגום?

ג.

הקשיים על פירוש רש"י

בנוסף לאמור לעיל, גם צריך להבין:

(א) הרי רש"י מחדש כאן בפירושו, כדלעיל, רק את משמעותה של המלה "דודתו", שכאן היא "אחות אביו". ודבריו בסיום "בת לוי אחות קהת" מהווים רק הוכחה לענין זה, שהיא אכן היתה אחות אביו. ולכאורה את זאת היה התלמיד יודע גם לולא היה רש"י מציין זאת, כי כבר לפני כן הוא למד¹⁰, שיוכבד היתה "בת לוי", ומשום כך היא "אחות קהת", אביו של עמרם?

את המלים "בת לוי" שכותב רש"י ניתן היה ליישב באופן כלשהו, ולפחות בדוחק: כיון שהתלמיד למד ענין זה בספר הקודם, בראשית, לכן מזכיר זאת רש"י שוב¹¹. אך¹² העובדה שקהת היה בנו של לוי מופיעה בפרשה זו, ולפיכך, כאשר רש"י אומר "בת לוי", כבר מבין התלמיד בעצמו שהיא היתה "אחת אבואה". מדוע מוסיף רש"י גם את המלים "אחות קהת"¹³?

(ב) כיון שבכל מקום משמעות המלה היא "אשת אחי אביו", יכול היה רש"י להסביר שאף כאן "דודתו" היא אשת אחי אביו: מכך שיוכבד היתה (בת לוי) אחות אביו, הרי אין זו ראיה שהיא לא היתה גם אשת אחי אביו, שהרי ייתכן שללוי היו שתי נשים, ואחד מאחי קהת – אשר היה אחיה

א.

"יוכבד דודתו"

מן הפסוק "ויקח עמרם את יוכבד דדתו"¹, מצטט רש"י את המלים "יוכבד דודתו"², ומפרש: "אחת אבואה, בת לוי אחות קהת".

אומרים המפרשים³, שכיון שבכל מקום משמעות המלה "דודתו" איננה אחות אביו, אלא אשת אחי אביו (כפרשת העריות, שב"ערות אחי אביך גו' אל אשתו לא תקרב" נאמר "דודתך היא"⁴, ואילו ב"ערות אחות אביך"⁵ אין נאמר "דודתך"), ניתן היה לחשוב שאף כאן הכוונה היא לאשת אחי אביו, ומשום כך מחדש רש"י, שהמשמעות של "דודתו" בפסוק כאן היא "אחת אבואה".

ולכך מביא רש"י הוכחה – "בת לוי אחות קהת": כיון שיוכבד היתה בת לוי, כנאמר "ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי"⁶, יוצא שהיא היתה "אחות קהת", כפי שכבר נאמר מספר פסוקים לפני כן⁷ "בני לוי גו' קהת" – וזוהי הוכחה לכך שהמשמעות של המלה "דודתו" כאן היא "אחת אבואה".

לפי זה מובן⁸ מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המלה "יוכבד", בנוסף ל"דודתו": כי ההכרח בפירושו שהמשמעות של "דודתו" כאן היא "אחת אבואה" – בשונה ממשמעות מלה זו בכל מקום – נובע מכך שיוכבד היתה אחות קהת, כדלעיל.

ב.

הפירוש - "כתרגומו"?

לפי זה ניתן היה להסביר מדוע אומר רש"י "אחת אבואה" בלשון התרגום (מתרגום אונקלוס) ולא "אחות אביו": כיון שהמשמעות של המלה "דודתו" בכל מקום היא – אשת אחי אביו, וכאן הוא מחדש שבפסוק שלנו

אחי אביו של עמרם מכיון שגם ב"נ אסור באחותו – כי [נוסף לזה, שלפ"ז אינו מוכן סימונו של רש"י – "אחות קהת"] איסור אחותו בב"נ הוא רק באחותו מאמו, כדלקמן בקושיא הב'.
(12) וגם: זה שאמו של משה היתה בת לוי – נאמר בספר זה גופא (שמות ב, א).

ולעצור, שעפ"ז אינו גלאטיק (=חלק) גם מה שרש"י מעתיק תיבת "יוכבד" (ראה לעיל סוס"א) – שהרי גם באם לא הי' נאמר בכתוב שם אשתו של עמרם, מכיון שנאמר "ותלד לו גו' את משה" היינו יודעים שהיא (בת לוי) אחות אביו.

(13) ובאם רש"י רוצה לכתוב בפרטיות, איך שהיתה יוכבד אחות אביו – הו"ל להוסיף (אחר התיבות "אחות קהת") גם – "אביו של עמרם".

(1) פרשתנו ו, כ.

(2) ובדפוס ראשון את יוכבד דודתו. וראה לקמן סוס"ג וסוס"ד.

(3) רא"ם גו"א וכו'.

(4) אחרי יח, יד.

(5) שם, יב.

(6) פנחס כו, טז.

(7) פרשתנו ו, טז.

(8) אבל ראה לקמן הערה 12.

(9) ראה פרש"י לקמן ז, א. ובכ"מ.

(10) רש"י ויגש מו, טו.

(11) אין לומר שכונתו של רש"י ב"בת לוי" היא להוכיח שלא היתה אשת

היא "אחת אבוהי", ולפי פירוש זה מובן הייחוס בתואר "דודתו" של עמרם, מיוחסת כעמרם, כפי שמציין רש"י בסוף דבריו שהיא היתה "אחות קהת"¹⁸, אשר בין בני לוי עצמם היה קהת חשוב יותר¹⁹ מהאחים האחרים²⁰.

וענין הייחוס הוא העיקר דוקא בפסוקים אלו, כפי שאומר רש"י²¹, אשר משום כך הוא מתארה כאן כ"דודתו", שהוא לקחה משום היותה מיוחסת כמוהו, כפי שאנו מוצאים באופן מודגש אצל אברהם: "אל בית אבי תלך ואל משפחתי גו' ממשפחתי ומבית אבי"²².

אמנם המלה "דודתו" מופיעה בתנ"ך רק במשמעות של "אשת אחי אביו", אך אין זה ענין של "לא מצאתי לו חבר", שהרי כיון שלגבי אחי האב אנו מוצאים את הביטוי "דוד"²³, מובן, שאחות האב נקראת, בלשון נקבה, דודה, כנאמר²⁴: "לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת".

בכל זאת, כיון שבמפורש אין אנו מוצאים את הביטוי "דודה" לגבי אחות האב, אומר רש"י "אחת אבוהי" בלשון התרגום, ובכך כוונתו להביא הוכחה, ליתר תוקף, מתרגום אונקלוס. אך אין הוא צריך לציין "כתרגומו", כפי שהוא מציין בדרך כלל, כי גם בפשטות מובן שאחות האב יכולה להיקרא "דודתו", בדיוק כשם שאחי האב נקרא "דודו".

לפי זה מובן מדוע, לפי נוסחא אחרת, מצטט רש"י את המלים "את יוכבד דודתו", כי על ידי המלה "את" מודגש יותר ש"יוכבד דודתו" הוא המשך למלים הקודמות "ויקח עמרם", שלגביהן חשוב שהיא היתה אשה מיוחסת, ממשפחתו, כלדעיל.

הכתובים כאן, אינה לייחס את בני אהרן – צ"ל, שזה נוגע ל"ויקח", וממה שהכתוב מוסיף (מדגיש) "אחות נחשון" – למדים אנו ש"הנושא אשה צריך לבדוק באחי".

(19) ומ"ש "דודתו" שפירושו (כאן) הוא אחות אביו – כי המעלה דקה מצד שהי' אביו של עמרם גדול הדור (סוטה יב, א) ואבי משה ואהרן – היא הגדולה ביותר. ועוד (בפשטות) "דודתו" היא לשון קצרה יותר.

הטעם שנאמר "דודתו" (ולא "אחות קהת") ב"יינה של תורה" – י"ל, שזהו בכדי להדגיש מעלת משה גם כזה שנולד מנישואי דודתו שלפני מ"ת היא מעלה, כמבואר בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 273.

(20) כמובן מזה שעבודת קהת היתה ב"קדש הקדשים – המקודש שבכולן" (במדבר ד, ד ובפרש"י שם).

(21) ו, יד.

(22) חיי שרה כד, לח. כד, מ.

(23) שמיני י, ד. קדושים כ, כ.

(24) בראשית ב, כג.

של יוכבד רק מן האב – נשא אותה לאשה, ולאחר מכן הוא גירשה¹⁴, ועמרם נשא אותה לאשה.

אמנם, לפי זה יש לחדש שללוי היו שתי נשים¹⁵, ושליוכבד היו נישואין קודמים לפני נישואיה לעמרם, אך עדיין קל יותר להסביר זאת כך, מאשר לחדש משמעות שונה למלה "דודתו", אשר, כדברי המפרשים דלעיל, אין מופיעה בתנ"ך המלה "דודתו" במשמעות כזו, אחות אביו. ומדוע, אפוא, אין רש"י מסביר זאת כך?

(ג) לפי נוסחא אחרת¹⁶ של רש"י, הוא מצטט מן הפסוק, לפני פירושו, את המלים "את יוכבד דודתו", ולא רק "יוכבד דודתו". ואינו מובן: מדוע מצטט רש"י גם את המלה "את"? (ד) בפסוק עצמו צריך להבין: מדוע משתמשת כאן התורה בתואר "דודתו", ובמשמעות שונה מכל מקום – והרי זה עתה, בפרשת שמות¹⁷, היא תיארה אותה כ"בת לוי"?

ד.

"אחות קהת" - מיוחסת כעמרם

ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

במלים "יוכבד דודתו" מתכוונת התורה, בפשטות, להביע את מעלת יוכבד, את היותה מיוחסת. לפיכך מתעוררת אצל רש"י השאלה: לפי המשמעות הפשוטה של המלה "דודתו", כבכל מקום – אשת אחי אביו, כלומר, שהיא היתה לפני כן אשתו של אחד מאחי קהת – אינו מובן: מהו הייחוס בכך, ואדרבה: לפי זה יוצא שהיתה גרושה? משום כך אומר רש"י, שמשמעות המלה "דודתו" כאן

(14) והרי גם לפני מ"ת הי' ענין הגירושין (או דוגמתו עכ"פ), כדמוכח מזה שהוצרך עמרם לעשות לקוחין שניים (רש"י שמות שם).

(15) אליבא דר"א (סנה' נח, א) שאחות אביו מן האם אסורה לב"ע – גם להפירוש "אחת אבוהי" מוכרח לומר שללוי היו ב' נשים ושיוכבד היתה אחות קהת מן האב בלבד ולא מן האם (שם, ע"ב). אבל לפי דרך הפשט, מכיון שנבנוגע לדיני עריות* ["אין אבות לב"ע" (רש"י וירא, יב) – הרי אחות אביו מותרת.

(16) דפוס ראשון.

(17) ב, א.

(18) ומ"ש רש"י לקמן (פסוק כג) "מכאן** למדנו הנושא אשה צריך לבדוק

באחי" – כי מ"יוכבד דודתו", מכיון שבפרשה זו בא ללמדנו "האין נולדו משה ואהרן ובמי נתייחסו" (רש"י לעיל ו, יג), מסתבר לומר שמ"ש "ויקח גו' יוכבד דודתו" הוא (לא בנוגע ל"ויקח"***, כ"א) בכדי לייחס את משה ואהרן גם מצד אמם, שהיתה בת לוי ואחות קהת. ועוד ועיקר: התואר "דודתו" – מדגיש השייכות לעמרם (ע"י אביו) ולא לאחי' של יוכבד.

אבל ממ"ש "ויקח אהרן גו' בת עמינדב אחות נחשון", מכיון שכונת

(* משא"כ בנוגע לדינים אחרים (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 143 הערה 5).

אבל אין לומר שכונת רש"י בפ' וירא שם היא רק בנוגע לאחותו בת אביו דמיירי שם (ולא בנוגע לשאר עריות) – כי ממה שרש"י כותב בסגנון כללי "שאין אבות לב"ע" בתור טעם על "בת אב מותרת לב"ע", מוכח שזה כלל בכמה דינים (בדיני עריות עכ"פ).

(**) ראה לקו"ש ח"ה ע' 215 ובהערה 14, שבכל מקום שרש"י כותב "מכאן", כוונתו בזה היא לשלול פסוק אחר שלפניו [או גם פסוק שלאחריו בפ' זו כשהלימוד במדרש וכו' הוא מפסוק זה] – שלכאורה הי' אפשר ללמוד ענין זה משם.

(***) וגם להגירסא שבדפוס ראשון, שרש"י מעתיק לפני פירושו גם תיבת "את" – שבוה מרמז שגם פירושו ב"יוכבד דודתו" שייך ל"ויקח" (כדלקמן בסוה"ס) – זהו לפי שגם מ"יוכבד דודתו" מובן שיש מעלה בלקיחת אשה שריא אחות צדיק, אבל אי"ו מכריח שצריך לבדוק באחי'.

יום ראשון כ"א טבת

לחכמה מן הסכלות, פיתרון האור מן החשך; פרוש, – כשמביאים משל להסבר דבר, הרי זה מפני שהנמשל הוא עמוק בהרבה מהמשל, ובאמצעות המשל מבינים בקלות יותר את הנמשל. ואילו כאן, במשל האור והחושך על החכמה והסכלות, מובן הנמשל כמו שמוכן המשל: כשם שמבינים שאור טוב מחושך, כך גם מבינים שחכמה טובה מסכלות; אף כאן כשמדובר על תוכנה הפנימי יותר של חכמה הרומזת ל"קדושה" (כמו שהציר-טוב נקרא⁴ "ילד מסכן וחכם") וסכלות רומזת ל"קליפה" (כפי שהציר-הרע נקרא "מלך זקן וכסיל"), – מובן היטב שקדושה שווה וטובה יותר מאשר, להבדיל, קליפה. מה, איפוא, מלמד אותנו המשל? אלא, המשל אינו בא רק לומר לנו שזה יותר טוב, המשל בא להורות לנו גם את הצורה, כיצד ובאיזו דרך מתבטאת עדיפותה של הקדושה: כשם ש"יתרון" האור על החושך, מתבטא בכך שמעט מן האור "דוחה" הרבה מן החושך, ולא בדרך של מלחמה, אלא הדחיה באה בדרך ממילא, משמכניס קצת אור למקום, נעלם החושך מעצמו – כך גם ב"יתרון" ה"חכמה" של הקדושה על ה"סכלות" של הקליפה, שמעט מן הקדושה דוחה, בדרך ממילא, הרבה מן הקליפה – וכך מוסבר הדבר להלן: כמו שהאור יש לו יתרון ושליוּת וְהַמְשָׁלָה עַל הַחֲשָׁךְ, שְׁמַעַט אִיר גִּשְׁמִי דוֹחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד נדחה החושך? – שְׁנִדְחָה מִמֶּנּוּ מֵאִלּוּ וּמִמִּילָא, – אין על האור להילחם עם החושך, כִּי נִדְחָה מִמִּילָא סְכָלוּת הַרְבֵּה שֶׁל הַקְּלִיפָה וּסְטְרָא אֲחָרָא שֶׁבְּחִלָּל הַשְּׁמָאִלִי – הקליפה וה"סטרא אחרא" של הנפש הבהמית שמקומה ב"חלל" השמאלי שבלב. [במאמר רז"ל: – אין אדם עובר עבירה "אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" וכו'], – רבותינו ז"ל קוראים הרי לתאות הנפש הבהמית בשם "שטות" – ומאחר שזהו "סכלות" ו"שטות" – זה נדחה מאליו וממילא, מִפְּנֵי הַחֲכָמָה שֶׁנִּפְשָׁה הָאֱלֹהִית שְׂבִמּוּחָ, אֲשֶׁר רְצוּנָה – של הנפש האלקית הוא הרי: לְמַשֵּׁל לְבָדָה בְּעִיר, – ב"עיר קטנה" היא הגוף, וְלַהֲתַלְבֵּשׁ בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי תְּנוּכָרִים לְעִיל, בְּכָל הַגּוֹף כְּלוּ בְּנוֹכֵר לְעִיל, שָׁחַם – שלשה לבושי הנפש האלקית, הם: מְחַשְׁבָּה דְּבוֹר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִיגָּה מְצוֹת תְּתוּרָה, בְּנוֹכֵר לְעִיל. – בפרק ד. רצונה זה של הנפש האלקית שבמוח, שלבושיה בלבד ילבישו

רק מפני שלא לו לבדו – ל"רע" של הנפש הבהמית, מִשְׁפָּט הַמְּלוּכָה וְהַמְשָׁלָה בְּעִיר – כי, ל"טוב" של הנפש האלקית שבמוח יש גם כן מה לומר, אִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא תְּאוֹתָו מִבֶּחַ אֶל הַפֶּעַל, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף בְּמַעֲשֵׂה דְּבוֹר וּמַחְשְׁבָה מְמִשָּׁה, – "מחשבה ממש" – היינה

לְהַעֲמִיק מְחַשְׁבָּתוֹ בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הָיָה אִיר לְמִלֵּאת תְּאוֹת לְבוֹ, – זוהי המשמעות של "מחשבה ממש" – להעמיק מחשבתו בכך. ואילו מחשבות הנופלות ברעיונו בדרך ממילא, בגלל שישנה בלבו תאוה לאותו דבר, אין אלו "מחשבה ממש". מחשבות חולפות אלו, אין ביכולת האדם, שעדיין קיימת תאוה בלבו, למנוע. ברם, על "מחשבה ממש" – ההתעמקות באותן מחשבות – ביכולתו להשתלט, כפי שיסביר להלן. כיצד, אכן, יתכן הדבר, שלמרות שקיימת תאוה בלבו, הוא יכול להשתלט על עצמו, שתאוותו זו לא תבוצע בפועל, לא במעשה, לא

בדיבור ואף לא במחשבה? – על כך אומר ה"תניא": כִּי הִמָּחַ שְׁלִיטָה עַל הַלֵּב [כְּמוֹ שֶׁתְּנוּכָה בְּרַעְיָא מְהִימָנָא פְּרִשְׁתָּ פִּינְחָם] בְּתוֹלְדוֹתָו וּמִבְּעַ יִצִּירוֹ, שְׁכָּךְ נִצְרָה הָאָדָם בְּתוֹלְדוֹתָו, שְׁכָּל אָדָם יָכוֹל בְּרַצוֹנוֹ שְׂבִמּוּחָ – הרצון שבמוחו המניע את האדם מבין שעליו לְהַתְּאָפֵק וּלְמַשֵּׁל בְּרִיחַ תְּאוֹתָו שְׁבִלְבוֹ, שְׁלֵא לְמִלֵּאת מִשְׁאָלוֹת לְבוֹ בְּמַעֲשֵׂה דְּבוֹר וּמַחְשְׁבָה, – גם כשישנה תאוה בלבו של אדם, אלא מפני שהוא מבין במוחו שאל לו למלא את תאוותו – נוצר בו הרצון להתאפק מכך – יש ברצון זה שבמוחו הכוח לשלוט על הלב, ולא למלא אחרי תאות לבו. ויתירה מזו: וְלַהֲפִיחַ דַּעְתּוֹ לְגִמְרֵי מִתְּאוֹת לְבוֹ אֶל הַהֶפֶךְ לְגִמְרֵי, – ביכולתו לנתק את ההרהור בתאוה ולהטותו לדבר שהוא ההיפך מהתאוה, וזאת גם כשהטעם להימנעותו מהתאוה אינו נובע מקדושה, אלא מפני שהשכל האנושי מבין שאסור לו לנהות אחרי תאות לבו זו, גם אז יש בכוח השכל להימנע מהתאוה ולהטות את ההרהור בענין הפכי מהתאוה. וּבְפֶרֶט אֶל צִד הַתְּקַרְשָׁה, – במיוחד יש בכוחו לעשות זאת, כשיהודי צריך להטות את עצמו מתאוות – לקדושה; כשהנימוק לכך הוא שאסור לו לעבור עבירה וצריך להשקיע את רעיונותיו בענינים של קדושה, בתורה וביראת שמים – אז יש ליהודי כוחות מיוחדים לבצע את הדבר. בְּדִקְתֵּיבִי: "וְרִאִיתִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן

הבהמית, והיא השולטת בכל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו של האדם, כלומר, בכל גופו מבחינה מעשית – מדוע, איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"? –

את הגוף – שולט בתאודה הנובעת מהנפש הבהמית, שתשוקת הלב לא תמומש בפועל, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה. ברם, אם כך הוא הדבר, שלנפש האלקית שלו "יתרון" על הנפש

יום שני כ"ב טבת

תפילתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יכול להיות סכלות הכסיל הרע – של הנפש הבהמית, בהתגלות לבו כחלל השמאלי, להתאווה תאווה לכל עניני נשמות עולם הזה, בין בהתר – גם בדברים שיותר לעשותם, אלא שאין לעשותם לשם

תאודה כי אם לשם שמם,

ואילו הוא מתאודה להם

בגלל התענוג שבהם, בין

באסור הם ושלום, – גם

בדברים שהם אסורים מן

התורה, כאלו לא התפלל

כלל. אלא שבדבר אסור

אינו עולה בדעתו לעשות

האסור בפעל ממש הם

ושלום, – לכך אין

ל"בינוני" שייכות כלל.

אלא הרהורי עברה

הקשים מעברה – כפי

שהוסבר בפרק הקודם,

יכולים לפעל לעלות

למחו ולבליט מתורה

ועבודה, וכמאמר רז"ל:

"ג' עבירות אין אדם ניצול

מִתָּן כָּל יוֹם, – שכן, קשה

מאד להינצל מלעבור

עליהם, והם: הרהור עברה ועיון תפלה כו". – הרי ש"הרהורי

עבירה" הם מהדברים שקשה ביותר להינצל מהם, וכשחכמינו

זכרונם לברכה משתמשים בתואר "אדם" סתם, זה רומז על

ה"בינוני". הרי ש"ה"בינוני" אינו ניצול מהרהורי עבירה,

ואת-על-פיהן אינו נקרא "צדיק" כלל, – אלא הוא נקרא "בינוני", מפני שיתרון הזה אשר לאור נפש האלהית על החושך וסכלות של תקליפה הנדחה ממילא – אינו אלא בשלשה לבושיה תנוכרים לעיל, – כלומר: במחשבה, דיבור

ומעשה בלבד, חזקה יותר

הנפש האלקית מהנפש

הבהמית, ולא כמחשבה

ועצמותה – של הנפש

האלקית, על מחשבה

ועצמותה של תקליפה –

והנפש הבהמית, כי מחשבה

ועצמותה של נפש

הבהמית שמתקליפה

שבחלל השמאלי – עצם

מציאותה של הנפש

הבהמית, לא נדחה כלל

ממקומו בבינוני אחר

התפלה, שאין – אז, רשפי

אש אהבת ה' בהתגלות

לבו כחלל הימני, – כמו

שהדבר בשעת תפלתו,

כאמור לעיל, שאהבת ה'

אצלו אז היא בהתגלות,

הוא מרגיש בלבו את

האהבה, כי אם תוכו – החלק הפנימי שבלבו, רצוף "אהבה

מסתרת", – ואילו בגלוי אין הוא מרגיש את האהבה, שהיא

אהבה המכעית שפנפנש האלהית, כמו שיתבאר לקמן. –

בפרק י"ח, שבכל יהודי ישנה אהבה מסותרת לקב"ה. ואז – אחרי

יום שלישי כ"ג טבת

תהיה לרע שליטה וממשלה בגוף, להוציא תאוותו מכת אל הפעל – בפועל ממש. להתלבש באברי הגוף. ואפילו במת לבדו,

להרהר ברע, אין לו

שליטה וממשלה להרהר

הם ושלום ברצונו

שבמחו, – מה שעולים בו

הרהורים רעים, אין זה מפני

שהוא רוצה לחשוב בהם, כי

אם מפני שבו נודה עדיין

אחרי תענוגי העולם, נופלות

רק שלוח מועיל הרשימו במחין, – הרושם הניכר שנשאר בו גם אחרי התפילה, מהתעמקות מחשבתו בגדולת ה' בשעת התפילה,

ויראת ה' ואהבתו

המסתרת כחלל הימני, –

שבלבו, הן עזורות לו,

להתגבר ולשלט על הרע

הזה – של הנפש הבהמית,

המתאווה תאווה, שלא

להיות לו שליטה

וממשלה בעיר – שלא

ליקוטי אמרים

רק שלוח מועיל

הרשימו במחין ויראת ה' ואהבתו המסתרת בחלל

הימני להתגבר ולשלט על הרע הזה המתאווה תאווה

שלא להיות לו שליטה וממשלה בעיר להוציא תאוותו

מכת אל הפועל להתלבש באברי הגוף ואפי' במוח

לבדו להרהר ברע אין לו שליטה וממשלה להרהר ח"ו

לְהַתְנַהֵּג עִם חֲבֵרָו בְּמִדַּת חֶסֶד, - וזאת בניגוד לרגש השנאה או הכעס - הנובע ממדת ה"גבורה" - שיש בלבו כלפי הזולת - יתיחס אליו במדת החסד, וְחֶסֶד יִתְּנָה מוֹדַעַת לוֹ - להראות לו אהבה מיוחדת, עד לְסַבֵּל מִמֶּנּוּ עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, וְלֹא לִכְעֹס חֶסֶד וְשָׁלוֹם, - על מי שהוא סובל ממנו, וְגַם שָׁלֹא לְשַׁלֵּם לוֹ כְּפָעֻלוֹ חֶסֶד וְשָׁלוֹם, - גם לא לעשות זאת שלא מתוך כעס, אֲלָא אֲדַרְבָּה לְגַמֵּל לְחַיִּיבִים - כנגדו, מִזִּכְרוֹת, כִּמּוֹ שְׂכָתוֹב בְּהַרְיָה, לְלִמּוֹד מִיּוֹסֵף עִם אֲחָיו: - שבמקום היסורים שגרמו לו - שילם להם בטובות. הרי, שגם בדברים ש"בין אדם לחבירו", אין ה"בינוני" נותן לרע שבלבו לבוא לידי ביטוי במחשבה, בדיבור ובדאי שלא במעשה. מפרק זה מובן, שבכל הקשור למעשה ולפועל, יש

לנפש האלקית ב"בינוני" השליטה המלאה על הגוף - לפועל אין הוא עושה, אינו מדבר ואינו חושב במה שאסור, כי אם מקיים מצוות ומדבר ומזהיר בתורה. ואילו ב"עצם" שלו, כלומר, בבחנות השכל והמדות של הנפש, יש לרע של הנפש הבהמית מעמד די חזק, וביכולתו להעלות תאוות בלבו. בקשר למה שלמדנו, ששעת התפילה היא עת רצון לכל יהודי להתעלות - כדאי להוסיף מה שהרבי מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש אמר באחת משיחותיו: - בשעה שיהודי לומד תורה - הוא מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה, כתלמיד לפני רבו. כשם שתלמיד לומד חכמה מרבו, כך הוא לומד מהקב"ה חכמה שהיא תורה; ובשעה שיהודי מתפלל - הוא מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה, כבן לפני אביו.

ממילא במוחו מחשבות־תאוה אלה, שלא ברצונו, שִׁיקְבֵּל בְּרָצוֹן חֶסֶד וְשָׁלוֹם הִרְהוּר זֶה הָרַע הָעוֹלָה מֵאֵלָיו מֵהֵלֵב לִמַּח בְּנוֹכַר לְעֵילָי, - הרי, שגם על המוח בלבד, אין שליטה ל"רע" של הנפש הבהמית, אֲלָא מִיָּד בְּעֵלִיתָ לְשֵׁם, - משעולה ההרהור במוחו,

דוֹחֵהוּ בְּשִׁתֵּי יָדָיו, - הוא דוחה את ההרהור במלוא כוחו ואינו נותן לו מקום כלל במוחו, וּמִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִיָּד שֶׁנוֹכַר שֶׁהוּא הִרְהוּר רַע, וְאִינוֹ מְקַבֵּל בְּרָצוֹן אֲפִלּוּ לְהִרְהוּר בּוֹ בְּרָצוֹן, - לא רק שאינו עולה בדעתו לרצות לבצע מחשבה רעה זו, אלא גם הרצון להרהר בכך - אינו שייך ב"בינוני", וְכָל שֶׁבֶן לְהַעֲלוֹתוֹ עַל הַדַּעַת לַעֲשׂוֹתוֹ חֶסֶד וְשָׁלוֹם, או אֲפִלּוּ לְדַבֵּר בּוֹ, - לכך בודאי שלא שייך ה"בינוני", כִּי הִתְרַחַר - הרהורי עבירה, בְּרָצוֹן נִקְרָא רָשָׁע בְּאוֹתָהּ שַׁעַת,

- ואילו, וְהַבִּינוֹנִי אִינוֹ רָשָׁע אֲפִלּוּ שַׁעַת אַחַת לְעוֹלָם. - הרי, שמן ההכרח לומר שלא שייך שירצה לחשוב בהרהורי עבירה. עד כאן דובר, שאין הוא נותן לרע שבלבו להגיע לאיזה ביטוי שהוא ביחס לדברים שהם מן הסוג של "בין אדם למקום", בין אדם להקב"ה, וְכֵן - כך הדבר, בְּרָבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לְחֲבֵרוֹ, - אין הוא נותן שמדה רעה שבלבו, ביחס ליהודי שני, תבוא לידי ביטוי מוחשי במחשבה, או בדיבור, וודאי שלא במעשה, אלא מִיָּד שַׁעֲלוֹתָ לוֹ מֵהֵלֵב לִמַּח אִיזוֹ טִינָא וְשִׁנְאָה חֶסֶד וְשָׁלוֹם, - לזולת, או אִיזוֹ קִנְיָה או כַּעַס או קִפְיָדָא וְדוּמְיָתָה - אִינוֹ מְקַבֵּל כָּלִל בְּמִחוּ וּבְרָצוֹנוֹ. - שירצה להרהר בהן, וְאֲדַרְבָּה, הִמַּח שְׁלִיטָה וּמוֹשֵׁל בְּרוּחַ שְׁבָלָבוּ לַעֲשׂוֹת הַחֶפֶץ מִפֶּשַׁע, - ממה שדורש הרגש שבלבו:

יום רביעי כ"ד טבת

מביאה ראייה לכך: דְּכָתִיב: "כִּי יַעֲמֹד לִימִין אֲבִיו לְהוֹשִׁיעַ מְשׁוּפָּטִי נִפְשׁוֹ", - "שופטי" לשון רבים, שני שופטים באדם, היצר־הטוב והיצר־הרע.

על־כל־פנים, ביחס ל"בינונים" משתמשים חכמינו ז"ל בביטוי "זה וזה שופטן" - וְלֹא אָמְרוּ "זֶה וְזֶה מוֹשְׁלִים" חֶסֶד וְשָׁלוֹם, - שכן, אם נפרש כפירוש

הפשוט, ש"בינוני" הוא מי שיש בו מחצית מצוות ומחצית עבירות, הרי ששניהם, גם היצר־הטוב וגם היצר־הרע, מוֹשְׁלִים בגופו של

פֶּרֶק יג. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שביחס ל"בינוני", גם אם יתכן שתתעורר תאוה בלבו - משמשת הנפש האלקית ככוח בולם, שהתאווה לא

תמומש במעשה, בדיבור או במחשבה. שלשה לבושים אלה, נשלטים ב"בינוני" על־ידי הנפש האלקית בלבד - לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות.

וְכֵן יוֹכֵן לְשׁוֹן מֵאֵמֶר רַז"ל: "בִּינוּנִים - זֶה וְזֶה

שׁוֹפְטִין" [פְּרוּשׁ, יָצַר טוֹב וְיָצַר הָרַע], - היצר־הטוב והיצר־הרע משמשים שניהם כשופטים, ומשמיעים דעתם ב"בינוני". והגמרא

ליקוטי אמרים

פרק יג ובוזה יובן לשון מאמרו"ל בינונים זה וזה שופטן [פי' יצר טוב ויצר הרע]
דכתיב כי יעמוד לימין אביו להושיע משופטי נפשו ולא אמרו זה וזה מושלים ח"ו כי כשיש איזו שליטה

ה"בינוני" – ואז היה על חכמינו ז"ל להשתמש בביטוי "מושלים", כי כדי לעבור עבירה, על היצר הרע לשלוט ולמשול בגוף. ברם, לפי מה שהוסבר על מהותו של ה"בינוני", אי אפשר לומר "מושלים" – כפי שיוסבר להלן: **כִּי בְּשֵׁשׁ אֵיזוֹ שְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה לִיצֵר הָרַע**

כְּצִיר קִטְנָה, – הגוף, שעל השליטה עליו מתנהל המאבק בין היצר טוב ליצר הרע, **אִפְּלוּ לִפִּי שְׁעָה קִלְכָּה** – ובאיזה זמן שהוא, נכשל האדם בעבירה במעשה, בדיבור או במחשבה, **נִקְרָא רָשָׁע בְּאוֹתָהּ שְׁעָה**. – והרי מדובר כאן ב"בינוני" ולא ב"רשע", **אֵלָּא הַיֵּצֵר הָרַע אֵינוֹ רָק עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל כְּמוֹ שׁוֹפֵט וְדִין הָאוֹמֵר דַּעְתּוֹ בְּמִשְׁפָּט**, – ולא שיש לו שליטה על הגוף, ו**אִתָּהּ עַל פִּיכָן יִכּוֹל לְהִיט שְׁלֹא יִהְיֶה פֶסֶק הַלֵּכָה בָּךְ לְמַעֲשֶׂה**, – כדעתו של שופט

זה, **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ עוֹד שׁוֹפֵט וְדִין הַחֹלֶק עָלָיו, וְצִדִּיק לְהַכְרִיעַ בִּינֵיהֶם, וְהַלְכָה כְּדַבְּרֵי הַמִּכְרִיעַ**. בָּךְ – אותו דבר במאבק המתנהל בין היצירה הטובה לבין היצר הרע ב"בינוני": **הַיֵּצֵר הָרַע אוֹמֵר דַּעְתּוֹ בְּחֻלָּל הַשְּׁמַמָּל שְׂבֻלָּב**, – הוא מעורר תאוה בלב, בכך מתבטאת השמעת "דעתו" כיצר על הגוף להתנהג, **וּמִחֻלָּב עוֹלָה לְמַח לְהַרְהֵר בּוֹ**, – עליה זו מהלך למוח באה בדרך ממילא, שכן, כשמתעוררת תאוה בלב, מתהווים ממילא הרהורים במוח, **וּמִיָּד – עַם עֲלִיית הַהִרְהוּרִים בְּמוֹחַ, חוֹלֵק עָלָיו הַשׁוֹפֵט הַשְּׂנִי שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית שְׂבֻמָּה, הַמִּתְפַּשֵּׁט בְּחֻלָּל הַיִּמִּנִּי שְׂבֻלָּב מְקוֹם מִשְׁכָּן הַיֵּצֵר טוֹב**, – ב"חלל" הימני שבלב, מתגלה היצר הרע הטוב, המדות של הנפש האלקית. היצר הרע טוב נאבק עם היצר הרע, שלא לתת מקום

למימושה של התאוה, "דעתו" של היצר הרע הטוב היא, שכל הכוחות והאיברים של הגוף, צריכים להינצל בענינים של קדושה בלבד. **וְהַלְכָה כְּדַבְּרֵי הַמִּכְרִיעַ, הוּא הַקְדוֹשׁ-כְּרוֹךְ-הוּא הָעוֹזֵר לְהַיֵּצֵר טוֹב**, – שיהיה בכוחו להתגבר על היצר הרע, **כְּמֵאמַר רַז"ל:**

"אֵלְמָלָא הַקְדוֹשׁ-כְּרוֹךְ הוּא עוֹזֵר – לִיצֵר-הַטוֹב, אֵין יִכּוֹל לוֹ". – ליצר הרע המתגבר באדם מדי יום. **וְהָעוֹר, – שֶׁהֵקֵב"ה עוֹזֵר לִיצֵר-הַטוֹב, הוּא:** **הֵיא הַהֶאֱרָה שְׂמַאִיר אוֹר ה' עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, לְהִיט לֵאמֹר יִתְרוֹן וְשְׁלִיטָה עַל סִכְלוֹת הַכְּפִיל וְיֵצֵר הָרַע, כִּי־תִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ, כְּנֻסֵּר לְעֵיל**. – בפרק י"ב, שכשם שקצת מן האור דוחה הרבה מן החושך, והחושך נסוג ממילא מהאור ונעלם, כך נדחה הרבה מה"סכלות" ומהחושך של היצר הרע,

לעומת מעט מאור הקדושה המאיר מהנפש האלקית – בכך מתבטאת עזרתו של הקב"ה ליצר הרע הטוב. בדבריו הבאים, מתרץ רבנו הזקן, את אשר הקשה בתחילת הפרק הראשון, על מה שהגמרא אומרת "ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע" – הרי המשנה במסכת אבות אומרת: "ואל תהי רשע בפני עצמך"? "וגם: אם יהיה בעיניו כרשע ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב"? – מסביר רבנו הזקן להלן: חכמינו ז"ל דייקו בלשונם ואמרו "כרשע", לא שיחשוב עצמו "רשע", אלא "כרשע", שיחשוב עצמו למי שבדברים מסויימים הוא דומה לרשע, והכוונה היא ל"בינוני". שכן, גם ב"בינוני" ה"רע" שבנפשו עדיין בתקפו, ויתכן שתשרור בו תאוה בלב, כמו שזה אצל "רשע".

יום חמישי כ"ה טבת

לא נשתנה מתולדותיו, והרע בתוקפו, כי העדר ההתפשטות אינו מפני הטוב שבאדם, כי אם: **מִפְּנֵי הַקְדוֹשׁ-כְּרוֹךְ-הוּא הָעוֹמֵד לִימִין אֲבִיזֵן וְעוֹזֵר וּמַאִיר לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית** – שתוכל לעמוד נגד הנפש

הבהמית, ולכן, אין לנפש הבהמית שליטה על אברי הגוף. אבל ה"רע" עצמו של הנפש הבהמית – הוא בתקפו כתולדותו. **לָכֵן נִקְרָא – ה"בינוני", "כְּרִשָּׁע"**, – כמו רשע, **כְּמֵאמַר רַז"ל:** **"אִפְּלוּ כָּל הָעוֹלָם בְּלוֹ אוֹמְרִים לָךְ צִדִּיק אַתָּה,**

אִךְ מֵאַחַר שֶׁהָרַע שְׂבֻחָלָל הַשְּׁמַמָּל בְּבִינוֹנִי הוּא בְּתַקְפּוֹ כְּתוֹלְדָתוֹ, לְהַתְאֹזֶת תַּאֲוָה לְכָל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הָזֶה, וְלֹא נִתְפַּטֵּל בְּמַעֲוֵט לִגְבִי הַטוֹב, – של הנפש האלקית, כמו שהדבר ב"צדיק",

וְלֹא נִדְחָה מִמְּקוֹמוֹ בְּלֵל, רַק שְׁאִין לוֹ – ל"רע", שְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה לְהַתְפַּשֵּׁט בְּאֲבְרֵי הַגּוּף, – אֵין ל"רע" שליטה והשפעה על אברי הגוף, לעשות, לדבר או לחשוב דברים רעים. הרבי מעיר: "גם בזה – במניעת התפשטות הרע –

ליקוטי אמרים

אך מאחר שהרע שבחלל השמאלי בבינוני הוא בתקפו כתולדתו להתאוה תאוה לכל תענוגי עוה"ז ולא נתבטל במיעוט לגבי הטוב ולא נדחה ממוקומו כלל רק שאין לו שליטה וממשלה להתפשט באברי הגוף מפני הקב"ה העומד לימין אביון ועוזר ומאיר לנפש האלהית לכן נקרא כרשע כמארו"ל אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה

שְׁלֹכֹשִׁיו, שֶׁהֵם מְחַשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, אֵינָן מְתַלַּבְשִׁים בְּמַחַ וְהַפָּה וְהַיָּדִים וְשֵׁאֵר אֲגָרֵי הַגּוֹף, - לַחֲשׁוֹב, לְדַבֵּר וּלַעֲשׂוֹת אֶת מַה שֶּׁאִסּוּר, מִפְּנֵי ה' שֶׁנֶּתַן שְׁלִיטָה וּמְשָׁלָה לַמַּחַ עַל הַלֵּב. וְלָכֵן נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמַח מוֹשְׁלֶת בְּ"עֵיר

קִמְנָה", אֲגָרֵי הַגּוֹף כֻּלָּם, שִׁיחִיו לְבוּשׁ וּמִרְכָּבָה לְשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁיהָ - שֶׁאֲבִיר הַגּוֹף יֵהִיו לְבוּשִׁים בְּשִׁלְשֵׁת לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְיֵהִיו בְּטָלִים לָהֶם כִּי"מִרְכָּבָה" לַגִּבִּי ה' ה'רוֹכֵב" עֲלֶיהָ, שִׁיתַּלְבְּשׁוּ בָּהֶם, - בִּאֲבִיר הַגּוֹף, שֶׁהֵם מְחַשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה. - הֵרִי, שֶׁבִּכֵּל הַקְּשׁוֹר לַמַּחֲשָׁבָה וּלְדִיבּוֹר בְּתוֹרָה, וּלְעִשִּׂית מִצְוֹת - שׁוֹלֶטֶת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית - בְּעִזְרוֹתָהּ שֶׁל הַקִּבְ"ה - עַל הַגּוֹף וּבִידֵה הַעֲלִיּוֹנוֹת עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה. אֲכָל מַהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית - אֵין לָהּ שְׁלִיטָה וּמְשָׁלָה עַל מַהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה בְּבִינּוּנִי, כִּי אִם בְּשַׁעֲה שֶׁאֲהַבֶּתָּ ה' הוּא בְּהִתְגַּלּוּת לְפָנֵינוּ בְּעִתִּים מְזֻמָּנִים, - בְּלִבָּד, כְּמוֹ בְּשַׁעֲה הַתַּפְּלָה וּבִיּוֹצֵא בְּפָרֵק הַקּוֹדֶם, נִתֵּן ה' בִּינּוּנִי" בִּאֲהַבֶּתָּ לְהַבְּשִׁילָה לְהַקְבִּי"ה, דְּבַר הַמְּשַׁפֵּעַ עַל ה'רַע" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, שִׁיחִיהָ בְּטַל ל"טוֹב" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית. וְאָף גַּם זֹאת הַפְּעָם, - גַּם בּוֹמֵן הַנְּקוּב, כִּשְׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִתְגַּבֶּרֶת עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, אֵינָה רֶק שְׁלִיטָה וּמְשָׁלָה לָבֶד, - הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שׁוֹלֶטֶת עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, אֲבָל אֵין הִיא מְשַׁפִּיעָה עַל עֵצֶם מַהוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא עֲצָמָה תִּתְבַּטֵּל לַגִּמְרִי בְּפָנֵי הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, בְּדִקְדֻקָּה: "וְלֹאִם מְלֵאִם יֵאָמְרִי" - פֶּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל יַעֲקֹב וְעֵשׂו, וּבִ"עֲבוּדָה" הַדְּבַר רִמּוֹן עַל הַמֶּאֱבָק שֶׁבֵּין הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה - הִרִי זֶה "יֵאֱמָר" בְּלִבָּד, שֶׁ"יַּעֲקֹב" מִתְחַזֵּק בְּלִבָּד לְעִזּוֹת "עֵשׂו", וְכִמוֹ שֶׁחֲכָמֵינוּ ז"ל מְגִדִּירִים זֹאת: "בְּשַׁעֲה קָם זֶה נּוֹפֵל, וּבְשַׁעֲה קָם בּוֹ", - הֵרִי, שֶׁלִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית בִּינּוּנִי" יֵשׁ שְׁלִיטָה בְּלִבָּד - וְגַם זֹאת בִּאֲוֶפֶן זְמָנִי בְּלִבָּד - עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה. שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִתְאַמֶּצֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת עַל

הִיחָ בְּעִינֵיךָ בְּרַע"י, וְלֹא רַע"י מִמֶּשׁ, - שֶׁכֵּן, הַמַּשְׁנֶה⁵ הִרִי אֹמֶרֶת בְּמִפְּרֹשׁ: "וְאֵל תְּהִי רַע"י בְּפָנֵי עֲצָמְךָ", וְגַם, כֹּאמֹר, בִּאֵם יִהְיֶה רַע"י בְּעִינָיו, לֹא יוֹכֵל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁ"ת בְּשִׁמְחָה, אֲלֵא שִׁיחִיזִיק עֲצָמוֹ לְבִינּוּנִי, וְלֹא לְהֵאֱמִין לְהַעֲלוֹם שְׁאוּמְרִים שֶׁהֵרַע שְׁבוֹ נִתְפַּטֵּל לְנִפְי הַטּוֹב, שִׁזּוֹ מְדִרְגִית צָדִיק, - בִּי"צָדִיק" בְּלִבָּד

נִתְבַּטֵּל ה'רַע"י עֲצָמוֹ וְהַפֶּךְ ל"טוֹב", וְאֵילוֹ הוּא, שֶׁלֹּאֵר מַעֲשִׂיו - שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עֲבִירָה אִיזוֹ שֶׁהִיא - חוֹשֵׁב ה'עוֹלָם" שֶׁגַם בּוֹ אֵין כִּבֵּר "רַע"י הַגּוֹרֵם לְעִבְרִית - אֵל לֹא לְקַבֵּל דִּיעָה זֶה, שֶׁכֵּן, הֵרַע שְׁבוֹ עֲדִין לֹא בְּטַל, אֲלֵא יִהְיֶה בְּעִינָיו בְּאֵלוֹ מַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הֵרַע הוּא בְּתַקְפּוֹ וּבְגִבּוּרָתוֹ בְּחִלָּל הַשְּׁמָאֵלִי בְּתוֹלְדוֹתוֹ, וְלֹא חֶלֶף וְחֶלֶף מִמֶּנּוּ - ה'רַע"י, מְאוּמָה, וְאִדְרָבָה נִתְחַזֵּק יוֹתֵר בְּהַמְשָׁךְ הַזֶּמֶן, שֶׁנֶּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - בִּי"רַע"י שֶׁמִּי"חֲלָל" הַשְּׁמָאֵלִי, הִרְבָּה בְּאִכִּילָה וְשִׁתִּיָּה וְשֵׁאֵר עֲנִיֵּי עוֹלָם הָהָא. -

הַהִשְׁתַּמְשׁוֹת הַמִּתְמַדֶּת בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה לְעִינֵי הָעוֹלָם־הַזֶּה, מִחֻזָּקֶת אֶת כּוֹחָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הוּא בְּטִבְעַ מִתּוֹלְדוֹתָהּ, כִּפִּי שֶׁאֵנוֹ מוֹרָאִים דְּבַר זֶה בְּטִבְעוֹ שֶׁל

כֹּל חוֹשׁ, שֶׁהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְחַדֵּד עַל־יְדֵי הַהִשְׁתַּמְשׁוֹת בּוֹ. לְמַדְנוּ, הֵרִי שֶׁרַבְנוּ הִזְקֵן מִפְּרֹשׁ מֵאִמֶּר הַגִּמְרֵא: "הִיחָ בְּעִינֵיךָ כְּרַע"י" - הַכּוֹוִנָה שִׁיחִיזִיק אֶת עֲצָמוֹ ל"בִּינּוּנִי". וְאָף מִי שֶׁמַּעֲמִדוֹ בְּמִדְרִיגָה עֲלִיּוֹנָה - טוֹב וְנָחוץ לֹא לְהַחֲזִיק אֶת עֲצָמוֹ ל"בִּינּוּנִי", שֶׁכֵּן, אִם יִחִיזִיק אֶת עֲצָמוֹ ל"צָדִיק" וְיִחַשְׁבוּ שֶׁ"רַע"י שְׁלוֹ כִּבֵּר בְּטַל ל"טוֹב" - יִפְסִיק אֶת מִלְחָמָתוֹ עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, וּבִאֵם עֲדִין אֵין הוּא "צָדִיק" הוּא עֲלוֹל לִפְּלוֹל מִמִּדְרִיגָתוֹ לְדִרְגָּה שְׁלִמָּה מִינּוּ. עַד עֵתָה לְמַדְנוּ אֹדוֹת "בִּינּוּנִי" בְּעַל עֵסֶק, שְׁעוֹסֶק גַּם בְּמַסְחָר אוֹ בְּמִלְאכָה וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב כֹּל הַיּוֹם עַל הַתּוֹרָה וְעַל הַעֲבוּדָה. לְהֵלֵךְ נִלְמַד אֹדוֹת "בִּינּוּנִי" - "יוֹשֵׁב אוֹדֵל", שֶׁנִּתֵּן תְּמִיד כּוֹלֵל בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה: וְאָף מִי שֶׁבְּתוֹרָתָהּ ח' תַּפְּלָה וְיִהְיֶה בָּהּ יוֹמָם וְלַיְלָה לְשִׁמָּה - אֵין זֶה הוֹכָחָה כִּלָּל שֶׁנִּתְחַדֵּד הֵרַע מִמְּקוֹמוֹ, אֲלֵא יוֹכֵל לְהִיטֵּת שְׁמֵהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ - שֶׁל הֵרַע, הוּא בְּתַקְפּוֹ וּבְגִבּוּרָתוֹ מִמְּקוֹמוֹ בְּחִלָּל הַשְּׁמָאֵלִי, - שֶׁבִּלְבָד, רֶק

שֶׁבִּלְבּוֹ - מְדוּעַ, אִיפּוּא, הוּא אֹמֵר כֹּאן, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לַעֲזֹרָה מִיּוֹחֶדֶת מִהַקְבִּי"ה לְשֵׁם כֵּךְ? מִתְרַן כִּי"ק אֲדָמוֹר"ר שְׁלִיט"א בְּהַעֲרָה: "זֶה טַעַם עַל נִצְחוֹן הַצִּי"ט: א) נֶגֶד הַהִרְהוּר שֶׁבְּמִחוּ; ב) שֶׁבְּחִלָּל הַיְּמִנִי שֶׁבִּלְבָד עַל חִלָּל הַשְּׁמָאֵלִי (אִם שֶׁלֹּא יִתְבּוֹנֵן בְּמִחוּ), מִשֶּׁאֵ"כ בְּפִי"כ דְּקָאִי לֵאחֹר שֶׁהַתַּפְּלָה, דֹּאף שֶׁנִּסְתַּלַּק "מִחוּץ לְגִדְלוֹת" - הִרְשִׁימוּ בְּמִחוּץ שֶׁנִּשְׁאָרָה - שׁוֹלֶלֶת אִפְשׁוֹת אִמִּירָת דַּעַת הַצִּי"ה בְּמִחוּ, וְעַד"ל לְקַמֵּן (ע"ב) מִפְּנֵי הַהִגִּינִן תְּמִידִי לְשִׁמָּה". 5. אֲבוֹת ב. י. ג. 6. בְּרַאשִׁית כה, כג. 7. הֵעֵרֶת כִּי"ק אֲדָמוֹר"ר שְׁלִיט"א: "שִׁיכּוֹל לְהִיטֵּת זֶה קָם (הַשְּׁנִי) אֵף שֶׁלִּפְנֵי זֶה הִי נּוֹפֵל (וְזֶה מוֹסִיף בְּתִיבוֹת אֵלוֹ)."

בלבו תאזהר לרע – עדיין קשה להבין, כיצד החזיק רבה את עצמו ל"בינוני", מאחר שהוא הרי היה "צדיק" וידע היטב שאין בלבו כלל תאוה לרע? אלא, כפי שיוסבר להלן, שקיימת מדרגה נוספת ב"בינוני" שלא עולה בלבו אף פעם תאוה לרע – יובן לנו הדבר היטב. וְלִבְּנוֹ הָיָה רַבָּה

מחזיק עצמו כבינוני, אף

דלא פסיק פומיה מגרסא,

- אף שלא פסק פיו מלימוד תורה, ובתורת ה' תפצו

יומם ולילה, בחפיצה וחשיקה ותשוקה ונפש

שוקקה לה באהבה רבה כבשעת קריאת שמע ותפלה, - וכפי שהוסבר

כבר, מעורר אז ה"בינוני" בתוכו אהבה להשית, עד

שאינו מרגיש ב"רע" בחלל השמאלי שבלבו. רבה -

שכל היום בערה בו אהבה להשית, ולא היתה לו אף

פעם כל שייכות לתאוות העולם - יכול היה לחשוב,

בגלל כך, את עצמו ל"בינוני", משום וְנִדְמָה

כעניו - של רבה, כבינוני המתפלל כל היום, -

שנתון כל היום באותה מדרגה כמו בשעת התפלה - האהבה היא בהתגלות אצלו כל היום,

וממילא ה"רע" שבו הוא תמיד כאילו נתון בשינה, ואין הוא שייך אף פעם לתאוה איזו שהיא, וּבְמִאֲמָר רַבִּי לֹא: "הֲלוֹא שִׁיתְפַּלֵּל

אֲדָם כָּל הַיּוֹם כָּלֹ?" - ממילא יכול היה כבר רבה לחשוב את עצמו ל"בינוני" - מדרגה כזו ב"בינוני" הנקראת "בינוני המתפלל כל

היום", שכל היום הוא נתון באותו מצב כמו בשעת התפלה. על-כל-פנים, הרי הוסבר ביחס למדרגתו הכללית של "בינוני", שגם בשעת תפלתו, שאז מתגלה אהבתו להשית, אין זה כי אם התגברות הנפש האלקית על הנפש הבהמית, ולכן יתכן הדבר שאחרי התפלה תתעורר שוב הנפש הבהמית, ומכיון שכך - אין זו העבודה האמיתית לגבי מדרגת ה"צדיקים" - שכן, "אמת" היא מדרגה של תמידות ואי-השתנות, ורבנו הזקן מסביר להלן, שלמרות זאת, נחשבת אהבתם של ה"בינונים" בתור "בינונים" לאמיתית, לעבודה תמידית. וְהֵנָּה, מִדַּת אֱהָבָה זֶה, הָאֲמוּרָה בְּבִינוּנִים, בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה עַל יְדֵי הַתְּגַבְרוּת - הזמנית של הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית בּוֹ, -

על הנפש הבהמית, הֵנָּה לְגַבִּי מְדֻרְגָּת הַצְדִּיקִים עוֹבְדֵי ה' בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ - אֵין בְּחִינַת אֱהָבָה זֶה - ב"בינונים", נִקְרָאת בְּשֵׁם

"עֲבוּדַת אֵמֶת" כָּלֵל, מֵאַחַר שְׁחֻלְפַת וְעוֹבְרַת אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה, וּבְכִתְבִּי: "שֶׁפֶת אֵמֶת תִּבּוֹן לְעַד, וְעַד אֲרִיגְעָה לְשׁוֹן שְׁקָר". -

נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּמִקּוֹר הַגְּבוּרוֹת שֶׁהִיא בִּינָה, - כפי שמוכח בתורת הקבלה, שספירת "בינה" היא מקור ה"גבורות". כך גם ביחס לנפש, שהמקור לגבורת הנפש האלקית, הוא כוח ה"בינה", בו הוא מבין את גדולתו של הקב"ה, לְהַתְּבַּוֵּן בְּגִדְלָת ה' אֵין-סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְלִהְיוֹת אֲהָבָה עִזָּה לַה' בְּרִשְׁפִּי אֵשׁ בְּחָלָל הַיָּמִי שֶׁבְּלִבּוֹ, וְאִזּוֹ - כשהנפש האלקית מבטאת את עצמה באהבה גלויה וחזקה כזו להקב"ה, אֲתִבְּרָא סְדָרָא אַחֲרָא שֶׁבְּחָלָל הַשְּׁמָאֵלִי. -

ה"סטרא אחרא" שבחלל השמאלי שבלב, נכפפת ונשלטת על-ידי הנפש האלקית. אָכֵל - ה"רע", לֹא

נִתְּבַטֵּל לְגַמְרֵי בְּבִינוּנָה, אֲלֵא בְּצִדִּיק, - ב"צדיק" בלבד בטל הרע של הנפש הבהמית כליל ל"טוב" של

הנפש האלקית, שְׁנִינְאֵר בּוֹ: - ב"צדיק", "וְלִבִּי הָלֵל בְּקִרְבִּי", - מקומו של היצירה הרע בלבו של

ה"צדיק" - ריק, וְהוּא - ה"צדיק", מוֹאֵם בְּרַע וְשׂוֹנְאֵי בְּתִבְלִית הַשְּׁנָאָה

וְהַמְּאֻסִּים, - כך הדבר ב"צדיק גמור", או שְׁלֹא בְּתִבְלִית הַשְּׁנָאָה, - כך הדבר ב"צדיק שאינו גמור", בְּנוֹכַח לְעֵיל. - בפרק י. כל האמור הוא ביחס ל"צדיק", ואילו ב"בינוני", אָכֵל בְּבִינוּנָה הוּא -

ה"רע" של נפשו הבהמית, דֶּךָ מִשָּׁל בְּאֲדָם שִׁישׁוֹ, שִׁיכּוֹל לְהוֹדוֹ וְלִיעוֹר מִשְׁנָתוֹ, - בשעת שינתו אין כוחותיו של האדם פועלים, אבל הוא עלול כל רגע להתעורר משינתו וכוחותיו נעשים ערים ופעילים, כִּךְ תִּרַע בְּבִינוּנָה הוּא בְּיָשׁוֹן בְּחָלָל הַשְּׁמָאֵלִי - שבלב, ואינו משפיע גם לא על התעוררות תאוה בלב - וזהו בְּשַׁעַת קְרִיאת שְׁמַע וְתְּפִלָּה, שֶׁלִּבּוֹ בּוֹעֵר בְּאֱהָבָת ה', - וזה משפיע שהרע של הנפש הבהמית, יהיה כאילו נתון בשינה. ברם, וְאַחֲרֵי כֵךְ - אחרי התפלה, יָבּוֹל - ה"רע", לְהִיּוֹת חוֹרֵר וְנִיעוֹר. - כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר, שקיימת דרגה עליונה יותר ב"בינוני" - כשהוא נתון כל היום באהבה להקב"ה כמו בשעת התפלה, ולכן ה"רע" שבו נתון "תמיד" כאילו בשינה - בכך יוסבר לנו כיצד יכול היה רבה לומר על עצמו שהוא "בינוני". בפרק הראשון למדנו שאי אפשר לומר בפשטות, ש"בינוני" הוא מי שיש בו מחצית מצוות ומחצית עבירות, שכן, אם כן - כיצד היה יכול רבה לטעות בעצמו שהוא "בינוני", בשעה שלא היתה בו אפילו העבירה של ביטול תורה? ברם, גם לפי מה שהוסבר של"בינוני" אין עבירות כלל, אלא שעולה לפעמים

8. תהלים קט, כב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן משמע (קצת) בפ"א: חלל .. שאין לו יצה"ר (הוספת הביאור אח"כ שהרגו - הוא למיעוטי מדרג) נעלית יותר דאברהם שהפכו ליצה"ר - כדאיא בירוש' ספ"ט דברכות - ואז אין לבו חלל בקרבו - למעלייתא). אבל ברש"י ברכות ופשטות הירוש' - מענין - מת. בפרש"י תהלים - ב' הפי". 10. ברכות כא, א. 11. משלי יב, יט.

האמת שלה, לפי הערך שלה. **בִּי הִנֵּה, מִדַּת אֱמֶת הִיא מִדַּת שֶׁל יַעֲקֹב,** - כמו שכתוב¹²: "תֵּתֵן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב", הַנִּקְרָא: "בְּרִית הַתִּיכּוֹן הַמְּבָרֵית מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה" - כלומר ברוחניות: מְרוֹם הַמַּעְלֹת וּמִדְרָגוֹת עַד סוֹף כָּל דְּרָגוֹן, - עד סוף כל המדרגות,

וּבְכָל מַעְלָה וּמִדְרָגָה מְבָרֵית תוֹךְ נִקְרָא הָאֱמֻצָּעִית, - של אותה מדרגה, שְׁהִיא נִקְרָא וּבְחִינַת מִדַּת אֱמֶת שֶׁלָּהּ. - והוכחה שכל מדרגה יש לה, מדת האמת שלה: וּמִדַּת אֱמֶת הִיא "נִחְלָה כְּלִי מִצְרִים", וְאִין לָהּ שְׁעוֹר לַמַּעְלָה עַד רוֹם הַמַּעְלֹת, וְכָל מַעְלֹת וּמִדְרָגוֹת שֶׁלִּמְטָה הֵם כְּאִין לְגַבִּי מַעְלֹת וּמִדְרָגוֹת שֶׁלִּמְעָלָה מִהֵן - ולמרות זאת, שהמדרגות שלמטה הן כאין לגבי המדרגות שלמעלה - קיימת גם בהן מדת האמת, מאחר שהיא חודרת דרך כל

המדרגות - הרי שכל מדרגה ומדת האמת שלה. רבנו הוזק מביא להלן מקור למזה שנאמר כאן, שהמדרגה התחתונה היא "כאין" לגבי המדרגה העליונה: [פִּירוּשׁ לַיּוֹדֵעִי הֵן, - תורת הקבלה, שֶׁבְּחִינַת רֹאשׁ וּמַחֲזִין שֶׁל מִדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת הֵן לַמַּטָּה מְבָחִינַת עֲקֵבִים וְרָגְלֵי מִדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת מִהֵן, וּכְמֵאמֹר רַ"ן לִנְי: "וְרָגְלֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כָּלִין"] - הרי, שמדת האמת, נמדדת בכל מדרגה, בהתאם למצבה ומקומה בסולם הדרגות. מובן, אם כך, שעבודת ה"בינונים" היא עבודה אמיתית, בהתאם למדרגה שלהם, אף

שלגבי מדרגת ה"צדיקים" אין היא נקראת עבודת אמת. בהקשר למזה שלמדנו בפרק זה, אודות המלחמה של היצר-הטוב והיצר-הרע ב"בינוני", ראוי להוסיף, מה שאמר כ"ק רבינו (בהתוועדות אחרון של פסח בשנת תשכ"א): שתי דיעות בדברי הנביא בקשר לימות המשיח יוגר זאב עם כבש; דיעה אחת (הרמב"ם וכו') סוברת שהדברים הם רק משל על עמי העולם, ולהבדיל בני ישראל. דיעה שניה (הראב"ד, הרמב"ן וכו') סוברת שהדברים הם כפשוטם, שהשלוש ישרור בין החיות, כי הטבע שלון - ישתנה לגמרי. תורת החסידות סוברת כדיעה השנייה, והרבי הסביר את הדברים כך: כשם שישירור או השלום בין אלה שהם עיקרה ותכליתה של הבריאה - האדם, ובמיוחד בין אלה שנקראים "אדם אתם" - אתם קרויים אדם", בני ישראל הנקראים "אדם". הרי עליידי השלום שישירור בבני ישראל בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, מאחר שיקיים אז "ראת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" - ישפיע הדבר גם על שאר חלקי הבריאה, שגם בהם ישירור השלום. עד שגם החיות תחינה בשלום אחת עם השנייה.

התואר "אמת" חל רק על דבר שיש בו קיום תמידי, ואילו כשקיומו של הדבר הוא זמני בלבד - אין זה מציאות אמיתית. כך גם בענייננו, מאחר שה"בינוני" מרגיש וחש באהבה זו בשעת תפלתו בלבד, ואחרי התפלה אין אהבה זו בהתגלות בלבו - הרי שעבודתו של

ה"בינוני" אינה במדת האמת האמיתית של "צדיקים", וְאִתְּעַלְפִּי-בָהּ, לְגַבִּי מִדְרָגַת הַבִּינוּנִים - נִקְרָא "עֲבוּדָה תַּמָּה" בְּאֱמֶת לְאֱמֶתוֹ שֶׁלָּהֶם, - של ה"בינונים", אִישׁ אִישׁ כְּפִי מִדְרָגָתוֹ בְּמִדְרָגַת הַבִּינוּנִים, - כפי שלמדנו שקיימות דרגות שונות ב"בינונים". וְהִרְנִי קוֹרָא בְּאַהֲבָתָם שֶׁבִּתְפִּלָּתָם גַּם כֵּן - "שֶׁפֶת אֱמֶת תִּבּוֹן לְעַד", - אהבתם של ה"בינונים" היא אמיתית ותמידית למרות שהיא באה לידי ביטוי בשעת התפלה בלבד, שכן, הוֹאִיל וּבְכַח נַפְשָׁם הָאֱלֹהִית לְחֹדֶר

וּלְעוֹדֶר בְּחִינַת אֱהָבָה זוֹ לְעוֹלָם, - מחדש, בְּהִתְנַבְּרוּתָהּ - של הנפש האלקית, בְּשִׁעַת הַתְּפִלָּה מִדִּי יוֹם בְּיוֹם, עַל יְדֵי הַכְּנָה הָרְאוּיָה לְכָל נֶפֶשׁ כְּפִי עֲרֻכָּה וּמִדְרָגָתָה. - שכן, נפש שהיא במדרגה עליונה יותר, אינה זקוקה להכנה גדולה כל כך כדי לעורר בה אהבה להשי"ת, ואילו מדרגה נמוכה יותר בנפש, זקוקה להכנה רבה יותר. על כל פנים - לאחר הכנה מתאימה יכול הוא תמיד לעורר בתוכו, בשעת תפלתו, אהבה להשי"ת. הרי, שהאהבה היא תמידית גם אצלו, שכן היא נמצאת בו תמיד, אם בצורה מעשית פעילה, או באופן פוטנציאלי, שתמיד יש לו היכולת להביא אהבה זו לביטוי גלוי (וכאמור לעיל - "להתפלל כל היום כולו", "בינוני" יכול, שתהיה לו לפחות בכוח, האהבה והמדרגה של תפלה, במשך כל היום). וּבִלְשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ שֶׁל כ"ק רִבִּינוּ בַּהֲעֵרָה: "בְּפוּעַל אוּ בְּכַח באופן שִׁיכוּל להביאה בפועל תמיד (וכנ"ל להתפלל כל היום כולו)". ברם, עדיין טעון הדבר הסבר: כיצד יתכן שלגבי מדרגת ה"צדיקים" אינה נחשבת עבודה זו ל"אמת", ואילו לגבי "בינונים" אכן נחשבת אותה עבודה ל"אמת"? לכאורה: אם זו "אמת" - עליה להיות כך בכל המדרגות - הדברים יוסברו להלן ב"תניא", שמדת ה"אמת" קיימת בכל מדרגה, היא מבטאת את מהותה העצמית של כל מדרגה, וממילא ה"אמת" היא בהתאם לאותה מדרגה. כך הדבר בכל המדרגות של העולמות למעלה, מהעליונה ביותר עד לתחתונה ביותר. ומאחר שאין למדרגות התחתונות יותר כל ערך, וכאילו אינן קיימות, לגבי המדרגות העליונות - כיצד, איפוא, יכולות אותן מדרגות תחתונות להיקרא "אמת" בהשוואה למדרגות העליונות? - אך ההסבר הוא: כל מדרגה יש לה נקודת

יום שישי כ"ו טבת

אָהַת, - כלומר, אינני רוצה למלא אחרי תאוותי ולעשות את האסור, ולהיקרא משום כך "רשע". מדוע אין אני רוצה בכך? - **כִּי אֵינְנִי רֹצֵה לְהִיּוֹת מְבָדֵל וְנִפְרָד חִם וְשְׁלוֹם מֵה' אַחַד בְּשׁוֹם אָפֶן, כְּדִכְתִּיב: "עֲזֹנֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים וְגו'",** - בין יהודי לבין הקב"ה. הרי, שעלידי עבירה, נעשה היהודי נפרד ומובדל מה'. ועלידי התעמקותו בדברים אלה, וביאו להכרה, שאין הוא רוצה להיות "רשע", מפני שאינו רוצה להיות נפרד חלילה מהקב"ה - יש בכוחו, גם כשהלב מתאווה לתאוה, להיות "סור מרע" ולהימנע מעשיית עבירה בפועל. ואילו, כדי שיהא זהיר ב"עשה טוב", לעשות את מה שצריך לעשות, עליו להתבונן: **רַק אֲנִי רֹצֵה לְדַבְּקָה בּוֹ - בַּהֲקִבָּה, נִפְשִׁי רִוְחִי וְנִשְׁמָתִי, כְּהִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשָׁיו יִתְפַּרֵּה, -** כלומר, כפי שה"תניא" אומר מיד, במחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות, שדן רצונו וחכמתו שהם דבר אחד עם

פֶּרֶק יד. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהתואר "בינוני" חל על יהודי הנזהר שלא להיכשל, במחשבה, דיבור ומעשה, בדבר של איסור; כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הם בתורה ובמצוות בלבד. הרע שבנפשו הבהמית אמנם עדיין די חזק להעלות בלבו תאוה לעניי העולם הזה, אך אין תאוה זו באה לידי ביטוי באחד משלש הלבושים האמורים. הנפש האלקית - ב"עזרת" הקב"ה - אינה נותנת ל"רע" להתפשט בגוף. רבנו הזקן ממשיך בפרק הבא:

וְהִנֵּה, מֵדַת הַבִּינוּנִי הִיא מֵדַת כָּל אָדָם, - מוֹתֵאמֶת לְכָל אָדָם, וְאַחֲרֶיהָ כָּל אָדָם יִמְשֹׁךְ, - כָּל מִי שְׁעֵדִין לֹא הִגִּיעַ לְמִדְרִיגָה זו, עָלָיו לְהִשְׁתַּדֵּל, עֲלִי־יְדֵי עֲבֹדָה וִיגִיעָה, לְהִגִּיעַ לְמִדַּת ה"בינוני" - שֶׁאֵל נֹא יִחֲשֹׁב שֶׁזֶהוּ לְמַעַלָּה מִכּוֹחוֹתָיו, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל לְהִיּוֹת בִּינוּנִי כָּל עֵת וְכָל שָׁעָה. - יֵשׁ בִּיכוּלָתוֹ תָּמִיד לְהִגִּיעַ לְדֶרֶגַת ה"בינוני", כִּי הַבִּינוּנִי אֵינוֹ מוֹאֵס בְּרַע, - עַד כִּדִּי כִּךְ שִׁירְגִישׁ שְׁנֵאָה וּמִשְׁטֵמָה לְתַאוּוֹת גִּשְׁמוּיֹת, שֶׁנֶּחֱזֶה - הַמַּאֲסָה ב"רע", דְּכִי הַמִּסּוֹר לֵלֵב, - כִּפִּי

שכבר למדנו, אין ה"בינוני" שולט עדיין ב"רע" שבלב, ממילא אין הוא מואס ברע; **וְלֹא כָּל הָעֵתִים שְׁוֹת, -** לפעמים, כשבלבו פתוח, כמו בשעת התפלה, כשבלבו מתמלא אהבה גלויה להקב"ה - יכול להתעורר בו רגש של שנאה ל"רע", ולפעמים הלב "אטום" ואין בכוחו של ה"בינוני" לעורר בלבו רגש של תיעוב ל"רע". מכאן מובן, שאין במיאוס הרע משום מדרתו של ה"בינוני", שהיא מדריגתו התמידית, **אֲלָא -** ענינו של ה"בינוני" הוא: **"סור מרע ועשה טוב", דְּחִנּוֹ כְּפַעַל מִמֶּשׁ, כְּמַעֲשֵׂה דְבוֹר וּמַחֲשָׁבָה, -** ה"סור מרע ועשה טוב" מתבטא ב"בינוני" בפועל ממש, בצורה פרקטית: שלא לחשוב, שלא לדבר ושלא לעשות מה שאסור, ולעומת זאת לחשוב, לדבר ולעשות מה שציווה הקב"ה, **שֶׁכֶּהֱסֵם -** במעשה, דיבור ומחשבה, שלא כמו בדברים המסורים ללב, הַבְּחִירָה וְהִיכָלֶת וְהַרְשָׁוָה נְתוּנָה לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹת וּלְדַבֵּר וּלְחַשֵּׁב גַּם מִה שֶׁהוּא נֶגֶד תַּאוּת לְבֹ וְהַפְקָה מִמֶּשׁ, כִּי גַם בְּשָׁעָה שֶׁהֵלֵב חוֹמֶד וּמִתְאֹוָה אִיזוֹ תַּאוּהוֹ נִשְׁמִיית בְּחֶתֶר - לדבר מותר שיש לעשותו לשם שמים, אלא שהוא חומד בו כדי למלא את תאוותו, או בַּאֲסוֹר חִם וְשְׁלוֹם - יָכוֹל לְהִתְנַבֵּר - על התאוה, וְלַחֲפִיץ דַּעְתוֹ מִמֶּנָּה לְגִמְרִי, - כיצד ביכולתו לעשות זאת? - בַּאֲמָרוֹ לֵלֵב: - עלידי שהוא מסביר ומוכיח לעצמו: **אֵינְנִי רֹצֵה לְהִיּוֹת רָשָׁע אֶפְלוֹ שָׁעָה**

הקב"ה בעצמו - ולכן הם נקראים "שלשה לבושי יתברך", **שְׁתֵּים: מַעֲשֵׂה דְבוֹר וּמַחֲשָׁבָה, בְּח' וְתוֹרָתוֹ וּמַצּוֹתָיו, -** ומזהיכן נובע רצוני זה, לרצות באמת להיות דבוק ומאוחד עם הקב"ה? - הרי זה: **מֵאֲהָבָה מְסִתֶּרֶת שְׁבִלְכִי לֵח', -** ולמרות שאין אני חש באותה אהבה, היא בודאי טמונה ומוסתרת בלבי, **כְּמוֹ כֵּלֵב בְּלִלּוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ "אִוְהֵבִי שִׁמְךָ", -** שכן, לכל יהודי אהבה מסותרת בלבו להקב"ה, גם כשאין הוא חש בה בצורה גלויה. **וְאַפְלוֹ קָל שְׁבִקְלִים יָכוֹל לְמַסֵּר נִפְשׁוֹ עַל קִדְשֵׁת הַשֵּׁם, -** באם יכריחו אותו לכפור בהקב"ה. דבר זה נובע, כפי שיוסבר בפרקים הבאים, מאהבתו המסותרת להקב"ה, המתעוררת ומתגלה באותו רגע שהוא מרגיש שרוצים חלילה לנתק אותו מהקב"ה, הריהו מוסר נפשו כדי שלא להיעשות נפרד חלילה מהקב"ה. הרי, שגם "קל שבקלים" ישנה בו אותה אהבה מסותרת אל הקב"ה, **וְלֹא נֹפֵל אֲנִכִּי מִנֶּפֶשׁ בְּנִדְאִי, -** מאותו "קל שבקלים". אלא שנשאלת השאלה: אם אכן קיימת בו אהבה להקב"ה, מדוע הוא "קל שבקלים"? - **אֲלָא שֶׁנִּכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁמוֹת, -** כמו שאומרים חכמינו ז"ל: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות", וְנִדְמָה לוֹ שֶׁכַּעֲבָרָה זֶה עֲוֹנוֹ בִּתְהוֹרָתוֹ - שאין עבירה זו מזיקה ופוגמת ב"יהדותו", וְאִין נִשְׁמָתוֹ מְבָדֵלֶת מֵאֲלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, - ואילו האמת היא, כפי שיתסבר בפרק כ"ד, שבשעה

ממשיך בחשבון נפשו: **אָבֵל אֲנִי אֵינֶנִּי רוֹצֶה לְהִיטֵּת שׁוּמָה כְּמוֹהוּ לְכַפֵּר הָאָמֶת.** – וה"אמת" היא הרי, שעל-ידי עבירה אכן נעשה האדם נפרד מהקב"ה, וה"אמת" היא הרי שקיימת ביהודי "אהבה מסותרת" להקב"ה, המכתיבה לו לקיים מצוות – ומשום כך, אין אני רוצה, לכפור את ה"אמת".

"חשבון הנפש" האמור מתייחס לזהירות ממשיה, שלא להיכשל במחשבה, דיבור ומעשה. באמצעות

"חשבון" זה מסוגל כל יהודי להתגבר על יצרו הרע, גם ב"סור מרע", שלא להיכשל בעבירות, וגם ב"נעשה טוב" – להשתדל לקיים מצוות – וכך ביכלתו להגיע למדרגת "בינוני".

שיהודי נכשל בעבירה, הוא נפרד חלילה, בשעת מעשה, מהקב"ה; ואם גם ה"קל שבקלים" היה חש ומרגיש שאכן באותה עבירה הוא נפרד מהקב"ה – לא היה חוטא בשום פנים. אלא שאותה "רוח שטות" מדיחה אותו לחשוב, שאין הוא נפרד מהקב"ה גם בשעה שהוא חוטא.

מדוע אין הוא מקיים מצוות, למרות שאהבתו להקב"ה מכתיבה לו שעליו לקיימן? – הרי זה מפני: **וְגַם שׁוֹכֵחַ אֶהְיֶה לָהּ הַמִּסְתָּרֶת**

כְּלָבָה, – ולכן אין הוא מקיים מצוות. אילו היתה אהבתו לה' בהכרתו המלאה, היה עושה ככל אשר ביכלתו, כדי להתאחד, באמצעותו, עם הקב"ה. כל האמור הוא ביחס ל"קל שבקלים", ואילו אותו יהודי

ליקוטי אמרים

וגם שוכח אהבתו לה' המסותרת בלבו אבל אני אינני רוצה להיות שומה כמוהו לכפור האמת.

שבת קודש כ"ז טבת

בתענוגים" שהיא מתנה מלמעלה – אי אפשר לומר שכל אחד שייך לעבודה זו. ואילו למדרגת ה"בינוני" יכול כל אחד להגיע בעבודתו העצמית. בכך יתרחב רבנו הזקן את הקושיא על מאמר הגמרא (על דברי איוב להקב"ה): "ריבונו של עולם, בראת צדיקים, בראת רשעים" – שאל על כך רבנו הזקן בפרק א': "והא צדיק ורשע לא קאמרי?" –

כשקובעים למעלה צורתו והרכבו של האדם העומד להיוולד, דנים אם יהיה חכם או טפש וכו' ואילו ביחס לצדיק או רשע, לא נאמר שם דבר, שכן הדבר מסור לבחירתו של האדם, כיצד, איפוא, אומר איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא צדיקים? אלא, בהתאם לאמור – הדבר מוסבר, שכן, לא כל אדם זוכה

משא"כ

בדבר המסור ללב דהיינו שיהא הרע מאוס ממש בלב ושנאו בתכלית שנאה או אפי' שלא בתכלית שנאה הנה זה אי אפשר שיהיה באמת לאמיתו אלא ע"י גודל ותוקף האהבה לה' בבחי' אהבה בתענוגים להתענג על ה' מעין עוה"ב. ועל זה אמרו רז"ל עולמך תראה בחיך כו' ואין כל אדם זוכה לזה כי זהו כעין קבול שער וכדכתיב עבודת מתנה אתן את כהונתכם וגו' כמ"ש במ"א. ולכן אמר איוב בראת צדיקים כו' וכדאיתא בתקונים שיש בנשמות ישראל כמה מיני מדרגות ובחי'. חסידים גבורים המתגברים על יצרם מארי תורה נביאים כו' צדיקים כו' ע"ש:

למדרגת "צדיק" והיא מתנה מלמעלה, וזו היתה טענתו של איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא נשמות שיהיה בידן לזכות לאותה מדרגה נעלה של "צדיק". וכך אומר רבנו הזקן: **וְלִבֵּן אָמַר אִיּוֹב: "בְּרָאתָ צִדִּיקִים כּו'";** – נשמות כאלו שיוכלו לזכות למדרגה זו של "צדיק", אכן ברא הקב"ה מלכתחילה (את הקושיא בקשר ל"בראת רשעים" – יתרחב רבנו הזקן להלן בפרק כ"ז). **וְכִדְאִיתָא בְּתַקְוִינִים,** – ב"תיקוני זוהר", **שֵׁשׁ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמֹה מִינֵי מְדֻרָּגוֹת וּבְחִינּוֹת: חֲסִידִים, גְּבוּרִים הַמִּתְגַּבְּרִים עַל יִצְרָם, מְאִירֵי תוֹרָה,** – "בעלי תורה", **נְבִיאִים כּו', צִדִּיקִים כּו', עֲנִי שָׁם:** – הרי שמבחינת הנשמות עצמן ישנן כאלו שהן במדרגת "צדיקים".⁷

מֶה שְׁאִין בֶּן בְּרָכָה הַמְּסוּר לֵלֵב, דִּהְיִינוּ שִׁיחָא הָרַע – תאוות ותענוגות גשמיים. **מְאֹס מִמֶּשׁ כְּלָב וְשִׁנְאוֹ בְּתַכְלִית שְׁנָאָה,** – כפי שהדבר ב"צדיק גמור", **או אֶפְלוּ שְׁלֹא בְּתַכְלִית שְׁנָאָה** – כפי שהדבר ב"צדיק שאינו גמור", **הֵנָּה זֶה אִי אֶפְשָׁר שִׁיחָה בְּאָמֶת**

לְאָמְרוֹ אֵלֹא עַל יְדֵי גִדּוֹל וְתַקְף הָאֶהְבָּה לָהּ, בְּבִחִינֵת "אֶהְבָּה בְּתַעֲנוּגִים", לְהִתְעַנֵּג עַל ה' מִעֵין עוֹלָם הַבָּא, – שכן, בעולם-הבא, "נהנין" – הנשמות – מזיו השכינה, הן נהנות ומתענגות מאלקות. אהבה זו להקב"ה, המכילה תענוג מאלקות – יוצרת שנאה ל"רע", לתאוות ולתענוגים גופניים, כפי שהדבר הוסבר בפרקים הקודמים. **וְעַל זֶה** – על עבודה זו של "אהבה

בתענוגים", **אָמְרוּ רַז"ל:** **"עוֹלָמְךָ תִּרְאָה בְּתִיִּךְ כּו'";** – מי שהגיע לעבודה זו, "רואה" בחייו חלק מהעולם-הבא, **וְאִין כָּל אָדָם זֹכֵה לָזֶה, כִּי זֶהוּ – מַדְרִיגַת אֶהְבָּה כּו' בעבודת ה', הִיא כְּעֵין קְבֻלָּה שְׁכָר,** – ו"שכר" אין אדם נוטל בעצמו, הוא מקבל אותו מלמעלה. **וּכְדִכְתִּיב:** **"עֲבֹדֶת מִתְנָה אֶתְּן אֶת כְּהֻנָּתְכֶם וְגו'";** – אעשה את כהונתכם כמתנת-שכר לכם. במובן רוחני מוכתרת מדרגת "אהבה בתענוגים" (בכל מי שנמצא באותה דרגה, לא רק כהנים) בתואר "כהונה". ועל כך אומר הכתוב, שעבודת ה"כהונה" היא מתנה מלמעלה, **כְּמֹ שְׁנִתְּפָאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר.** – הרי, שמדרגת "צדיק", שהיא עבודה שבלב, במיאוסו של ה"רע", הנובעת מ"אהבה

4. ברכות יז, א. 5. במדבר יח, ז. 6. תקוני זוהר בהקדמה א, ב. 7. כך נראים לכאורה פירושם של דברים. כ"ק אדמו"ר שליט"א, אבל, העיר על כך. "צריך עיון". יכול להיות, שנדרש עיון יסודי אם אכן כך כיוון רבנו הזקן להסביר את ה"תיקוני זוהר" – שכל הסוגים המנויים כאן נבראו ממש מלכתחילה להיות כמו שהם – מאחר שביניהם הוא מונה, למשל, הסוג של "גבורים, המתגברים על יצרם", שבכך אין הם דומים לצדיקים, והם גוברים על היצר-הרע על-ידי עבודה, כלומר, אפשר ללמוד: ש"גבורים" הם נשמות שבשורשם יש להם שייכות למדת ה"גבורה", כשם שיש לחסידים שייכות ל"חסד", ול"מארי תורה" – ל"תפארת" – ולכן עבודתם היא באותו קו.

יום ראשון

תהלים:

מפרק קד
עד פרק קה

יום שלישי

כא טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קד-קה.

תניא: רק מפני . . . י"ד התורה כנ"ל.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א פגע בנושא דליים מלאים מים. ויאמר:) אז מ'באגעגענט וואסער זאָגט דער בעש"ט: אז מ'באגעגענט וואסער זאָל מען זאָגען, אז דער בעל שם זאָגט, אַז דאָס איז א סימן ברכה.

תרגום חפשי

(כ"ק אדמו"ר שליט"א פגש נושא דליים מלאים מים. ויאמר:) כשפוגשים מים אומר הבעש"ט: כשפוגשים מים שיאמרו שהבעל שם אומר שזהו סימן ברכה.

יום שני

תהלים:

מפרק קו
עד פרק קז

יום רביעי

כב טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קו-קז.

תניא: ואעפ"כ . . . 34- תפלה כו'.

הכרזת אאמו"ר באחת ההתועדות: אָט אזוי ווי הנחת תפילין בכל יום איז א מצוה דאורייתא אויף יעדען אידען, אָהן א חילוק צי א גדול בתורה, צי א איש פשוט, אזוי איז א חוב גמור אויף יעדען אידען צו טראַכטען יעדען טאָג א האלבע שעה וועגען דעם חנוך פון קינדער, און טאָן אלץ, וואָס עס איז בכוחו צו טאָן און יתר מכפי כחו, זעהן פועל זיין ביי די קינדער, אַז זיי זאָלען געהן אין דעם דרך וואָס מען איז זיי מדריך.

תרגום חפשי

הכרזת אאמו"ר באחת ההתועדות: בדיוק כשם שהנחת תפילין בכל יום היא מצוה מדאורייתא על כל יהודי, מבלי הבדל אם הוא גדול בתורה, או איש פשוט, כך חוב גמור על כל יהודי לחשוב כל יום חצי שעה אודות חנוך הילדים, ולעשות הכל, מה שבכוחו לעשות, ויותר מכפי כוחו, לדאוג לפעול על ילדיו שילכו בדרך שבה מדריכים אותם.

יום שלישי

תהלים:

מפרק קח
עד פרק קיב

יום חמישי

כג טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קח-קיב.

תניא: רק שלזה . . . עם אחיו.

תו"א ד"ה מי שם פה סעיף המתחיל והנמשל יובן: "כי יש בחי' מעלה", צ"ל "וכן יש מעלה". באנחות לבד לא נושע. האנחה היא רק כפת המנעול לפתוח את הלב ולפקוח את העינים שלא לשבת בחבוק ידים, רק לסדר עבודה ופועל, איש איש באשר יוכל לפעול ולעשות בתעמולה לחיזוק התורה הרבצת התורה ושמירת המצות, זה בכתבו וזה בנאומו וזה בכספו.

יום רביעי

תהלים:

מפרק קיג
עד פרק קיח

יום ששי

כד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: יג. ובוה . . . החשך כנ"ל.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי ש"ק פ' שמות תקע"ג. ומ"כ בעיר האדיץ.

אאזמו"ר שאל את הצ"צ: וואָס האָט דער זיידע געוואָלט מיט דרכי החסידות, און וואָס האָט ער געוואָלט מיט חסידות. ויענהו הצ"צ: דרכי החסידות איז, אז אלע חסידים זאָלען זיין ווי איין משפחה ע"פ התורה באהבה. חסידות איז חיות. אריינטראָגען א חיות און באלייכטען אליין, אויך דעם לא טוב, מען זאָל וויסען פון דעם אייגענעם רע ווי ער איז, אויף מתקן זיין עס.

תרגום חפשי

אאזמו"ר שאל את הצמח צדק: מה היתה מטרתו של הסבא ב'דרכי החסידות', ומה היתה מטרתו בחסידות? ויענהו הצמח צדק: 'דרכי החסידות' הן – שכל החסידים יהיו כמשפחה אחת, על פי תורה, באהבה. 'חסידות' היא חיות; – להכניס חיות ולהאיר את הכל, גם את הלא-טוב, שיכירו את הרע האישי כמות שהוא, כדי לתקנו.

יום חמישי

תהלים:

מפרק קיט
עד פסוק צו
מצותך מאד

שבת

כה טבת

ה'תש"ג

מברכים ר"ח שבט, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התועדות.

הפטורה: הבאים ישרש.

שיעורים. חומש: שמות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: אך מאחר . . . כנגד כולן.

משיחות אאמו"ר: 'יציאת מצרים איז דער ארויסגעהן פון מצרים וגבולים, און חסידות איז אויף ארויסגעהן פון די מצרים און גבולים פון וועלט. עס איז פאראן א הפרש: יצי"מ איז א ענין פון שבירה און עזיבה, דערפאר איז מען אוועק פון מצרים. יצי"מ פון חסידות איז בירור און תקון, יציאה פון מצרים און גבולים פון וועלט אָבער אין וועלט. ד. ה. זייענדיג אין וועלט באדארפען זיין אין א יציאה פון מיצר וגבול פון וועלט. אראָפּנעהמען דעם מיצר וגבול און דערהערען דעם אמת, אז וועלט אליין איז באמת גוט, ווייל דאָס איז דאָך רצונו ית', איז דאָס דורך עבודה פון חסידות.

תרגום חפשי

משיחות אאמו"ר: 'יציאת מצרים היא היציאה ממצרים ומגבלות; וחסידות היא כדי לצאת מהמצרים והמגבלות של העולם. ישנו הבדל: יציאת מצרים היא בתנועה של שבירה ועזיבה, לכן גורשו ממצרים; יציאת מצרים של חסידות היא בירור ותיקון – יציאה ממצרי ומגבלות העולם, אך בתוך העולם. כלומר: עם ההמצאות בעולם יש להיות ביציאה ממציר וגבול העולם. להסיר את המיצר והגבול ולקלוט את האמת, שהעולם עצמו הוא באמת טוב, מפני שזהו רצונו יתברך, הרי זה [מושג] עלידי עבודת החסידות.

יום ששי

תהלים:

מפסוק צו
מה אהבתי
עד פסוק קעו
לא שכחתי

יום ראשון

כו טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק יד. והנה . . . 38" לכפור האמת.

בברכת ולמלשינים מפסיקים קצת בין "ותמגר" לתיבת "ותכניע", מתאים להכוונה, אשר "תעקר ותשבר ותמגר" הם נגד ג' קליפות שצריכים העברה לגמרי, "ותכניע" – לנגד קליפת נוגה שצריכה הכנעה ויש בה בירור.

שבת קודש

תהלים:

מפרק קב
עד פרק קלד

יום שני

כז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שני עם פירש"י.

תהלים: קכ"קלד.

תניא: משא"כ . . . צדיקים כו' ע"ש.

רבינו הזקן אמר: אידישע גשמיות איז רוחניות, דער אויבערשטער גיט אונז גשמיות, מיר זאלען דערפון מאכען רוחניות. אמאל אז עס איז לרגע ניט אזוי, דארפען געבען דעם אויבערשטען אפילו מנחת עני גיט ער א פולע.

תרגום חפשי

רבינו הזקן אמר: גשמיות של יהודים היא רוחניות. הקב"ה נותן לנו גשמיות כדי שניצור ממנה רוחניות. לעתים, כאשר לרגע אין הדבר כן, יש לתת לקב"ה ולו מנחת עני והוא נותן בשפע.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מט"ו בטבת, ונעם לי לקרות בו אשר ממשיך הוא בלימודו בישיבה, ותקותי אשר מזמן לזמן מוסיף בזה וכהוראת תורתנו דמעלין בקדש.

ומלבד גודל הענין מצד עצמו, מובן שמתוסף גם כן בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם ולמשפחתו כי הרי מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה.

במה שכותב שישנם חילוקים בין אחד לחבירו בענין השפעה על הזולת, מובן שכן הוא, אבל כאו"א יכול להשפיע על הזולת ועל הסביבה ובדוגמא צדקה גשמית שכאו"א מחויב בזה ואפילו עני שבישראל וכפסק דין תורתנו, כן הוא גם בצדקה רוחנית.

במה שמסיים במכתבו שנצבת השאלה אם לחדול מפעולה בחבר הפעילים התורני באמצע זמן הלימודים ולעשות בזה אך ורק בבין הזמנים.

מובן וגם פשוט שמופרכת סברא זו בהחלט הכי גדול, כי מוכרחות הפעולות להפצת היהדות והחזקתה להמשך כל ימות השנה, אבל מובן וגם פשוט שחילוק ישנו בסוגי העובדים במסגרת הני"ל שישנן כאלו שיש לדרוש מהם עבודה ממושכה יותר ולעתים תכופות יותר וישנן כאלו שמכמה טעמים עבודתם רק בזמנים קבועים וישנם כאלו שרק בין הזמנים מהלימודים בסדרי הישיבה, והני"ל תלוי בפרטים ופרטי פרטים, ואין ללמוד מאחד על חבירו, ולפי תיאור המצב העכשוי באה"ק ת"ו ביחוד מועטים ביותר וביותר אלו שיוכלו לצאת ידי חובתם בפעולות להפצת היהדות רק בבין הזמנים, כי שעת חירום הוא בהנוגע לאהבת ה' ולתורתו הידור בקיום המצות ולימוד תוה"ק כדבעי.

בטח עכ"פ מכאן ולהבא ישמור על שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון

בעל הבית לא תמיד קובע

אם במחשבתו כבר החליט – עדיין הוא יכול לשנות ולקבוע מחדש איזה לחטאת ואיזה לעולה.
ואפילו חילק את הכסף ואמר "אלו דמי חטאתי ואלו דמי עולתי", עדיין יכול לשנות את דעתו, שכן רק האמירה בעת הקניה קובעת.
יתר על כן: אם בעת הקניה לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה – שוב לא תהיה קובעת אמירת הבעלים לאחר מכן, והכהן יוכל להקריב איזה עוף שירצה לחטאת ואיזה שירצה לעולה.

[מהר"י קורקוס]

הלכות פסולי המוקדשין פרק ח, הלכה א: חטאת העוף שנתעברה בעולת העוף... – במה דברים אמורים? בשהיו מפרשות בשעת לקיחת הפעלים, זו חטאת וזו עולה.
חטאת העוף נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולת העוף בחציו העליון, ואם שינה את המיקום – פסולות. כיון שכך, אם התערבבו זו בזו אין אפשרות להקריבן, ולכן "כולן ימותו" (כסף משנה).
אמנם, דין זה שיש להמית את העופות שהתערבבו חל רק אם בשעת הקניה פירש ואמר איזה עוף נועד לחטאת ואיזה לעולה. אך אם בעת קנייתם לא היתה אמירה מפורשת, אפילו

יום שני

"עבודת הברורים"

ש"הולכה שלא ברגל אינה הולכה". לפי זה הושטת יד אינה נחשבת כ'עבודה', ומדוע כאן הרמב"ם פסל ליקוט הלבונה בזר? ויש לומר:
ליקוט הלבונה נאסר בזר לא מטעם 'הולכה' אלא משום שנחשב כעבודת הקמיצה, שמהות עבודתם חד היא: כמו שעל ידי הקמיצה מבררים את חלק המנחה המוקטר לה' משיירי המנחה, כך בליקוט הלבונה מבררים את החלק השייך לה' כדי להקטירו.
ולכן מצרף הרמב"ם את שני הדינים – הן קמיצה והן ליקוט לבונה הנעשים על ידי הפסול לעבודה – בהלכה אחת: להשיענו ששתי העבודות עניינם אחד – לברר ולהפריד את החלק לה' משיירי המנחה.

[קורן אורה מנחות יג, ב]

הלכות פסולי המוקדשין פרק יא, הלכה א: אחר מן הפסולין לעבודה... אם לקט הלבונה – פסל.
כידוע, זר לא יכל להשתתף בעבודות המקדש, חוץ מפעולות שאינן מוגדרות בתור 'עבודה'. במקרה שלנו מדובר בליקוט הלבונה מתוך הסולת, ואודותיו נחלקו חכמים – האם מעשה זה מוגדר כ'עבודה' ובמילא פסול בזר, או שאינו 'עבודה' וכשר בזר.
ר' ינאי אוחז בדעה המחמירה (מנחות יג), ולדידו עצם הולכת הלבונה נחשבת עבודה. ואף שאין כאן הליכה רגלית, אלא רק הושטת יד של המלקט הנותן את הלבונה לכהן לשם הקטרתה – הושטה זו מוגדרת כ'הולכה', כי "הולכה שלא ברגל שמה הולכה".
והקשה המשנה למלך: הלא לעיל (פ"א הכ"ג) כתב הרמב"ם

יום שלישי

ואם האדם שבע משיעור פחות מכזית?

אולם השדי חמד (ח"ד ע' 1558) מציין שהחתם סופר מסתמך על דברי פוסקים נוספים. ומסיים: "והוא דין חדש, אך הסברא נותנת כן שזהו בכלל לשון אכילה דקרא".
ובאותו עניין: מדברי הרדב"ז עולה (שו"ת חדושי בירבד), כי אדם שאכילה מועטת משיעור אותו – כמו חולה – אשר אכל כזית ושבע, יכול להוציא ידי חובה אחרים. כי לא כמות האכילה חשובה, אלא העיקר שיש כאן "ואכלת ושבעת".
ויש האומרים כי כל זה אמור רק בחולה, שסביר להניח שהוא שבע מאכילת כזית לחם בלבד. מה שאין כן אדם רגיל שאכל כזית לחם, והוא שבע רק בעקבות העבודה שלפני כן אכל דברים אחרים – אינו בגדר "ואכלת ושבעת" (בית מנוחה, דיני מי ששכח לברך, אות יד).

הלכות פסולי המוקדשין פרק יד, הלכה י: אין אכילה פחותה מכזית.
כלל הוא, שבברכת המזון מתחייבים רק על אכילת שיעור של לפחות כזית לחם, שהרי כתוב "ואכלת ושבעת", ו"אין אכילה פחותה מכזית".
בא ה'חתם סופר' (או"ח, סי' מט) ואומר דבר חידוש: כל מי ששבע מאכילת לחם – אפילו פחות מכזית (!) – חייב בברכת המזון מן התורה. שהרי כתוב "ושבעת", וכיון ששבע, מה איכפת לנו איזו כמות אכל?
מקשה עליו בנו ה'כתב סופר' (ריש סי' לא): הרי "אין אכילה פחותה מכזית", כדברי הרמב"ם כאן ובמקומות רבים, ומניין לנו לומר שהשבע מתחייב בברכת המזון אף שאכל פחות משיעור תורה של אכילה?

יום רביעי

אין הליכה בעמידה

ונראה לומר כי הגדרת הטבילה בדם כחלק מעבודת ההולכה תלויה בספק הגמרא בנוגע לכהן שזרק את הדם מבלי לזוז ממקומו – האם נדרשת הליכה רגלית אל המזבח, או שדי בעצם הבאת הדם אל המזבח בכל דרך.
וגם ההתייחסות לטבילת האצבע בדם כחלק מההולכה – תלויה בכך: אם עיקר העבודה היא עצם הבאת הדם אל המזבח,

הלכות פסולי המוקדשין פרק יז, הלכה ג: קשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן – הרי זה כמחשב בשעת הדין. הרמב"ם נוקט כי טבילת האצבע בדם מהווה את ראשיתה של עבודת ההזיה על גבי המזבח. זאת, בניגוד למשתמע מהגמרא (ובחים יג), שטבילת האצבע היא חלק מעבודת הולכת הדם אל המזבח. ויש להבין: מדוע נטה הרמב"ם מדברי הגמרא?

הרי שמשעת טבילת האצבע בדם החל תהליך ההבאה והיא נחשבת כתחילת ההולכה. אך אם העיקר הוא ההליכה ברגל, אין להחשיב את הטבילה כחלק מההולכה. כעת מובן: הרמב"ם פסק שזריקה בלי הליכה רגלית איננה 'הולכה' (פ"א

הכ"א), הרי שלדעתו עיקר העבודה היא ההליכה בפועל. ולפיכך, הרמב"ם לשיטתו אינו מגדיר את טבילת האצבע בדם כחלק מעבודת ההולכה. ואילו דברי הגמרא, המגדירה את הטבילה בתור חלק מההולכה, הינם לפי הדעה הסוברת שאין צורך להוליך רגלית. (משנת משה זכאים ט"ו-יב)

תכלית הנישואין

יום חמישי

שאלו לו אשה אינו אדם". כאן מתעוררת שאלה נוספת: מקור הדין הינו מהפסוק "וכפר בעדו ובעד ביתו" – "ביתו זו אשתו". מדוע לא אמרה התורה בפירוש את הביטוי "אשתו"? הדבר יובן על פי דברי רבי יוסי (שבת קיח) "מימי לא קריתי לאשתי אשתי, אלא ביתי". רבי יוסי ראה בכל דבר את תכליתו, והיות שתכלית הנישואין לפרות ולרבות, קרא רבי יוסי לאשתו "ביתי". וזו הסיבה שהתורה כתבה "ביתו": הכהן הגדול צריך להיות ביום הכיפורים בדרגה כזו שיביא את תכלית הנישואין, הקמת בית בישראל, כך שיראה את אשתו בתור "ביתו".

[הדרן על מסכת יומא, מתוך ספר הדרנים על הש"ס]

פסגת קדושה משולשת

יום שישי

החול הרגילים; למעלה מהם – ראשי חודשים; למעלה מהם – ימים-טובים; למעלה מהם – השבתות; ומעל הכול יום הכיפורים, המכונה "שבת שבתון". נפשו: האיש המובחר ביותר הוא הכהן הגדול. שכן, מין האדם נעלה מיתר המינים; במין האדם – בחר ה' בעם ישראל; בבני ישראל – בחר את שבט לוי; בשבט לוי – הכהנים נתקדשו יותר; ומעל הכול הכהן הגדול, שהובדל להיות "קודש קדשים". אם כן, יש כאן פסגת קדושה משולשת: האיש הקדוש ביותר – הכהן הגדול, נכנס למקום המקודש ביותר – לקודש הקדשים, ביום הקדוש ביותר – ביום הכיפורים.

[תורת מנחם כרך טז, עמוד 261]

אין מעילה בזדון

שבת-קודש

משווי פרוטה. לכן הגזיזה אינה אסורה אלא מדרבנן (ר"י קורקוס). והקשה המשנה למלך: הלוא חצי שיעור אסור מן התורה, ומדוע לא יחול איסור מעילה על פחות משה פרוטה? ויש לומר: כתבו ראשונים כי חצי שיעור אסור מן התורה מטעם "אחשביה". כלומר: בעצם אין חשיבות לפחות מהשיעור, אך כאשר האדם משתמש בו בכל זאת, הוא מבטא בכך שלגביו גם שיעור מועט זה נחשב. אמנם, דבר זה שייך רק בשימוש בדבר ככוונה תחילה, אך כאשר השימוש הוא בהעדר כוונה, אין מקום לסברת "אחשביה". לכן במעילה אין מקום לאיסור חצי שיעור, שהרי כל עיקרה של מעילה אינה אלא בשוגג, ללא כוונה.

[שרית שואל ומשיב מהדורה קמא, חלק א סימן טז]

הלכות עבודת יום-הכיפורים פרק ד, הלכה א: וּמִתְחַלֵּךְ בְּהִיבָל עַד שֶׁהוּא מַנִּיעַ לְקַדֵּשׁ הַקִּדְשִׁים; מוֹצֵא הַפְּרֶכֶת פְּרוּפָה, נִכְנָם לְקַדֵּשׁ הַקִּדְשִׁים עַד שֶׁהוּא מַנִּיעַ לְאָרוֹן. כניסת הכהן הגדול לקודש הקדשים ביום כיפור משלבת את רמת הקדושה הגבוהה ביותר בשלושת הרבדים 'עולם' (=מקום), 'שנה' (=זמן) ו'נפש': עולם: המקום המובחר ביותר הוא קודש הקדשים. שכן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות; בארץ ישראל – ירושלים מקודשת ביותר; בירושלים – הר הבית נעלה יותר, ומעליו בית המקדש; בבית המקדש – עזרת נשים, עזרת ישראל, עזרת כהנים, הקודש, ומעל הכול קודש הקדשים. שנה: הזמן המובחר ביותר הוא יום הכיפורים. שכן, ישנם ימי

הלכות מעילה פרק ב, הלכה טז: כָּל בְּהֵמַת קִדְשִׁי קִדְשִׁים שֶׁהֵיא בְּעֵלֶת מוֹם - בֵּין שֶׁקָּרַם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדִּישָׁה . . . - מוֹעֵלִין בָּהֶן. הלכה זו, חידוש יש בה: מדובר בהמה שהיתה בעלת מום עוד בטרם הוקדשה, ובתור שכזו, כבר מרגע שהוקדשה אין היא ראויה להקרבה. בכל זאת כותב הרמב"ם שגם בה קיים איסור מעילה מהתורה, שכן סוף סוף היא קדושה. הבעיה היא, שבפרק קודם (ה"ט) מתייחס הרמב"ם למקרה זה – בעלת מום שהוקדשה – וכותב שאסור לגזוז את צמרה רק מדרבנן, לא מן התורה. היתכן? ! אחד ההסברים בדבר: באמת גם על בהמה זו חל איסור מעילה מהתורה, אלא שביחס לגזיזה מדובר בהנאה זעומה הפחותה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"א-כ"ז טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות פסולי המקדשין פרק ח

א. חטאת העוף שנתעברה בעולת העוף, או עולת העוף שנתעברה בחטאת העוף - אפילו אחד ברבוא [עשרת אלפים] - בלן ימותו. במה דברים אמורים? בשהיו מפרשות בשעת לקיחת הפעלים, זו חטאת וזו עולה; אבל אם הביא עופות לחובתו, מהן חטאת ומהן עולה, ולא פרש אלא בלן סתומות, ונתעברה חטאת או עולה בחובה זו [בין] הסתומה [שיש בה חטאת ועולה] - יש להן דינים אחרים.

ב. וכיצד דיניהם? אם נתעברה חטאת בחובה זו הסתומה, אין פשר אלא מנין חטאות שבחובה בלבד; אבל מנין העולות שבחובה, עם החטאת שנתעברה בהן - פסולין, שהרי נתעברה חטאת בעולות.

למעלה - אם אחר ששאל עשה כן, המועט פשר; ואם מדעתו עשה, המרבה פשר.

הלכות פסולי המקדשין פרק ט

א. קן סתומה [בין] שלא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה] שפרח ממנה גזל לאויר, או שפרח לבין העופות [דינים] שימותו בלן, או שמת גזל אחד - יקח זוג לשני.

הארבעה ממין אחד, שהיו פלן תורין או פלן בני יונה; אבל אם היו שתי תורין עם שני בני יונה, ועשה שמים למעלה ושמים למטה - צריכה להביא עוד תור וכן יונה, ויעשה שתייהן למעלה כדי לצאת ידי חובתה. שאם עשה בתחלה שתי תורין למטה, צריכה תור למעלה להשלים חובתה; ואם עשה שני בני היונה למטה, צריכה בן יונה למעלה להשלים חובתה; שאין אדם מביא חובתו גזל אחד תור ואחד בן יונה, אלא או שניהן תורין או שניהן בני יונה.

ב. פרשה נדרה ואמרה לכהן: 'אלו לנדרתי ואלו לחובתי', ועשה אותן הכהן שמים למעלה ושמים למטה, ולא ידע איזה מהן עשה למעלה - צריכה להביא שלשה עופות, שנים לנדרה ואחד להשלים חובתה, ויעשו השנים למעלה; שהרי פרשה נדרה, ושם שנים של נדר נעשו למטה, שהם פסולות. במה דברים אמורים? בשהביאה הארבעה שפרשה נדרה בשנים מהן ממין אחד; אבל אם היו שני מינין, תביא ארבעה אחרים - שנים ממין שפרשה בו נדרה ויעשו לנדרה, ושנים מאיזה מין שתרצה יהיו לחובתה, ויעשו אחד למעלה ואחד למטה.

ג. קבצה [מין] נדרה ואמרה: 'אם אלה זכר, הרי עלי שתי תורים', וילדה, והביאה ארבעה עופות, שנים לנדרה ושנים לחובתה, ועשה שנים למעלה ושנים למטה, ולא ידע איזה נעשה למעלה ולא איזה נעשה למטה, וגם היא שכתה ולא ידעה באיזה מין קבצה נדרה, אם בתורים אם בבני יונה - הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ויעשו ארבעתן למעלה, ותביא גזל אחד [מאיזה מין שתצאה] להשלים חובתה, ויעשה למעלה; שפכר עשה שנים למטה שהם חטאת. במה דברים אמורים? בשהביאה הארבעה תחלה ממין אחד; אבל אם היו שני מינין, צריכה להביא ששה עופות - שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ותביא לחובתה שתי תורים או שני בני יונה להעשות אחד למעלה ואחד למטה. וכן אם נתנתם לכהן, ושכתה מה נתנה לו, והלך הכהן ועשה, ואינו יודע היכן עשה, אם הכל למעלה אם הכל למטה, או מחצה למעלה ומחצה למטה - הרי זו תביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ותביא שתי תורים או שני בני יונה לחובתה.

ד. קבצה חובתה וקבצה נדרה, ושכתה במה קבצה, ואפשר שחובתה כפש לעולה ופרידה אחת תור או בן יונה לחטאת - לפיכך תביא שש פרידין, ארבעה לנדרה ושנים לחובתה, ועוד תביא חטאת אחת בן יונה או תור עם הפכש; נמצאת שהביאה שבעה עופות.

ה. וכל החטאות האלו אינן נאכלות, מפני שהן ספק.

יום שני

הלכות פסולי המקדשין פרק יא

א. כל המנחות שקמץן [- שנטל קומץ להקריבה] אחד מן הפסולין לעבודה, הרי הן פסולות; וכן אם לקט הלבונה [מהמנחה, והקטירה] - פסל, אף על פי שלא קמץ.

ד. חזר אחד ופרח מן הראשונות לשניות, אפלו כל היום - אין מוסיף להפסיד יתר על זה; שאפלו הן מערבות פלן זו בזו - מחצה בשר ומחצה פסול, כמו שבארנו.

ה. צבור אחד יש בו שני עופות, ובשני ארבעה, ובשלישי ששה, וברביעי שמונה, ובחמישי עשרה, ובששתי שנים עשר, ובשביעי ארבעה עשר, ופרח גזל מן הראשונה לשניה, ואחד מן השניה לשלישית, ומשלישית לרביעית, ומרביעית לחמישית, ומחמישית לששית, ומששית לשביעית, וחזר אחד ופרח מצבור לצבור, עד שחזר לראשונה שפרח ממנה הראשון - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו: הראשונה והשניה אין להם כלום, והשלישית יש לה שני עופות, הרביעית יש לה ארבעה, החמישית יש לה ששה, הששית יש לה שמונה, השביעית יש לה שנים עשרה. חזר אחד ופרח פעם שניה מזו לזו, וחזר ופרח מן האחרונה לשלמעה ממנה עד שחזר לראשונה - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו: השלישית והרביעית אין להם כלום, החמישית יש לה שני עופות כשרים, והששית יש לה ארבעה, והשביעית יש לה עשרה. פרח פעם שלישית גזל מזו לזו, וחזר ופרח רביעית מזו לזו - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו: החמישית והששית נפסלו פלן, והשביעית נשארו לה שמונה עופות כשרין. כשיעשה הארבעה עשר שבע למטן ושבע למעלן - יהיו שמונה מהן כשרין והששה פסולין, מפני תערובת גזלות אלו שפרחו בהליכה ובחזירה.

ו. קן סתומה וקן מפרשת, פרח מן הסתומה למפרשת - יקח זוג לשני [הנשאר מהסתומה]. חזר, או שפרח אחד מן המפרשות לסתומה, ולא ידע זה שפרח אם היה עולה או חטאת - ימותו כל העופות שבסתומה; שאם עולה נתערבה בהן - כל החטאות שבה פסולות, ואם חטאת נתערבה בהן - כל העולות שבה פסולות; לפיכך ימותו פלן.

ז. חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע, פרח מן האמצע לצדדין אחד הילף ואחד הילף - לא הפסיד כלום, אלא יאמר: 'זה שהילף אצל החטאות חטאת, וזה שהילף אצל העולות עולה הוא'. חזר אחר שנתערבו, ופרח אחד מכאן ואחד מכאן לאמצע - השנים האמצעיים ימותו, שהרי הן חטאת ועולה מערבין; והצדדין, אלו יקרבו חטאת ואלו עולה כשהיו. פרח מן האמצעיים לצדדין - פלן ימותו; שמה עולה נתערבה בחטאות וחטאות בעולות.

הלכות פסולי המקדשין פרק י

א. האשה שאמרה: 'הרי עלי קן כשאלד זכר' - ילדה זכר, מביאה ארבעה עופות: שנים לנדרה, והן עולה כמו שבארנו, ושנים לחובתה [ככל יולדת] - משום לדה, והן אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד, שהכהן צריך לעשות שלש פרידין [עופות] למעלה, ופרידה אחת למטן. טעה ועשה שמים למעלן ושמים למטן ולא נמלך [ושאל האשה: איזה חטאת ואיזה עולה] - צריכה להביא עוד פרידה אחת, וקריבנה למעלה. במה דברים אמורים? בשהביאה

אחד מהן - קדם קמיצה, לא הקבץ [והשתייר למנחה - וכשרה]; לאחר קמיצה, הקבץ, ופסולה, מפני שרבה [הוסיף ל:] לבונתה. וכן אם הפריש ארבעה קמציין לשני בזיכי לחם, ואבדו שנים מהם - קדם סלוק הבזיכין [מהסולחן לשם הקרבנות], לא הקבצו וכשרים; לאחר סלוק הבזיכין, הקבצו, ופסולין, מפני הרבוי.

יט. קמץ מנחה שנטמא, והקטירו - הציץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר], שנגמר: "ונשא אהרן את עון הקדשים"; יצא הקמץ חוץ לעזרה והכניסו והקטירו - אין הציץ מרצה; שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על היוצא.

כ. קמץ את המנחה, ואחר כך נטמא שיריה בלל, או נשרפו, או יצאו חוץ לעזרה, או אבדו - לא יקטיר הקמץ; ואם הקטיר, הרצה. נשאר מעט מן השירים בכשרותן - יקטיר הקמץ, ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה.

כא. היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של מנחה - אף על פי שהוא מערב מלמעלה, לא יקמץ; ואם קמץ, פסולה.

כב. היתה הפלי חלוק במחיצה מלמעלה ומערב מלמטה - קומץ ממנו.

כג. חלק העשרון בכלי אחד, ואין חלקיו נוגעין זה בזה, ואין ביניהן מחיצה - הרי זה ספק אם מצרף הפלי לקמיצה או אינו מצרף. לפיכך לא יקמץ; ואם קמץ, לא יקטיר. ואם הקטיר, הרצה [התקבל]; ולא יאכלו השירים.

כד. קמץ ונתן הקמץ למעלה על השלחן פנגד גבה מערכת לחם הפנים - קדשו השלחן להפסל [אם ילון או יצא חוץ לעזרה], אבל אינו מקדשו לקרב; ואינו קרב עד שיתקדש בכלי שרת הראוי לקמץ.

כה. הדביק הקמץ לדפן הפלי וקמץ, או שהפך הפלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה - לא יקטיר; ואם הקטיר, הרצה.

כו. עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו, והפריש חלק אחר תחתיו, ונמצא האבוד, והרי שלשתן מנחין בכלי אחד ואין נוגעין זה בזה - נטמא זה שאבד - הרי הוא מצטרף עם חלק ראשון, ונפסלו; וזה שהפריש אינו מצטרף, אלא ישלים [יוסיף] עליו [וכשר]. נטמא המפרש - מפרש וראשון מצטרפין ונפסלו, וזה שנמצא אינו מצטרף עמהן. נטמא החלק הראשון - הרי האבוד והמפרש תחתיו מצטרפין.

כז. וכן לענין קמיצה: קמץ מן הנמצא - שיריו עם החלק הראשון נאכלין, והמפרש אינו נאכל. קמץ מן המפרש - שיריו וראשון נאכלין, והנמצא אינו נאכל. קמץ מן הראשון - שניהן אין נאכלין; לפי ששניהן שירים יתרים, שהרי הן עשרון שלם, ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא אסורה. והיא קרב הקמץ הזה, והרי לפניו עשרון ומחצה? מפני שהקמיצה תלויה בדעת הכהן, ובדעת שקומץ אין דעתו אלא על העשרון בלבד, והרי החלקים אינן נוגעין זה בזה.

כח. קמץ מנחה שנתערב בקמץ מנחה אחרת - מקטיר

ב. קמץ הפשר ונתן לפסול, קמץ בימינו ונתן לשמאלו ואחר כך נתנו לכלי, קמץ מפלי קדש ונתן לכלי חל - פסול. **ג.** קמץ ועלה בידו צרור, או גרגר מלח, או קרט לבונה - פסול.

ד. קמץ עד שהוא בחוץ [לעזרה], ונכנס לפנים - יחזור ויקמץ בפנים, וכשר.

ה. נתפזר הקמץ על גבי הרצפה - יחזור ויאספנו. **ו.** היתה המנחה שלא בכלי שרת [כלי קודש], או שהיה קמצה שלא בכלי שרת, או שהעלהו למזבח שלא בכלי שרת, או שבללה בשמן שלה חוץ לעזרה - פסולה, עד שתהיה בליתיה בפנים.

ז. כל המנחות שצצק השמן עליהן הפסול לעבודה, כגון הזר וכיוצא בו, או שבללן, או פתתן [לפתיתים], או מלתן - פשרות. הגישן [למזבח] או הניפן - חוזר הפה ומגיש או מניף; ואם לא הגיש ולא הניף הפה - פשרות, שנגמר: "והביאה אל בני אהרן, וקמץ" - מקמיצה ואילך מצות פהנה; למד על יציקה [של השמן] ובלילה שפשרה בזר.

ח. מנחה שנפל לתוכה שמן מנחה אחרת, או שמן חלין פל שהוא - נפסלה; חסר שמנה, פסולה. חסר לבונתה, פשרה; והוא שיהיו עליה שני קרטי [כמות קטנה] לבונה; אבל קרט אחד, פסולה - שנגמר: "את כל לבונתה".

ט. רבה שמנה ובלבונתה, עד שני לגין לכל עשרון ושני קמצי לבונה לכל מנחה - פשרה; שני לגין או שני קמציין או יתר על זה - פסולה.

י. מנחת חוטא [נשאר לשים בה שמן ולבונה] שנתן שמן עליה או על הקמץ שלה - נפסלה. נתן עליה לבונה, ולקטנה; היתה שחוקה - הרי זו פסולה מספק, שהרי אי אפשר ללקט.

יא. נתן שמן על שיריה אחר שקמץ - אינו לוקה ולא פסולה, שהרי הקמץ כשר.

יב. נתן משהו שמן על גבי פזית מן המנחה, פסלה מספק; אבל אם נתן השמן על פחות מפזית, לא פסלה. ואינו פוסל בלבונה עד שיתן פזית לבונה.

יג. אפלו נתן הלבונה על כל שהוא מן המנחה - פסל עד שילקט.

יד. גבלה במים וקמץ - פשרה; לא נאמר "תרכה" [שתהיה ירישה] אלא משמן.

טו. מנחה שקמצה פעמים - פשרה, אפלו פעמים רבות; והוא שיקטיר פזית בבת אחת, שאין הקטרה פחותה מפזית. **טז.** הקריב הקמץ בלא מלח - פסולה; שהמלח מעבב במנחה, כמו שבארנו. מנחה שחסרה קדם קמיצה - יביא מתוך ביתו וימלאנה; שהקמיצה היא הקובעת, לא נתינתה בכלי שרת.

יז. התנדב קמץ לבונה בפני עצמו [כלי מנחה] - אם חסר כל שהוא, פסול. וכן שני בזיכי לבונה שעם הלחם [לחם הפנים] - אם חסר אחד מהן כל שהוא, פסולין; עד שיהיו שני קמציין מתחלה ועד סוף.

יח. הפריש שני קמציין [של לבונה] למנחה אחת, ואבד

שלישית טעונה לחם; נתפפר בפלישית - שניה אין טעונה לחם, ראשונה טעונה לחם; נתפפר באמצעית - שתייה אין טעונות לחם.

י. המפריש מעות לתורתו ואבדו, והפריש מעות תחתיה, ולא הספיק לקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו תודה בלחמה, והשאר - יביא בהן תודה, ואינה טעונה לחם; אבל טעונים נסכים. וכן המפריש תורתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה, ואחר כך נמצאת - יביא במעות תודה בלא לחם; וכן המפריש מעות לתורתו ואבדו, והפריש תודה תחתיה, ואחר כך נמצאו המעות - יביא מן המעות תודה בלחמה, וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם.

יא. האומר: 'הרי זו תודה, והרי זה לחמה' - אבד הלחם, מביא לחם אחר; אבדה התודה, אינו מביא תודה אחרת; מפני שהלחם בא בגלל התודה, ואין התודה באה בגלל הלחם.

יב. הפריש מעות לתורתו ונותרו - מביא בהן לחם; הפריש ללחם והותר - אינו מביא בהן תודה.

יג. האומר: 'הרי זו תודה', ונתערב בלחמה, ומתה אחת מהן ואין ידוע איזו היא - הרי זו הנשארת אין לה תקנה; שאם יביא עמה לחם, שמא התמורה היא [ואינה צריכה לחם]; ואם הביאה בלא לחם, שמא התודה היא. לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרעה עד שיפיל בה מום. יד. תודה שנפרסה חלה מחלותיה - בלן פסולות; יצאת החלה או נטמאת - שאר החלות פשרות. נפרס לחמה, או נטמא, או יצא - עד שלא נשחטה התודה, מביא לחם אחר ושוחט; ואם אחר שנשחטה נפרס או נטמא או יצא, הדין ינרק והבשר יאכל, והלחם בל פסול, וידי נדרו לא יצא. ננרק הדין, ואחר כך נפרס מקצת הלחם, או נטמא, או יצא - תורם מן השלם על הפרס, ומן הטהור על הנטמא, וממה שבפנים על שבחוץ.

טו. תודה ששחטה על שמונים חלות - לא קדשו ארבעים מתוך שמונים; ואם אמר: 'קדשו ארבעים מתוך שמונים' - מושף ארבעים מן השמונים, ומרים מהם אחד מכל קרבן [י. מכל מין חלה - טה"כ ארבע], והארבעים השניות יפדו ויצאו לחלין.

טז. השוחט את התודה והיה לחמה חוץ לחומת בית פגי [י. הר הבית] - לא קדש הלחם; אבל אם היה חוץ לעזרה - קדש הלחם, אף על פי שאינו לפנים.

יז. שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בתנור, ואפלו קרמו בלן חוץ מאחת מהן - לא קדש הלחם.

יח. שחטה ונפסלה בשחיטתה במחשבת זמן או במחשבת מקום [י. שלא לאכלה בזמנה או במקומה] - קדש הלחם; נמצאת בעלת מום, או טרפה, או ששחטה שלא לשמה - לא קדש הלחם. וכן הדין באיל גזיר עם הלחם שלו.

הלכות פסולי המקדשין פרק יג

א. שלש מחשבות הן שפסולות את הקרבן, ואלו הן:

שניהן באחד, והן פשרות; וכן אם נתערב הקמץ במנחת כהנים, או במנחת הנסכים, או בחבתי [מנחת] כהן גדול - הרי אלו פשרות, ונקטיר הכל באחד, שהכל לאשים.

בט. שתי מנחות שלא נקמצו, שנתערבו זו בזו - אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה, פשרות; ואם לאו, פסולות.

ל. קמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה - לא יקטיר; ואם הקטיר הכל - זו שנקמצה, עלת לבעלים, וזו שלא נקמצה, לא עלת לבעלים.

לא. נתערב קמצה בשיריה, או שנתערבו שיריה בשירי חביתה - לא יקטיר; ואם הקטיר, עלת לבעלים.

הלכות פסולי המקדשין פרק יב

א. שתי הלחם [שמקריבים בשבועות] ולחם הפנים ועמר התנופה [י. קרבן העומר], שהוסיף במדתן כל שהוא או חסר כל שהוא - פסולות.

ב. חלות [של קרבן] תודה וקיקי [י. חלות] נזיר שחטרו - עד שלא ננרק דם הזבח, פסולין; משננרק דם הזבח, פשרים.

ג. וכן שתי הלחם [י. הקרבים בשבועות] שחטרו - עד שלא ננרק דמן של כבשים, פסולין; משננרק דמן, פשרים.

ד. וכן שני סדרים [של לחם הפנים] שחטרו - עד שלא הקטירו הבזיכין [של לבונה], פסולין; משחטרו, פשרים.

ה. אבל נסכים [י. יין ומנחה שבאים עם הקרבן] שחטרו - בין משקרב הזבח, בין עד שלא קרב - פשרים, ויביא נסכים אחרים למלאכה.

ו. נסכים שקדשו בכלי שרת, ונפסל הזבח - אם נפסל בשחיטה, לא קדשו הנסכים לקרב; נפסל מקבלה [של הדם] ואילף, קדשו הנסכים לקרב; שאין הנסכים מתקדשין לקרב אלא בשחיטת הזבח. ומה יעשה בהן? אם היה שם זבח אחר זבוח באותה שעה - יקרב עמו; ואם לא היה שם זבח זבוח באותה שעה - נעשו כמי שנפסלו בלינה, וישרפו. במה דברים אמורים? בקרבן צבור, מפני שלב בית דין מתנה עליהן [י. שאם יפסלו, יקרב עם זבח אחר]. אבל בקרבן יחיד - הרי אלו לא יקרב עמו זבח אחר, ואף על פי שהוא זבוח באותה שעה; אלא מניחן עד שיפסלו בלינה, וישרפו.

ז. וכל הזבחים שנובחו שלא לשמן, יקרבו נסבניהן.

ח. ולד [מקרבן] תודה ותמורתה [י. רצה להחליפה בבהמה אחרת - ונתקדשה ג"כ], והמפריש תורתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה - אם הביאה לאחר שפפר בתודה ראשונה, אינן טעונין לחם; ואם עדין לא כפר בה, והרי היא וחליפתה או היא וולדה או היא ותמורתה עומדות - הרי שתייהן צריכות לחם. במה דברים אמורים? בנדר תודה. אבל תודת נדבה - חליפתה ותמורתה טעונין לחם; וולדה אינו טעון לחם, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה.

ט. הפריש תורתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאו הראשונות והרי שלשמן עומדות - נתפפר בראשונה - שניה אין טעונה לחם,

המחשבה מועלת כלום, בין שהיתה מחשבת שנוי השם, בין מחשבת המקום, בין מחשבת הזמן.

ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן, מחשבה אחת חוץ משלש מחשבות אלו - אין אותה המחשבה מפסדת כלום. כיצד? המחשב בשעת שחיטה וקבלה והולכה וזריקה, להניח דם הזבח או אמוריו למחר, או להוציאן חוץ לעזרה, או חשב לזרק הדם על הפכש שלא פגד פגד היסוד [בסיס המזבח], או לתן את [הדמים] הנתנין למטן [- בחלקו התחתון של המזבח] למעלה, ואת הנתנין למעלה למטן, או לתן דמים הנתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי, או את הנתנין בפנימי בחיצון, או להכניס דם החטאת לפני [- להיכל], או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה, או שיקריבוהו טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשפר עצמות הפסח ולאכל ממנו נא [מבוסל חלקית], או שחשב לשרף חטאות הנשרפות חוץ לזמנן או חוץ למקומן - בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן, הזבח פשר. וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה, ובשעת נתינתו לכלי, ובשעת הולכתו, ובשעת זריקתו על האש, להניח קמצה או לבנותה למחר או להוציאו לחוץ - הרי זו כשרה.

ט. כבר בארנו, שהולכה שלא ברגל אינה הולכה; לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך - הרי זו הולכה, והמחשבה פוסלת בה. כיצד? קבל הדם והוא עומד במקומו, ופשט ידו בו לזרוק על המזבח [ולא הולכו ברגליו], וחשב [מחשבה פסולה] בעת שפשט ידו בדם - אין המחשבה פוסלת; אבל אם קבל הדם בפנים, ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו להוציאו לחוץ, וחשב בשעת הלוכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה - הרי זו פוסלת.

יום שלישי

הלכות פסולי המקדשין פ"ק יד

א. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד; אבל מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת כלום; אפלו שמענו הבעלים שפגלו, והיתה מחשבת העובד נכונה - הרי זה פשר.

ב. ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום הראוי לעבודה. ממי שהוא ראוי לעבודה כיצד? אחד מן הפסולין לעבודה שקבל הדם, או הוליד, או זרק, וחשב בשעת העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן - לא פסל במחשבתו, לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו ישפך לאמה [תעלת העזרה], ואם נשאר דם [שיוצאת בו] הנפש - יחזור הראוי לעבודה ויקבל [הדם] במחשבה נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה - פסל במחשבתו, שהשחיטה כשרה בפסולין, כמו שבארנו. יש קרבנות שאם נעשו שלא לשמן, כשרים כמו שיתבאר; לפיכך, אם קבל הדם בהן זה שאינו ראוי לעבודה, או הולכו, או זרקו - פסל הזבח כאלו עשהו לשמו, שהוא

מחשבת שנוי השם, ומחשבת שנוי המקום, ומחשבת הזמן. מחשבת שנוי השם כיצד? זה השוחט את הזבח שלא לשמו - כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים, או ישחטנו לשם עולה ושלמים, או לשם שלמים ולשם עולה, או ששחט הזבח שלא לשם בעליו, זו היא מחשבת שנוי השם. מחשבת המקום כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרק דמו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה, חוץ לעזרה, או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקום אכילתו, זו היא מחשבת שנוי המקום. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו, הן הנקראין 'זבחים ששחטו חוץ למקומן'. מחשבת הזמן כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרק דמו מאחר שתשקע החמה, שאינו זמן זריקתו; או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה למחר מאחר שיעלה עמוד השחר, שאינו זמן הקטרתו; או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו, זו היא מחשבת הזמן. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו - הן הנקראין 'זבחים ששחטו חוץ לזמנן', והן הנקראין 'פגול' בכל מקום; וזה הוא 'פגול' האמור בתורה.

ב. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שנקאמר בתורה: "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי" - אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה שיאכל ממנו בשלישי; והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן. וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה, לאחר זמן הראוי להקטרה; כך למדו מפי השמועה: אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח - אם חשב עליהן לאחר זמנן, הרי הקרבן פגול.

ג. אבל קרבן שלא נפסדה [נפסל ע"י] מחשבתו בו, אלא נזרק דמו על המזבח כהלכתו, ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו - אותו הנשאר נקרא 'נותר', ואסור לאכלו; והקרבן כבר נרצה [התקבל], וכפר; הרי הוא אומר בדם: "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר" - בין שהגיע דם למזבח כהלכתו, נחפזו הבעלים ונרצה הקרבן. לפיכך לעולם אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין, בין לאדם בין למזבח, כמו שיתבאר. אחד זבח שחשב בו אחת משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה, או שחשב בשעת קבלת הדם, או בשעת הולכתו למזבח, או בעת זריקתו על המזבח.

ד. נמצאת למד, שבארבע עבודות הזבח נפסל במחשבה: בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם, ובזריקתו על המזבח. ה. והעוף, בשני דברים: במליקה [- שחיטה מיוחדת בעוף], ובמציצי הדם [- שחיטת הדם על המזבח].

ו. והמנחות הנקמצות, בארבעה: בקמיצה [- נטילת הקומץ מהמנחה], ובנתינת הקמץ בכלי שרת, ובהולכת הקמץ למזבח, ובזריקתו על האש.

ז. אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו, כגון שחשב בשעת הפשט, או בשעת נתינו, או בשעת הולכת אמורין [אבריים] למזבח, או בשעת בלילת המנחה, או בשעת הגשתה [למזבח], וכיוצא בדברים אלו - אין אותה

ט. חשב שיאכלו הטמאין או הפסולין מדבר הראוי לאכילה, או שיקטירו הטמאין או הפסולין דבר הראוי להקטרה, חוץ לזמן אכילה והקטרה - הוצח פגול, כמו שבארנו; וחוצ' למקום אכילה והקטרה - הרי זה פסול, ואינו פגול.

י. אין [נחשבת] אכילה פחותה מפזית, ולא הקטרה פחותה מפזית; לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה פחות מפזית, או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחות מפזית, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הוצח פשר. חשב לאכל פחצי זית בחוץ ולהקטיר פחצי זית בחוץ, או שחשב לאכל פחצי זית אחר זמן אכילה ולהקטיר פחצי זית אחר זמן הקטרה - הוצח פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה, ואמר שיאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית - הרי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית, וחזר וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פחצי זית ושתאכל בהמה או חיה פחצי זית, בין במחשבת מקום בין במחשבת זמן - הרי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב על פזית שיאכלוהו שנים, הרי אלו מצטרפין; חשב לאכל פזית ביתר מכדי אכילת פרס [שיעור זמן], הרי זה מצטרף. חשב בשעת זביחה לאכל פחצי זית, ובשעת זריקה לאכל פחצי זית - הרי אלו מצטרפין, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזית בשעת קבלה ועל פזית בשעת הולכה; שארבע העבודות מצטרפות, והרי הן פעבודה אחת. חשב להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי זית מן הלבונה - הרי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ למנחה, באמורין לזבח. לפיכך אם חשב להקטיר פזית מן הלבונה חוץ לזמנו, הרי זה פגול כמו שיתבאר. אחד המחשב לזרק דם הוצח פלו בחוץ או למחר, או שחשב לזרק מקצת דמו בחוץ או למחר - כיון שחשב על פזי הרי זה פסול.

הלכות פסולי המקדשין פרק טו

א. כל הזבחים שנושחטו במחשבת שנוי השם, בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור - פשרים, אלא שלא עלו לבצלים לשם חובה [כקרבן]; חוץ מן החטאת והפסח - שאם נעשו במחשבת שנוי השם, פסולין. ואחד המשנה שם הוצח בשעת שחיטה, או בשעת קבלה, או בשעת הולכה, או בזריקה, כמו שבארנו. כיצד לא עלו לבצלים לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם שלמים, לא עלת לבצלים - לא משום עולה שהם חביבין בה ולא משום שלמים, אלא חביבין להביא זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון - לא עלת לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים אמורים? בשעקר שם הוצח בנדון; אבל אם טעה ודמה שזה העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה לשם שלמים - עלת לבצלים לשם חובה. וכן החטאת והפסח שעשה אותו במחשבת שנוי השם בטעות -

פסול. ואף על פי שיש בו דם הנפש, וחזר הפשר וקבל וזרק - כבר נפסל הוצח; ולא מפני מחשבת שנוי השם פסל אותם, אלא מפני שהוא פסול לעבודה כמו שבארנו. ג. בדבר הראוי לעבודה כיצד? מנחת העמר שקמצה [נטל קומץ ממנה להקריב] שלא לשמה - הרי זו כמי שנועשית לשמה, ושיריה נאכלין, מפני שהיא מן השעורים, ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות. וכן המחשב במנחת קנאות [של סוטה] והלבונה עליה, קדם שילקט הלבונה [מעליה] - אין מחשבתו מועלת, שהרי אינה דבר הראוי לעבודה [שאינה קריבה עם לבונה]. וכן כל פיוצא בזה.

ד. במקום הראוי לעבודה כיצד? מזבח שנופגם, וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום - לא פסל הוצח במחשבה זו, שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה. קמץ מן המנחה בחוץ [חוץ לעזרה], וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום - אין מחשבה זו כלום.

ה. אלו דברים שאינם ראויין לאכילה מן הקרבנות, וראויין להקטרה: הדם, והאמורין [אברים הקרבים], ובשר העולה, והקמץ והלבונה מן המנחות הנקמצות.

ו. ואלו ראויין לאכילה, ואינן ראויין להקטרה: הבשר הנאכל מכל הזבחים, בין הנאכל לפניהם בין הנאכל לכל אדם, ושירי המנחות, ושתי הלחם, ולחם הפנים.

ז. ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא להקטרה: בשר חטאות הנשרפות, והעור של בהמה פלו, חוץ מעור האליה [מהחלק האחורי של הבהמה] שהוא ראוי לאכילה. אבל המורא [ה], והוא הקרוי הדק הדבוק בעור ומבדיל בין העור והבשר - אינו ראוי לאכילה; וכן העצמות והגידים, והקרניים, והטלפים, והנוצה של עוף, והצפרניים, והחרטום [מקור] שלו, וראשי אגפים, וראש הנזב - אפלו מקומות הרבים מכל אלו הדבוקים בבשר, שאילו יחתכו מן החי יבצבץ הדם ויצא, הואיל ואינן חשוכין, וקראין 'דבר שאינו ראוי לאכילה' לענין הקרבנות. וכן המרק, והתבלין, והשיליל [עובר שלא יצא], והשליה, וביצי העוף, והבשר שפלטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא 'אלל' - כל אלו אינן חשוכין לענין מחשבת הקרבנות, והרי הן כדבר שאינו ראוי לאכילה.

ח. ומחשכין על דבר העומד [שסופו] לאבוד, או על דבר העומד לשרפה. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או בכלן, לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן - הוצח פשר. כיצד? חשב לשתות מדם הוצח, או לאכל מאמוריו, או לאכל מן הקמץ ומן הלבונה, בחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מבשר הוצח, או משירי המנחה, בחוץ או למחר - הרי הוצח פשר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור, ומן העצמות, והגידים, והמרק, או האלל, וכיוצא בהן - בין מחשבת זמן בין מחשבת מקום - הוצח פשר; וכן אם חשב לאכל מפרים ושעירים הנשרפין בחוץ או למחר - הרי הן פשרים. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הפסח ששחטו במחשבת שנוי השם, בין ששנה שמו לשם זבח אחר, בין ששנהו לשם חלין - פסול, שנאמר: "ואמרתם זבח פסח הוא לה'". במה דברים אמורים? ששחטו בזמנו שהוא יום ארבעה עשר בניסן - אפלו שחטו בשחרית במחשבת שנוי השם, פסול. אבל אם שחטו בלא זמנו - במחשבת שלא לשמו, כשר; שלא לשם בעליו - נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו, ופסול. **יב.** פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות - פסול, לפי שאינו זמנו. עברה שנתו [י - ופסול לקרבן פסח], ושחטו בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם פסח, אפלו שחטן אחר חצות - הרי אלו כשרים, ולא עלו לבעלים לשם חובה.

יג. תודה ששחטה לשם שלמים, עלת לבעלים; ושלמים ששחטן לשם תודה, לא עלו לבעלים; לפי שהתודה נקראת 'שלמים', ושלמים לא נקראו 'תודה'.

יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל, לא עלת לבעלים; שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על פי שנה ששחטה לשמו אינו מחיב כלום בענינו - אי אפשר שלא יהיה חיב כפרה לשמים; שאין לה אדם מישאל שלא עבר על מצות עשה.

טו. עולה הבאה לאחר מיתה [של בעליה ע"י היורשים], שעשיה שלא לשם בעליה - עלת לבעלים לשם חובה; שאין בעלים לאחר מיתה.

טז. שני כבשי עצרת [י - שבועות] ששחטן לשם אילים - לא עלו לצבור לשם חובה; ואם דמה שהם אילים ושחטן לשם אילים - עלו להם, מפני שהיא עקירה בטעות.

יז. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן מדמו על גבי כהונות [המצורע] - טעון נסכים; שאם יקרב בלא נסכים, נמצא כמקריב נדבה, ואין האשם בא נדבה.

יח. כבש הבא עם [קרבן] העמר ששחטו שלא לשמו - לא יביא מנחת נסכים שלו שני עשרונים, אלא עשרון אחד כשאר הנדבות; שהרי לא עלה לשם חובתו. וכן תמיד ששחטו שלא לשמו - לא יעלה עמו שני גזרי עצים כשאר התמידין; שהרי לא עלה לחובת התמיד, אלא הרי הוא ככל הנדבות.

יט. שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן, או ששחטן בין לפני זמנו בין לאחר זמנו - הדם יזרק והבשר יאכל, אף על פי שלא עלו לצבור לשם חובה. ואם היתה שבת, לא יזרק [הדם]; ואם יזרק, הרצה [התקבל, ויכול] להקטיר אמורין לערב.

כ. וכן שלמי גזיר ששחטן שלא לשמן - אף על פי שלא עלו לבעלים, הרי הן נאכלין ליום ולילה; ואין טעונין להם. וכן אשם גזיר ואשם מצרע ששחטן שלא לשמן - אף על פי שלא עלו לבעלים, הרי הן נאכלין.

הלכות פסולי המקדשין פרק טז

א. כפר בארנו, שהמחשב באחת מארבע העבודות מחשבת המקום [י - שלא לאכלו במקומו] - הקרבן פסול,

כשרים, שעקירה בטעות אינה עקירה. וכן עולת העוף שחלקה [י - שחיטה מיוחדת בעוף] או שמצה [סחט] דמה [על המזבח] במחשבת שנוי השם [שלא לשם מין הקרבן או בעליו] - כשרה, ולא עלת לבעלים; וחטאת העוף, פסולה. **ב.** וכן כל המנחות שנעשו במחשבת שנוי השם - כשרות, ולא עלו לבעלים; חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות [של סוטה], שאם חשב באחת מארבע עבודות שחלקן מחשבת שנוי השם, פסולות. שנוי השם במנחה פיצד? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת חוטא, או [במיני מנחות] מרחשת לשם מחבת, או מחבת לשם מרחשת, וכן כל פיצא בזה.

ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה, כמו שיתבאר; לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו, או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזרזין בין בשנגה - חיב להשלים שאר עבודות לשמן; אפלו שחט וקבל והוליד במחשבת שנוי השם, חיב לזרק במחשבה נכונה. ומפני מה נשתנה דין החטאת והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת הקנאות מכל המנחות? מפני שעין [י - הזהיר] עליהם הכתוב: הרי הוא אומר בחטאת: "ושחט אתה לחטאת", שתהיה שחיתה לשם חטאת; וכן שאר עבודותיה לשמה. ונאמר: "על חטאתו", שתעשה לשם אותו החטא. ונאמר: "וכפר עליו", שתהיה לשם בעליה. ונאמר בפסח: "ועשית פסח לה'", שתהיה כל עשייתו לשם פסח. ונאמר: "ואמרתם זבח פסח הוא לה'", שתהיה וביחודו לשם פסח; הא אם שנה שמו או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר: "כי מנחה היא", ובמנחת שוטה נאמר: "כי מנחת קנאת היא" - שיהיו כל מעשיהן לשמן.

ד. חטאת ששחטה לשם זבח אחר - כגון ששחטה לשם עולה, או לשם אשם, או לשם שלמים - פסולה, כמו שבארנו; אבל אם שחטה לשם חלין - הרי זו כשרה, ולא עלת לבעלים.

ה. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שהקדשים מחללין קדשים, ואין החלין מחללין קדשים.

ו. שחטה לשם חטא אחר - כגון שבאה על אכילת חלב, ושחטה על אכילת דם - פסולה.

ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחיב חטאת, אפלו חטאת שאינה קבועה [רגילה] - הרי זו פסולה.

ח. אבל אם שחטה לשם אחר שהוא מחיב עולה - הרי זו כשרה, ולא עלת לבעלים, שנאמר: "וכפר עליו" - עליו, ולא על חברו שהוא מחיב חטאת כמותו.

ט. שחטה לשם מת - כשרה, ולא עלת לבעלים; שאין כפרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחיב קרבן כלל - לא חטאת, ולא עולה, ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה; שמא מחיב הוא, ואינו יודע.

י. שחטה לשמה, וחשב בשעת השחיטה לזרק דמה שלא לשמה - הרי זו פסולה, לפי שמחשבתו מעבודה לעבודה; וזאת המחשבה שחשב בשעת השחיטה, כאלו חשבה בשעת זריקה - וליפיקה פסולה.

- הרי זה פסול, ואינו פגול. ומאחר שבארנו בהלכות אלו שהדם שנתן שלא במקומו כאלו נתן במקומו, למה לא יהיה זה פגול, במחשבה זו שחשב לתן הדם שלא במקומו למחר? מפני שהדם הנתן שלא במקומו, אף על פי שהזבח פשר, אינו מתיר בפשר באכילה, כמו שבארנו; וכל זריקה שאינה מתרת בפשר באכילה - אם חשב לתן אותה חוץ לזמנה, לא פגל. לפיכך אם חזר וחשב בזבח זה מחשבת הזמן - הרי זה פסול, ואינו פגול.

ז. חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה [מן המנחה], אבל לא בשעת לקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן בשעת לקוט הלבונה, אבל לא בשעת קמיצה - הרי זה פסולה, ואינה פגול; עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר [-כל המרכיבים שהקטרם מתירה את המנחה], שהוא הקמץ עם הלבונה - בשעת קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או בשעת נתינת שניהן בפלי, או בשעת הולכתן, או בשעת זריקתן. ח. חשב בשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר - אינה פגול; שאין הקטרה מפגלת הקטרה. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה, או הקמץ לבדו, והוא מחשב לאכל שירים למחר - הרי זה פסולה ואינה פגול; שאין מפגלין בפיצי [דבר ש:] מתיר. אבל אם הקטיר את הקמץ לבדו, וחשב שיקטיר לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה, וחשב שיאכל השירים למחר - הרי זה פגול; שהרי פשטה מחשבת זמן בכל המנחה.

ט. הקטיר פדי שמשם מן הקמץ עם הלבונה, והוא מחשב שיאכל פדי שמשם מן השירים למחר, עד שהשלים [באופן זה את הקרבת כל המנחה - מעט מעט] כל הקמץ עם הלבונה במחשבת הזמן - הרי זה פסולה, ואינה פגול; שאף על פי שדרך אכילה בכף מעט מעט, אין דרך הקטרה בכך, אלא הרי זה כמנחה שלא הקטר קמיצה. י. מנחת חוטא או מנחת קנאות [של סוטה, שאסור שיהיה בהו לבונה] שהיה עליה לבונה, וחשב בה מחשבת הזמן קדם שילקט הלבונה - הרי זה פסולה, ואינה פגול; ואם אחר שלקט הלבונה חשב עליה מחשבת הזמן - הרי זה פגול. יא. שגרים שחטרו בין קמיצה להקטרה, והקטיר הקמץ במחשבת הזמן - הרי זה ספק אם נקבעו לפגול, והרי הן פגול, או לא נקבעו, ואינה פגול.

יום רביעי

הלכות פסולי המקדשין פרק יז

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון, שנתן מהן מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממתנה שניה ואילך במחשבת שנוי השם [- שלא לשם מין הקרבן או בעליו] או במחשבת המקום או מחשבת הזמן [- שלא לאכלו במקומו או בזמנו] - הרי זה פפר, והרצה [התקבל] הקרבן; ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום - הרי זה פגול; שמתנה ראשונה היא העקר. אבל כל הדמים הנתנין על המזבח הפנימי - הואיל וכלן מעפבין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא

ואינו פגול; ואם חשב מחשבת הזמן [- שלא לאוכלו בזמנו] - הקרבן פגול. במה דברים אמורים? בשלא ערב עם מחשבת הזמן מחשבה אחרת; אבל אם ערב מחשבת המקום או מחשבת שנוי השם [- שלא לשם מין הקרבן או בעליו] בפסח ובחטאת עם מחשבת הזמן - הקרבן פסול, ואינו פגול. כיצד? שחט וקבל והוליד וזרק, ומחשבתו בארבע עבודות אלו מחשבת הזמן, או שהיתה מחשבתו באחת מארבעתן מחשבת הזמן, ובשאר העבודות היתה מחשבתו נכונה, או לא היתה שם מחשבה כלל בשאר העבודות - הרי זה פגול. אבל אם שחט במחשבת הזמן, וקבל [הדם] או הוליד או זרק במחשבת המקום, או ששחט במחשבת המקום, וקבל או הוליד או זרק במחשבת שנוי השם - אין זה פגול אלא פסול בלבד. וכן הפסח והחטאת ששחטן במחשבת שנוי השם, וקבל והוליד וזרק במחשבת הזמן, או ששחט במחשבת הזמן, וקבל או הוליד או זרק במחשבת שנוי השם - אין זה פגול אלא פסול. והוא הדין בעופות ובמנחות. אין שם פגול, אלא קרבן שנפסל במחשבת הזמן, ולא ערב עמה מחשבת מקום לא בתחלה ולא בסוף, ולא ערב עמה מחשבת שנוי השם, בקרבנות שנפסלין במחשבת שנוי השם.

ב. המחשב באחת מארבע העבודות, או בכלן, לאכל פזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ [- חוץ למקום אכילתו] וכזית למחר, או פזית למחר וכזית בחוץ, או פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר, או פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ - הרי הקרבן פסול, ואינו פגול; וכן אם ערב המחשבות בהקטרה [כגון: להקטיר שלא במקומו] - הרי זה פסול, ואינו פגול.

ג. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת המקום, ולאכל או להקטיר פזית במחשבת הזמן - הרי זה פגול, בין שהקדים מחשבת פזית בין שאחר אותה; שאין חצי זית חשוב אצל פזית.

ד. חשב על חצי זית במחשבת הזמן, ועל חצי זית במחשבת המקום, וחזר וחשב על חצי זית אחר במחשבת הזמן - הרי זה פגול; וכן אם חשב על חצי זית במחשבת הזמן, וחזר וחשב על פזית, חציו במחשבת הזמן וחציו במחשבת המקום - הרי זה פגול.

ה. חשב על הדמים הנתנין למטה [- בחלקו התחתון של המזבח] לתן אותן למעלה, או על הנתנין למעלה לתן אותן למטה, וכיצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו שבארנו, וערב עמהן מחשבת הזמן - הרי זה פגול; ואם חשב עמהן מחשבת המקום לבדה - הרי זה פסול, ואינו פגול.

ו. חשב על הדם הנתן למעלה לתן אותו למחר למטה, או על הדם הנתן למטה לתן אותו למעלה, או שחשב על הדם הנתן בפנים בהיכל לתן אותו למחר בפנים החיצון, או שחשב על הדם הנתן בפנים החיצון לתן אותו למחר בפנים בהיכל - אינו פגול, אף על פי שחשב מחשבת הזמן; הואיל ושנה מקום נתינת הדם במחשבתו

טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול; והוא הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.

טז. חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן, ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשהו במחשבת הזמן, פגול; והשני כשר.

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מבשר השני למחר - שניהם כשרים; שאין מחשבין מזה על זה. **יח.** שני כבשי עצרת, אין מקדשין את הלחם [הבא עמו] אלא בשחיטה. כיצד? שחטן וזרק דמן במחשבת שנוי השם, לא קדש הלחם; שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש; שחטן שלא לשמן - אף על פי שזרק לשמן, לא קדש הלחם.

יט. שתי הלחם שיצאו [מהעזרה] בין שחיטה לזריקה, וזרק דם הכבשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם, אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליוצא, אף על פי שצדין הוא בחוץ.

כ. כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם - אם זרק דמן לשמן, הרי אלו פסולין; זרק דמן במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם - הרי אלו ספק אם התרו באכילה או לא התרו.

הלכות פסולי המקדשין פרק יח

א. כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים - הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר: "לא יחשב";

ב. מפי השמועה [נסורת ממש רבינו] למדו, שבכלל דין זה, שלא יפסיד הקדשים במחשבה - שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים; ואף על פי כן אינו לוקה, שאין המחשבה מעשה [וולוקין רק על מעשה].

ג. כל קרבן שנאמר בו שהוא פסול - בין שנפסל במחשבה, בין במעשה, בין שארע בו דבר שפסלו - כל האוכל ממנו פזית במזיד, לוקה, שנאמר: "לא תאכל כל תועבה";

ד. מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המקדשין.

ה. וכן קדשים שהטל בהן מום - האוכל מהן פזית, לוקה; הרי הן בכלל "כל תועבה" - עד שיולד [שיהיה] להן מום אחר, ויאכלו במומן כמו שבארנו. וכל שפסולו מספק, אין לוקין עליו.

ו. כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו - כל האוכל ממנו פזית במזיד, חייב כרת, שנאמר: "והנפיש האכלת ממנו, עונה תשא". ואם אכל בשגגה, מביא חטאת קבועה [רגילה].

ז. אין חייבין כרת אלא על אכילת דברים שהתרו בין לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן המתיר עצמו - אינו חייב כרת אלא לוקה, כאוכלי פסולי המקדשין שאין בהן פגול. כיצד? מנחה שנתפגלה - האוכל פזית משיריה במזיד, חייב כרת; אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן

בתקנה אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר בתקנה - הזבח פסול.

ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושחט בשאר, או שנתן כלן בתקנה חוץ מן האחרונה שנתנה במחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שיזהר כלן במחשבת הזמן, שהרי כלן במתנה אחת הן.

ג. וטבילת אצבע בדם בחטאות הפנימיות [שמוזין דמם בהיכל] מפגלת. כיצד? חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן - הרי זה כמחשב בשעת הזיה.

ד. היה עומד בעזרה, וחשב מחשבת זמן בחטאות הנעשות בפנים בדבר הנעשה בפנים - אינו פגול; חשב בדבר הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.

ה. כיצד? היה עומד בעזרה, ואמר: 'הריני שוחט להזות דמו למחר' - אינו פגול; שההזיה לפנים בהיכל.

ו. היה עומד בהיכל, ואמר: 'הריני מזה לשפף שירים למחר' - אינו פגול, שהרי חשב בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם היה עומד בעזרה ושחט, והוא מחשב לשפף שירים למחר, או להקטיר אמורין למחר - הרי זה פגול, שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.

ז. התודה מפגלת את הלחם [שבא עמה], והלחם אינו מפגל את התודה. כיצד? השוחט את התודה, והוא מחשב שיאכל מבשרה או יזרק דמה או יקטיר אמוריה למחר - הזבח עם הלחם פגול; אבל אם חשב לאכל מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה אינו פגול.

ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת [שבועות] עם שתי הלחם הבאות עמם - שאם חשב מחשבת זמן בכבשים, נתפגלו שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר - שתי הלחם פגול, והכבשים אינן פגול. חשב באחת מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הזבח עם הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או הכבשים אינן פגול.

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים, וחשב בשעת הקטרתו שיאכל לחם הפנים למחר - הרי הלחם פגול. **י.** השוחט שני כבשי עצרת, וחשב לאכל אחת משתי החלות למחר - שתיהן פגול.

יא. הקטיר שני הבזיכין, והוא מחשב לאכל אחד משני הסדרים [של לחם הפנים] למחר - שני הסדרים פגול.

יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות התודה, או באחת מחלות מנחת מאפה התנור - הרי כל החלות פגול.

יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות, או אחד משני הסדרים, או אחת מן חלות התודה - בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר אסור, והטהור בטהרתו ונאכל.

יד. חשב בעבודת אחד משני הכבשים שיאכל פזית משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד משני הבזיכין שיאכל פזית מלחם הפנים למחר - הרי הלחם פסול ואינו פגול; עד שיחשב בכל המתיר [כל מרכיבי הקרבן והמנחה שבאמצעותם מותרת אכילתם] - שהוא עבודת שני הכבשים והקטרת שני הבזיכין.

אינו לוקה על אכילתו, אבל מכין אותו מכת מרדות. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו לוקה משום אוכל קדש טמא, אבל מכין אותו מכת מרדות.

יג. כל אדם שנטמא טמאה שחיבין עליה כרת על ביאת המקדש, שאכל כזית מן הקדשים, בין קדש טהור בין קדש טמא - במזיד, הרי זה חייב כרת, שנאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה" וטמאתו עליו - ונכרתה". ואם אכל בשגגה, מכיא קרבן עולה ויורד. ומניין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף? שנאמר: "ונפש כי תגע בכל טמא, בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה" - ונכרתה; והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה? ביולדת, שהרי נאמר בה: "בכל קדש לא תגע"; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדם שיתבטל. והאוכל קדש אחר שיתבטל קדם שיעריב [שתשקע] שמשו או קדם שביא בפירתו - לוקה, ואינו חייב כרת, שנאמר: "וטמאתו עליו" - עד שתהיה כל טמאתו עליו.

טו. היה טמא בטמאות של דבריהם - אינו לוקה, ואין צריך לומר שאינו חייב כרת; אבל מכין אותו מכת מרדות. **טז.** אינו חייב כרת על אכילת קדש שיש לו [לדבר] מתירין [עבודה המתירה את אכילתו], עד שיאכל ממנו אחר שקרבו מתיריו; אבל אם אכל את הבשר קדם זריקת הדם, אינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש. זה הכלל: כל שיש לו מתירין - אין חייבין עליו משום פגול או משום נותר או משום טמא, עד שיקרבו מתיריו בהלכתו. וכל שאין לו מתירין - כיון שקדש בכלי, חייבין עליו משום טמאה; אפלו נטמא הבשר קדם שיתטמא האוכל - הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל, חייב כרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשקפות והוא טמא, אחר שנוקד דמן - חרי זה חייב כרת.

יז. כבר נתבאר לך, שאף דברים שאין חייבין עליהן משום פגול, חייבין עליהן משום נותר [בשר הנוותר לאחר זמן אכילתו] וטמא. כיצד? דברים שאין להן מתירין - אין חייבין עליהן משום פגול, וחייבין עליהן משום נותר וטמא. וכן המתירין עצמן - אף על פי שאין חייבין עליהן משום פגול כמו שבארנו, חייבין עליהן משום נותר וטמא; חוץ מן הדם - שאין חייבין עליו לעולם אלא משום דם בלבד.

יח. טמא שאכל אמורין [אברים להקרבה], חייב כרת. **יט.** אבל פסח שלא נצלה, ולחמי [קרבן] תודה שלא הויקמה [הופרשה] חלתו - הרי זה חייב כרת משום טמאת הגוף, אף על פי שאין ראויין למה שהם. אי אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר; שהפגול - הוא הקרבן שנפסל במחשבת הזמן, ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה [התקבל] כלל; והנותר - הוא הנשאר מקרבן שקרב במצותו, לאחר זמן אכילתו.

כ. הפגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן - חייב;

הלבונה - אינו חייב כרת, לפי שהן הן המתירין את השירים לאדם. וכן זבח שנתפגל - האוכל כזית מבשרו או מאמוריו [האברים הקרבים] או מבשר העולה, חייב כרת. אבל אם אכל כזית מן הדם - אינו חייב עליו משום פגול, שהדם מתיר את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את הבשר לאדם; ודם העולה מתיר בשירה למזבח, ודם חטאת העוף מתיר בשירה לפהנים, ודם עולת העוף מתיר בשירה למזבח. ודם חטאות הנשקפות מתיר אמוריהן למזבח, לפיכך חייבין על אמוריהן משום פגול. [במנחה:] הקמץ והלבונה מתירין השירים לפהנים; שני כבשי עצרת מתירין שתי הלחם לפהנים; וכן שני בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לפהנים. אבל דברים שאין להן מתירין, כגון בשר חטאות הנשקפות ומנחות הנשקפות - אינן מתפגלין לעולם.

ח. ואלו דברים שאין חייבין עליהם משום פגול לעולם: הקמץ, והלבונה, והקטרת, והדם; והזין, בין זין הכא עם הנסכים [של קרבן] בין זין הכא בפני עצמו [נדבת יין בלבד]; ומנחות הנשקפות כלן, שהרי אין להן קמיצה להתירן, כגון מנחת פהנים, ומנחת נסכים; ובשר חטאות הנשקפות, ולג שמן של מצרע. ואם תאמר: והלא דם האשם מתירו? אינו תלוי בו; שהרי אדם מכיא אשמו היום ולגו אחר כמה ימים, כמו שיתבאר במקומו.

ט. אסור להותר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתו, שנאמר בקרבן תודה: "לא תותרו ממנו עד בקר"; והוא הדין לשאר הקדשים כלן. והמותיר אינו לוקה - שהרי הכתוב נתקן [כתבו בסמוך] לעשה, שנאמר: "והנותר ממנו עד בקר, באש תשרפו".

י. האוכל כזית מבשר קדשים שנוותר - במזיד, חייב כרת; ואם היה שוגג, מכיא חטאת קבוצה, שנאמר: "ואכליו עונו ישא, כי את קדש ה' חלל, ונכרתה הנפש ההיא". ומאימתי יתחייב כרת על אכילת הנותר? אם קדשי קדשים הן - חייב עליהן מאחר שיעלה צמוד השחר; ואם קדשים קלים הן - חייב עליהן משקיעת החמה של יום שני [להקרבנות], שהוא תחלת הלילה של יום שלישי. והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל הנותר? במלואים [קרבנות חנוכה המשכין]; שהרי נאמר שם: "לא יאכל פי קדש הם" - להזהיר על כל שפסולו בקדש, שהוא בלא תעשה על אכילתו.

יא. והפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לכזית, וכל הפגולין והנותרין מצטרפין.

יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב [לגרום] להן טמאה, שהרי פוסל אותן; והמטמא את הקדשים אינו לוקה. אבל אדם טהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו - לוקה, שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל"; והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל כזית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי, לוקה. אחד קדשים שנטמאו לפני כפרה או לאחר כפרה, בין שנטמאו באב הטמאה או בולד הטמאה של דברי תודה. אבל אם נטמאו בטמאות של דבריהן [מדברי חכמים] -

בזמנו [בבוקרו של שלישי] בין שלא בזמנו [אח"כ]. וכן הפגול אינו נשרף אלא ביום. ואין שרפת טמא ונותר ופגול דוחה את יום טוב, ואין צריך לומר שבת. ומתיר לשרף טמא ונותר ופגול כאחד.

ו. בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים [העורה], שורפין אותו בפנים; נטמא בחוץ, שורפין אותו בחוץ; בין שנטמא באב הטמאה, בין שנטמא בולד הטמאה. ומימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרף את הבשר שנטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה, עם הבשר שנטמא בולד ולד הטמאה, שהרי הוא שלישי - אף על פי שמוסיפין לו טמאה על טמאתו; שהשלישי שנגע בראשון יחזר שני, כמו שיתבאר במקומו.

ז. ולא עוד, אלא אפלו שמן שנטמא בטבול יום [י- טמא שטבל וטרם שקעה השמש], שהוא שלישי - מתיר להדליקו בגר של מתכת שנגע בה טמא מת, שהגר אב, אף על פי שזה השמן נעשה ראשון [לטומאה] כשיגע בגר; הואיל ויש שם שום טמאה, אין מקפידין על תוספתה, ואין נזהרין אלא מן הטהור שלא יפסל. נותר של קדשים קלים, שורפין אותו בעליו בבתייהן.

ח. מי שיצא מירושלים, ונזכר שיש בידו בשר קדש - אם עבר [הר] הצופים, שורפו במקומו. ואם לא - אם יש בו כזית, חוזר ושורפו בירושלים; ואם אורח הוא, שאין לו בית - שורפו לפני הבירה [המקדש] מעצי המערכה [של המזבח].

ט. כל עצמות הקדשים שאין בהן מח - אינן טעונין שרפה, חוץ מעצמות הפסח. כבר בארנו, שהקרבן שנטמא אחר שהפשט - העור לכהנים, או לבעליו בקדשים קלים; אבל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור כבשר, וישרף הכל. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנטמא במחשבת הזמן, או במחשבת המקום [י- שלא לאוכלו בזמנו או במקומו] - הואיל ולא נרצה [התקבל] הזבח, ישרף העור, בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים; אבל אם נעשה במחשבת שנוי השם [י- שלא לשם מין הקרבן או בעליו] - אף על פי שלא עלה לבעלים, הואיל ונרצה, הרי העור לכהנים או לבעליו כמו שבארנו. וזבח שהפשט קדם זריקה, אינו פסול.

י. אלו הם הנשרפין: בשר קדש שנטמא, או נותר, או נפסל; וכן המנחה שנטמאת, או נפסלה, או נותרה; ואשם תלוי [י- מסופק אם חטא] שנודע לו שלא חטא, קדם שנוגק דמו; וחטאת העוף הבאה על הספק; ושער נזיר טהור, והעזרה, וכלאי [י- חטה הגדלה בתור] הפגם. ודבר שאין דרכו להשרף, כגון משקין של עזרה וכלאי הפגם - הרי אלו נקברו.

יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו, בין קדשי מזבח בין קדשי [י- תרומות לתחומן] בדרך הבית; וקדשים שהפילו, נקבר הגפיל; אפלו שליה, תקבר; ושור הנסקל [י- שהרג אדם], ועגלה צרופה, וצפרי מצרע, ושער נזיר טמא, ופטר חמור, ובשר בחלב, וחלין שנסחטו בעזרה.

אף על פי שרפה מין על חברו, אינו מבטלו - שאין האסורין מבטלין זה את זה.

כא. ופגול או נותר או טמא שהעלו לראש המזבח - משמשלה האור ברבן, פקע אסורן מהן. האמורין מצטרפין עם הבשר לכזית, בין בעולה בין בשאר קדשים, לחיב עליו משום פגול או נותר או טמא.

כב. וזבח שנתפגל, או שנותר לאחר זמנו, ואכל ממנו מן העור, או מן המרק, או מן התבלין, או מן האל [י- מעט בשר הנדבק לעור בהפשט], או מן המורא [ה], מן הגידים, מן הקרניים, מן הטלפים, מן הצפרניים, מן החרטום [מקור], מביצי העוף, מן הנוצה - אינו חיב כרת; וכן טמא הגוף שאכל דברים אלו מקרבן פשר - אינו חיב כרת, אבל מפין אותו מכת מרדות.

כג. אבל מן השליל [עובר שלא יצא] או מן השליה - חיב משום פגול ונותר וטמא, כאוכל משאר בשר הזבח.

כד. קדשי גוים, אין חיבין עליהן משום פגול ונותר וטמא. וכן דם הקדשים, כמו שבארנו; וכן הלבונה, והקטרת, והעצים - אין חיבין עליהן כרת, לא משום פגול, ולא משום נותר, ולא משום טמאת הגוף.

הלכות פסולי המקדשין פרק יט

א. מצות עשה לשרף כל הקדשים שנטמאו, שנגאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל - באש ישרף". וכן הנותר - מצות עשה לשרפו, שנגאמר: "והנותר מבשר הזבח, ביום השלישי באש ישרף". ובכלל הנותר, הפגול וכל פסולי המקדשין - הכל נשרפין.

ב. קרבן שנתפגל או נפסל - ישרף במקדש מיד; וכל שפסולו מספק - תעבר צורתו [יפסל בלינת לילה], ואחר כך ישרף במקדש.

ג. פרים ושעירים הנשרפין - יש בהן ספק אם הלינה והציאה קדם שיגיע זמנן לצאת [י- לפי זריקת הדם], פוסלת בשרן כאמוריהן, או אינה פוסלת בשרן; לפיכך פוסלין אותן להחמיר, וישרפו בעזרה. וכן אם יצא חצי הבהמה ברוב האבר - אם מחזיקין אותן ביוצא, הואיל ויצא רב האבר, או עדן אינן יוצאין, שהרי לא יצא רב הבהמה; לפיכך נפסלו מספק, וישרפו בעזרה. וכן אם נשאו חמשה להוציאן, ויצאו שלשה ונשארו שנים, והוציאו השלשה חצי הבהמה - הרי אלו נפסלו מספק, וישרפו בעזרה. ונראה לי, שאין אלו צריכין להמתין עד שתעבר צורתן, הואיל והן עומדין לשרפה לעולם, אפלו לא נפסלו.

ד. בשר הנמצא בעזרה, אברים - עולות, וחתוכות - חטאות; והנמצא בירושלים - שלמים. והכל - תעבר צורתן, ויצאו לבית השרפה, שמה נותר [י- בשר הנותר לאחר זמן אכילתו] הוא. אם כן, מה הועיל שתהיה חזקתו עולה או חטאת או שלמים? למי שעבר ואכל. אין שורפין את הנותר אלא ביום, שנגאמר: "ביום השלישי באש ישרף".

ה. אף על פי שהשלמים אסורין באכילה מתחלת ליל שלישי [להקרבנות] - אין שורפין אותן אלא ביום, בין

יב. האורג מלא הסיט [- מידת אריגה] משער נזיר ומפטר חמור בשק - ידלק.

יג. כל הנקברין - אפרן אסור; וכל הנשרפין של הקדש - אפרן מתר, חוץ מדשן [אפר] המזבח החיצון והפנימי ודשון המזורה.

יד. כל הנשרפין לא יקברו. וכן כל הנקברין לא ישרפו; אף על פי שהוא מחמיר בשרפתן, הרי הקל באפרן - שאפר הנקברין אסור.

טו. היה מקריב עמו בזבחים, ואמר לו: 'נתפגלו', עושה עמו בטירות, ואמר לו: 'נטמאו' - נאמן; לא נחשדו ישראל על כך. אבל אם אמר לו: 'זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו, ואותן הטירות נטמאו' - אם היה נאמן לו, סומך על דבריו; ואם לאו, שורת הדין שאינו נאמן; והרוצה להחמיר על עצמו, הרי זה משכת.

ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות עשה אחת - והיא שיעשה מעשה יום הכפורים בלו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והדוויין ושלוח השעיר ושאר העבודות. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א

א. מצות הצום - מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים, בסדר כל יום ויום; ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים, בלן עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ [- במזבח החיצון], והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין תר על מוסף זה, פר בן בקר לחטאת והוא נשרף, ואיל לעולה - ושניהן משל כהן גדול; ואיל הכא משל צבור האמור בפרשת 'אחרי מות', הוא האיל האמור בחמש הפקודים [- במדבר] בכלל המוסף - והוא הנקרא 'איל העם'. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים - אחד קרבן חטאת והוא נשרף, והשני שעיר המשתלח [לעזאזל]. נמצאו כל ההקמות הקרובות ביום זה חמשה עשר: שני תמידין ופר ושני אילים ושבעה כבשים, בלן עולות; ושני שעירים חטאת - אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב, והשני נעשה בפנים ונשרף; ופר כהן גדול לחטאת, והוא נשרף. **ב.** עבודת כל חמשה עשר בהמות אלו הקרבין ביום זה, אינה אלא ככהן גדול בלבד - אחד כהן המשוח [- ונתמנה [- בשמן המשתה, או המרבה בכגדים [- שנתמנה ע"י לבישת ח' בגדים]. ואם היתה שבת - אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא ככהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה - כגון הקטרת הקטרת של כל יום והטבת [ניקוי] הגרות - הכל ככהן גדול נשוי, שנאמר: "וכפר בעדו וכעד ביתו", ביתו זו אשתו.

ג. שבעת ימים קדם ליום הכפורים, מפרישין כהן גדול

מביתו ללשכתו שבמקדש; ודבר זה, קבלה ממשה רבנו. ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו - שמא תמצא נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד; ומתקנין לו כהן גדול אחר - שאם יאירע בזה פסול, יעבד האחר תחתיו. בין שארע בו פסול קדם תמיד של שחר, בין שארע בו אחר שהקריב קרבנות - זה שנקנס תחתיו, אינו צריך חנוף [- לחנוך את מינו], אלא עבודתו מחנכתו, ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. עבר יום הכפורים - הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר. וכל מצות כהנה גדולה [כגון: פריעת ראש על מתן] עליו [- על השנים], אלא שאינו עובד ככהן גדול; ואם עבד, עבודתו כשנה. ואם מת הראשון, זה השני מתמנה תחתיו.

ד. בשבעת ימים אלו, מזין עליו מאפר הפרה [האדומה], בשלישי להפרכתו, ובשביעי שהוא ערב יום הכפורים; שמא נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו - דוחין את ההזהרה.

ה. כל שבעת הימים מקבילין אותו בעבודות - זורק את הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הגרות, ומקטיר אברי תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכפורים. ומוסרין לו זקנים [- חכמים] מזקני בית דין, וקוראין לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה; ואומרים לו: 'איש [אדוני] כהן גדול, קרא אתה בפיה, שמא שכתת או שמא לא למדת דבר זה'. וערב יום הכפורים בשחרית, היו מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהיה מכיר ורגיל בעבודה.

ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה. ערב יום הכפורים עם חשכה, לא היו מניחין אותו לאכל הרבה - שהמאכל מביא את השנה; ולא היו מניחין אותו לישן, שמא יראה קרי [ויטמא]; ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכת זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן.

ז. בימי בית שני, צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין - מהרה יאבדו - שאינן מאמינן בתורה שבעל פה. והיו אומרים, שקטרת של יום הכפורים, מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה, מכניס אותה לפניו לקדש הקדשים; הטעם, זה שכתוב בתורה: "כי בענן אראה על הכפרת", אמרו שהוא ענן הקטרת. מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו חכמים, שאין נוטן את הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון - שנאמר: "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'". ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים, ואומרים לו: 'איש [אדוני] כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושלוח בית דין; משביעין אנו עליך במי ששפן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל שאמרנו לך'. והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והם פורשין ובוכין לפי שחשדו מי שמעשיו סתומין, שמא אין בלבו כלום.

להוסיף בנותו - שאם יזכר טמאה ישנה שבדו, יפרש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה, ועבד - עבודתו פשוטה.

ד. היה כהן גדול זקן או חולה - מלבנין [מחממים] עששיות [גושים] של ברזל באש מבערב [יום כיפור], ולמחר מטילין אותן למים [במקוה], כדי להפיג צנתן; שאין שבות [גזירת חכמים] במקדש; או מערבין מים חמים במי המקוה, עד שתפוג צנתן.

ה. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הפיור פשאר הפהנים, והיום מקדש מקיתון של זהב - משום כבודו. בכל יום הפהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו, והיום עולין באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול - כדי להדרו. בכל יום, מי שזכה במחתה [לחתות גחלים לקטורת], חותה במחתה של כסף, ומערה האש למחתה של זהב; והיום, חותה כהן גדול במחתה של זהב, ובה נכנס להיכל - שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן מחתה של כל יום מחזקת ארבעת קבין, ושל יום, שלשת קבין. ובכל יום היתה כבדה, והיום קלה. ובכל יום היתה ידה קצרה, והיום ארפה - כדי להקל על כהן גדול, שלא יגע [ויתעייף]. בכל יום היו על המזבח שלש מערכות של אש, והיום היו שם ארבע - מוסיפין מערכה, כדי להדר המזבח ולעשרו.

ו. זה שנאמר בתורה: "וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל" - מפי השמועה למדו, שנה ודוי דברים. נמצאת למד, שהוא מתוודה ביום זה שלשה ודויין: אחד על ידי עצמו תחלה, והשני על ידי עצמו עם שאר הפהנים - והשנים על פר החטאת אשר לו; והודוי השלישי על ידי כל ישראל, על שער המשתלח. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלשה פעמים. כיצד הוא אומר? 'אנא ה'! חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי, שנאמר: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. הרי שלשה פעמים הזכיר את השם; וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן על שער החטאת את הגורל, אומר: 'לה' חטאת! נמצא מזכיר את השם ביום זה עשרה פעמים. ובכללן הוא מזכיר ככתבו, שהוא השם המפורש. בראשונה היה מגביה קולו בשם; כיון שרבו פרוצין [שקראו שם המפורש], חזרו לאמרו בקול נמוך, ומבליעו בנעימות [במנגינה], עד שלא יכירו בו אפלו חבירי הפהנים.

ז. כל הפהנים והעם העומדין בצורה, כשהן שומעין את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו כורעין ומשתחוין ונופלין על פניהן, ואומרים: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' - שנאמר: "כי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו". ובשלישת הודויין היה מתפונן לגמור את השם כנגד המברכין, ואומר להן: 'תטהרו'; וכל היום כשר לודוי יום הכפורים ולודוי הפרים הנשפרים.

ח. כל ליל יום הכפורים - כהן גדול יושב ודורש אם היה חכם; ואם היה תלמיד, דורשין לפניו. אם היה רגיל לקרות - קורא, ואם לאו - קוראין לפניו, כדי שלא יישן. ובמה קוראין לפניו? בכתבי הקדש. בקש להתנמנם - פרחי לוייה מכין לפניו באצבע צרנדה [אגודל, ומשמיעה קול], ואומרים לו: 'איש כהן גדול, עמד והצטנן מעט על הרצפה! כדי שלא יישן. ומתעסקין עמו עד שמגיע זמן שחיטה; ולא היו שוחטין עד שמפירין שעלה השחר בודאי, שמא ישחטו בליה.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ב

א. כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה - עושה אותן כהן גדול, והוא לבוש בבגדי זהב; ועבודות המיוחדות ליום זה - בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה - הוא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן שער המשתלח [לעזאזל], והקטרת הקטרת בקדש הקדשים: כל אלו בבגדי לבן הן נעשין.

ב. כל עת שישנה הבגדים, ויפשט בגדים וילבש בגדים אחרים - טעון טבילה, שנאמר: "ופשט את בגדי הבר... ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, ולבש את בגדיו"; וקח מש טבילות ונעשה קדושין [רחיצת ידים ורגלים] טובל כהן גדול ומקדש בו ביום.. כיצד? בתחלה פושט בגדי חל שעליו, וטובל; ועולה, ומסתפג [מתנגב], ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד, ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הנרות; ומקטיר אכרי התמיד עם [מנחת] התביתין והנזכים, ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי הזהב, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ועובד עבודת היום כלו - הודויים, עם ההגדלה [על שני השעירים], וזריקת הדמים בפנים, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים; ומוסר השעיר למשלח אותו לעזאזל, ומוציא אמורי הפר והשעיר הנשרפין, ומוסר שארן לשרפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שער החטאת של מוסף היום, ואילו ואיל העם, והם עולות; ומקטיר אמורי [אבריו] פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את הפר ואת המחתה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערפים של כל יום, ומטיב את הנרות בין הערפים. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חל ויוצא.

ג. כל הטבילות האלו והקדושין - כלן במקדש, שנאמר: "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש"; חוץ מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבל אותה בחל, שאינה אלא

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ג

א. שני הגורלות - אחד כתוב עליו 'לה', ואחד כתוב עליו 'לעזאזל'. והם פשרים מכל דבר, בין מן העץ בין מן האבן בין מן המתכת; אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, אחד כסף ואחד זהב - אלא שניהן שוין. ושל עץ היו; ובבית שני עשו אותן של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי ידיים [בלבד], כדי שיכניס שתי ידיו ולא יתפגן [ויממש להוציא את ה' בימין]. וכלי זה חל הוא, ושל עץ היה; וקלפי' שמו.

ב. היכן מגריל? במזרח העזרה בצפון המזבח. מניחין שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים, פניהן למערב ואחוריהן למזרח, וכהן גדול בא לשם, והסגן [של כהן גדול] מימינו וראש בית אב משמאלו, ושני השעירים לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.

ג. טרף [- חטף] בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים, ופותח ידיו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה ימינך!' ואם בשמאלו עלה - ראש בית אב אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה שמאלך'. ונותן שני הגורלות על שניהן - של ימין על של ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן - לא עבב, אבל חסר מצוה; שההנחה, מצוה שאינה מעבכת; וההגרלה מעבכת, אף על פי שאינה עבודה. לפיכך הנחה פשרה בזה [- אינו כהן], והעלית הגורלות מן הקלפי פסולה בזה.

ד. וקושר לשון של זהורית [- צמר אדום] משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח, ומעמידו כנגד בית שלוחו. ולנשחט, כנגד בית שחיתתו. ושוחט את פר החטאת, ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם.

ה. ומכניס דמן להיכל, ומזה מדם שניהן ביום זה שלש וארבעים הנה; ואלו הן: מזה תחלה מדם הפר, שמונה הזיות בקדש הקדשים, בין בדי [מוטות] הארון, קרוב לפפרת [כיסוי הארון] בטפח - שגאמר: 'ולפני הפפרת יזה'; ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה; מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שזה שגאמר "שבע פעמים", יתר [- בנוסף] על הנה ראשונה. וכן היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע; ולמה מונה ככה? שמה לשבח וזמנה הנה ראשונה מכלל השבע. ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; ומונה כדרך שמונה בדם הפר. וחוזר ומזה בהיכל על הפרכת מדם הפר, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; שכן נאמר בדם הפר: "על הפפרת ולפני הפפרת". ומונה כדרך שמונה בפנים. וחוזר ומזה מדם השעיר כך על הפרכת שמונה הזיות - אחת למעלה ושבע למטה; שכן נאמר בדם השעיר: "ועשה את דמו פאשר עשה לדם הפר". ומונה כדרך שמונה בפנים. וכל אלו ההזיות - אינו מתפגן בהן להזות לא למעלה ולא למטה, אלא כמצליח.

ואחר כך מערב שני הדמים, דם הפר ודם השעיר, ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה.

ו. וכל אלו השלש וארבעים הזיות - טובל אצבעו בדם, טבילה על כל הנה; לא שיהיה שתי הזיות מטבילה אחת. ושירי הדם שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון.

ז. ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר; והכל פשרים להוליכו, אלא שעשו כהנים גדולים קבע, ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. וסכות היו עושין מירושלים ועד תחלת המדבר, ושוכת איש אחד או אנשים הרבה בכל סכה וסכה מהן - כדי שיהיו מלוין אותו מסכה לסכה. על כל סכה וסכה אומרים לו: 'הרי מזון והרי מים'. אם פשל כחו וצרף לאכל - אוכל; ומעולם לא צרף אדם לכך. ואנשי סכה האחרונה עומדין בסוף התחום [- המרחק שמותר להלך בשבת], ורואין את מעשיו מרחוק. ביצד הנה עושה? חולק לשון של זהורית שבקנניו, חציו קושר בפלע, וחציו קושר בין שתי קרניו; ודוחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד. לא היה מגיע לחצי ההר, עד שהוא נעשה אברים אברים. וכא יושב לו פחת סכה אחרונה עד שתחשף. וידיכיות [- אנשים העומדים לאורך הדרך] היו עושין, ומניפין בסודרין [- בדגלים, אחד לחברו] - כדי שידעו שהגיע שעיר למדבר. ואחר שמשלח את השעיר ביד מוליכו, חוזר אצל הפר והשעיר שהנה דמן לפנים, וקורען, ומוציא את אמוריהן, ונותנן בכלי, ומקטירן על גבי המזבח; ומחתך שאר בשון חתיכות גדולות מערות זו בזו כמין קליעה, ואינו מפרק אותן; ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השניפה; ומנתיחין אותן שם בעורן, כמו שבארנו.

ח. פנין שהגיע שעיר למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה; ובזמן קריאתו, שורפין הפר והשעיר בבית הדשן. לפיכך, הרואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין; ושורפתן פשרה בזה, כמו שבארנו.

ט. קריאה זו אינה עבודה, לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חל לבנים משלו, קורא; ואם רצה לקרות בבגדי לבן, קורא; שבגדי כהנה נתנו להנות בהן שלא בשעת עבודה, כמו שבארנו.

י. ביצד הוא קורא? יושב בעזרת הנשים, וכל העם עומדין לפניו; וזמן [שמח] הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל, וקורא עומד "אחרי מות", ו"אף בעשור" שבפרשת מועדות, עד סוף הענין. וגולל את התורה, ומניחה בחיקו. ואומר: "יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב". ו"בעשור" שבחמש הפקודים [- במדבר] עד סוף הענין - קורא אותו על פה; ולמה קורא על פה? לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור; ולמה לא יקרא בספר אחר? לפי שאין אחד קורא ענין אחד בשני ספרים, משום [שלא יאמרו שיש] פגם [ב] ראשון.

קדושיך, כפתוב בתורת מלשה עבדך: כי ביום הזה וגו'.

ואחר כך שוחט את הפר, ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא יקרש, על הרבד [מרצפת] הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את המחתה, וחותרה בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למערב, שגאמר: "מעל המזבח מלפני ה'"; ויורד, ומניחה על הרבד שבעצרה. ומוציאין לו את הפך, וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות [אצבעותיו רחוקות מעט מכף ידו] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; ונותן לתוך הפך. ככר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות; לפיכך היה מן הדין שיוליך המחתה בשמאלו וכך הקטרת בימינו. אבל מפני כבוד המחתה, ועוד שהיא חמה - אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון; לפיכך נוטל המחתה בימינו וכך הקטרת בשמאלו. ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים; מוצא הפרכת פרופה [מקופלת מעט], נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחתה בין שני הפדים [מוטות הארון]; ובכית שני שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתיה. ואחרי שפת הפך בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת בגודלו לתוך חפניו, עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה; וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפניו במחתה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון, רחוקה מפניו - שלא יפנה; וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן. ויוצא, והוא מהלך אחורנית מעט מעט, פניו לקדש ואחוריו להיכל, עד שיצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה, שלא להכביע את העם, שמא יאמרו: 'מת בהיכל'. וכך היה מתפלל: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שאם היתה שנה זו שחונה, תהיה גשומה; ולא יסור שכט מיהודה; ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה, ואל תפנס לפניך תפלת עובדי דרכים'.

ב. בשעת הקטר הקטרת בקדש הקדשים - כל העם פורשין מן ההיכל בלבד, ואינן פורשין מבין האולם ולמזבח; שאין פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום, ובשעת מתן דמים בהיכל, כמו שבארנו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנדנדו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו בהיכל על פן [חצובה] הנקב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר, ומקבל דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו על פן שני בהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפך, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות; ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר, ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר - כדי שיתערבו יפה יפה; ועומד לפניו ממזבח הנקב, בין המזבח והמנוחה, ומתחיל להזות מדם התערבת על קרנות

יא. בעת שקורא, מקבר לפניה ולאחריה כדרך שמקריבין בבית הפנסת; ומוסיף לאחריה שבע ברכות, ואלו הן: 'רצה ה' אלהינו', 'מודים אנחנו לך', 'סלח לנו אבינו', וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מוחל עוונות עמו ישראל ברחמים'; הרי שלש ברכות פתקנו. ומקבר על המקדש ברכה בפני עצמה - יהיה ענינה שיעמד המקדש ושכינה בתוכו, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', השוכן בציון'. ומקבר ישראל ברכה בפני עצמה - ענינה שיושיע ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', הבוחר בישראל'. ומקבר הכהנים ברכה בפני עצמה - ענינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתן ויברכם, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מקדש הכהנים'. ואחר כך אומר תפלה ותחנה ורנה ובקשה, כפי מה שהוא רגיל. וחותם: 'הושע ה' את עמך ישראל, שעמך ישראל צריכין להנשע; ברוך אתה ה', שומע תפלה'.

יום שישי

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד

א. סדר כל המעשים שביום זה, כך הוא: בתצות הלילה מפסיק [מגדילים] לתרומת הדין [נשילת מעט אפר מהמזבח], ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח כדרך שעושין בכל יום על הסדר שבארנו - עד שיגיעו לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשוחט את התמיד, פורשין סדין של בוץ [פשתן] בין כהן גדול ובין העם; ולמה של בוץ? כדי שיפיר שעבודת היום בבגדי בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים [קנה וושט], ומניח אחר לגמר השחיטה; ומקבל הדם, וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל, ומקטיר קטרת של שחר, ומטיב את הנרות, ומקטיר אברי התמיד והחבתין והנסכים ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו, ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן; ומקדש ידיו ורגליו, וכא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב; והפכה עומד במזרח, ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על ראש הפר, ומתודה. וכך היה אומר: 'אנא ה'! חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי; אנא ה'! פפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי, כפתוב בתורת מלשה עבדך: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. ואחר כך מגדיל על שני השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח [לעזאזל], ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. וכא לו אצל פרו שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאתי ועויתי ושפשעתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך; אנא ה'! פפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם

ה. נשפף הדם עד שלא גמר מתנות שפקדש הקדשים - יביא דם אחר, ויחזור ויזה פתחלה בקדש הקדשים; ו. גמר מתנות שפקדש הקדשים, והתחיל במתנות שבהיכל, ונשפף הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל מתחלת הזיות שבהיכל;

ז. גמר מתנות שבהיכל, והתחיל לתן על מזבח הזהב, ונשפף הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל מתחלת מתנות המזבח; שכלן בפרה בפני עצמן הן.

ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפף הדם - אינו צריך להביא דם אחר; ששפיכת השירים על מזבח החיצון אינה מעכבת. ואם דם הפך הוא שנשפף קדם שיגמר כל המתנות - הרי זה מביא פה אחר, ויחפן הקטרת פעם שניה קדם שחישט הפך, ויקטיר הקטרת, ואחר כך יביא דמו ויזה ממנו.

ט. ואין מטמא בגדים ואין נשךר בבית הדשן - אלא הפך הזה האחרון, שבו נגמרה הפירה.

י. נתערב לו דם הפך בדם השעיר קדם שיגמר ההזיות - נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פה, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערבו במתנה אחרונה - נותן אחת למטה לשם פה, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר.

יא. נתחלפו הכוסות, ולא ידע איזה הוא כוס דם הפך ואיזה הוא כוס דם השעיר - נותן מאחד מהן אחת למעלה ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה, וחוזר ונותן מן הראשון אחת למעלה ושבע למטה; נמצא מכל מקום, שנותן מדם הפך, ואחריו מדם השעיר.

יב. קבל מדם הפך בשתי כוסות, וקבל דם השעיר בשתי כוסות, ונתערבו מקצת הכוסות, ולא נודע כוס דם הפך מכוס דם השעיר - הרי זה מזה כל ההזיות במצותן מן הכוסות שלא נתערבו, ושופף שירי אלו שהזה מהן על היסוד במצוה; ואותן הכוסות שנתערבו, ישפכו לאמה - [תעלת העזרה].

יג. פר יום הפורים - אף על פי שכהן גדול קונה אותו משלו, שנאמר: "פר החטאת אשר לו" - המקום הפקיר ממנו בו לכל אחיו הפהנים; שאלו לא היה להן בו שתפות, לא היו מתפפרין בו. לפיכך, אם מת כהן גדול קדם שישחט הפך - הלהן שעומד תחתיו אינו מביא פה אחר, אלא שוחט את של ראשון; ואינו חטאת שמתו בעליה שתמות, שאין חטאת הרבים מתה. שחט את הפך, ומת קדם שיכפר בדמו - הלהן האחר נכנס בדם זה ומכפר בו. שני שעירי יום הפורים - מצותן שיהיו שוין במראה ובקומה ובדמים - [במחירם], ולקחתן כאחת; אף על פי שאינן שוין, כשרים; לקח אחד מהן היום ואחד למחר - כשרים.

טו. מת אחד מהן - אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג לשני. ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן פתחלה, ורואה איזה הוא שמת: אם היה של שם, אומר: 'זה שעלה עליו הגורל לשם יתקנים תחתיו'; ואם היה

מזבח הזהב, והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות מבחוץ. ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית; ועל כלן הוא נותן מלמטון למעלה, חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו, שהוא נותן מלמעלה למטה, כדי שלא יתלכלכו פליו [בגדיו]. וחזרה הגחלים והאפר שבמזבח הזהב הילך והילך עד שמגלה זהבו, ומזה מדם התערבת על טהרו של מזבח שבע פעמים, בצד הדרום במקום ששלמו מתנות קרנותיו; ויוצא, ושופף שירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון. ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח, וסומך שתי ידיו על ראשו ומתנדדה. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאו ועונו ופשעו לפניך עמד בית ישראל; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאו ופשעו ושפשוו לפניך עמד בית ישראל, ככתוב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'.' ואחר כך משלח השעיר למדבר; ומוציא אמורי פה ושעיר שהכניס דמן לפניו, ונותן בפלי, ומשלח השאר לבית הדשן לשרפה. ויוצא לעזרת נשים, וקורא שם - אחר שיגיע שעיר למדבר. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו; ועושה השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מקלל קרבנות מוסף היום. ומקריב אילו ואילו העם, שנאמר: "ויוצא, ועשה את עלתו ואת עלת העם"; ומקטיר האמורין של פה ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערבים. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש; ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא הפך והמתה. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש; ומקטיר קטרת של בין הערבים, ומטיב את הנרות של בין הערבים כשאר הימים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי עצמו, ויוצא לביתו; וכל העם מלוין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה, על שיצא בשלום מן הקדש.

הלכות עבודת יום הפורים פרק ה

א. כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל, צריך לעשותן על הסדר שבארנו; ואם הקדים בהן מעשה לחברו - לא עשה כלום.

ב. קטרת שחפנה [לקח] קדם שחישט הפך - לא עשה כלום; אף על פי שהחפנה בעזרה - צריך פנים בעבודת פנים היא. וכן שעיר ששחטו קדם מתן דמו של פה - לא עשה כלום; אף על פי שהשחטה בעזרה, הרי דמו נכנס לפניו. ג. איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום, אינן כלום.

ד. הקדים דם השעיר לדם הפך בקדש הקדשים - יזה מדם הפך במצותו; ואחר כך יביא שעיר אחר, וישחט אותו, ויזה מדמו בקדש הקדשים במצותו, ויפסל הראשון. הקדים דם השעיר לדם הפך במתנות [הזיות הדם] שבהיכל על הפרכת, יחזור ויזה מדם השעיר פעם שניה לאחר דם הפך.

בתוספת חמש וקרבן, וזה הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגז קדשים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מעילה פרק א

א. אסור להדיט להנות מקדשי ה', בין מדברים הקרבין על גבי המזבח, בין מקדשי בדק הבית [המקדש]; וכל הנהנה בשוה פרוטה מקדשי ה', מעל.

ב. דברים שהתרו באכילה מן הקרבנות - כגון בשר חטאת ואשם אחר זריקת דמן, או שתי הלחם [של שבועות] אחר זריקת דם שני הפכשים - אין בהן מעילה. אפלו אכל הור מאלו וכיוצא בהן - הואיל והן מתרין למקצת בני אדם להנות בהן, כל הנהנה מהן לא מעל. ואפלו נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והיתה להן שעת היתר, אין חייבין עליהן מעילה.

ג. המועל בנדון - לוקה, ומשלם מה שפגם מן הקדש בראשו [הקדש]. ואזהרה של מעילה, מזה שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך... ונדריך" - מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה, הואיל וכלה לשם; והוא הדין לשאר כל קדש שהוא לה' לבדו - בין מקדשי מזבח, בין מקדשי בדק הבית - אם נהנה מהן בשוה פרוטה, לוקה. מעל בשגגה - משלם מה שנהנה, ותוספת חמש, ומביא איל בשני סלעים ומקריבו אשם, ומתכפר לו; וזה הוא הנקרא 'אשם מעילות', שנאמר: "וחטאה בשגגה מקדשי ה', והביא את אשמו... ואת אשר חטא מן הקדש ישלם, ואת חמישתו וגו'". ושלום הקרן בתוספת חמש, עם הבטאת הקרבן - מצות עשה.

ד. תשלום הקרן והבטאת האשם מעכבין הפפרה; ואין החמש מעכב, שנאמר: "באיל האשם" - איל ואשם מעכבין, ואין החמש מעכב.

ה. הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו - לא יצא. נסתפק לו אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן והחמש. והרי הוא בתחלת ההקדש; ואם נהנה בו, מוסיף חמש על החמש. וכבר בארנו כמה פעמים, שהחמש - אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה. ויש דברים שאין חייבין עליהן משום מעילה מדברי תורה, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים; והנהנה בהן, משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמש, ואינו מביא אשם. ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים - אסורין בגזה ועבודה, שנאמר: "לא תעבד בכבוד שורה, ולא תגז בכור צאנך"; והוא הדין לשאר קדשים. והגוזז את השור או העובד בצאן - לוקה מן התורה; ותולש אינו כגוזז. ויראה לי שאינו לוקה עד שיגזז פדי רחב הפיט כפול [מדת טוויה] - לא יהיה זה חמור מן השפכה.

ח. ספק קדשים, כגון בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא בה - הרי הן אסורין בגזה ועבודה; והגוזז או העובד בהן, אינו לוקה.

המת של עזאזל, יאמר: 'זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו'. והשני מן השנים שהגדיל עליהן בסוף - ירעה עד שיפל בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה; שאין חטאת העבור מתה.

טז. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן וקברו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שישתאבו [יפסלו במום], וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה; וכן אם נמצאו הראשונים קדם שיקברו אלו - יקברו הראשונים, וירעו השניים עד שיפל בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה; שאין חטאת העבור מתה.

יז. המום פוסל בשעיר המשתלח, אפלו מום עובר; וכן אם נעשה מחסר זמן, נפסל - כגון שגשחטה אמו לחולה ביום הכפורים [ומפני זה אסור לשוחט היום]; שדחתו לעזאזל היא שחיתתו.

יח. היה טרפה - פסול, שנאמר: "יעמד חי".

יט. חלה השעיר, ואינו יכול להלף - מרביבו על כתפו, ואפלו בשבת;

כ. חלה המשלח - הרי זה משלחו ביד אחר.

כא. נטמא המשלח - הרי זה נכנס למקדש, ונוטלו ויוצא, שנאמר: "ביד איש עתי" - ביד זה שהוכן, אפלו נטמא.

כב. דחפו, ונפל השעיר ולא מת - ירד אחריו וימיתנו בכל דבר שממיתו. ואברי שעיר זה מתרין בהנה.

כג. נפחתה [נפלה] תקרה של היכל - לא היה מזה, שנאמר: "באהל מועד".

כד. מזבח שלא נתחנף [נחנך] בקטרת - לא יזה עליו, שנאמר: "מזבח קטרת הסמים".

כה. חסר מן הקטרת אחד מספגניה או מעלה עשן [מין עשב לעשן] - חייב מיתה עליה, שנאמר: "ולא ימות, כי בענן אראה". וכן חייב מיתה על ביאתו [לקודש הקדשים] בלא מצוה. לפיכך, אם שגג בביתא [שלא ידע שאסור להיכנס סתם לקודש הקדשים] והזיד בקטרת, או שזכנס בקטרת שלמה עם החסרה - חייב מיתה.

כו. הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים כזית בהיכל - חייב מיתה.

כז. חפינת הקטרת - עבודה, והמחשבה [הפסולה] פוסלת בה; וכן חתית הגחלים לקטרת נפסלת במחשבה; שמכשירי קרבן קרבן.

כח. חפן בראשי אצבעותיו, או מן הצדין, או ממשו למעלה, או שחפן בידו זו ובידו זו וקרבן זו לזו, או שנתפזרה קטרת מידו על הארץ ואספה, או שחפן חברו ונתן לחפניו, או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשו - כל אלו ספק, ולא יקטיר; ואם הקטיר, הרצה.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות מעילה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשלם המועל אשר חטא

הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדבר שכלו לאשים, עד שישרף ויצא לבית הדשן; ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו.

ג. כיצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה, והקמץ [הקרב מן המנחה], והלבונה [מין עשב למנחות], ומנחת כהנים, והחבתין [מנחת חביתין], ומנחת נסכים [הבאה עם הקרבנות] - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן ויתוף הכפור; אבל קדם שיתוף - מועלין בו והוא בבית הדשן.

ה. וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר; אף על פי שהיא קדשי בדק הבית, הרי נאמר בה: "חטאת היא". ותנאי בית דין הוא, שלא ימלך אדם באפר פרה.

ו. חטאת בהמה, ואשם, וזבחי שלמי צבור - מועלין בכלן משהקדשו עד שיתרק הדם. נזרק הדם - מועלין באמורייהן עד שיצאו לבית הדשן; ואין מועלין בכפור. וכן חטאת העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיתקדמה. הנה דמה - אין בה מעילה, אבל אסור להנות במראתה [מציבור הפסולות] ונוצתה; והנהגה בהן אחר הנהגה, לא מעל.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדין לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ; קרב הקמץ - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקמץ - הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה, הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו.

ח. לחם הפנים - מועלין בו משהקדש, אף על פי שעדין לא נאפה, עד שיקטיר הבזיכין; הקטיר הבזיכין - התרו באכילה. וכן שתי הלחם - מועלין בהן משהקדשו, קדם שיאפו, עד שיתרק דם הכבשים; נזרק דם הכבשים - התרו באכילה.

ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו; ירדו לשיתין [תעלות תחת המזבח], אין מועלין בהן. מים שמנסכין בנהג הספות - כל זמן שהן כפד של זהב, אין נהגין בהן; והנהגה, לא מעל. נתנו אותן בפלוחית - מועלין בכלן, שהרי הן מפלל הנסכים.

י. לוג שמן של מצרע - מועלין בו משהקדש בכלי, עד שיתרק דם האשם; נזרק דם האשם - לא נהגין ולא מועלין, עד שיתנו ממנו מתנותיו [שנתעשה עבודתו]; נתנו ממנו המתנות - התרו השירים באכילה, בכפור חטאת ואשם. יא. כל דמי שחיטת הקדשים - אין מועלין בו, בין לפני פרה בין לאחר פרה, עד שיצא לנחל קדרון; יצא לנחל קדרון - מועלין בו, מפני שהנה נמכר לגנות, ודמיו הקדש. אבל המקוץ דם לבהמת קדשים - הרי הוא אסור בהנהגה, ומועלין בו; הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם, הרי הוא כגופה.

ט. בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו - אינה מתרת בגזה ועבודה, והרי היא באסורה עד שתשחט; נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה. במה דברים אמורים? בשקדם הקדשן את מומן, או קדם מום עובר להקדשן; אבל המקדש בעלת מום קבוע למזבח - אינה אסורה בגזה ועבודה אלא מדבריהם [של חכמים]. נפדת - הרי זו בחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגזו ולהעבד; חוץ מן הכבוד והמעשר, שהקדשה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין לחלין להגזו ולהעבד לעולם. ואסור להרביע [לזווג] בכבוד ובפסולי המקדשין.

י. מתר לתלש השער לכתחלה מן הקדשים כדי להראות המום לממחה; ואותו השער שתלש או שנשר מן הבהמה או מן הכבוד והמעשר - הרי זה אסור בהנהגה אפלו לאחר שישחטו מפני מומן; גזרה שמה שמה אותן [בחיים, וינשור צמרם], הואיל ואינן באין לכפרה [אינו מזדרז לשוחטן]. אבל צמר הנזר מן החטאת והאשם - מתר בהנהגה לאחר שחיתתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן באין, אינו משהה אותן. ואם נתלש מן העולה - הרי זה ספק. וכל שיתלש מן הקדשים אחר שנפל בהן מום - הרי הוא מתר בהנהגה, שהרי לא תלש בידו; חוץ מן הכבוד והמעשר - שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום, אסור בהנהגה.

יא. השוחט בכור או שאר מקדשין, תולש השער מכאן ומכאן לעשות מקום לספין - ובכלבד שלא יזיגו [- השער] ממקומו.

יב. קדשי בדק הבית אסורין בגזה ועבודה מדברי סופרים [- חכמים]; אבל מן התורה אינן אסורין. לפיכך, הגזו אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אבל מפין אותו מכת מרדות.

יג. המקדש עבר למזבח - אמו אסורה בעבודה מדברי סופרים; מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה. והרי היא מתרת בגזה, שאין בזה הפסד לולד. הקדש אבר אחד מן הבהמה, בין לבדק הבית בין למזבח - הרי הדבר ספק אם אסורה בלה בגזה ועבודה או אינה אסורה; לפיכך אין לוקין עליה.

שבת קודש

הלכות מעילה פרק ב

א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיתרק הדם. נזרק הדם - מועלין באמורייהן [אבריהם] עד שיצאו לבית הדשן [- עד פינוי אפרם]; שהרי הן לאשים, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם וריקה - אין מועלין בהן עד שיתרק הדם. הוציא אמורייהן לחוץ [- חוץ לעזרה] קדם וריקה - אין מועלין בהן עד שיתרק הדם. נזרק הדם - אף על פי שעדין הן בחוץ ולא החזירן, מועלין בהן; שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל בין להחמיר.

ב. כל קדשי קדשים - מועלין בהן משהקדשו עד שיתרק

ב. קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו, וזרקו הכשרים לעבודה, וקבלו שאר דם [שיצא בו] הנפש וזרקוהו - אין מועלין בכשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש שזרים [- שפסולין לזריקה], חוץ מן הטמא - הואיל וראוי לעבודת צבור, עושה שאר הדם שזרים.

ג. כיצד? קבל הטמא וזרק - אף על פי שחזר הכשר וקבל שאר דם הנפש וזרקו, הרי אלו לא היתה להן שעת הטר, ומועלין בכלן; שזה הדם שזרים הוא, ואין זריקת השזרים מועלת. כבר בארנו, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם, חוץ מאמורייהו אחר זריקת הדם - והוא שתהיה זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו [ונפסלו] - אף על פי שזרק הדם, אין מועלין באמורייהו; וכן אם יצא הדם - אף על פי שהזכירו וזרקו, אין מועלין באמורין. ד. כל חטאות המתות, כגון ולד חטאת ותמורתה [- החליף קרבן בבהמה אחרת - ונתקדשו שניהם] וכיוצא בהן - אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל.

ה. וכל חטאת [שדינה] שתרעה עד שיפיל בה מום - מועלין בה עד שתפדה.

ו. המפריש חטאתו ואכדה והפריש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שפיתה עומדות, ושחט שפיתה באחת, וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בכשר זו שזרק דמה ולא בכשר חכרתה, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זורק ואם רצה מזה זורק. אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה מועיל לכשר חכרתה, ואפלו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתר בשרה.

ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שנפסלה בשנוי עשייתה או בשנוי מקום עשייתה - מועלין בה, חוץ מעולת העוף שנמלקה למטה במליקת חטאת לשם חטאת; שאף על פי שלא עלת לבצלים לשם חובה [- חובת קרבנם], אין מועלין בה - הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה, ושנה מעשייה לשם דבר שאין בו מעילה.

ח. מנחה שנתפגלה [ונפסלה] או שנעשית במחשבת המקום [- שחשב לאכלה לא במקומה], וכן שתי הלחם [של שבועות] ולחם הפנים שנתפגלו או שנפסלו במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן שעת הטר.

ט. וכן קמץ [ממנחה] שיצא לחוץ [- חוץ לעזרה] או לז, וזרק והקטירו - מועלין בשזרים, שהרי לא היתה שם שעת הטר; אבל אם נטמא הקמץ והקטירו - אין מועלין בשזרים; שהצץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על הטמא, ואינו מרצה לא על הלז ולא על היוצא. יצאו השזרים או נטמאו, ואחר כך הקטיר הקמץ - אף על פי שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ כמזותו.

י. הנהנה מקדשי קדשים כלן לפני זריקת דמן, או מאמורי [אבר] קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהנה מן העולה בלה, או מן הקמץ והלבונה ומנחת כהנים והחבתין [- מנחת חביתין] - יפל מה שנהנה לנדבה; מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהנה ללשכה [לבדוק הבית].

יב. העצמות והגידים והקרניים והטלפים שפרשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמים - מועלין בהן; פרשו לאחר זריקת דמים - אין מועלין בהן. עצמות העולה שפרשו לפני זריקה - אין מועלין בהן לאחר זריקה; שהזריקה מתרת אותן. ואם פרשו אחר זריקה - מועלין בהן לעולם. עצמות העולה שפקעו [קפצו] מעל המזבח - קדם חצות הלילה, מועלין בהן; לאחר חצות, אין מועלין בהן; אף על פי שפקעו קדם חצות - כיון שהגיע חצי הלילה, נעשו כל האברים כמי שנתאכלו ונעשו אפר.

יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר חצות - לא נהנין ולא מועלין; אבל גחלת של קדשי בדק הבית - מועלין בה. והשללכת - לא נהנין ולא מועלין.

יד. דשן [אפר] המזבח התיצון, בין קדם הרמת הדשן בין אחר הרמה - מועלין בו.

טו. דשון המזבח הפנימי ודשון המזבה - לא נהנין ולא מועלין.

טז. כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום - בין שקדם מום קבוע להקדשה, בין שקדם הקדשה למום קבוע, ואפלו היתה מחסר זמן [כגון: פחות מח' יום ללידתו - שאסור להקריבו] - מועלין בהן משהקדשו, עד שיפדו. אבל תורין [קטנים ש] לא הגיע זמן, ובגיי יונה שעבר זמן, והן קדשי מזבח - אף על פי שאסור להנות בהן, הנהנה לא מעל; הואיל ואינו ראויין לפדיון, הרי הן בחטאות המתות; לפיכך אין מועלין בהן.

הלכות מעילה פרק ג

א. קדשי מזבח שמתו - יצאו ידי מעילה דבר תורה, אבל מועלין בהן מדברי סופרים [חכמים]. וכן אם נפסלו בדברים שפסלו בהן הקרבנות, שזכר בארנום - מועלין בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים? בשלא היה להן שעת הטר לאכילת כהנים; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלין שעת הטר, ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והתרו שעה אחת, אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שבארנו. כיצד? קדשי קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח כהלכתו - כגון ששחטן בדרום, אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום, או שעשאן במחשבת הזמן או במחשבת המקום [- שחשב שלא לאכלה בזמנה או במקומה], או שקבלו הפסולין [לעבודה] את דמן אף על פי שזרקוהו פשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי שקבלוהו פשרים, או שיצא הכשר או הדם כלו [חוץ לעזרה] קדם זריקת הדם, או שלל הדם - בכל אלו מועלין בכלל לעולם, שהרי לא היה להן שעת הטר. אבל אם הגיע הדם למזבח כמזותו, ואחר כך לן הכשר או האמורין, או שנטמא הכשר או האמורין, או שיצא הכשר קדם זריקת דמים - בכל אלו וכיוצא בהן, אין מועלין בשאר בשרן; שהרי היה לו שעת הטר לאכילה, כמו שבארנו.

השנה שני סלעים אשם על מעילתו. לקח אחד לאשם ואחד לחלין - אם היה של אשם יפה שתי סלעים, וביא אותו לאשמו הראשון. וכן אם היה זה החלין יפה שתיים - וביא אותו אשם מעילתו, שחרי מעל בסלע אחת מדמי האשם; וישלם חמשה דינרין, ויפלו לנדבה.

ז. הנהנה מדמי חטאת עד שלא קרבה חטאתו - יוסיף חמש על מה שנהנה, ויביא בדמים חטאתו - בהמה יותר יפה, ויביא קרבן אשם על מעילתו; וכן אם נהנה מדמי אשם עד שלא קרב אשמו - יוסיף חמש, ויביא בדמים אשמו, ויביא אשם אחר למעילתו; שנקרבות המזבחת, [דמי] מעילתו לקרבת המזבחת - לרכישת קרבן, וקדשי בדיק הבית, מעילתו לבדיק הבית. נודע לו שמעל, ואחר כך קרבה חטאתו וצדין לא הפריש מעילתו, או שהפרישה ולא כללה בדמי חטאתו - יוליף המעילה וחמשה לים המלח; נודע לו שמעל אחר שקרבה חטאתו - יפלו מעות המעילה וחמשה לנדבה; שאין מפרישין פתחלה לאבוד [שאינו יכול לצרפם כבר לקרבן]. וכן כך וכן כך, ויביא אשם מעילתו. ובאשם, בין שנודע לו שמעל קדם שקרב אשמו או אחר שקרבו - תפל מעילתו וחמשה לנדבה, מפני שהיא כמות אשם; ויביא אשם מעילתו.

ח. המזכר עולתו ושלמיו - לא עשה כלום. ודין תורה, שיחזרו המעות חלין כמות שהיו; וקנסו אותו חכמים, שיפלו המעות לנדבה; אפלו היתה בהמה שנה ארבעה ומכרה בחמשה - החמשה כלן יפלו לנדבה. ואין כאן מעילה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

ט. יש מעילה בנדרים. כיצד? האומר: 'כפר זו עלי קרבן', או 'הקדש', ואכלה - מעל, אף על פי שהיא מתרת לאחרים; לפיכך אין לה פדיון - אי אפשר לפדותה, שהרי אינה קדש אלא לזה בלבד. אמר: 'כפר זו קדש', או 'קרבן', ואכלה בין הוא בין אחר - מעל; לפיכך יש לה פדיון. היתה לפניו כפר של הפקר, ואמר: 'כפר זו הקדש' - נטלה על מנת לאכלה, מעל לפי כלה; 'על מנת להוריש', מעל לפי טובת הנה שבה.

י. האומר לחברו: 'כפרי עליך הקדש', וחזר ונתנה לו - המקבל מתנה זו מעל לכשיוציא - כשיהנה בה, שהרי הנותן אינה אסורה עליו. וכן כל פיוצא בזה משאר הקונמות [נדרים באמצעות התפסת קדושת קרבן], יש בהן מעילה לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו בנדר כזה, מצטרפין; ואם נהנה מכלן בשנה פרוטה, מעל.

יא. האומר: 'הרי הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות היום, וטלית זו קרבן אם לא תשרף היום', ועבר היום ולא נקצצו הנטיעות ולא נשרפה הטלית - הרי הן הקדש; ויפדו כשאר ההקדשות, ואחר כך ינהה בהן. אבל אם אמר: 'הרי הנטיעות האלו קרבן עד שיקצצו' - אינו יכול לפדותן; שבכל עת שיפדו - יחזרו הקדש עד שיקצצו; וכיון שנקצצו - אינן צריכין פדיון, אלא נהנין בהן מיד. במה דברים אמורים? בשפדן המקדש. אבל אם פדן אחר - הרי אלו יוצאין לחלין אף על פי שצדין לא נקצצו, ויהיו מתרין אף למקדש.

יא. נהנה קדם וריקה מבשר קדשי קדשים שנטמא, או שנהנה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש המזבח - הרי זה פטור.

יב. קדשי המזבח - חלקן וביצייתן אסור להנות בהן; ונהנה לא מעל. לפיכך ולד הקדשים, וכן ולד המעשר - לא יינק מאמו, אלא מבהמה אחרת חל. ויש לאדם להתנדב ולומר: 'חלב בהמה זו החלין, יהיה קדש לולדות הקדשים שייקוהו, כדי שלא ימותו'.

יג. הקדש בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר: 'דמי בהמה זו לנסכים, ודמי בן יונה זה לשלמים' - הרי הן כקדשי בדיק הבית, ומועלין בחלקן ובביצייתן כמו שיתבאר.

הלכות מעילה פרק ז

א. המפריש מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו, לתורים ובני יונה - מועלין בהן משעה שהפריש; הפריש לשלמים - אין מועלין בהן.

ב. הקדש אבר אחד [שחיי בהמה תלוים בו] לדמיו - את שוויו למזבח - הרי זה ספק אם פשטה קדשה בכל או לא פשטה. לפיכך תקרב, ולא יפדה; ואם נפדה, אין מועלין בפדיונו.

ג. המפריש מעות לנזירותו - [לקרבנותיו], אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל - מפני שהן ראויין לבוא כלן שלמים, ואין בשלמים מעילה אלא באמורייה [אבריהם] אחר זריקת דמים. מת, יפלו לנדבה: היו מפרשין - [פירש כל מטבע לקרבן מסוים] - דמי חטאת ילכו לים המלח [שלא יהנו בהם], ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן. אמר: 'אלו לחטאתי, והשאר לנזירותי' - אם נהנה בכל השאר, מעל; נהנה במקצתו, לא מעל. וכן אם אמר: 'אלו לעולתי, והשאר לנזירותי', ונהנה בכלן - מעל; נהנה במקצתו - לא מעל, שאין בדמי שלמים מעילה. הפריש מעות ואמר: 'אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמי', ונתערבו - מועלין בכלן, ומועלין במקצתן. וכיצד יעשה? יקח שלש בהמות, ומחלל [פודה] דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת, ודמי עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים.

ד. אחד ממחייב קנין - [קני עופות] שהפריש מעות ואמר: 'אלו לחובתי' - מועלין בכלן, ומועלין במקצתן. ואם מת - יפלו לנדבה כמו שבארנו בנזירות, ומועלין בהן. ה. המפריש חטאת על אכילת חלב, והביאה על אכילת דם - הרי זה לא כפר, לפיכך לא מעל. הפריש מעות לחטאת חלב, וקנה בהן חטאת לדם בשוגג - כפר, לפיכך מעל; במזיד - לא כפר, לפיכך לא מעל.

ו. המפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהן שני אילים לחלין - הואיל וקנה חלין בדמי אשם, מעל, וחיב לשלם עשרה דינרים שהן שני סלעים וחמשין, ויביא בהן אשם; ויביא אשם על מעילתו. לפיכך, אם היה אחד משני האילים שקנה יפה שתי סלעים והשני יפה עשרה דינרין - יביא השנה עשרה אשם תחת המעילה עם החמש, ויביא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — כ"א-כ"ז טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות פסולי המקדשין פרק ז

א. כל הפסולין לעבודה שמלקו [- שחיטה מיוחדת לעופות], מליקתן פסולה; ואף על פי שאותו העוף פסול, אינו נבטל העוף הטהור לטמא [- שמשמא באכילתו]. וכן אם מלק בפליה, או ששחט חלין בפנים וקדשים בחוץ - אינם נבטלים.

ב. מלק [שחיטה מיוחדת בעוף] תורים שלא הגיע זמןן [להקריבה], ובגני יונה שעבר זמןן, ושניבש גפה [הכנף], ושנסמית עינה, ושנקטעה רגלה - הרי זו נבלה לכל דבר. זה הכלל: כל שהיה פסולה בקדש - פסולה, ואינה נבלה; לא היה פסולה בקדש, הרי זו נבלה לכל דבר.

ג. לפיכך, המולק ונמצאת טרפה, או שמלק בספין, או שמלק חלין בפנים וקדשים בחוץ - הרי זו נבלה לכל דבר; שאין המליקה מתרת ומטהרת אלא דבר שהוא כשר למזבח. ד. אכל הנרקב [- שבאו או הובאו על אדם], והמקצה [- הופרש לעבודה זרה], והנעבד [כאליל], והאֶתֶּן [- מתנת זונה], והמחיר [- החליף כלב בבהמה], והטמטום [- סתום, ואין מינו ניכר], והאֶנְדְּרוֹגִינוֹס [- שיש לו אברי זכר ונקבה], שנמלקו - הרי אלו נבלה לכל דבר, ומטמאין בגדים [כשאכלם והגיע] בבית הבליעה; שאין הקדשה חלה עליהן, והרי אין פסולן בקדש.

ה. כבר בארנו במעשה הקרבנות, שחטאת העוף נעשית [- נזרק דמה] למטה [- בחציו התחתון של המזבח], ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשיה למעלה - פסולה, בין שעשה היתיה כמעשה חטאת, בין שעשיה כמעשה עולה, בין שעשיה לשם עולה, בין שעשיה לשם חטאת.

ו. וכן עולת העוף שעשיה למטה - אפלו מלק סימן אחד [- קנה או וושט] למטה וסימן אחד למעלה - פסולה, בין שמלקה במליקת עולה, בין שעשיה כמעשה חטאת, בין שעשיה לשם עולה, בין שעשיה לשם חטאת.

ז. חטאת העוף שמלקה למטן כמליקת עולה לשם חטאת, או כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה עולה לשם עולה - פסולה.

ח. וכן עולת העוף שעשיה למעלה כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה חטאת לשם חטאת - פסולה; כמעשה עולה לשם חטאת - כשרה, ובכלבד [- אלא] שלא עלת לבפלים משום חובה [- ויביאו קרבן חדש].

ט. כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן, או מפני שנוי מעשייתן, או שנוי שמן [שלא נשחטו לשמן] - אינן נבטלות העוף לטמא [- ואינם מטמאים באכילתם]. וכן חטאת העוף או עולת העוף שנתפגלה [נפסלה ע"י מחשבה לא נכונה], או נטמאת, או נעשית נותר - אינה מטמאה בבית הבליעה נבטלת העוף; שכל אלו פסולן בקדש.

י. חטאת העוף הבאה על הספק - נעשית כמצותה, ואינה נאכלת, אלא תשרף, ככל פסולי המקדשין. וכיצד תבוא על הספק? כגון שהיתה האשה ספק זבה, או ספק יולדת, וכל כיוצא בזה. ואין לנו חטאת בהמה על ספק; שאם נסתפק לו אם חטא או לא חטא - יביא אשם תלוי, כמו שיתבאר בהלכות שגגות.

יא. חטאת העוף הבאה על הספק, ונודע לה שהיא חבת כה ודאי - אם עד שלא נמלקה נודע לה - תעשה ודאית, ותאכל; ואם אחר שנמלקה נודע לה - הרי זה גומר הית דמה ותמציתו [- שחיטת הדם על המזבח], ותשרף, כדי שלא יאמרו: 'חטאת העוף הבאה על הספק תאכל, שגרי בתחלה על ספק באה'.

יב. נודע לה שאינה חבת כה מאחר שנמלקה - הרי זו תקרב.

יום שני

הלכות פסולי המקדשין פרק ח

א. חטאת העוף שנתערכה בעולת העוף, או עולת העוף שנתערכה בחטאת העוף - אפלו אחד בברבא [עשרת אלפים] - פלן ימותו. במה דברים אמורים? בשקיהו מפלשות בשערת לקיחת הבצלים, זו חטאת וזו עולה; אבל אם הביא עופות לחובתו, מהן חטאת ומהן עולה, ולא פרש אלא פלן סתומות, ונתערכה חטאת או עולה בחובה זו [- בקו] הסתומה [שיש בה חטאת ועולה] - יש להן דינים אחרים.

ב. וכיצד דיניהם? אם נתערכה חטאת בחובה זו הסתומה, אין כשר אלא מנן חטאות שבחובה בלבד; אבל מנן העולות שבחובה, עם החטאת שנתערכה בהן - פסולין, שהרי נתערכה חטאת בעולות.

ג. לפיכך, אם היתה החובה שמים בחטאת [- התערבו שתי חטאות בארבע סתומות, והזה חצי קו למטה וחצי למעלה] - חצי החובה [- הקו] כשר, וחצייה פסול; ויראה לי שהוא עושה כלם למטה כמעשה חטאת.

ד. וכן אם נתערכה עולה בחובה זו הסתומה, אין כשר אלא מנן עולות שבחובה; אבל מנן החטאות שבחובה, עם העולה שנתערכה בהן - פסולין, שהרי נתערכה עולה בחטאות; בין שהיתה החובה הסתומה מרבה על העולות שנתערבו בה, בין שהיו העולות מרבין על החובה הסתומה, בין שהיו שתייהן שוות - אין כשר אלא מנן עולות שבחובה. לפיכך אם היתה החובה שמים בעולה - חצי החובה כשר, וחצייה פסול; ויראה לי שהוא עושה פלן למעלה כמעשה עולה.

ה. חובה סתומה [- קו שלא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה] וחובה אחרת סתומה שנתערבו, בין שהיו שתייהן משם אחד, כגון קני זבים עם קני זבים, או משני שמות, כגון קני זבים עם קני יולדות, בין שהיו שתייהן לאדם

עופות סתומות - אם עשה חמשה למטה וששה למעלה, הרי חמש עולות כשרות מהששה של מעלה, וארבע חטאות כשרות מהחמשה עופות שנעשו למטה; שאני אומר: שמה הגזל הפרח, הוא אחד מהחמשה של מטה. ג. וכן אם עשה מהן ששה למטה וחמשה למעלה - נמצא הכשר חמש חטאות וארבע עולות; שאני אומר, שהגזל מהחמשה של מעלה. נמצא הכשר מהעשרה, תשעה - הרי פסל אחד. ארבעה עופות סתומות וארבעה עופות שניות סתומות, פרח אחד מן הראשונות לשניות - פסל אחד מן השניות. אחר שנתערבו, חזר אחד מן השניות ופרח לראשונות - פסל אחד מן הראשונות; ונמצא הכשר מן הראשונות [נשאר] שתיים בלבד.

ד. חזר אחד ופרח מן הראשונות לשניות, אפלו כל היום - אין מוסיף להפסיד יתר על זה; שאפלו הן מערבות כלן זו בזו - מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שבארנו.

ה. צבור אחד יש בו שני עופות, ובשני ארבעה, ובשלישי ששה, וברביעי שמונה, ובחמישי עשרה, ובששי שנים עשר, ובשביעי ארבעה עשר, ופרח גזל מן הראשונה לשניה, ואחד מן השניה לשלישית, ומשלישית לרביעית, ומרביעית לחמישית, ומחמישית לששית, ומששית לשביעית, וחזר אחד ופרח מצבור לצבור, עד שחזר לראשונה שפרח ממנה הראשון - פוסל אחד בהליכתו ואחד בהזירתו: הראשונה והשניה אין להם כלום, והשלישית יש לה שני עופות, הרביעית יש לה ארבעה, החמישית יש לה ששה, הששית יש לה שמונה, השביעית יש לה שנים עשרה. חזר אחד ופרח פעם שניה מזו לזו, וחזר ופרח מן האחרונה לשלמעלה ממנה עד שחזר לראשונה - פוסל אחד בהליכתו ואחד בהזירתו: השלישית והרביעית אין להם כלום, החמישית יש לה שני עופות כשרים, והששית יש לה ארבעה, והשביעית יש לה עשרה. פרח פעם שלישית גזל מזו לזו, וחזר פעם רביעית מזו לזו - פוסל אחד בהליכתו ואחד בהזירתו: החמישית והששית נפסלו כלן, והשביעית נשארו לה שמונה עופות כשרין. כשיעשה הארבעה עשר שבע למטן ושבע למעלן - יהיו שמונה מהן כשרין והששה פסולין, מפני תערובת גזלות אלו שפרחו בהליכה ובהזירה.

ו. קן סתומה וקן מפרשת, פרח מן הסתומה למפרשת - יקח זוג לשני [הנשאר מהסתומה]. חזר, או שפרח אחד מן המפרשות לסתומה, ולא ידע זה שפרח אם היה עולה או חטאת - ימותו כל העופות שבסתומה; שאם עולה נתערבה בהן - כל החטאות שבה פסולות, ואם חטאת נתערבה בהן - כל העולות שבה פסולות; לפיכך ימותו כלן.

ז. חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע, פרח מן האמצע לצדדין אחד הילף ואחד הילף - לא הפסיד כלום, אלא יאמר: 'זה שהילף אצל החטאות חטאת, וזה שהילף אצל העולות עולה הוא'. חזר אחר שנתערבו, ופרח אחד מכאן ואחד מכאן לאמצע - השנים האמצעיים ימותו, שהרי הן חטאת ועולה מערבין; והצדדין, אלו יקרב

אחד, בין שהיו לשנים - אם היו שניהן שוות [במספרם], מחצה כשר ומחצה פסול; בין שעשה הכל למעלה, או הכל למטה, או עשה חצין למעלה וחצין למטה - לעולם מחצה כשר ומחצה פסול, מפני שהכל חצין עולה וחצין חטאת, והחטאת למטה והעולה למעלה - אם עשה הכל למעלה, חצין כשרות והן העולות; ואם עשה כלן למטה, חצין כשרות והן החטאות. עשה חצין למעלה וחצין למטה - חצי החצי שנעשה למעלה כשר, מפני התערבות, והוא עולות; וחצי החצי של מטה כשר, והוא חטאות.

ו. היו שתי החובות הסתומות שנתערבו זו גדולה מזו, כגון שהיתה אחת ארבעה עופות והשניה ששה - אם עשה הכל למעלה, או עשה הכל למטה - מחצה פסול ומחצה כשר, מטעם שבארנו. עשה חצין למטה וחצין למעלה - אם אחר ששאל עשה כן, המועט כשר; ואם מדעתו עשה, המרבה כשר.

ז. זה הכלל: כל שעשה הכהן מדעתו חצין למעלה וחצין למטה, ואי אפשר שלא יהיה משל אחד למעלה ולמטה - הרי זה המרבה כשר; הואיל ודבר ידוע שמקצת קרבנותיו למעלה ומקצתן למטה, יהיו כל קרבנותיו כשרים.

ח. שנים שלקחו קניהם בערבוב, או שנתנו דמי קניהם לפנה - לאיזה שירצה הכהן יקריב חטאת, ולאיזה שירצה יקריב עולה; שאין הקנין מתפרשין אלא בלקיחת הבעלים או בעצת הכהן, כמו שבארנו.

ט. היו לפני הכהן חטאות ועולות - עשה שתיהן למעלה, או שתיהן למטה - מחצה כשר ומחצה פסול. עשה חצין למעלה וחצין למטה, ולא ידע אם החטאות הם שעשה למטה או העולות - הרי הכל פסול; שאני אומר: העולות הן שעשה למטה, והחטאות למעלה.

י. היו לפניו שלשה צבורי עופות, אחד חטאות ואחד עולות, והאחד סתום חציו עולות וחציו חטאות, ולא פירשו - אם עשה כלן למעלה או למטה - מחצה כשר ומחצה פסול.

יא. עשה חצין למעלה וחצין למטה - אין הכשר אלא הסתום בלבד שעשה חציו למעלה וחציו למטה, והוא מתחלק בין הבעלים, ועולה לשניהם; שהרי הכהן אינו יודע לאיזה מהן פירש ולאיזה מהן היה הסתום. ושני הצבורין המפרשין - פסולין, שהרי לא ידע איזו עשה למעלה ואיזו עשה למטה, ושמה העולה נעשית למטה והחטאת למעלה.

יום שלישי

הלכות פסולי המקדשין פרק ט

א. קן סתומה ו- שלא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה [שפרח ממנה גזל לאויר, או שפרח לבין העופות [דינן] שימותו כלן, או שמת גזל אחד - יקח זוג לשני].

ב. פרח לבין [קנינים אחרות] הקרבות - פסול, ופוסל אחד כנגדו; שהגזל הפרח מן סתומה לבין הקרבות, פסול ופוסל אחד כנגדו. כיצד? פרח גזל מן הסתום לעשרה

תורים עם שני בני יונה לנדרה, ותביא שתי תורים או שני בני יונה לחוכתה.

ד. קבצה חוכתה וקבצה נדרה, ושכחה במה קבצה, ואפשר שחוכתה כבש לעולה ופרידה אחת תור או בן יונה לחטאת - לפיכך תביא שש פרידיו, ארבעה לנדרה ושנים לחוכתה, ועוד תביא חטאת אחת בן יונה או תור עם הפכש; נמצאת שהביאה שכבה עופות.

ה. וכל החטאות האלו אינן נאכלות, מפני שהן ספק.

יום חמישי

הלכות פסולי המקדשין פרק יא

א. כל המנחות שקמץ [שנטל קומץ להקריבה] אחד מן הפסולין לעבודה, הרי הן פסולות; וכן אם לקט הלבונה [מהמנחה, והקטירה] - פסל, אף על פי שלא קמץ.

ב. קמץ הכשר ונתן לפסול, קמץ בימינו ונתן לשמאלו ואחר כך נתנו לכלי, קמץ מקלי קדש ונתן לכלי חל - פסול.

ג. קמץ ועלה בידו צרור, או גרגר מלת, או קרט לבונה - פסל.

ד. קמץ עד שהוא בחוץ [לעזרה], ונכנס לפנים - יחזור ויקמץ בפנים, וכשר.

ה. נתפזר הקמץ על גבי הרצפה - יחזור ויאספנו.

ו. היתה המנחה שלא בכלי שרת [כלי קודש], או שהיה קמצה שלא בכלי שרת, או שהעלהו למזבח שלא בכלי שרת, או שבללה בפשמן שלה חוץ לעזרה - פסולה, עד שתהיה בלילה בפנים.

ז. כל המנחות שניצק השמן עליהן הפסול לעבודה, כגון הנז וכיוצא בו, או שבללן, או פתחן [לפתיתים], או מלחן - פשרות. הגישן [למזבח] או הניכן - חוזר הפהן ומגיש או מניף; ואם לא הגיש ולא הניף הפהן - פשרות, שגאמר: "והביאה אל בני אהרן, וקמץ" - מקמצה ואילף מצות כהנה; למד על יציקה [של השמן] ובלילה שפשרה בנז.

ח. מנחה שגפלה לתוכה שמן מנחה אחרת, או שמן חלין כל שהוא - נפסלה; חסר שמנה, פסולה. חסר לבונה, פשרה; והוא שיהיה עליה שני קרטי [- כמות קטנה] לבונה; אבל קרט אחד, פסולה - שגאמר: "את כל לבונה".

ט. רבה שמנה ולבונה, עד שני לגין לכל עשרון ושני קמצי לבונה לכל מנחה - פשרה; שני לגין או שני קמצי או יתר על זה - פסולה.

י. מנחת חוטא [שארין לשים בה שמן ולבונה] שנתן שמן עליה או על הקמץ שלה - נפסלה. נתן עליה לבונה, ילקטנה; היתה שחוקה - הרי זו פסולה מספק, שהרי אי אפשר ללקט.

יא. נתן שמן על שריה אחר שקמץ - אינו לוקה ולא פסלה, שהרי הקמץ כשר.

יב. נתן משהו שמן על גבי פזית מן המנחה, פסלה מספק; אבל אם נתן השמן על פחות מפזית, לא פסלה. ואינו פוסל בלבונה עד שיתן פזית לבונה.

חטאת ואלו עולה כשהיו. פרח מן האמצעים לצדדין - כלן זמותו; שמא עולה נתערכה בחטאות וחטאות בעולות.

יום רביעי

הלכות פסולי המקדשין פרק י

א. האשה שאמרה: 'הרי עלי קן כשאלד זכר' - ילדה זכר, מביאה ארבעה עופות; שנים לנדרה, והן עולה כמו שבארנו, ושנים לחוכתה [ככל יולדת -] משום לדה, והן אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד, שהכהן צריך לעשות שלש פרידיו [עופות] למעלה, ופרידה אחת למשן. טעה ועשה שמים למעלה ושמים למשן ולא נמלך [ושאל האשה: איזו חטאת ואיזו עולה] - צריכה להביא עוד פרידה אחת, וקריבנה למעלה. במה דברים אמורים? בשהביאה הארבעה ממין אחד, שהיו כלן תורין או כלן בני יונה; אבל אם היו שתי תורין עם שני בני יונה, ועשה שמים למעלה ושמים למטה - צריכה להביא עוד תור ובן יונה, ויעשה שתייהן למעלה כדי לצאת ידי חובתה. שאם עשה בתחלה שתי התורין למטה, צריכה תור למעלה להשלים חובתה; ואם עשה שני בני היונה למטה, צריכה בן יונה למעלה להשלים חובתה; שאין אדם מביא חובתו גזל אחד תור ואחד בן יונה, אלא או שניהן תורין או שניהן בני יונה.

ב. פרשה נדרה ואמרה לכהן: 'אלו לנדרי ואלו לחובתי', ועשה אותן הכהן שמים למעלה ושמים למטה, ולא ידע איזה מהן עשה למעלה - צריכה להביא שלשה עופות, שנים לנדרה ואחד להשלים חובתה, ויעשו השנים למעלה; שהרי פרשה נדרה, ושמא שנים של נדר נעשו למטה, שהם פסולות. במה דברים אמורים? בשהביאה הארבעה שפרשה נדרה בשנים מהן ממין אחד; אבל אם היו שני מינין, תביא ארבעה אחרים - שנים ממין שפרשה בו נדרה יעשו לנדרה, ושנים מאיזה מין שתצצה יהיו לחוכתה, ויעשו אחד למעלה ואחד למטה.

ג. קבצה [מין] נדרה ואמרה: 'אם אלד זכר, הרי עלי שתי תורים', וילדה, והביאה ארבעה עופות, שנים לנדרה ושנים לחוכתה, ועשה שנים למעלה ושנים למטה, ולא ידע איזה נעשה למעלה ולא איזה נעשה למטה, וגם היא שכחה ולא ידעה באיזה מין קבצה נדרה, אם בתורים אם בכני יונה - הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ויעשו ארבעתן למעלה, ותביא גזל אחד [מאיזה מין שתצצה] להשלים חובתה, ויעשה למעלה; שכבר עשה שנים למטה שהם חטאת. במה דברים אמורים? בשהביאה הארבעה תחלה ממין אחד; אבל אם היו שני מינין, צריכה להביא ששה עופות - שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ותביא לחוכתה שתי תורים או שני בני יונה להעשות אחד למעלה ואחד למטה. וכן אם נתנתם לכהן, ושכחה מה נתנה לו, והלך הכהן ועשה, ואינו יודע היכן עשה, אם הפל למעלה אם הפל למטה, או מחצה למעלה ומחצה למטה - הרי זו תביא שתי

יג. אפלו נתן הלבונה על כל שהוא מן המנחה - פסל עד שילקט.

יד. גבלה במים וקמץ - כשרה; לא נאמר "חרכה" - שתהיה יבישה] אלא משמן.

טו. מנחה שקמצה פעמים - כשרה, אפלו פעמים רבות; והוא שיקטיר כזית בבת אחת, שאין הקטרה פחותה מבזית.

טז. הקריב הקמץ בלא מלח - פסולה; שהמלח מעכב במנחה, כמו שבארנו. מנחה שחטרה קדם קמיצה - יביא מתוך ביתו וימלאנה; שהקמיצה היא הקובעת, לא נתינתה בכלי שרת.

יז. התנדב קמץ לבונה בפני עצמו [- בלי מנחה] - אם חסר כל שהוא, פסול. וכן שני בזיכי לבונה שעם הלחם [- לחם הפנים] - אם חסר אחד מהן כל שהוא, פסול; עד שיהיו שני קמצין מתחלה ועד סוף.

יח. הפריש שני קמצין [של לבונה] למנחה אחת, ואבד אחד מהן - קדם קמיצה, לא הקבע [והשתייר למנחה - וכשרה]; לאחר קמיצה, הקבע, ופסולה, מפני שרפה [הוסיף ל:] לבונתה. וכן אם הפריש ארבעה קמצין לשני בזיכי לחם, ואבדו שנים מהם - קדם סלוק הבזיכין [מהשולחן לשם הקרבנות], לא הקבעו וכשרים; לאחר סלוק הבזיכין, הקבעו, ופסולין, מפני הרבוי.

יט. קמץ מנחה שנטמא, והקטירו - הציץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר], שנאמר: "ונשא אהרן את עון הקדשים"; יצא הקמץ חוץ לעזרה והכניסו והקטירו - אין הציץ מרצה; שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על היוצא.

כ. קמץ את המנחה, ואחר כך נטמאו שריה בלן, או נשרפו, או יצאו חוץ לעזרה, או אבדו - לא יקטיר הקמץ; ואם הקטיר, הרצה. נשאר מעט מן השירים בכשרותן - יקטיר הקמץ, ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה.

כא. היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של מנחה - אף על פי שהוא מערב מלמעלה, לא יקמץ; ואם קמץ, פסולה.

כב. הנה הפלי חלוק במחיצה מלמעלה ומערב מלמטה - קומץ ממנו.

כג. חלק העשרון בכלי אחד, ואין חלקיו נוגעין זה בזה, ואין ביניהן מחיצה - הרי זה ספק אם מצרף הפלי לקמיצה או אינו מצרף. לפיכך לא יקמץ; ואם קמץ, לא יקטיר. ואם הקטיר, הרצה [- התקבל]; ולא יאכלו השירים.

כד. קמץ ונתן הקמץ למעלה על השלחן כנגד גבה מערכת לחם הפנים - קדשו השלחן להפסל [- אם ילון או יצא חוץ לעזרה], אבל אינו מקדשו לקרב; ואינו קרב עד שיתקדש בכלי שרת הראוי לקמץ.

כה. הדביק הקמץ לדפן הפלי וקמץ, או שהפך הפלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה - לא יקטיר; ואם הקטיר, הרצה.

כו. עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו, והפריש חלק אחר תחתיו, ונמנץ האבוד, והרי שלשתן מנחין בכלי

אחד ואין נוגעין זה בזה - נטמא זה שאבד - הרי הוא מצטרף עם חלק ראשון, ונפסלו; וזה שהפריש אינו מצטרף, אלא ושלם [- יוסיף] עליו [וכשר]. נטמא המפרש - מפרש וראשון מצטרפין ונפסלו, וזה שנמנץ אינו מצטרף עמהן. נטמא החלק הראשון - הרי האבוד והמפרש תחתיו מצטרפין.

כז. וכן לענין קמיצה: קמץ מן הנמנץ - שנייו עם החלק הראשון נאכלין, והמפרש אינו נאכל. קמץ מן המפרש - שנייו וראשון נאכלין, והנמנץ אינו נאכל. קמץ מן הראשון - שניהן אין נאכלין; לפי ששניהן שירים יתרים, שהרי הן עשרון שלם, ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא אסורה. והיאף קרב הקמץ הזה, והרי לפניו עשרון ומחצה? מפני שהקמיצה תלויה בדעת הכהן, ובעת שקומץ אין דעתו אלא על העשרון בלבד, והרי החלקים אינן נוגעין זה בזה.

כח. קמץ מנחה שנתערב בקמץ מנחה אחרת - מקטיר שניהן באחד, והן כשרות; וכן אם נתערב הקמץ במנחת פהנים, או במנחת הנסכים, או בחבתי [מנחת] כהן גדול - הרי אלו כשרות, ויקטיר הכל באחד, שהכל לאשים.

כט. שתי מנחות שלא נקמצו, שנתערבו זו בזו - אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה, כשרות; ואם לאו, פסולות.

ל. קמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה - לא יקטיר; ואם הקטיר הכל - זו שנקמצה, עלת לבעלים, וזו שלא נקמצה, לא עלת לבעלים.

לא. נתערב קמצה בשנייה, או שנתערבו שנייה בשנייה חכרתה - לא יקטיר; ואם הקטיר, עלת לבעלים.

יום שישי

הלכות פסולי המקדשין פרק יב

א. שתי הלחם [שמקריבים בשבועות] ולחם הפנים ועמר התנופה [- קרבן העומר], שהוסיף במדתן כל שהוא או חסר כל שהוא - פסולות.

ב. חלות [של קרבן] תודה וירקיקי [- חלות] נזיר שחטרו - עד שלא נזרק דם הזבח, פסולין; משנזרק דם הזבח, כשרים.

ג. וכן שתי הלחם [- הקריבים בשבועות] שחטרו - עד שלא נזרק דמן של כבשים, פסולין; משנזרק דמן, כשרים.

ד. וכן שני סדרים [של לחם הפנים] שחטרו - עד שלא הקטרו הבזיכין [של לבונה], פסולין; משקטרו, כשרים.

ה. אבל נסכים [- יין ומנחה שבאים עם הקרבן] שחטרו - בין משקרב הזבח, בין עד שלא קרב - כשרים, ויביא נסכים אחרים למלאתן.

ו. נסכים שקדשו בכלי שרת, ונפסל הזבח - אם נפסל בשחיטה, לא קדשו הנסכים לקרב; ונפסל מקבלה [של הדם] ואילף, קדשו הנסכים לקרב; שאין הנסכים מתקדשין לקרב אלא בשחיטת הזבח. ומה יעשה בהן? אם היה שם זבח אחר זכות באותה שעה - יקרבו עמו; ואם לא היה שם זבח זכות באותה שעה - נעשו כמי

טו. תודה ששחטה על שמונים חלות - לא קדשו ארבעים מתוך שמונים; ואם אמר: 'קדשו ארבעים מתוך שמונים' - מושף ארבעים מן השמונים, ומרים מהם אחד מכל קרבן - מכל מין חלה - טה"כ ארבעה, והארבעים השניות יפדו ויצאו לחלין.

טז. השוחט את התודה והיה לחמה חוץ לחומת בית פני - הר הבית - לא קדש הלחם; אבל אם היה חוץ לעזרה - קדש הלחם, אף על פי שאינו לפנים.

יז. שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בתנור, ואפלו קרמו בלן חוץ מאחת מהן - לא קדש הלחם.

יח. שחטה ונפסלה בשחיתותה במחשבת זמן או במחשבת מקום - שלא לאכלה בזמנה או במקומה - קדש הלחם; נמצאת בעלת מום, או טרפה, או ששחטה שלא לשמה - לא קדש הלחם. וכן הדין באיל גזיר עם הלחם שלו.

שבת קודש

הלכות פסולי המקדשין פרק יג

א. שלש מחשבות הן שפוסלות את הקרבן, ואלו הן: מחשבת שנוי השם, ומחשבת שנוי המקום, ומחשבת הזמן. מחשבת שנוי השם כיצד? זה השוחט את הזבח שלא לשמו - כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים, או ישחטנו לשם עולה ושלמים, או לשם שלמים ולשם עולה, או ששחט הזבח שלא לשם בעלי, זו היא מחשבת שנוי השם. מחשבת המקום כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרק דמו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה, חוץ לעזרה, או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקום אכילתו, זו היא מחשבת שנוי המקום. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו, הן הנקראין 'זבחים שנשחטו חוץ למקומן'. מחשבת הזמן כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרק דמו מאחר שתשקע החמה, שאינו זמן וריקתו; או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה למחר מאחר שיעלה עמוד השחר, שאינו זמן הקטרתו; או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו, זו היא מחשבת הזמן. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו - הן הנקראין 'זבחים שנשחטו חוץ לזמנן', והן הנקראין 'פגול' בכל מקום; וזה הוא 'פגול' האמור בתורה.

ב. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שנאמר בתורה: "ואם האכל לאכל מבשר זבח שלמים ביום השלישי" - אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה שיאכל ממנו בשלישי; והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן. וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה, לאחר זמן הראוי להקטרה; כך למדו מפי השמועה: אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח - אם חשב עליהן לאחר זמן, הרי הקרבן פגול.

ג. אבל קרבן שלא נפסדה [נפסל ע"י] מחשבתו בו, אלא נזרק דמו על המזבח בהלכתו, ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו - אותו הנשאר נקרא 'נותר', ואסור לאכלו; והקרבן

שנפסלו בלינה, וישרפו. במה דברים אמורים? בקרבן צבור, מפני שלב בית דין מתנה עליהן - שאם יפסלו, יקרב עם זבח אחר. אבל בקרבן יחיד - הרי אלו לא יקרבו עם זבח אחר, ואף על פי שהוא זבוח באותה שעה; אלא מניח עד שיפסלו בלינה, וישרפו.

ז. וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן, יקרבו נספיהן. **ח.** וכל [מקורבן] תודה ותמורתה - רצה להחליפה בבהמה אחרת - ונתקדשה ג"כ, והמפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה - אם הביאה לאחר שכפר בתודה ראשונה, אינו טענין לחם; ואם עדן לא כפר בה, והרי היא וחליפתה או היא וזולתה או היא ותמורתה עומדות - הרי שתייהן צריכות לחם. במה דברים אמורים? בנזיר תודה. אבל תודת נדבה - חליפתה ותמורתה טענין לחם; וזולתה אינו טענין לחם, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה.

ט. הפריש תודתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאו הראשונות והרי שלשמן עומדות - נתכפר בראשונה - שניה אין טעונה לחם, שלישית טעונה לחם; נתכפר בשלישית - שניה אין טעונה לחם, ראשונה טעונה לחם; נתכפר באמצעית - שתייהן אין טעונות לחם.

י. המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש מעות תחתיהן, ולא הספיק לקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו תודה בלחמה, והשאר - יביא בהן תודה, ואינה טעונה לחם; אבל טעונים נסכים. וכן המפריש תודתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה, ואחר כך נמצאת - יביא במעות תודה בלא לחם; וכן המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש תודה תחתיהן, ואחר כך נמצאו המעות - יביא מן המעות תודה בלחמה, וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם.

יא. האומר: 'הרי זו תודה, והרי זה לחמה' - אבד הלחם, מביא לחם אחר; אבדה התודה, אינו מביא תודה אחרת; מפני שהלחם בא בגלל התודה, ואין התודה באה בגלל הלחם.

יב. הפריש מעות לתודתו ונותרו - מביא בהן לחם; הפריש ללחם והותר - אינו מביא בהן תודה.

יג. האומר: 'הרי זו תודה', ונתערבה בתמורתה, ומתה אחת מהן ואין ידוע איזה היא - הרי זו הנשארת אין לה תקנה: שאם יביא עמה לחם, שמא התמורה היא [ואינה צריכה לחם]; ואם הביאה בלא לחם, שמא התודה היא. לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרעה עד שיפל בה מום.

יד. תודה שנפרסה חלה מחלותיה - בלן פסולות; יצאת החלה או נטמאת - שאר החלות כשרות. נפרס לחמה, או נטמא, או יצא - עד שלא נשחטה התודה, מביא לחם אחר ושוחט; ואם אחר שנשחטה נפרס או נטמא או יצא, הדים יזרק והבשר יאכל, והלחם בלו פסול, וידי נדרו לא יצא. נזרק הדים, ואחר כך נפרס מקצת הלחם, או נטמא, או יצא - תורם מן השלם על הפרוס, ומן הטהור על הנטמא, וממה שבפנים על שבחוץ.

וקבלה והולכה וזריקה, להניח דם הזבח או אמוריו למחר, או להוציאן חוץ לעזרה, או חשב לזרק הדם על הפכש שלא כנגד היסוד [בסיס המזבח], או לתן את [הדמים] הנתנין למטון [- בחלקו התחתון של המזבח] למעלה, ואת הנתנין למעלה למטון, או לתן דמים הנתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי, או את הנתנין בפנימי בחיצון, או להכניס דם החטאת לפני [- להיכל], או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה, או שיקריבוהו טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשבר עצמות הפסח ולאכל מננו נא [מבושל חלקית], או שחשב לשרף חטאות הנשרפות חוץ לזמנן או חוץ למקומן - בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן, הזבח פשר. וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה, ובשעת נתינתו לכלי, ובשעת הולכתו, ובשעת זריקתו על האש, להניח קמצה או לבנותה למחר או להוציאו לחוץ - הרי זו כשרה.

ט. כבר בארנו, שהולכה שלא כרגל אינה הולכה; לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך - הרי זו הולכה, והמחשבה פוסלת בה. כיצד? קבל הדם והוא עומד במקומו, ופשט ידו בו לזרוקו על המזבח [ולא הולכו ברגליו], וחשב [מחשבה פסולה] בעת שפשט ידו בדם - אין המחשבה פוסלת; אבל אם קבל הדם בפנים, ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו להוציאו לחוץ, וחשב בשעת הלכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה - הרי זו פוסלת.

כבר נרצה [התקבל], וכפר; הרי הוא אומר בדם: "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר" - כיון שהגיע דם למזבח כהלכתו, נתכפרו הפעלים ונרצה הקרבן. לפיכך לעולם אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין, בין לאדם בין למזבח, כמו שיתבאר. אחד וזבח שחשב בו אחת משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה, או שחשב בשעת קבלת הדם, או בשעת הולכתו למזבח, או בעת זריקתו על המזבח.

ד. נמצאת למד, שבארבע עבודות הזבח נפסל במחשבה: בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם, ובזריקתו על המזבח.

ה. והעוף, בשני דברים: במליקה [- שחיטה מיוחדת בעוף], ובמצוי הדם [- שחיטת הדם על המזבח].

ו. והמנחות הנקמצות, בארבעה: בקמיצה [- נטילת הקומץ מהמנחה], ובנתינת הקמץ בכלי שרת, ובהולכת הקמץ למזבח, ובזריקתו על האש.

ז. אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו, כגון שחשב בשעת הפשט, או בשעת נתוח, או בשעת הולכת אמורין [אברים] למזבח, או בשעת כלילת המנחה, או בשעת הגשתה [למזבח], וכיוצא בדברים אלו - אין אותה המחשבה מועלת כלום, בין שהיתה מחשבת שנוי השם, בין מחשבת המקום, בין מחשבת הזמן.

ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן, מחשבה אחת חוץ משלש מחשבות אלו - אין אותה המחשבה מפסדת כלום. כיצד? המחשב בשעת שחיטה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"א-כ"ז טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות לא תעשה קלא.

במלואים: "וְזָר לֹא-יֹאכֵל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד). כנוי זה, שהוא "הוא", הוא כולל גם כל מה-שנתקלקל מן-הקדשים ואסור לאכלו - פנותר. ובמעילה (יז): אמרו על מה-שאמרה המשנה: "הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות (של איסורים שונים)", אמרו: לא שנו אלא לטמאת הידים (ידיים שנגעו בכמות מסוימת של פגול ונותר, שטומאתם מדרבנן; אבל לענין (שיעור) אכילה מצטרפין, דתנאי: רבי אליעזר אומר: "לא-יֹאכֵל כִּי קֹדֶשׁ הֵם" - כל-שבקדש פסול, לתן לא-תעשה על אכילתו", והפגול והנותר הם מפסולי המקדשין ולפיכך כל-אחד מהם מזהרים על אכילתו על פי אמרו: "לא-יֹאכֵל כִּי-קֹדֶשׁ הֵם". וכבר נתבאר ענש הנותר שהוא כרת.

המצוה הקל"א - האזהרה שהזהרנו מלאכול את-הנותר, והוא מה-שנשאר מבשר הקדשים אחר הזמן הקבוע לאכילתם. ולא באה בלשון התורה אזהרה מפרשת לאסור אכילתו, אלא נתבאר בתורה חיוב הכרת למי שאוכל נותר, והוא אמרו בפרשת קדושים בהזכירו קרבן השלמים: "והנותר עד-יום השלישי באש ישרף, ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה, ואכליו עונו ישא כִּי-את-קֹדֶשׁ ה' חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה" (שם יט, ו-ח), הנה נתבאר שהוא בכרת אם הוא מזיד; ואם אכל בשוגג - חייב חטאת קבועה. הנה הענש מפרש בכתוב; אבל האזהרה היא ממה-שאמר

ממצות עשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (קו).

יום שלישי

מצות עשה צא.

המצוה הצ"א — הצווי שנוצטוינו לשרוף הנוטר (התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסוימים והנותר מהן לאחר הזמן הוא "נותר"), והוא אמרו יתעלה: "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז, יז). ובפרוש אמרו על זה שאמר יתעלה בכבש הפסח: "לא תותירו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שמות יב, י), אמרו במכילתא: "בא הפתוב לתן עשה על לא-תעשה". ובמקומות רבים בפסחים (פד). ובמכות (צ: וטו). וזולתם (מקומות רבים נוספים) אמרו בפרוש שלאו דנותר לאו שנתק לעשה הוא (שאם מקיים את ה"עשה": "באש תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), ולפיכך אין לוקין עליו. והעשה הוא מה-שהזכרנו, שנאמר: "והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו". ודין הפגול (שהכהן המקריב חשב מחשבות מסוימות, שלא כפי הצורך) והנותר שנה, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (לא תעשה קלב), שכתב הזכיר את-הפגול בלשון "נותר". וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בפסחים (כו: ו) ובסוף תמורה (לד).

יום רביעי

מצות עשה צ.

המצוה המשלימה תשעים — הצווי שנוצטוינו לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו יתעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ז, יט), ובגמרא שבת (כד:) באו-לבאר, מה-טעם אסור להדליק שמן תרומה שנטמא ואמרו: "שבתון (מצות השביתה ממלאכה ביום-טוב) עשה הוא, והוי יום טוב עשה ולא-תעשה, ואין עשה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוחה את לא-תעשה ועשה". ענין הדברים האלה הוא: שעשיית מלאכה ביום טוב אסורה, והעושה עובר על מצות עשה, שכן בטל מצות עשה, והוא אמרו ביום טוב: "יהיה לכם שבתון" (שם כג,

יום שני

מצות לא תעשה קל. קכט.

המצוה המשלימה מאה ושלשים — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר קדשים שנטמאו, והוא אמרו יתעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל" (ויקרא יב, יט); ומי שעבר ואכלו — לוקה. ובתוספתא זבחים (פרק ה) נתבאר, שטהור שאכל בשר טמא — הרי זה לוקה את-הארבעים. ובפרק ב' מגמרא פסחים (כד:) אמרו: "טמאת הגוף (טמא שאכל בשר של קדש) בכרת, טמאת הבשר (שאכל בשר טמא של קדש) בלאו". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (משנה ב).

המצוה הקכ"ט — האזהרה שהזהר הטמא מלאכול קדש, והוא אמרו ביולדת: "בכל-קדש לא-תגע" (שם, ד). ולשון ספרא (פרשת תזריע): "בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא — מה מקדש הנכנס לו בטמאה ענוש כרת, אף הקדש האוכלו בטמאה ענוש כרת". ולמד באמרו "לא-תגע" באדם שאכל במזיד, שסומך על הכלל שנתבאר במכות (יד:) בבאור אמרו יתעלה: "בכל-קדש לא תגע", והוא אמרם בגמרא מכות: טמא שאכל את-הקדש, בשלמא ענש כתיב: "והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה" (שם ז, כ); אזהרה מנא לן? אתיא מ"בכל-קדש לא-תגע". ושם אמרו: "בכל-קדש לא-תגע" — אזהרה לאוכל. אתה אומר אזהרה לאוכל, או אינו אלא אזהרה לנוגע? תלמוד לומר: "בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא" — מקיש קדש למקדש: מה מקדש שיש בו נטילת נשמה (חיוב כרת) אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה; ואי לנגיעה — מאי נטילת נשמה איכא (איך תיתכן נטילת נשמה)? אלא לאכילה. ואפקה רחמנא (התורה התבטאה) לאכילה בלשון נגיעה למימר דנגיעה פאכילה. ומן-הלשונות האלה יתבאר לך, שטמא שאכל את-הקדש חייב כרת, במה דברים אמורים? אם הוא מזיד; אבל אם הוא שוגג — הרי זה מקריב קרבן עולה ויורד, כמו שהזכרנו במצוה ע"ב

יום שישי**מצות עשה מט. קיח.****המצוה המ"ט נדפסה ביום הקודם.**

המצוה הקי"ח — הצווי שנוצטוינו שפלא-הנהנה מן-ההקדש או אוכל קדש, כלומר: תרומה בשגגה — יחזיר מה שאכל או כדי מה-שנהנה עם תוספת חמש, והוא אמרו יתעלה: "ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו" (ויקרא ה, טז), ואמר עוד: "והאיש פייאכל קדש בשגגה וגו'" (שם כב, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעילה (טו.) וגם במסכת תרומות (פרק ז).

שבת קודש**מצות לא תעשה קיג.**

המצוה הקי"ג — האזהרה שהזהרנו מלעבוד בקדשים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) והוא אמרו יתעלה: "לא תעבד בבכר שורך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו כלם אסורים בעבודה. וכבר נתבאר בסוף מסכת מכות (כא:), שהעובד באחד מן-הקדשים — לוקה.

כד; ועובר על מצות לא-תעשה, לפי שעבר על לאו, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז), כלומר: ביום טוב. אבל שרפת קדשים טמאים אינה אלא מצות עשה, ולפיכך אסור לשרפם ביום טוב מחמת הכלל שהזכיר: "אין עשה דוחה את לא-תעשה ועשה". ואמרו שם (שבת כה.) עוד דבר, וזו לשונו: "כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף שמן (לאו דוקא) תרומה שנטמא". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (פב.) ובסוף תמורה (לג:).

יום חמישי**מצות עשה מט.**

המצוה המ"ט — הצווי שנוצטוינו בעבודת היום, כלומר: כל-הקרבנות והודוין שהן חובה ביום צום כפזר לכפר בהם כל-העונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל-החקה האמורה ב'אחרי מות' (ויקרא טז, א). והראיה שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה' מכפורים (ס:): "כל-מעשה יום הכפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת המיחודת לה, והיא מסכת יומא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז טבת.

בעת רצון אזכיר את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה

נבג"מ זי"ע.

ובמה ששואל תרופה לזכרון, ידוע מאמר רז"ל על הפסוק ערוכה בכל ושמורה (ערובין נד, א) זאת אומרת שהלימוד צריך להיות בחיות, ופשיטא שלא להתפעל מפיתוי היצר המחפש תחבולות וערמומית איך למנוע את האדם מעבודתו לקונו, ואחת הדרכים שלו היא, להטיל עצבות על האדם ולפתותו שאינו מצליח בתורה ומצות, אבל כשירעים וירעיש עליו ולא ישמע לדבריו כלל וכלל מתבטלים הפיתוים ההעלמות וההסתרים וכמבואר בכל זה בספר תניא קדישא עי"ש ובפרט בפרק כ"ט.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

רמו דיני השאלה והשפירה לנכרי בשבת. ובו י"ט סעיפים:

א מתר להשאיל כלים ולהשפירם לנכרי, ואף על פי שהנכרי עושה בהם מלאכה בשבת*, מפני שאין אנו מצווין על שביתת הכלים שלנו שלא יעשה בהם הנכרי מלאכה בשבת או שלא תעשה בהן מלאכה בשבת מאליה כמ"ש בסימן רנ"ב*. (ולענין להשפיר דבר של פרהסיא, עי' סימן רמ"ג*).

ובשנוטל השכר, לא יטל שכר השבת אלא בהבלעה. כגון אם השפיר לו לשבוע או לחדש, וכל לטל השכר אף ששכר השבת מבלע בו. אבל אם השפיר לו לימים נפרדים, בעד כל יום ויום כד וכה, לא יטל ממנו שכר המניע לימי השבת כמו שנתבאר בסימן רמ"ג*, עי' שם. ואפלו אם השפיר לו ישראל כלים שאין עושים בהם מלאכה כלל, ואפלו השפיר לו חדר לדור בו, לא יטל שכר שבת אלא בהבלעה (עי' סימן ש"ו*):

ב יש אומרים שהכלים שעושים בהם מלאכה, כגון רחים במקום שמתר להשפירם לנכרי כמו שנתבאר בסימן רמ"ג*, ומחרשה וכיוצא בהן משאך כלי אמנות, אסור להשפירם לנכרי בערב שבת. דכיון שיש רוח להישראל* במה שהכלים נשפירם לנכרי גם ביום השבת, כי ידוע הוא אף שמשפירם לו לשבוע או לחדש, אם היה משפיר לו חוץ משבתות שלא היה רשאי לעשות בהם מלאכה גם בשבת היה הנכרי פוחד לו מעט משכירות שנותן עכשו כשמשפיר לו סתם ויש לו רשות לעשות גם בשבת, לפיכך כשהנכרי עושה מלאכה בשבת סמוך ליום שהשפירם לו, דהינו ערב שבת, הרי נראה כאלו עושה בשליחות הישראל שצוהו לעשות בשבת כשהשפירם לו אתמול, כיון שיש רוח לישראל במה שהוא רשאי לעשות בשבת, וכן עקר*:

ג אבל להשאיל לו כלים שעושים בהם מלאכה מתר אפלו בערב שבת סמוך לחשכה, דכיון שאין רוח לישראל במה שהנכרי רשאי לעשות בהם בשבת, אין נראה כאלו עושה בשליחותו. ואפלו אם משאילו בתנאי על מנת שישאילנו הנכרי כלי אחר לאחר השבת ונמצא שיש רוח לישראל במה שמשאיל להנכרי גם בשבת, מכל מקום כיון שאינו נוטל שכירות ממש בעד זה לא גזרו חכמים:

ביאורים

ואע"פ שהנכרי עושה מלאכה בשבת – השכרת והשאלת כלים לישראל שיתכן שיעשה בהם מלאכה בשבת, דינה כהשכרה והשאלה לנכרי¹, וראה לעיל תחלת סימן רמה דברי כ"ק אדמו"ר בענין עסקים הקשורים עם חילול שבת (ויש מן האחרונים שאסרו השכרת מכונית למחלל שבת, אף שאין נקרא שמו עליה).

בסימן רנב – סעיף א: שאין אדם מצווה על שביתת כליו שלא תיעשה בהן מלאכה בשבת מאליה, אפילו אם הוא בענין שהכלי בעצמו הוא העושה מלאכה בשבת מאליה, כגון לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים מבעוד יום – והם נצודים בשבת.

ועי' סימן רמג – שם נתבאר (סעיפים ו – י) שכאשר ישנו חשש מראית עין שיאמרו שהגוי מתעסק בשביל הישראל אין ליתן לגוי אפילו בשכירות.

ואע"פ שהנכרי עושה מלאכה בשבת – השכרת והשאלת כלים לישראל שיתכן שיעשה בהם מלאכה בשבת, דינה כהשכרה והשאלה לנכרי¹, וראה לעיל תחלת סימן רמה דברי כ"ק אדמו"ר בענין עסקים הקשורים עם חילול שבת (ויש מן האחרונים שאסרו השכרת מכונית למחלל שבת, אף שאין נקרא שמו עליה).

בסימן רנב – סעיף א: שאין אדם מצווה על שביתת כליו שלא תיעשה בהן מלאכה בשבת מאליה, אפילו אם הוא בענין שהכלי בעצמו הוא העושה מלאכה בשבת מאליה, כגון לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים מבעוד יום – והם נצודים בשבת.

ועי' סימן רמג – שם נתבאר (סעיפים ו – י) שכאשר ישנו חשש מראית עין שיאמרו שהגוי מתעסק בשביל הישראל אין ליתן לגוי אפילו בשכירות.

מקורות

- (1) לעבוד בשבת (קו"א סי' רנב ס"ק ו).
- (2) אבל כשקצץ מותר אפי' בע"ש.
- (3) וכן אסור הולכת אגרת כשהשכר קצוב לכל יום – שאף שנחשב כקבלן אסור ליתן לו בערב שבת, כיון ששכרו לימים, סי' רמז ס"ז.

- (1) אלא שאם לא יהיה לשוכר אפשרות לשכור כלי זה ממקום אחר – עובר על 'לפני עור'.
- (2) ולכך גם השיטות שלא אסרו לעיל (ראה לעיל סי' רמג אותיות כ, כז, לג) במקרה שיש ריוח להישראל מכליו בשבת, מורים כאן שאסור כיון שהריוח מראה כאילו שלחו הישראל

שולחן ערוך – הלכות תפילין

יא וצריך שיהא מעבד לשמו, כגון בספר תורה — לשם ספר תורה, ובתפילין — לשם תפילין, ובמזוזה — לשם מזוזה.

והמעבד לשם ספר תורה — כשר גם לתפילין ומזוזה, שהרי קדשת ספר תורה חמורה מקדשת תפילין ומזוזה, והרי זה כאלו נתעבד גם לתפילין ומזוזה, שיש בכלל מאתים מנה.

אבל המעבד לשם מזוזה — פסול לתפילין, כי קדשת התפילין גדולה מקדשת המזוזה.

וטוב שיציא בשפתיו לשם ספר תורה או לשם תפילין, ולא די במחשבה:

יב אם עבדו נכרי — יש פוסליו, אפילו ישראל עומד על גביו ואומר לו שיעבד לשמו, כמו שהגט שכתבו נכרי — פסול, אף על פי שישראל עומד על גביו ואומר לו שכתבנו לשמו ולשמה, לפי שהנכרי לדעת עצמו הוא עושה ואינו שומע להישראל (ואף על פי שהוא אומר ששומע לו — אין פיו ולבו שוין, ואף אם אומר שפיו כף לבו — אין נאמן על דף).

ויש מכשירין כשישראל עומד על גביו ואומר לו שיעבדנו לשמו, ואינו דומה לגט, שצריך לכתב כל תרף הגט לשמו ולשמה, וזה לא ישמע לו, אבל בעבוד אין צריך רק בשנותן העור לתוף הסיד שיתגנו לשמו, וזה ישמע לו.

ומכל מקום, לכתחלה צריך לסייע קצת בעבודה. וכן נוהגים במדינות אלו, שאין עבדים ישראלים מצויים בכל המקומות.

וצריך לסייע בעבוד עצמו, אבל אין מועיל מה שמסייעו להשחיר הרצועות, שאין זה ממלאכת העבוד. ובדיעבד אפילו לא סייעו כלל, רק שאמר לו שיתן לתוף הסיד לשמו — כשר. ואם הישראל נותן בתוף הסיד לשמו — מניח את הנכרי בלבדו להוציאו לתקנו, ואינו צריך לסייע עוד:

יג עורות שנותנין לנכרי לעבדן לשמן, ומסמן אותם בנקבים שעושה בהן במרצע כעין אותיות, שלא יחליפם הנכרי בעורות אחרים — אף על פי שנקל לנכרי לזיף, שנייח עור זה על גבי עור אחרת וינקבם במרצע דרך הנקבים שעשה הישראל — אין חוששין לכך, מפני שמתירא הנכרי פן יפיר הישראל בטביעות עין שנתן בסימנים, או מפני שאלו הנקבים נעשו יותר מחדש משלו. (א) עור שעבדו שלא לשמו, אם יש תקון לחזר ולעבדו לשמו — יתבאר ביורה דעה סימן רעא:

יד צריך שיהיה הקלף מעור בהמה או חיה או עוף הטהורים, ואפילו מנבלות וטרפות שלהן. אבל לא מעור בהמה חיה ועוף הטמאין, שנאמר: "למען תהיה תורת ה' בפיך" — מן

המתר בפיך. ולא מעור הדג אפילו הוא טהור, מפני שהקמתו רבה. וכן כל אפורה אפילו שלא בסת"ם — אין כותבין אותו על גבי עור בהמה טמאה וכיוצא בה:

טו הסופרים הזרזים עושים שלשה מיני קלפים: העב יותר לכתב בו פרשת "שמע" שהיא קטנה, והדק ממנו לפרשת "ויהי" כי יבאף" שהיא יותר גדולה, ולפרשת "קדש" ולפרשת "ויהי" אם שמע" שהן ארכות — עושים קלף דק מאד, ובהן יתמלאו הבתים בשנה, וזהו נוי תפילין:

טז כבר נתבאר שצריך להיות כתיבה תמה ושלמה, לפיכך צריך שלא יהיה בקלף שום נקב במקום שיתכתב. ואם כתב במקום נקב פסול, מפני שאינה כתיבה תמה ושלמה אלא מפסקת. ואפילו אם אין הנקב מפסיק כל עבי האות מעבר אל עבר, אלא הוא באמצע העבי, ודיו מקיפו מכל צד — מפל מקום באותו מקום הנקב היא מפסקת וחלוקה לשתיים.

ואפילו אם יש (ב) בעבי שמשני צדדי הנקב כשעור עבי הצריך לאות זו, ואפילו אם גם יש בארץ האות עד הנקב כשעור ארץ הצריך לאות זו — מכל מקום כיון שאנו חושבים הנקב לפסוק בגוף האות, אם כן אין שם הקף גויל לארץ האות שעד הנקב, וכן לעבי שבצדדי הנקב — אין שם הקף גויל במקום הנקב, והאות צריכה להיות בלא מקפת גויל מכל רוחותיה, שלא יהיה משהו ממנה בלא הקף גויל, והגויל שבסיים העבי שמצד זה של הנקב אינו מועיל להעבי שמצד זה, מפני שהנקב מפסיק ביניהם וחולקם לשנים, וכן הגויל שבסיים ארץ האות שלאחר הנקב אינו מועיל לארץ האות שעד הנקב (ומכל מקום אם יכול לגרר מן עבי שמצדדי הנקב, שישאר קלף חלק מפסיק בין הנקב לעבי האות שבצדו, וכן אם יכול לגרר מארץ שלמעלה מהנקב ואף-על-פי-כן ישאר כשעור ארץ הצריך לאות זו — הרי גרירה זו מועלת אפילו אם כבר כתב הרבה אחר אות זו, ואין בזה משום שלא בסדרן, כיון שאין פסול באות זו, אלא משום הקף גויל, כמו שיתבאר):

יז וכל זה (בנקב הנעשה קדם הכתיבה), כשחלל הנקב נראה לעין, שנראית האות חלוקה לשתיים במקום הנקב, אבל כל נקב שהדיו עובר עליו וסותמו ואינו נראה אלא נגד השמש — אינו נקב כלל, וכותבין עליו לכתחלה. ומפני זה התירו לכתב על עור עוף המעבד, אף על פי שפלו מלא נקבים דקים ממקום הנוצות:

חלק א' סימן לב, דין כתיבת התפילין סעיפים יא-יז

ארץ שהיא המדרגה התחתונה שאין בה גילוי אלא אמונה בלבד.

ביעודים דלעתיד לבא נאמר "כי מלאה הארץ דעה את ה'", שהפירוש הפנימי בזה הוא, ד"ארץ" הוא כינוי למדרגה היותר נמוכה בנפש האדם, וזהו ענין האמונה, היות דכשיש לאדם רק אמונה בה', אע"פ שהוא בוודאות גמורה בלי שום ספק ח"ו, מ"מ אין אלקות נרגש בחושי אדם (כנ"ל), וכנ"ל דזוהי תכונת האמונה שהיא מרחוק "במה שלא נודע ונגלה", ונמצא שאין כאן שום גילוי בנפש ולכך נק' ארץ.

כי נעוץ תחלתן בסופן, שאין גילוי תחלתן אלא בבחינת סופן.

והא בהא תליא, דהיות שמדובר בהקב"ה בכבודו ובעצמו שהוא מובדל לגמרי מגדר עולמות (בבחינת סובב כל עלמין), לכן אי אפשר להיות שום גילוי בחושי האדם, ולא שייך בזה אלא ענין האמונה בלבד, וכמ"ש בספר יצירה "נעוץ תחלתן בסופן", פירוש, הקב"ה עצמו שהוא תחילת הכל מתגלה רק ב"סופן" (בחינת "ארץ"), היא האמונה.

ובחינת אמונה זו תהיה מלאה דעת, שתהי' בבחינת הכרה והרגשה וכאלו רואה וכו'. וכמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כו'.

וזהו החידוש דלעתיד לבא, שאז תמלא "הארץ דעה", פירוש, שהקב"ה עצמו, שבזמן הזה אפשר רק להאמין בו (בבחינת "ארץ" שבאדם), יהי' נרגש בחושי האדם, בבחינת דעת והרגשה, וכמ"ש "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו'", שתהי' ראי' באלקות.

[להלן (פרק ה') יבאר ששלימות ענין הדעת (והרגשה) בהקב"ה עצמו תהי' רק לעתיד לבא, אך מכל מקום נצטוינו גם בזמן הזה "ורעה אמונה" כנ"ל, להמשיך את האמונה בבחינת הרגשה (וכמו שמבאר בפרטיות יותר להלן פרק ד').]

ומעתה יבאר כיצד אפשר להיות דבר כזה, שהקב"ה בכבודו ובעצמו שהוא קדוש ומובדל מגדר עולמות יהי' נרגש בנפש האדם:]

והמשכה זו להיות הגדלת האמונה הוא ע"י תורה ומצות, שעליהם נאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, רמ"ח מצות הם רמ"ח אברין דמלכא, בחינת אדם אדמה לעליון, שהם הן רמ"ח המשכות

והנה כתיב שכן ארץ ורעה אמונה, פירוש ורעה מפרנס, שצריך לפרנס ולהמשיך מזון להגדיל את האמונה, עד שתהיה קבועה בלב האדם ג"כ בבחינת דעת והרגשה וכאלו רואה כו'.

גדר האמונה הוא, דגם כשאדם מאמין באיזה דבר באמת, שאין שום ספק אצלו באמיתית הענין, מכל מקום אין הדבר נרגש בו אלא נשאר רחוק ומובדל ממנו עד שאפשר לו לאדם להתנהג בהיפך ממש מכפי המחוייב מאמונתו.

וכמאמר רז"ל גבא אפוס מחתרתא רחמנא קריא (גב העומד על פי המחתרת על מנת לגנוב, קורא אל הקב"ה שיצליח בגניבתו), ועומק כוונת חז"ל היא, שאין קריאת הגב רק מן השפה ולחוץ, אלא הוא מאמין באמת שהצלחתו בגניבתו תלוי' רק בהקב"ה (ולכן קורא אליו ית'), אלא שמכל מקום אין אמונתו פועלת עליו לחדול מגניבה שהיא היפך ציווי השי"ת, לפי שהאמונה אצלו היא בבחינת "מקיף" בלבד, היינו שהיא נשאר "רחוקה" מן האדם וכחותיו, ובמילא אינה משפיעה עליהם שישתנו ויתאימו כפי המחוייב מצד אמונתו זאת.

וזהו שנאמר "ורעה אמונה", שאדם צריך לפרנס את עצמו עם האמונה שבו, דכמו בגשמיות כשאדם אוכל מאכל גשמי מתחזקים על ידי זה כוחותיו הרוחניים ונרגשים אצלו יותר, כך צריכים להמשיך את האמונה לתוך נפשו, שתהי' קבועה בלבו ונרגשת מאד אצלו, בבחינת דעת והרגשה כאילו רואה.

וזה נקרא "הגדלת האמונה", שאין הכוונה שהאדם נעשה יותר מאמין - שהרי אמונה אמיתית, גם במדרגה הפשוטה ביותר, היא בוודאות גמורה בלי שום ספק ח"ו כנ"ל; אלא "הגדלת" האמונה משמעה, שהאמונה לא נשאר בבחינת "מקיף" אלא היא מתקרבת לנפש האדם, להיות קבועה בלבו עד שהיא משפיעה על חייו.

[להלן יבאר שהתורה ומצוותי' הם ה"מזון" המחזקים את האמונה, שתהי' "קבועה ותקועה בלב ונפש האדם", אלא קודם שיבאר איך אפשר להמשיך את האמונה שתהי' קבועה בלבו ונפשו - מביא ראי' שכן יהי' לעתיד לבא:]

וכמו שיהיה לעתיד לבא כדכתיב ומלאה הארץ דעה, פירוש, הארץ היא האמונה, שנקראת בשם

מבחינת סובב כל עלמין.

כדי שיהי' גילוי אלקות בנפש, לא רק בבחינת אמונה (שהיא "מרחוק") אלא באופן שיהי' נרגש בנפש, "ורעה אמונה" - ה"ז ע"י קיום התורה והמצוות, כי ע"י תורה ומצוות נמשך גילוי אלקות בנפש האדם המקיים אותן.

וביאור הענין:

כתיב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", היינו שצלם ודמות האדם התחתון הוא בדומה כביכול לצלם דמות הקב"ה (שלכן מצינו שיש מדרגה באורו של הקב"ה שנקרא בשם "אדם", וכמפורש בנבואת יחזקאל ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם), שמזה מובן, שכשם שיש באדם רמ"ח אברים, כך אצל הקב"ה יש רמ"ח אברין כביכול.

ומה הם "אברין" הקב"ה (שאינן לו גוף ולא דמות הגוף ח"ו)? הנה על זה אמרו בזהר, רמ"ח מצות עשה הן רמ"ח אברין דמלכא. והטעם שנמשלו המצוות לאברים הוא, דכמו שבכל א' מרמ"ח אברי הגוף מלוכש כח וחיות מהנפש המתאים לתכונת ומזג האבר ההוא, כך למעלה כביכול, שבכל מצוה ומצוה מרמ"ח מצות עשה מלוכש "אור" אחר מאור אין סוף ב"ה. אמנם, האור האלקי שנמשך על ידי קיום רמ"ח מצות עשה, אינו אור מוגבל ומצומצם מאור הממלא כל עלמין, אלא מאור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, הסובב כל עלמין.

וזהו עומק הכוונה בתואר "אדם העליון", דהנה ידוע דשם "אדם" הוא מלשון "אדמה לעליון", היינו שבחינת "אדם" דומה למה שלמעלה ממנו (וכנ"ל, שאדם התחתון הוא בצלם ודמות "אדם העליון"); ומכיון שגם "אדם העליון" נקרא בשם "אדם" - על שם "אדמה לעליון" - על כרחך צריך לומר, שבחינת "אדם העליון" דומה להאור האלקי שלמעלה ממנה. והיינו כפי שנתבאר לעיל, שב"רמ"ח אברין דמלכא" (הן רמ"ח מצות עשה, בחינת "אדם העליון") נמשך אור הסובב כל עלמין (שלמעלה מגדר עולמות).

ונמצא, שעל ידי מצוות נמשך באדם גילוי אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין, ולפיכך ע"י מצוות נקבעת האמונה בנפש האדם.

[מובן ופשוט דזה שהאדם יכול להמשיך אור אין סוף ב"ה ע"י המצוות, אין זו מצד מעלתו וגדולתו - שהרי הוא יתברך מובדל מגדר העולמות ולא שייך לומר שאדם נברא

בעל גבול יכול להמשיך (בכח עצמו) אור אין סוף ב"ה בנפשו.

אלא הטעם הוא לפי שתורה ומצוות הן פנימיות רצונו של הקב"ה (ראה תניא פרק כ"ג), שהקב"ה בעצמו "מלוכש" כביכול בהן, ולפיכך ע"י קיום התומ"צ נעשה צוותא וחיבור בין הקב"ה והאדם המקיים המצוות.

להלן יבאר בפרטיות יותר, דזה שאמרנו שע"י קיום המצוות נמשך אור אין סוף ב"ה בנפש האדם, למרות שהוא יתברך מובדל לגמרי מגדר הנבראים - אין זה רק מצד הנקודה הכללית שבכל המצוות כולן (שהן רצון העליון ב"ה), אלא גם מצד הגדר הפרטי שבכל אחד משלשת העמודים דתורה עבודה וגמילות חסדים:]

ודרך כלל נחלקין הרמ"ח מצות לג' קוין, ימין ושמאל ואמצע, והם תורה ועבודה וגמילות חסדים. תנן על שלשה דברים העולם עומד, תורה עבודה (קרבות, ותפלה במקום קרבות תקנו) וגמילות חסדים. והם כנגד ג' "קוין" - ימין שמאל ואמצע.

פירוש: מבואר בספרי הקבלה, שעשר ספירות העליונות נחלקות לשלשה "קוין" - ימין שמאל ואמצע. בג' כוחות המוחין - חכמה היא בימין, בינה בשמאל, ודעת - בקו האמצעי; וכן במדות: חסד (ואהבה) - בקו הימין, גבורה (ויראה) - בקו השמאל, ותפארת - בקו האמצעי (וכן - הנצח בימין, ההוד בשמאל, והיסוד באמצע).

וכן כללות התורה ומצוותי' (היינו כל רמ"ח מצות עשה) - הנכללות בג' העמודים דתורה עבודה וגמילות חסדים - נחלקות לג' קוין אלו: תורה היא בקו האמצעי, גמילות חסדים בקו הימין, ועבודה בקו השמאל.

[ומעתה יבאר הטעם שכל א' משלשת עמודים - תורה עבודה וגמילות חסדים - יש בכוחו להמשיך גילוי אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין:]

תורה הוא שמותיו של הקב"ה, קורא בתורה הוא כמו שקורא בשם וכו'.

ידוע מאמר חז"ל שהתורה היא "שמותיו של הקב"ה", ונמצא שמי שקורא (ולומד) תורה ה"ז עד"מ כמו הקורא לחבירו בשמו, שע"ז חבירו פונה אליו בכל עצמותו, וכך ע"י לימוד התורה פונה הקב"ה בכל עצמותו כביכול אל האדם הלומד תורה.

ולכן נקרא עסק התורה "בלשון קריאה, קורא

אינו אלא "אמירה אחת" של הקב"ה.

וכן בחללויה כי נשגב שמו לבדו רק הודו גו' וירם קרן לעמו וגו' לבני ישראל עם קרובו וגו', וכיוצא בזה משאר פסוקים, שמהם נמשך רשפי אש והתלהמות הלב.

וגם אח"כ אומרים "כי נשגב שמו לבדו (רק) הודו על ארץ ושמים", וכמשנת"ל הפירוש בזה, שרק "הוד" והארה מבחינת "שמו" מתפשט על השמים והארץ להחיותם ולקיימם.

וזהו גם פירוש המשך הכתוב "הודו גו' וירם קרן לעמו", דאינו מובן מהי השייכות זה לזה שמפני שהודו על ארץ ושמים לכך וירם קרן לעמו? אלא, שעל ידי ההתבוננות בבחינת "הודו" מתרומם קרן בנ"י, ששרש נשמות ישראל הוא מבחינת סובב כל עלמין, ונמצא שלישראל עם קרובו נמשך הקב"ה בכל עצמותו ומהותו - "וירם קרן לעמו".

וכאשר האדם מתבונן בזה יתעורר באהבה גדולה להקב"ה בהתלהבות ורשפי אש גדולים.

ועי' כמים הפנים לפנים וגו', ממשיך למטה בחינת סובב כל עלמין, שתהי' אמונה זו קבועה ותקועה בלב ונפש האדם.

וזהו הטעם שע"י "עבודה" נמשך גילוי אור אין סוף ב"ה על נפש האדם, כי "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" כתיב, "פירוש, כמו שכרמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה, ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו".

וככה הוא בין הקב"ה לישראל עם קרובו, דכאשר בנ"י מעוררים בלבם אהבה כרשפי אש אל הקב"ה, הרי זה מעורר כביכול אהבת הקב"ה לישראל, ונמשך ומתגלה להם בכל עצמותו.

וכאשר נמשך גילוי אור אין סוף ב"ה בנפש האדם (ע"י תורה עבודה וגמ"ח) אזי אפשר לאדם להרגיש אור אין סוף ב"ה, וכך נקבעת האמונה בהקב"ה בלב האדם, בבחינת דעת והרגשה, עד שהוא כאילו רואה כו'.

בתורה, פירוש שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו, כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא".

וגמ"ח זו צדקה להחיות רוח שפלים, על ידי אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא להיות המשכת סובב כל עלמין בבחינת ירידה והשפלה להחיות רוח שפלים.

גמילות חסדים היא כענין הצדקה, שפעולתה היא "להחיות רוח שפלים", ולפיכך הוי נתינת צדקה "אתערותא דלתתא" שעל ידה נמשך אור אין סוף ב"ה על האדם, דאע"פ שהוא ית' מצד עצמו רם ונשא למעלה מגדר עולמות, ה"ה יורד ומשפיל א"ע כביכול "להחיות רוח שפלים".

ועבודה זו קרבנות, בחינת רשפי אש שלמטה ליכלל באש שלמעלה.

"ועבודה" - זו קרבנות - ענינה "אשה ריח ניחוח לה", שהיו מעלים את הקרבן ע"ג המזבח ושם הי' עולה כליל באש המערכה, ובחזו"ל אמרו שהיו שני מיני אש, אש שירדה מלמעלה ואש שלמטה (דאע"פ שירדה אש מלמעלה, מצוה להביא מן ההדיוט), ונמצא שבמזבח נכללו שני מיני האש - אש שלמטה ואש שלמעלה - יחד.

וכן הוא ענין הקרבנות בעבודת האדם, שהאדם צריך לעורר בלבו רשפי אש האהבה להקב"ה בתשוקה וכלות הנפש, עד שיכלל באש שלמעלה.

וכן בתפלה שכנגד הקרבנות תקנו, ברוך שאמר ופסוקי דזמרה, להגדיל מדורת האש האהבה שממטה למעלה, באומרו ברוך שאמר והיה העולם, דהיינו במאמר אחד ואח"כ נפרט ע"י ט' מאמרות כו'.

וזהו גם ענין עבודת התפלה שכנגד קרבנות תקנו, שכל מטרת התפלה היא לעורר רשפי אש האהבה להקב"ה, שזהו תוכן פסוקי דזמרה שבהם מתואר כיצד כל ענין בריאת העולם אינו תופס מקום לגבי הקב"ה עצמו, דכל ענין הבריאה הוא ע"י "ברוך שאמר" - אמירה אחת, וזהו ענין "במאמר אחד יכול להבראות", וכמבואר הפירוש בזה, שממאמר אחד נברא כללות ענין העולמות והנבראים, והוא כמו ה"כלל" שבו כלולים כל הפרטים בהעלם, וט' מאמרות שלאח"י הם פירוט ה"מאמר אחד" - ונמצא, שכל ענין הבריאה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

העיקר. ומחמת זה יש שינויים רבים בקימוץ ופיזור לצדקה מטעם זה ממש שמי שיש בו ההרגשה ביותר באותה התאווה או הממון הוא נוגע לנפשו וא"א לו להניח נפשו שבכל פרוטה ופרוטה הוא מרגיש תוספות חיות ובהעדרו מרגיש הסתלקות חיותו ממש, משא"כ למי שהמו"מ הוא טפל וע"כ עיקר המכוון והחיות הוא לעשות צדקה וחסד וד"ל. וכמו"כ בבחי' תאוות המשגל כולם מוליכים מדור דור וא"א להוליד באבר מת מ"מ אנו רואים חלוקי מדריגות רבות בזה שיש בנ"א שבהתהוות איזה סיבה שיחסר לו תאוותו מזה יבא לידי מקרה רע ח"ו בלילה, ויש שנוגע לו הדבר יותר עד שנופל בעבירות חמורות ח"ו, והרבה בנ"א הגם שיש להם החוש מ"מ ישלוט ברוחו עד שאינו נוגע לו הדבר כלל, והכל מסיבת הדעת כנ"ל שמי שיש לו חוש ההרגש חיי נפשו ועושה בנפשו התאוה זו [חיותו] מחמת שיש בה תענוג מורגש מאד הוא כלי לחיותו ומחמת זה נדבק נפשו וקשורה בחבלי עבותות תאוותו ובהעדרה תחסר אור וחיות נפשו. ומטעם זה ארז"ל אין קישוי אלא לדעת הנ"ל. ורוב הטומאה הנ"ל הוא בלילה בשינתו שעולים ונכללים גילוי הארת הנפש בעצמותה ונשארה הנפש בעצמה אזי יבא בעצמו לידי זה וד"ל. ומטעם זה הרהורי עבירה קשים מהעבירה [עצמה] כי העבירה גופא היא התפעלות הנפש בהיות לפניו המעשה אבל ההרהור הלא אינו המעשה לפניו ומדוע מהרהר בזה, אם לא מחמת שנפשו יודעת זה העונג ומרגשת בעצמותה לכן גם שאין הדבר מוכן לפניו מ"מ כ"ז שנפשו בו הוא שם, וכידוע שכח הזוכר תלוי במוח הדעת שכל מי שלומד ומקבל עונג וחיות מזאת ההשכלה תדבק נפשו בזה מאד וגם שיתלבש במחשבה ולבושים אחרים מ"מ הנפש שם היא ובטלים ונכללים כל גילוי זיו הנפש לעצמותה כביטול זיו השמש בשמש, משא"כ במי שלומד בלי קבלת העונג אינו מלובש בזה כ"א זיו הנפש ולבושי' ולכן בהתלבשותה בלבושים אחרים תסתתר ותתכסה הזיו בלבושים אחרים, ולכן סעודה גדולה זוכרין זמן מה וסעודה קטנה מהר תשתכח מהנפש מסיבת העדר הרגש העונג והחיות וכל שבא . . . בהרגשה יתירה יותר תדבק בה נפשו ולא ישתכח ממנו וד"ל.

ולהבין בדרך פרט איך שכל מדה עיקר חיותה וקיומה הוא הדעת דוקא הוא כך, בחי' חסד דקליפה הוא עיקר המתאווה כמו לאכול ולשתות ואנו רואים שזה אוכל וזה אוכל ומ"מ אנו רואים הפרש גדול ביניהם והוא זה שלאחד אם יחסר לו המזון בשר ודגים מרגילותו נוגע לו עד הנפש עד שנחלה וכ"ש כשיחסר לו לחם כמו בתענית וכדומה, וכמה בנ"א שאינו נוגע להם הדבר ואוכל גם דברים שאינם ערבים ומתוקים כלל וגם בתענית אינו נוגע כ"כ וגם לא יכשל במאכלות אסורות ח"ו, ויש בנ"א שא"א להם למשול ברוחם עד שיוכשל ח"ו במאכלות אסורות. ועיקר ההפרש ביניהם הוא מחמת העמקת הדעת שהוא הרגשת נפשו בחיותו ועושה התאווה לאכילה כלי שירגיש בזה העונג ומחמת זה תמשך הנפש בזה ותדבק בזה ומחמת זה א"א לו להניח עצמותו עד שיכשול בה ח"ו (בל"א דעם לעבין קען מען דאך ניט לאזין). וכל מה שתמשך הדעת באותה התאווה יותר תדבק בה הנפש יותר ומחמת זה יש חלוקי מדריגות רבות בזה, אבל אם דעתו והתקשורתו בזה מטעם שהוא ית' המח' ונמשך זיו וחיות ממנו ממוצא פי ה' שבמאכל, לא יגיע כלל לנפשו העדר עונג המאכל ואפילו תענית, כי מוצא פי ה' מחייהו ומחמת זה אינו סותר לו התענית וכש"כ שבתועבת ה' כמו במאכלות אסורות תמאס נפשו. וכמו"כ בתאוות הממון אנו רואים חלוקים רבים ומינים שונים מאחד לחבירו שכמה בנ"א עוסקי' במו"מ עד שתדבק נפשו ממש שאין לו פנאי להפנות עצמו לקבוע לו עיתים לתורה, וגם בשעת התפילה הוא מלא מח"ו מן העסק שמבלבלים אותו, ויש כמה בנ"א היפך זה שבשעת עסקיו הוא ג"כ אינו מוטרד ואין זה אלא שלזה יש בו דעת להרגיש חיותו וממציא לנפשו כלי שירגיש בה תאוות הממון ומחמת זה תתמשך הנפש ותדבק בה ובמקום הנפש שם נגררים לבושי הנפש כמו המח' ודיבור ומחמת זה גם בעודנו פנוי וחושב או מדבר ד"ת או תפילה מ"מ הנפש נשארה שם ואינו כאן כ"א זיו והארה מן הנפש. והסימן לזה ההתפעלות והחמימות בזה. משא"כ למי שדעתו אינו בזה ונמצא בעסקיו רק זיו הנפש ולבושי' ואינו רק טפל ואגב בשביל שימצא מזון לנפשו לעבודת ה', וע"כ התורה והתפילה הוא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

בחי' הארה וזיו בחי' ממכ"ע שמתלבש בכל חד לפום שיעורא דילי' לכן נזכר ארץ ביחוד (דל"ד כלל ההארה שבארץ לגבי שמים אלא דמ"מ גם בארץ יש הארה כו' גם י"ל בהפך דדוקא בארץ יש גילוי יותר והיינו למאי דבעינן למימר דאין כבוד אלא תורה ולא בשמים היא אלא תנה הודך על הארץ דוקא ושני הפי' אמת דבדודאי גילוי אלקות מבחי' ממכ"ע הוא יותר בעולמות הרוחניים הנק' שמים מבארץ אבל המשכת אלקות שממשיכים ע"י התורה הוא דוקא בארץ כו'): ובוזה יובן ג"כ ענין תלמוד ומעשה דהיינו מעלת התורה ומעלת המצות כי התורה נעשה מזון לנפש אלקית וכמ"ש ותורתך בתוך מעי שהוא כמו מזון עד"מ הנכנס בתוך האדם ומחי' אותו בפנימיותו וכך ע"י התורה דאורייתא מחכמה נפקת ע"י ל"ב נתיבות וכמשל הנתיב שהוא שביל לעבור בו ממקום למקום כך מבחי' ח"ע חכמת התורה נמשכה ההשפעה ממקום למקום בהתחלקות להיות מושג לכל א' חכמת התורה בפרטיות ובגשמיות ממש כשר ופסול ובתרומה ומעשר והיינו מכה"כ שנמשך ע"י התורה כי אין כבוד אלא תורה והוא בחי' ממכ"ע שנמשך בארץ בגשמיות ממש והיא החי' המחי' כ"ע כי באורייתא ברא קוב"ה עלמא ואשים דברי בפך ממש ממכ"ע ומחי' אותם אבל ע"י המצות נמשך גילוי אור מבחי' סוכ"ע שהוא רצון העליון שהוא בחי' מקיף (ע"ל אות ז"ך) והיינו שהמצות הם לבושים לנפש אלקי' כמו הלבוש הוא על גוף האדם ואינו נכנס בפנימיותו וכך ההמשכה שנמשכה ע"י המצות הוא בחי' רצה"ע סוכ"ע שלמעלה מהשגה וע"כ הלבושים יותר יקרים מהמזון כי בשרשם הם נעלים כו' וז"ש במצות תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, כל הוא בחי' ג"ע השגת אלקות נהנין מזיו השכינה בבחי' פנימיות אבל המצות הם מרוב כל יותר גבוהים ונעלים מפני שהם מבחי' מקיפים ולכן אמר האומר מעשה גדול, אך אעפ"כ נמנו וגמרו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה כי א"א להיות התעוררות המשכות סוכ"ע ע"י המצות שהם מדברים גשמיים ציצית מצמר וכדומה אם לא ע"י התורה שהוא הממוצע המחברם כמו עד"מ באדם שהדיבור הוא ממוצע המחבר ומוציא רצונו וחפצו מההעלם אל הגילוי:

מח) ולהבין ביאור ענין מעשה גדול ותלמוד גדול, הנה ידוע דיש בחי' ממכ"ע וסוכ"ע פי' ממלא הוא מה שנמשך בע"מ יהי אור יהי רקיע כו' שמאמר יהי רקיע נמשך ומתלבש בתוך הרקיע להחיותו מאין ליש כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו ומחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב ומתלבש החיות בתוך תוכם ופנימיותם של כל הנבראים והיינו שמתחלק החיות ונמשך לכל חד כפום שיעורא דיליה, עד"מ בגשמיות העוה"ז יש ד' מדרגות בכלל דצח"מ והנה הגם שהדומם נתהוה ג"כ בע"מ ונמשך ומתלבש בו צירוף מע"מ שהוא חיות אלקות המחי' אותו כמו שנמשך צירוף וחיות במדבר, וכמ"ש בלק"א ח"ב בתחלתו יעו"ש מ"מ החיות של הדומם הנמשך בו הוא במיעוט וקטנות אפי' נגד החיות שמתלבש בצומח וכמ"כ בצומח החיות במיעוט נגד החיות שבחי' כו' עד שבמדבר נמשך בו חיות יותר בפנימיותו ותוכיותו שהוא בחי' חי מדבר כו', וכמ"כ בפרטות בכל בחי' מדצח"מ נמשך חיות משונה מהחיות אשר נמשך למדבר זולתו ולכן אין דיעותיהם שוות כו', ועד"ז בעולמות הרוחניים יש התחלקות ג"כ מדרגות רבות עד אין מספר אשר לכל א' נמשך חיות משונה מן החיות הנמשך לזולתו והכל נמשך ממדת מלכותו ית' הנק' ממכ"ע ומאין ליש מחי' ומהוה אותם ע"י חיות זה המתלבש בתוך כל א' לפום שיעורא דילי', אבל סוכ"ע הוא בחי' הארה מהא"ס שאינה מתלבשת בבחי' גילוי אור בהתגלות ואינו מושג בהשגתם רק מקיף ומאיר עליהם מלמעלה ולא בפנימיותם וכמ"ש בלק"א ח"א פמ"ח ע"ש וכיון שכן הוא מאיר ומקיף על כולם בשוה ולא שייך לומר שמקיף ע"ז העולם יותר מזה מאחר שהוא מקיף לכולם לכן נק' סוכ"ע כי כל העלמין לא יוכלו לקבל את האור בפנימיותם רק שהוא סוכב ולכן הוא שוה ומשוה כו': וזהו פי' שני כתובים דסתרי אהדדי לכאורה כתוב א' אומר את השמים ואת הארץ אני מלא וכתוב מלא כל הארץ כבודו ולא נז' שמים וגם שם לא נזכר כבודו רק אני סתם דמשמע מהותו ועצמותו וכבודו היינו רק זיו, והענין שהם ב' בחי' סוכ"ע וממכ"ע סוכב היינו בחי' א"ס ממש לכן נאמר ע"ז אני מלא אני ממש ולהיותו סוכ"ע בשוה ע"כ נאמר שמים וארץ בהשווא' א', אבל כבודו היינו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

ונהרו אליו כל הגוים שזהו מחמת ההרגש האימה והפחד. ועז"נ רדה בקרב אויבך פי' ענין רדה הוא השליטה והממשלה, ולא ענין הרידוי במקל ומטה כמו שהי' בקרי"ס שהי' צריך להכות הרשעים כנ"ל, כ"א ענין הרידוי הוא בחי' השליטה והממשלה וכמ"ש ורדו בדגת הים שפי' ענין ממשלה ושליטה. וזהו ההפרש בין מטה דקרי"ס למטה דלע"ל, שמטה דקרי"ס הי' ענין הנקימה מפרעה וחילו שהי' צריך למטה בשביל לרדות בו את הרשעים וכנ"ל מה דרכו של כלב כו', אבל המטה דלע"ל הוא לי' ממשלה ושליטה ולכן נא' מטה עוון ולא סתם מטה, והיינו שהמטה רומז על עוון שיש בכ' לשלוט על הכל ולכן רדה בקרב אויבך³⁸ שהו"ע הממשלה והשליטה על כולם כו'.

ד"ה מטה עוון ישלח ה' מציין

[לזו] והנה קרי"ס שמעו כל מלכי מזרח כו' ותמהו מאד ע"ז להיות כי נפלא בעיניהם מאד, כי באמת זהו דבר פלא מאד לשנות הטבע, שטבע המים להיות נמשכים וכאן עמדו כמו נד וביניהם נעשה יבשה והעביר ישראל בתוכו שזהו פלאי פלאים. אמנם על הגילוי דלע"ל נא' כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות, שהפלאים שיהי' לע"ל יהי' יותר הרבה מהנפלאות דיצ"מ³⁷ וקרי"ס, והיינו כי בקרי"ס נתגלה העלם דים שיי"ל שזהו בחי' האין המהוה היש, אבל לע"ל כשיתגלה בחי' האין שלגבי יש האמיתי (או מבחי' יש האמיתי), וזהו אימתה בה' הידיעה, אז תפול גם עליהם האימה ופחד, ונהרו אליו כל הגוים שזה נא' במלך המשיח שמחמת עוצם הגילוי שיאיר עליו

אינו מיושב לי' אויבך, מאין ימצא אויבים, מאחר שגם עליהם תפול אימתה, אך ענין יראת האימה הוא כענין גירי אריות שמחמת אימה קיבלו עליהם ד"י*, א"כ צ"ל פי' אז אהפוך כו' לקרוא כולם כו' שכם אחד, שכם אחוריים.

(37) כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות. יותר הרבה מהנפלאות דיצ"מ: ראה אוה"ת נ"ך (כרך א) ע' תפוז. סה"מ מלוקט ח"ב ע' לו ואילך. (38) ולכן רדה בקרב אויבך: בשולי הגליון נרשם בגוכי"ק: ועדיין

ד"י: דת ישראל (או: דת יהודית).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיקתו בלח, כף על דרך משל נשמות ישראל עלו במחשבה ברכתיב בני בכורי ישראל, בנים אתם לה' אלקיכם, פירוש כמו שהבן נמשך ממנו האב כף בבכור נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחקמתו תכפרך דאיהו חכים ולא בתכמה ידיעה אלא הוא וחקמתו אחד, וזהו ונשמות אני עשיתי דקאי על הנפש האלקית והנפש הבחמית, ואת הנפש האלקית מלמדין את התורה כולה ואותה הוא שמשביעין תהי צדיק ואל תהי רשע, דלכאורה אינו מוכן מהו ענין השבועה שמשביעין את הנפש האלקית על הנפש הבחמית, דזה שאפשר להיות רשע חס ושלום זהו מצד הנפש הבחמית, שממנה באות כל המדות רעות בכעס גאון ותאנות התענוגים, הוללות וליצנות התפארות ודברים בטלים עצלות ועצבות, ואם כן מהו השבועה שמשביעין את הנפש האלקית על זה.

אף הענין הוא דשבועה הוא לשון שבוע, דהשבוע ענינו הנתינת לח מה שנותנים מלמעלה להאדם, שייכל לעבוד את עבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות. כמו

ובנה יובן מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (נדה ל. ב) משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, דשבועה זו באה אחרי שמלמדין אותו את התורה כולה, וכתוב (ישעיה נז. טז) ונשמות אני עשיתי ואמר רבינו נשמתו עדין (ספר של בינונים בפרק א-ב) שהן שתי נפשות, נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הגוף וכדכתוב פי נפש הבשר בדם היא וממנה באות כל המדות רעות מארבע יסודות רעים שבה, דהיינו כעס וגאון מיסוד האש שנגבה למעלה ותאנות התענוגים מיסוד המים פי המים מצמיחים כל מיני תענוג והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים מיסוד הרוח ועצלות ועצבות מיסוד העפר, וגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם כמו רחמנות וגמילות חסדים באות ממנה, פי ביישראל נפש זו דקליפה היא מקליפת נוגה שיש בה גם כן טוב והיא מסוד עץ הדעת טוב ורע, ונפש השנית ביישראל היא חלק אלקה ממעל ממש כמו שכתוב ויפח באפיו נשמת חיים ואתה נפחתה בי וכמו שכתוב בזהר מאן דנפח מתוכיה נפח פירוש מתוכיותו ומפנימיותו שתוכיות

דכל ענין החיזוק שלו הוא מצד שרשו הראשון ביהוה ומצד שרשו בקליפת נוגה, ואם כן הנפש האלקית דשרשו קדום יותר למעלה מבחינת היותו הרי יש בו פח וחזק גדול להתגבר עליו, וכאשר החום הטבעי שלו חזק ודאי גם הנפש האלקית שלו חזק יותר, אלא שזה תלוי בבחינת האדם, שאם רצונו באמת לכלי לסור מדרך ה' הרי הוא מעורר בעצמו את הפח החזק של הנפש האלקית ואז הרי הוא מתגבר על הנפש הבהמית, וזה שאינו יכול לעמוד נגד התגברות החום הטבעי של הנפש הבהמית, הוא רק מפני שאינו מעורר את הכחות דנפש האלקית, כי מלמעלה ניתן לו פח לעמוד נגד הנפש הבהמית ולהתגבר עליו, רק בו הדבר תלוי שצריך לעורר את הפח החזק דנפש האלקית. קיצור. הנפש הבהמית שרשה ביהוה ובקליפת נוגה, וממנה באות המדות הרעות דכעס גאווה ותאוה התענוגים הוללות ליצנות התפארות דברים בטלים עצלות ועצבות והמדות רחמנות וגמילות חסדים. והנפש האלקית שרשה למעלה מיהוה חלק אלקה מפעל ממש, השבועה היא הנתינת פח לעורר כחות הנעלמים להתגבר על הנפש הבהמית.

מאמר יד פרק א

בגשמיות כשהאדם שבע, הנה לבד שהוא חזק בלבו הנה רוחו טובה עליו וכמו שכתוב (ירמיה מד. יז) ונשבע להם ונהיה טובים, כן הוא ברוחניות שהשובע הוא הנתינת פח מלמעלה, וזהו מה שמשביעין אותו, מען מאכט איהם זאט, כמה שנותנין לו פח משרשו ומקורו הקדום שיוכל להתגבר על הנפש הבהמית ולא יהיה רשע. וזהו גם כן ענין השבועה על פי פשוט, דכאשר אדם נשבע על איזה דבר לעשותו, היינו גם אם יהיו לו מניעות ועכובים על זה לא יועיל שום דבר ומוכרח הוא לעשותו והיינו על ידי התגברות פח המלכות הנעלמים וכחות עצמים שלו, שעל פחות עצמים אין שום מניעה ועיכוב, וכמאמר אין לך דבר העומד בפני הרצון, וכמו כן הוא ענין השבועה שמשביעין את הנפש האלקית, היינו שיתגלו הכחות הנעלמים שבו מצד שרשו הקדום, שעל ידי זה לא יהיה שום מניעה ועיכוב מצד הנפש הבהמית, כי יתגבר עליו. ואם כן בטלה הטענה מה שהחום הטבעי שלו חזק, מאחר שהנפש האלקית הוא קדום ולמעלה בשרשו מהנפש הבהמית ויש בו משרשו הקדום, אם כן בלח זה יכול להתגבר על הנפש הבהמית, אפילו יהיה חזק ביותר,

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ב

הן מהלב, שיש בלב שני חללים חלל הימני וחלל השמאלי, חלל הימני מלא רוח חיים, וחלל השמאלי מלא דם⁹⁵, וכנגד זה יש בגידים ג"כ ב' מיני גידים⁹⁶, הא' גידים הדופקים שבהם מלוכש הדם הבא ע"י פעולתו של חלל השמאלי שבלב, הב' גידים המלאים רוח הבא ע"י פעולתו של חלל הימני, ושרש ב' חללים אלו הן מב' מוחין חו"ב, וכנ"ל בהג' קוין שבהם מתחלקים הע"ס הרי ספירת החכ' מקור הקו הימין, וספי' הבינה מקור הקו השמאל, ומהב' שרשים האלו הם הב' חללים שבלב, ולבא פליג לכל שיפין⁹⁷ ע"י ב' מיני גידים אלו דגידי הדם וגידים הרוח.

והנה אברים יש בהם בשר גידין ועצמות⁹⁸ ואז הוא אבר שלם. דהנה⁹⁹ עצמות הוא עיקר יסוד העצמי של הגוף, שהוא המעמד ומצב של הגוף, והבשר הוא המכסה על העצמות ומלביש אותם וכמ"ש¹⁰⁰ עור ובשר תלבישני, והגידין הם מחברים את הבשר עם העצמות. וכן כמדות שנקראים בשם אברים יש בהם ג' דברים דעצמות בשר וגידין, והן תלת שליטין מוחא לבא וכבדא¹⁰¹, דבמדריגת הנשמה הן נפש רוח ונשמה¹⁰². דעצמות שרשן מהמוח כמ"ש ברע"מ¹⁰³ גרמי בנוין על מוחא דאיהו מיא, והיינו בחי' חכ'¹⁰⁴, וזהו בחי' נשמה ששורה במוח. וגידים

ח"ב ע' שטו ואילך). מאמרי אדמו"ר האמצעי נצבים ח"ג ע' תתקט. (93) זח"ג ערה, ב.

(94) ראה לקו"ת פינחס שם. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"ב ע' תתיב ואילך. ביאורי הזהר פ' שופטים - לאדמו"ר האמצעי קכב, א ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ - ח"ב ע' תתל.

(95) ראה זח"ב קז, ב. עץ חיים שער נ' (שער קיצור אבי"ע) פ"ד. ראשית חכמה שער היראה פ"ג. שו"ת הרמ"ע מפאנו סימן צב (ע' קע - בהוצאת ירושלים, תשכ"ג). תניא פרק ט' נובמ"מ הגהות והערות קצרות לתניא שם. לקו"ת שה"ש לא, א.

(96) ראה גם עץ חיים שבהערה 88. שער כ' (שער המוחין) פ"ה. (97) ראה זהר שבהערה 91. ח"ג קסא, ב. רכא, ב' (ברע"מ). רלב, א (ברע"מ). תניא אגה"ק סל"א. תו"א בראשית ז, ד (ועם הגהות וכו')

(88) ראה עץ חיים שער מ' (שער פנימיות וחיצוניות) דרוש יב. שער מא' (שער החשמל) פ"א. לקו"ת פינחס עז, ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי נצבים ח"ג ע' תתקטו ואילך. אוה"ת יתרו ע' תתקלו ואילך. ספר המאמרים תרס"ב ע' שסד ואילך. תרפ"ו ע' מג ואילך. ע' סח ואילך. תרצ"ט ע' 234 ואילך. ד"ה פזר נתן שנה זו (לקמן ע' רעה ואילך). מקומות שצויינו בהערה 94.

(89) בהבא לקמן - ראה גם אוה"ת אחרי שם.

(90) איוב י, יא.

(91) זח"ב קנ"ג, א.

(92) ראה ראב"ע משפטים כג, כה. עץ חיים שער כ' (שער המוחין) פ"ה. שער מט' (שער קליפת נוגה) פ"א. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב ע' תתיז (ועם הוספות וכו') - ספר המאמרים תרל"ה

מצות צריכים¹⁰⁴ כוונה¹⁰⁵, ומצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה¹⁰⁶, ונמשכה מהמות, דהמח' היא קשורה ממש עם השכל, כי אא"ל השכלת השכל בלי אותי' המח', והדיבור זהו הברכה שמברך על המצוה, ודיבור נמשך מהבל הלב שהוא בחי' רוח, וכמ"ש¹⁰⁷ רוח ה' דיבר בי, והמעשה הוא קיום המצוה בפו"מ, והוא מכח התנועה שבגוף שהוא הדם שבבשר הנמשך מהכבד, והברכה היא המחבר הכוונה עם העשי', כי הברכה היא הגילוי של הכוונה. וכאשר המצוות הן בג' דברים אלו אז נקראים בשם אברים. דהנה אברים הרי יש בהם יתרון על ענין הכלים¹⁰⁸, דכלי היא רק כלי לקבל מה שנותנים לתוכה, אבל איננה מכרחת את הדבר הנתון לתוכה שיומשך בה, והאבר לבד זה שהוא כלי לקבל את החיות בתוכה, ה"ה ממשיך את חיות הנפש, שאם לא היו אברים לא הי' נמשך חיות הנפש כלל, וכשיש אברים אזי נמשך החיות, וכמו עד"מ כשיש איזה קלקול באיזה אבר הרי החיות מסתלק לעצם הנפש מה שלמעלה מהתלבשות באברים פרטים כידוע, ואח"כ כשמתקנים את האבר הרי החיות ממילא נמשך ומתלבש בהאבר, נמצא שהאברים ממשיכים חיות הנפש.

ד"ה כי נר מצוה ותורה אור

והבשר שרשו וחיותו מדם הכבד. וזהו החילוק בין דם האברים שזהו הדם שבבשר לדם שבגידים, שהדם שבגידים הוא נמשך מהדפיקא דלבא⁹⁸, משא"כ הדם שבבשר הוא מהכבד. ונמצא מובן דעצמות בשר וגידים הם מבחי' נשמה רוח ונפש, דעצמות נמשכים מהמות ששם משכן הנשמה בחי' חכ', והבשר נמשך מדם הכבד שבו משכן בחי' נפש, ובשרו הוא בחי' בינה שרש קו השמאל, ששם משכן הדם, והגידים הם המחברים העצמות עם הבשר כי הם כלולים מב' בחי' חו"ב, דגידי הרוח באים מפעולת חלל הימני השייך לחיות הנשמה שבמות, ושרשו מבחי' חכ', וגידים הדם באים מפעולת חלל השמאלי השייך להכבד, ושרשו מבחי' בינה, וא"כ הרי הגידים הן כלולים מב' הבחי', ולזאת הם מחברים העצמות עם הבשר. והנה ג' ענינים אלו דעצמות בשר וגידים במצות הוא כי קיום כל מצוה ומצוה צריכה להיות בג' בחי' מחשבה דיבור ומעשה⁹⁹, דזהו דכתי'¹⁰⁰ זאת התורה אדם, זאת הוא גילוי¹⁰¹, זאת התורה, דהגילוי דתורה הוא בג' אותיות אד"ם, אלף בחי' מחשבה שהוא אולפנא ולימוד¹⁰² כמו אאלפך חכמה אאלפך בינה, ודל"ת דיבור, ומ"ם מעשה¹⁰³. מחשבה זהו כוונה, דקיי"ל

- אוה"ת שם ח"ו תתנח, א ואילך). לקו"ת שה"ש כט, ב ואילך. לא, א ואילך. שיחת ש"פ חו"ב יב תמוז שנה זו (תרצ"ב).
(98) ראה תקו"ז תס"ט (קה, א). וראה לקו"ת פקודי ה, ד ואילך. ז, סע"ד ואילך.
(99) ראה לקו"ת ר"פ פינחס.
(100) חוקת יט, יד.
(101) ראה ספר המאמרים תרכ"ז ע' רכו. תרכ"ט ע' נב.
(102) ראה אמרי בינה פתח השער ספ"א.
(103) ראה לקו"ת בהעלותך לא, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן על

פרשיות התורה ח"ב ע' תתנ. ביאורי הזהר להצ"צ ח"א ע' שכת.
(104) בד"ה כי נר מצוה שם: צריכות.
(105) ראה ברכות יג, א. עירובין צה, ב. פסחים קיד, ב. וראה סידור עם דא"ח רלד, סע"ג ואילך. עטרת ראש דרוש לעשי"ת (נג, א).
(106) ראה לקו"ת להאריז"ל ר"פ עקב. של"ה רמט, סע"ב. תניא פל"ח (נ, א ואילך).
(107) שמואל"ב כג, ב.
(108) ראה לקו"ת פ' ראה כג, ג (קיצורים והערות שם ע' קו).

לקוטי דיבורים

אם הוא רק קצת בר דעת, יאמר מיד שאלקות טוב, מכל מקום צריכה להיות בזה השגה שכלית עם ביאורים של שכל אנושי.

על שכל אנושי - אומר אבי - אסור להעמיד, שכן, במדה ידועה השכל האנושי הוא בבחינת דעת הנקנה, כדוגמת ה"דעת" של "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו"², אלא שבבעלי חיים בא הדעת הנקנה על ידי האבוס ואילו במין המדבר בא הדעת הנקנה על ידי ענינים המתייחסים למעלת המדבר, אבל גם זה הוא רק דעת הנקנה. ולכן אסור להעמיד על השכל האנושי, אלא שמן ההכרח לעשות את השכל האנושי לכלי קיבול לשכל האלקי.

לו. שעות הטיול, שהקיפו קרוב לאחת עשרה שעות, היו הקדמה בלבד לענין, שעיקר ותכלית העבודה הוא ההנחה העצמית בקבלת עול.

ברם, על קבלת העול להיות "בכ" ו"פועל יוצא" מהשגה אלקית בבחינת¹ "קרבת אלקים טוב", לא רק ש"לי טוב". "לי טוב" הוא הרגש עצמו, העובדה שלו טוב, אלא שהטוב בא מאלקות, ואף שזוהי מדריגה נכונה, הרי ישנו כאן הרגש עצמו. על ההרגשה להיות רק מאלקות, שאלקות - טוב.

הרגשה זו, שאלקות - טוב, צריכה להיות על פי השגה שכלית. אף שבביאורי וטעמי השכל, ההרגשה שאלקות טוב היא מושכל ראשון, כל מי שישאלו אותו,

בשמיני עצרת היה מאמר "תורה צוה", והתוועדו כל הלילה. אבי דיבר אז ביחס להבדל שבין תשובה הבאה ממרירות לבין תשובה הבאה משמחה. קשה לתאר את סדר סעודת שמחת תורה כשאבי אמר המאמר הידוע "אין ערוך", וההתוועדות נמשכה משעה שלש אחרי הצהריים עד לחצות ליל מוצאי החג.

שנת תרנ"ד, נוסף על כך שמשבת בראשית עד תמוז (לאחר מכן נסע אבי למקום הבראה ללימאן שליד אודיסה) היה מאמר בכל שבת, שרובם פורסמו בכתב, היתה אחת השנים המאושרות בעבודת החסידות. היו הרבה "יושבים" שעסקו בלימוד החסידות ובעבודה שבלב, ואצלי בפרט היתה זו השנה הראשונה של חיות פנימית.

בסעודת שמחת תורה תרס"ה, אמר אבי מאמר חסידות על הפסוק⁴ "ולא ידע איש את קבורתו" – עליונים נדמה להם למטה, תחתונים נדמה להם למעלה. זה אחד המאמרים הרבים שבעת ששמעו אותם ראו אור ובאותה שעה חיו באוירה אחרת לגמרי.

באותה התוועדות אמר אבי: אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה⁵, כשם שאסור לאדם לרמות את עצמו בחסרונותיו, כך אסור לו לרמות את עצמו במעלותיו. לבד מה שאדם מסודר צריך לדעת אלו מעלות יש לו, כך עליו לדעת גם את חסרונות עצמו. הידיעה עצמה יש בה משום תועלת בעבודה, שכן כשם שחסרון זקוק לתיקון, כך על מעלה להביא את התועלת הנרצה.

כל מעלה היא שלב לעליה ולהתעלות. אם נשארים באותה מעלה, הופכת המעלה לחסרון. המעלה היא מעלה כשהיא מביאה את האדם לעליה ולהתעלות, נוסף על כך אסור לקפח שכר כל בריה, על האדם לדעת שיש לו מעלה.

שנות העמל – אמר אבי – נתנו לי הכרה עמוקה והרגשה חריפה באימרתו של ר' שמשון מאוסטרפאליע: "טובה הפרישות עם הבריות והבדידות בתוך בני אדם".

בדרך זו – פרישות עם הבריות ובדידות בתוך בני אדם – כששקועים בהשכלה ועבודה חסידית, מרגישים וחשים את הכוונה האמיתית של מה שהרבי והרביים רצו, ומה שחסידות צריכה לפעול, הן בפרט והן בכלל.

חג הפסח תרצ"ד

הסבר עמוק מיוחד נתן אבי בענין ההכרח שיש בעשיית השכל האנושי לכלי קיבול לשכל אלקי. הוא הסביר בהרחבה את טבע המהות של שכל אנושי וטבע המהות של שכל אלקי, איך רחוקים הם זה מזה, במה הם הפכיים זה מזה ובמה הם יכולים להתאחד. הוא הסביר לי בבהירות איך אפשר לעשות את השכל האנושי לכלי קבלה היפה ביותר לשכל אלקי, ואלו הן הדרכים להגיע לכך.

כשהשכל האנושי נעשה לכלי קיבול לשכל אלקי – שיש בזה עשרות אופנים ודרגות – מורגש אז בשכל האנושי שאלקות – טוב. וה"בכ"ן" וה"פועל יוצא" מהבנה והרגשה זו היא, שנוצרת ההנחה העצמית של קבלת עול, לשעבד את הכוחות והחושים לעבודה אלקית.

שעבוד הכוחות – אומר אבי – הוא גם דרגא של חיי מנוחה, כשהשי"ת עוזר ויוצאים מעמק העכור הגשמי, לאחר שמנצחים במלחמה הגופנית ומגיעים לשעבוד הכוחות, אז מתחילים חיי מנוחה. ברם, כל זה אין לו שום ערך כלל לדרגא של שעבוד החושים, שהיא לא רק חיי מנוחה אלא חיי עונג ממש.

לז. במשך השנים – מבלי לחשב את שנת האבלות – בין הסתלקות הסבא – י"ג תשרי תרמ"ג – עד לקבלת הנשיאות על ידי אבי – ר"ה תרנ"ד – היה אבי בגדר של מתבודד. אף שהיה אומר חסידות ברבים, ומשנת תר"ן גם קיבל אנשים ב"יחידות" – היה מתבודד לעצמו. במשך עשר שנים אלו היו זמנים שונים, כפי שרשום ברשימות שונות, אך בדרך כלל נהג בהן בדרך של התבודדות, לעשות עם עצמו ובתוך עצמו.

מראש השנה תרנ"ד מתחיל סדר חדש של דרך עבודה בהתגלות. לא כעת הוא הזמן לספר פרטי אופני העבודה של אותו ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור וחג הסוכות, נדבר רק על דברים מיוחדים הנוגעים לענין המדובר כעת.

ביום ראשון של סוכות היה מאמר על הפסוק³ "ושאבתם מים בששון". את המאמר אמר אבי אחרי מנחה ונמשך שעה ארוכה. ל"שולחן" – של סעודת החג – באו נוסף לבני המשפחה, גם כמה אורחים, והחלה התוועדות עד אור הבוקר. כך התוועדו כמה פעמים בלילות חול המועד, וחגגו שמחת בית השואבה.

(5) בבא קמא לח, ב.

(3) ישעיה יב, ג.

(4) דברים לד, ו. וראה סוטה יד, א.

רשימת המאסר

חג הפסח מתקרב ובא, ותודה לא-ל כבר הנני בקי בהרבה דיני פסח בעל פה ויודע מקומם בשולחן-ערוך ולעת אפיית השמורה כבר הייתי מאחד המנצחים על מלאכת עבודה זו, ושמעתי מאחורי הפרגוד אשר השתתפתי גרמה נחת רוח לאבא, ומקווה הנני כי בערב הפסח באפיית מצת מצוה אז אֶרְאֶה את כל כחי.

כשלשה ימים לפני הפסח נדדה שינה מעיני, כל מחשבתי מסורה ונתונה בהרהור טוב על אודות העניינים העומדים על הפרק, שאיבת מים שלנו ב"ג בין השמשות, הבדיקה, הסיום - מסכת מגילה בעל-פה, אפיית מצת מצוה, אמירת הקרבן פסח.

גם בשנה העברה שנת תר"ן - לקחני אבא ללכת עמו לשאוב מים שלנו, לעמוד בעת ברכת הבדיקה, ואחרי כן לעזור לו בבדיקת חדרי הבית, ובהשכם בקר בארבעה עשר לשמוע הסיום על מס' זבחים.

אבל בשנה העברה הייתי רק משתתף בלבד, הלכתי לשאוב מים שלנו ולא ידעתי פירוש, עמדתי בעת ברכת הבדיקה ולא הבנתי חובתו. שמעתי את הסיום ולא בנתי לדעה מה זה במה גדולה וקטנה פיגול ולינה, הנני רק זוכר גודל תמיהתי על אבא, אשר במשך קצר כזה מְחַלֶּקֶת הש"ס ב"ט כסלו עד י"ד ניסן למד ק"כ דפים גמרא עם רש"י ותוספות.

בשנה ההיא, היא השנה הראשונה אשר בהייתי עסוק וטרוד בהפצעת אגוזים בשביל חרוסת זכר החמר, קראני אבא לחדרו וישאלני לאמר, הנה קודם התפלה אנו אומרים רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו כו' לכן יהי רצון כו' שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל לפניך כו' מה פירושה של תפלה זו.

אנכי כפי מצב למודי כבר ידעתי פירושן של התפלות המשניות ומזמורים כמעט על בורין, ולזאת בנקל הי' לי לתרגם תפלה זו עם כל פרטי הקרבנות הנאמרים בה.

בארבעה עשר בניסן - אומר לי אבא - היו מביאים קרבן פסח, כי שני מועדים המה, ב"ד ניסן הוא הבאת הפסח, ואכילתו בלילה, ליל החמש עשרה, ובחמשה עשר בניסן מועד צאתנו מגלות מצרים.

זמן הבאת קרבן זה הוא אחר הבאת התמיד של בין הערבים, אשר זמנו מתחיל מפלג המנחה, אשר על פי המורה שעות שלנו הוא משעת עשרים וחמשה מינוט על שעה השני' צהרים, ואנחנו אומרים דינו של הבאת קרבן זה אחר תפלת המנחה שהיא במקום קרבן תמיד של בין הערבים.

ולמען אשר תדע פירוש הדברים, אלמוד אתך את זה, ואחרי כן תחזור אותו בינך לבין עצמך פעם ושתיים ואחרי מנחה תבוא אלי ונאמר יחדיו סדר הבאת קרבן הפסח.

* * *

- ומדי דברי בזה, הנני לרשום כי כל השנים משנת תר"ן עד תרע"ט (מלבד שנת תרס"א שהי' בועריסהאפען, ושנת תרס"ז שהי' בליובאוויטש ואני ובני-ביתי יחיו בוירצבורג) בכל ערב פסח הי' קורא אותי לאמר יחדיו הקרבן פסח.

סדר ואופן אמירתו הקרבן פסח, הי' לובש כובע העגולה של יום-טוב, ובגדי יום-טוב, והי' חוגר עצמו בחגורתו, הי' אומרו בעמידה, עמד (בכל השנים) פניו לדרום והי' אומרו בפנים צהובות, מדייק

(7) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 15.

(6) ראה חנוך לנער ע' 13. אגרות-קודש חלק ז ע' שכה. קונטרס

ומעין ע' 5. 7.

בכל מלה ותיבה ומפלפל בדינו, ומשנת תרנ"ו והלאה הי' מבאר בו איזה ענין על-דרך החסידות ומשנת תרס"ח והלאה הי' מבאר בו גם על-דרך הקבלה, -

אבל בשנה זו - תרנ"א - יודע הנני עניני שאיבת מים וזמנה בדיוק, כן עניין הבדיקה ובפרט הסיום, אמת הדבר כי כל הלילה לא ישנתי מרוב התרגשות אבל יודע אני מה שלמדתי וכמה נחת-רוח יהי' לאבא כאשר אלמוד לפניו העמוד האחרון ואבאר קריאה בתורה, ברכת התורה, הגבה גלילה ואופנם.

עוד לא האיר השחר ואני כבר נטלתי ידי, ואתלכש ואלך בחדרי אנה ואנה, ועלי עוד לחכות יותר על שעה כי רגיל הוא אבא לקום בערב פסח בשעה החמשית בקר. מלאכת היום עברה בשלום ובהצלחה גדולה, לא מיבעי הסיום שהי' בהצטיינות רבה, אלא גם באפיית מצת מצוה הבאתי תועלת רב, פעם עמדתי אצל התנור להחליף המוט - דעם שטעקין - פעם עמדתי במקום חלוקת הבצק, בדרך כלל נצחתי על המלאכה, והייתי מתכוון למלאות מקום החסר.

גם אמירת הקרבן פסח בשנה זו נשתנה היא משנה העברה, כזקן ורגיל עמדתי לימין אבא כאשר עמדתי בשנה העברה, אבל נוסף לזה יודע הנני דיני וסדרי הקרבן פסח ממקורם ממשניות פסחים שהנני בקי בעל-פה.

הבית הכנסת כולו מאיר, מנורה חדשה הביא אחד מהמתפללים, אשר כל השנה הוא דר בעיירות הגדולות פטרבורג מוסקבה, כי בעל משרה הוא אצל השר הנודע פאליקוב, ורק שתי פעמים בשנה בא הביתה, על חודש תשרי, ועל חג הפסח, ובשנה זו הביא מתנה לבית-הכנסת מנורה תלוי' בשרשרות מזהבות.

הבית הכנסת קירותיו מלובנים, וזכוכית חלונותיו מבריקות, גם הספסלים נקיים על שולחן הקריאה מונחת מפת משי אדומה, הארון הקודש מכוסה בפרוכת ירוקה אדמדמת, העמוד מכוסה במפה קטנה אדומה מרוקמת משי, מעשי ידי כבוד אמי מורתי הרבנית תי' מצויירת הכותל המערבי באמצע, ובאמצע פינותיו קבר רחל אמנו, קבר שמואל הנביא, קברי מלכי בית דוד וקברו של רשב"י, נ"ע, גם אלונטית לבנה תחובה בטבעת אצל פתח המבוא, והמנורות מאירות.

רוח אצילות שורה בכל פינות בית אלקים, ולעומתה גם פני הבעלי בתים מאירות המה, בפינת צפון יושב לו זלמן ליב הזקן וסביבו עומדים חבורת אנשים והוא מספר מזכרונותיו מימי קדם, לא רחוק ממנו יושב לו יצחק שאול השקן ומספר הנפלאות מן מלחמת התורכים, אצל שולחן הקריאה עומד לו בערע דער שמש⁸ ומדבר עם יצחק גרשון דעם חזן, ומסביב להם קבוצת אנשים אוהבי זמרה, ויצחק גרשון מתפאר כי גם ניסע בעלזער הי' מתפלא על הדרת קולו.

בכותל הדרומי יושב לו זלמן מונקעש ומשיח עם ישעי' קאסטיער, זלמן זה מספר מגדולותיו של אבי אביו ברפואה, וישעי' מספר גדולותיו של אבי אמו זקנתו אשר הי' בעל חשבון נפלא עד כי על אצבעות ידיו יכול הי' לספור עד עשרת אלפים בשתי שעות, ועליהם עומדים זלמן בעשעס און זלמן דער טייבער ומתפעלים במאד.

בקרן זוית דרומית מערבית אצל השעון הישן יושב לו החסיד ר' חנוך הענדיל נ"ע החסיד ר' שמואל חיים הפולני נ"ע, ומשיחים בעניני חסידות בקדושת לילה זו, ועליהם עומדים ר' זלמן דער פעטער לייבעלעס ר' שלמה חיים שו"ב⁹ ועוד איזה אנשים, והחסיד ר' אבא¹⁰ הישיש יושב ושותק, שומע ומקשיב וכפעם בפעם ישא עיניו למרום.

8) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 58.
9) ר' שלמה חיים קיטאין שו"ב. ראה אודותיו ספר השיחות תש"ז ע' 101. וימן כ"ב כסלו תרנ"ב (ספר המאמרים תשי"א ע' 300).
10) ראה אודותיו בהנסמן בספר השיחות תרצ"ו - חורף הש"ת ע' 213 הערה 17.

8) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 58.
9) ר' שלמה חיים קיטאין שו"ב. ראה אודותיו ספר השיחות תש"ז ע' 101. וימן כ"ב כסלו תרנ"ב (ספר המאמרים תשי"א ע' 300).
10) ראה אודותיו בהנסמן בספר השיחות תרצ"ו - חורף הש"ת ע' 213 הערה 17.

ב ומליל יי עם משה ואמר לה
אנא יי: ג ואתגליתי לאברהם
ליצחק וליעקב באל שדי ושמי יי
לא הודעית להון: ד ואף
אקימית ית קימי עמהון למתן
להון ית ארעא דכנען ית ארעא
תותבותהון דאתותבו בה: ה ואף
קדמי שמייע ית קבילת בני
ישראל די מצראי מפלחין בהון
ודכירנא ית קימי: ו בכך אמר
לבני ישראל אנא יי ואפיק יתכון
מגו דחוק פלחן מצראי ואשיזב
יתכון מפלחנהון ואפרוק יתכון
בדרעא מרמא ובדינין ובדין:
ז ואקריב יתכון קדמי לעמא
ואהוי לכון לאלה ותדעון ארי
אנא יי אלהכון דאפיק יתכון מגו

ב וידבר אלהים אל-משה ויאמר אליו אני
יהוה כס"י: ג וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-
יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי
להם כס"י: ד וגם הקמתי את-בריתי אתם לתת
להם את-ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר-
גרו בה כס"י: ה וגם | אני שמעתי את-נאקת
בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם
ואזכר את-בריתי כס"י: (לה) ו לכן אמר לבני-
ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם מתחת
סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם
וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים
גדלים כס"י: ו ולקחתי אתכם לי לעם והייתי
לכם לאלהים וידעתם כי אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם מתחת

רש"י

הצבתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם: לתת להם
את ארץ כנען. לאברהם, בפרשת מילה נאמר:
(בראשית יז) "אני אל שדי וגו' ונתתי לך ולזרעך
את ארץ מגוריך". ליצחק: (בראשית כו) "כי
לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה והקימתי את
השבעה אשר נשבעתי לאברהם", ואותה שבעה
שנשבעתי לאברהם — באל שדי אמרתי. ליעקב:
(בראשית לה) "אני אל שדי, פרה ורבה וגו' ואת
הארץ אשר וגו'", הרי שנודתי להם, ולא קימתי:
(ה) וגם אני. כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש
עלי לקיים. לפיכך, שמעתי את נאקת בני ישראל
הנואקים: אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר.
אותו הברית, כי בברית בין הבתרים אמרתי לו:
"וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי": (ו) לכן.
על פי אותה השבעה: אמר לבני ישראל אני ה'.
הנאמן בהבטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן
הבטחתי, "ואחרי-כן יצאו ברכוש גדול": סבלת

(ב) וידבר אלהים אל משה. דבר אתו משפט
על שהקשה לדבר ולומר: "למה הרעתה לעם
הזה?": ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר
טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיד, כי אם
לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון
הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות "אני ה'"
נאמן להפרע כשהוא אומר אצל ענש, כגון:
"וחללת את שם אלהיך, אני ה'". וכשהוא אומר
אצל קיום מצוות, כגון: "ושמרתם מצותי,
ועשיתם אותם, אני ה'", נאמן לתן שכר:
(ג) וארא. אל האבות: באל שדי. הבטחתי
הבטחות ובכלן אמרתי להם: אני אל שדי: ושמי
ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן,
אלא לא נודעתי — לא נכרתי להם במדה אמיתית
שלי, שעליה נקרא שמי ה' — נאמן לאמת דברי,
שהרי הבטחתי ולא קימתי: (ד) וגם הקמתי
את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם באל שדי

סְבָלוֹת מִצְרִים: ה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי
 יְהוָה כִּסִּי: ט וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה
 קָשָׁה כִּסִּי: פ (ישראל) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: יא בֹא דַבֵּר אֶל־פְּרַעְה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: יב וַיִּדְבֹּר
 מֹשֶׁה לִּפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־
 שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעְה וְאֲנִי עֶרְל

דחוק פִּלְחֹן מִצְרַיִם: ח וְאֶעֱלֶה
 יִתְכּוֹן לְאַרְעָא דִּי קִימִית בְּמִימְרֵי
 לְמַתָּן יְתָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וְלִיעֲקֹב וְאֶתָּן יְתָה לָכֶם יִרְשָׁא
 אֲנִי יי: ט וּמְלִיל מֹשֶׁה בֵּן לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבִּילוּ מִן מֹשֶׁה
 מִמַּעֲזִיק רִוְחָא וּמִפְּלִחְנָא דְהוּהָ
 קָשִׁיא עֲלֵיהוֹן: י וּמְלִיל יי עִם
 מֹשֶׁה לְמִימְרֵי: יא עוֹל מְלִיל לֹת
 פְּרַעְה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְתָ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצָה: יב וּמְלִיל
 מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִימְרֵי הָא בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא קִבִּילוּ מִנִּי וְאֶבְדִּין
 יְקַבֵּל מִנִּי פְרַעְה וְאֲנִי יְקִיר

רש"י

מִצְרַיִם. טַרְח מִשָּׂא מִצְרַיִם: (ח) נִשְׁאַתִּי אֶת יָדִי.
 הַרְמִימוֹתֶיהָ לְהִשָּׁבַע בְּכִסְאִי: (ט) וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל
 מֹשֶׁה. לֹא קִבִּלוּ תַנְחוּמִין: מִקְצֹר רוּחַ. כָּל מִי
 שֶׁהוּא מִצֵּר - רוּחוֹ וּנְשִׁימָתוֹ קִצְרָה וְאֵינוֹ יָכוֹל
 לְהֵאָרִיף בְּנִשְׁמִיתוֹ. קָרוֹב לַעֲנִין זֶה, שְׁמַעְתִּי בְּפִרְשָׁה
 זוֹ מִרְבִּי בְרוּךְ בֶּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהֵבִיא לִי רֵאִיָּה
 מִמִּקְרָא זֶה: (יִרְמִיָּה טו) "בַּפֶּעַם הַזֶּה אֲוִדִיעֶם אֶת
 יָדִי וְאֶת גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי שְׁמִי ה' ", לְמַדְנֹה,
 כְּשֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲמֵן אֶת דְּבָרָיו, אֶפְלוּ
 לְפִרְעָנוֹת מוֹדִיעַ שְׁשֻׁמוֹ ה', וְכָל שָׁפֶן הָאֲמִנָּה
 לְטוֹבָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּהוּ (שְׁמוֹת רַבָּה. סְנֵהֲדִין קִיא)
 לַעֲנִין שֶׁל מַעֲלָה, שְׁאָמַר מֹשֶׁה: (לַעֲלִי ה) "לָמָּה
 הִרְעַתָּה"? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲבַל עַל
 דְּאֶבְדִּין וְלֹא מִשְׁתַּפְּחִין! יֵשׁ לִי לְהִתְאַוֵּן עַל מִיתַת
 הָאֲבוֹת, הִרְבֵּה פְעָמִים נִגְלִיתִי עֲלֵיהֶם בְּאֵל שְׁדִי,
 וְלֹא אָמַרְוּ לִי: מָה שְׁמֶךָ, וְאֶתָּה אֲמַרְתָּ: "מָה שְׁמִי
 מָה אָמַר אֲלֵיהֶם"? וְגַם הִקְיִמוֹתֵי וְגו'. וְכִשְׁבָּקֶשׁ
 אֲבָרָהָם לְקַבֵּר אֶת שָׂרָה, לֹא מָצָא קִרְקַע עַד שֶׁקָּנָה
 בְּדָמִים מִרְבִּים, וְכֵן בִּיצְחָק - עֲרַעְרוּ עָלָיו עַל
 הַבָּאֲרוֹת אֲשֶׁר חָפַר, וְכֵן בִּיעֲקֹב: (בְּרֵאשִׁית לֵג) "וַיִּקֵּן
 אֶת חֵלְקֶת הַשָּׂדֶה" לְנִטּוֹת אֲהֵלוֹ, וְלֹא הִרְהִירוֹ אַחֵר

מִדּוֹתַי, וְאֶתָּה אֲמַרְתָּ: "לָמָּה הִרְעַתָּה"? וְאֵין
 הַמְדַּרְשׁ מִתִּישָׁב אַחֵר הַמִּקְרָא מִפְּנֵי כְּמָה דְּבָרִים:
 אַחַת, שֶׁלֹּא נֵאֶמַר: וְשְׁמִי ה' לֹא שָׁאֲלוּ לִי. וְאִם
 תֹּאמַר לֹא הוֹדִיעֶם שָׁפֶךְ שְׁמוֹ, הֲרִי תַחֲלָה, כְּשֶׁנִּגְלָה
 לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים, נֵאֶמַר: "אֲנִי ה' אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים". וְעוֹד, הֵיאָף הַסְּמִיכָה
 נִמְשָׁכֶת בְּדְבָרִים שֶׁהוּא סוֹמֵךְ לָכָן: "וְגַם אֲנִי
 שְׁמַעְתִּי וְגו'", "לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל". לָכֵן אֲנִי
 אוֹמֵר: יִתִּישָׁב הַמִּקְרָא עַל פְּשוּטוֹ, "דְּבָר דְּבוּר עַל
 אִפְּנִי", וְהִדְרָשָׁה תִּדְרֹשׁ, שְׁנֵאֶמַר: (יִרְמִיָּה כג) "הֲלֹא
 כֹּה דְבָרִי כָּאֵשׁ נָאִם ה', וְכַפְּטִישׁ יְפּוֹצֵץ סֹלַע", -
 מִתַּחֲלָק לְכַמָּה נִיצוּצוֹת: (יב) וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי
 פְּרַעְה. זֶה אַחַד מֵעֲשָׂרָה קֵל וְחֹמֶר שֶׁבַתּוּרָה
 (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ' לב): עֶרְל שְׁפָתַיִם. אָטוּם שְׁפָתַיִם,
 וְכֵן כָּל לְשׁוֹן עֲרָלָה אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא אָטוּם (יִרְמִיָּה
 ו): "עֲרָלָה אֲזֻנִּים" - אָטוּמָה מִשְׁמַע. (שם ט)
 "עֲרָלִי־לֵב" - אָטוּמִים מִהֲבִין, (חִבְקוּק ב) "שְׁתָּה גַם
 אֶתָּה וְהָעֶרְל" - וְהָאֵטִם מִשְׁכָּרוֹת כּוֹס הַקְּלָלָה,
 "עֲרָלֶת בָּשָׂר" - שֶׁהִגִּיד אָטוּם וּמְכַסֶּה כּוֹה, (וִיקְרָא
 יט) "וְעֲרָלְתָם עֲרָלְתוֹ" - עָשׂוּ לוֹ אָטֵם וְכִסּוּי, אֲסוּר
 שִׁיבְדִיל בְּפָנֵי אֲכִילָתוֹ, (שם) "שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם

ממלל: יג ומליל יי עם משה
ועם אהרן ופקדונו לות בני
ישראל ולות פרעה מלכא
דמצרים לאפקא ית בני ישראל
מארעא דמצרים: יד אלין רישי
בית אברהמהון בני ראובן בוכרא
דישראל חנוך ופלוא חצרון
וכרמי אלין זרעית ראובן:
טו ובני שמעון ימואל וימין
ואהר ויכין וצחר ושאוול בר
פנעגיתא אלין זרעית שמעון:
טז ואלין שמחה בני לוי
לתולדתהון גרשון וקהת ומררי
ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע
שנין: יז בני גרשון לבני ושמי
לזרעיתהון: יח ובני קהת עמרם
ויצחק ויחברון ועזיאל ושני חיי
קהת מאה ותלתין ותלת שנין:
יט ובני מררי מחלי ומושי אלין
זרעית לוי לתולדתהון: כ ונסיב
עמרם ית יוכבד אחת אבותיה לה
לאנתו וילידת לה ית אהרן וית

שפתים כס"י: פ יג וידבר יהוה אל-משה ואל-
אהרן ויצום אל-בני ישראל ואל-פרעה מלך
מצרים להוציא את-בני-ישראל מארץ
מצרים כס"י: ס (ע"ב בחול) שני יד אלה ראשי בית-
אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא
חצרון וקרמי אלה משפחת ראובן כס"י: טו ובני
שמעון ימואל וימין ואהר ויכין וצחר ושאוול
בן-הפנעגית אלה משפחת שמעון: טז ואלה
שמות בני-לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי
ושני חיי לוי שבע ושלושים ומאת שנה כס"י:
יז בני גרשון לבני ושמי למשפחתם: יח ובני
קהת עמרם ויצחק ויחברון ועזיאל ושני חיי
קהת שלש ושלושים ומאת שנה כס"י: יט ובני
מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי
לתלדתם: כ ויקח עמרם את-יוכבד דדתו לו

רש"י

ל'יחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה
ראיתי: לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה
שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ו'יחסם פאן
לבדם, לומר שחשובים הם): (טז) ושני חיי לוי
וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע כמה ימי
השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קים, לא
היה שעבוד, שנאמר: (לעיל א) 'וימת יוסף וכל
אחיו', ואחר כך: 'ויקם מלך חדש', ולוי האריך
ימים על פלם: (יח) ושני חיי קהת ושני חיי
עמרם וגו'. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני
ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב. שלא
בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיום שנולד יצחק,
שהרי קהת מיורדי מצרים היה. חשב כל שנותיו
ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצאם

ערלים" - אטום ומכסה ומבדל מלאכלו:
(יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר
משה: "ואני ערל שפתים", צרף לו הקדוש ברוך
הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ: ויצום אל
בני ישראל. (שמות רבה) צנה עליהם להנהיגם
בנחת ולסבל אותם: ואל פרעה מלך מצרים. צום
עליו לחלק לו פכוד בדבריהם, זה מדרשו,
ופשוטו: צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל
פרעה, ודבר הצווי מהו? מפרש בפרשה שניה,
לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן,
הפסיק הענין ב"אלה ראשי בית אבותם", ללמדנו
היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתיחסו: (יד) אלה
ראשי בית אבתם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של
לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל

לְאִשָּׁה וּתְלִד לֹא אֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי
 חַיֵּי עִמָּרָם שִׁבְעַ וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה כס"י:
 כ"א וּבְנֵי יִצְהָר קָרַח וְנֹפֶג וְזֹכְרִי: כ"ב וּבְנֵי
 מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי: כ"ג וַיִּקַּח אֶהְרֹן אֶת־
 אֱלִישֶׁבַע בַּת־עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לֹא לְאִשָּׁה
 וּתְלִד לֹא אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר
 וְאֶת־אִיתָמָר כס"י: כ"ד וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאַלְקָנָה
 וְאַבִּיאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקֹּרְחִי: כ"ה וְאַלְעָזָר
 בֶּן־אֶהְרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פְּוִטִּיאֵל לֹא לְאִשָּׁה
 וּתְלִד לֹא אֶת־פִּינָחָם אֵלֶּה רֵאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם
 לְמִשְׁפַּחַתָּם כס"י: כ"ו הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר
 אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צִבְאוֹתָם כס"י: כ"ז הֵם
 הַמְּדַבְּרִים אֶל־פְּרָעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא
 אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה
 וְאֶהְרֹן כס"י: כ"ח וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כס"י: כ"ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר אֲנִי יְהוָה

מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עִמָּרָם מֵאֵה
 וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנִין: כ"א וּבְנֵי
 יִצְהָר קָרַח וְנֹפֶג וְזֹכְרִי: כ"ב וּבְנֵי
 עֲזִיֵּאל מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי:
 כ"ג וְנָסִיב אֶהְרֹן יֵת אֱלִישֶׁבַע בַּת
 עֲמִינָדָב אַחֹתָהּ דְּנַחֲשׁוֹן לֵה
 לְאִנְתּוֹ וּלְיִלִּידָתָהּ לֵה יֵת נָדָב וְיֵת
 אֲבִיהוּא יֵת אֶלְעָזָר וְיֵת אִיתָמָר:
 כ"ד וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאַלְקָנָה
 וְאַבִּיאֶסָף אֵלִין זֹרְעִית קָרַח:
 כ"ה וְאַלְעָזָר בֶּר אֶהְרֹן נָסִיב לֵה
 מִבְּנֵת פְּוִטִּיאֵל לֵה לְאִנְתּוֹ וּלְיִלִּידָתָהּ
 לֵה יֵת פִּינָחָם אֵלִין רֵישֵׁי אַבְהֵת
 לְיוֹאֵי לְזֹרְעִיתָהוֹן: כ"ו הוּא אֶהְרֹן
 וּמֹשֶׁה דִּי אָמַר יֵי לְהוֹן אֲפִיקוֹ יֵת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל
 חִילִּיהוֹן: כ"ז אֲנִין דְּמִלְלִין עִם
 פְּרָעָה מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא יֵת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה
 וְאֶהְרֹן: כ"ח וַיְהִי בַּיּוֹם בְּיוֹמָא דְּמִלִּיל
 יֵי עִם מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:
 כ"ט וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר
 אֲנִי יֵי מִלִּל עִם פְּרָעָה מֶלֶכָּא

רע"י

עַל צִבְאוֹתָם. בְּצִבְאוֹתָם, כָּל צִבְאָם לְשִׁבְטֵיהֶם. יֵשׁ
 "עַל" שְׂאִינוּ אֵלָּא בְּמָקוֹם אוֹת אַחַת: "וְעַל חֶרֶף
 תַּחֲיָה", כְּמוֹ בְּחֶרֶף. (יחזקאל לג) "עֲמַדְתָּם עַל
 חֶרֶפְכֶּם", כְּמוֹ בְּחֶרֶפְכֶּם: (כז) הֵם הַמְּדַבְּרִים
 וְגו'. הֵם שְׁנַצְטוּ, הֵם שְׁקִימוּ: הוּא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן.
 הֵם בְּשִׁלְיָחוֹתָם וּבְצִדְקָתָם מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף:
 (כח) וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר וְגו'. מְחַבֵּר לְמַקְרָא
 שְׁלֹאֲחֵרִיו: (כט) וַיְדַבֵּר ה'. הוּא הַדְּבוּר עֲצָמוֹ
 הָאָמֹר לְמַעֲלָה: "בֹּא דִבֶּר אֶל פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם",
 אֵלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהַפְּסִיק הֶעֱנִין פְּדִי לִיחָסֶם, חֲזוֹר הֶעֱנִין
 עָלָיו לְהַתְחִיל בּוֹ: אֲנִי ה'. כְּדֹאֵי אֲנִי לְשִׁלְחָךְ

אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְהִרְבָּה שָׁנִים נִבְלָעִים לְבָנִים
 בְּשְׁנֵי הָאֲבוֹת: (כ) יוֹכָבֵד דִּדְתּוֹ. אַחַת אֲבוֹהִי, בַּת
 לוֹי, אַחֹת קָהֵת: (כג) אַחֹת נַחֲשׁוֹן. (כבא בְּתוּרָא
 קִי. שְׁמוֹת רַבָּה) מִכָּאן לְמִדְּנוּ: הַנּוֹשָׂא אִשָּׁה, צָרִיךְ
 לְכַדֵּק בְּאַחִיהָ: (כד) מִבְּנוֹת פְּוִטִּיאֵל. מִזְרַע יִתְרוֹ,
 שְׁפֹטָם עֲגָלִים לְעִבּוֹדַת כּוֹכְבִּים, וּמִזְרַע יוֹסֵף
 שְׁפֹטָט בִּצְרוֹ (כ"ב קט): (כו) הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה.
 אֵלּוּ שְׁהוֹכְרוּ לְמַעֲלָה, שְׁיִלְדָּה יוֹכָבֵד לְעִמָּרָם, "הוּא
 אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה'" (שְׁמוֹת רַבָּה פ"א). יֵשׁ
 מְקוֹמוֹת שְׁמֻקְדִּים אֶהְרֹן לְמֹשֶׁה וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת
 שְׁמֻקְדִּים מֹשֶׁה לְאֶהְרֹן, לֹאמַר לָךְ שְׁשִׁקּוּלִין כְּאַחַד:

דְּבַר אֱלֹהֵי פְרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אִשְׁרֵי
 אֲנִי דְבַר אֱלֹהֵי כִסִּי: ל וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִּפְנֵי יְהוָה
 הֵן אֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם וְאִידִי יִשְׁמַע אֵלַי
 פְּרָעָה כִסִּי: פ ז א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֹאה
 נִתְתִּיד אֱלֹהִים לְפָרָעָה וְאַהֲרֹן אַחִידִי יִהְיֶה
 נְבִיאִידִי: ב אֶתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל־אִשְׁרֵי אֲצַוֶּךָ
 וְאַהֲרֹן אַחִידִי יְדַבֵּר אֶל־פְּרָעָה וְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ כִסִּי: ג וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב
 פְּרָעָה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֲתוֹתַי וְאֶת־מוֹפְתֵי בָאָרֶץ
 מִצְרַיִם כִסִּי: ד וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרָעָה וְנִתְתִּי
 אֶת־יָדַי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאתַי אֶת־
 עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים
 גְּדֹלִים: ה וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְוִיתִי
 אֶת־יָדַי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מִתּוֹכָם כִסִּי: ו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה

דְּמַצְרַיִם ית כל די אָנָּה מְמַלִּיל
 עֲמָךְ: ל וַאֲמַר מֹשֶׁה קְדָם יי הָא
 אָנָּה יָקִיר מְמַלֵּל וְאֶכְדִּין יִקְבֹּל
 מִנִּי פְרָעָה: א וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה
 חֲזִי מִנִּיתְךָ רַב לְפָרָעָה וְאַהֲרֹן
 אַחֲוִידִי יְהִי מִתְּרַגְמָנְךָ: ב אֶת
 תְּמַלֵּל ית כל די אֶפְקֻדְךָ וְאַהֲרֹן
 אַחֲוִידִי יְמַלֵּל עִם פְּרָעָה וְיִשְׁלַח ית
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָה: ג וְאָנָּה
 אֶקְשִׁי ית לְבָא דְפְרָעָה וְאַסְגִּיתִי
 ית אֲתוֹתִי וְיֵת מוֹפְתִי בְּאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: ד וְלֹא יִקְבֹּל מִנְכֹּן
 פְּרָעָה וְאַתָּן ית מַחַת גְּבֻרָתִי
 בְּמִצְרַיִם וְאַפִּיק ית חִילִּי ית עַמִּי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
 בְּדִינִין בְּרַבְרִין: ה וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם
 אֲרִי אָנָּה יי כִּד אֲרִים ית מַחַת
 גְּבֻרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאַפִּיק ית בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִבְּנִיָּהוֹן: ו וַעֲבַד מֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן כְּמֹא דְפִקִּיד יי יְתָהוֹן כֵּן

יְהוָה אֲתָם כֵּן עָשׂוּ:

רש"י

אֶקְשֶׁה. מאַחַר שֶׁהֲרִשִׁיעַ וְהִתְרִיס כְּנָגְדִי, וְגִלּוּי לִפְנֵי
 שְׂאִין נַחַת רוּחַ בְּאֻמוֹת עוֹבְדֵי פִּזְכִּים לְתַת לֵב
 שְׁלֵם לְשׁוֹב, טוֹב לִי שִׁיתְקַשֶּׁה לְבוֹ לְמַעַן הִרְבּוֹת בּוֹ
 אוֹתוֹתַי וְתִפְרִיז אֶת גְּבוּרָתִי. וְכֵן מִדְּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא: מִבֵּיא פְּרַעְנוֹת עַל הָאוֹמוֹת עוֹבְדֵי
 פִּזְכִּים, כְּדִי שִׁישְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ, שְׁנֹאֲמַר:
 (צִפְנִיָּה ג) "הִכְרַתִּי גוֹיִם נִשְׁמוֹ פְּנוֹתָם וְגו'". "אֲמַרְתִּי
 אֶף תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר", וְאַף עַל פִּי כֵן בְּחֻמֶּשׁ
 מִכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא נֶאֱמַר: "וַיִּחַזַּק ה'" אֶת לֵב
 פְּרָעָה", אֲלֵא, "וַיִּחַזַּק לֵב פְּרָעָה". (וַעֲיֵן בְּרֵא"ם
 שְׁגוֹרֶס כָּאֵן דְּבוּר הַמִּתְחִיל: "בְּלִכְתָּךְ לְשׁוֹב" עַד
 שְׁמַתִּי בִידְךָ וְכִדְלַעֲלִי פִרְשַׁת שְׁמוֹת בְּפִסּוּק:
 "בְּלִכְתָּךְ לְשׁוֹב", עֵינִ שָׁם): (ה) אֶת יָדִי. יָד מִמֶּשׁ,

וְלִקְצֵם דְּבָרֵי שְׁלִיחוֹתַי: (ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִּפְנֵי
 ה'. הִיא הָאֻמִּירָה שְׁאֹמֶר לְמַעַלָּה: "הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא שְׁמְעוּ אֵלַי", וְשָׁנָה הִכְתוּב כָּאֵן, כִּינֹן שֶׁהִפְסִיק
 הַעֲנִיָּן, וְכֵךְ הִיא הַשְׁטָה, כְּאֵדֶם הָאוֹמֶר: נַחֲזֹר עַל
 הָרֵאשׁוֹנוֹת: (א) נִתְתִּיד אֱלֹהִים לְפָרָעָה. שׁוֹפֵט
 וְרֹדֵה לְרִדּוֹתוֹ בְּמִכּוֹת וְיִסּוּרִין: יִהְיֶה נְבִיאִידִי.
 כְּתִרְגוּמוֹ: יְהִי מִתְּרַגְמָנְךָ. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן נְבוּאָה, אֵדֶם
 הַמְכַרִּיז וּמִשְׁמִיעַ לְעַם דְּבָרֵי תּוֹכְחוֹת, וְהוּא מִגְזַרְתָּ
 (יִשְׁעִיָּה נז) "נִיב שְׁפָתַיִם", (מִשְׁלִי י) "יְנוּב חֻקְמָה",
 "וַיִּכַּל מִהִתְנַבְּאוֹת" דְּשִׁמוּאֵל (סִימֹן י), וְכִלְעִי
 קוֹרְאִין לוֹ פְּרַעְדִּיגִי: (ב) אֶתָּה תְּדַבֵּר. פֶּעַם אַחַת
 כָּל שְׁלִיחוֹת וּשְׁלִיחוֹת כְּפִי שֶׁשְׁמַעְתָּ מִפִּי, וְאַהֲרֹן
 אַחִידִי יְמַלִּיצֵנּוּ וְיִטְעִימֵנּוּ בְּאֻזְנֵי פְרָעָה: (ג) וְאֲנִי

עבדו: ז ומשה בר תמנן שנין
ואהרן בר תמנן ותלת שנין
במללותהון עם פרעה: ח ואמר
י: למשה ולאהרן למימר:
ט ארי ימלל לותכון פרעה
למימר הבו לכון אתא ותימר
לאהרן סב ית חוטבך ורמי קדם
פרעה יהי לתנינא: י ועל משה
ואהרן לות פרעה ועבדו בן קמא
דפקיד י: ורמא אהרן ית חוטב
קדם פרעה וקדם עבדוהי והוה
לתנינא: יא וקרא אף פרעה
לחכימא ולחרשיא ועבדו אף
אנון חרשי מצרים בלחשיהון
בן: יב ורמו גבר חוטב והוה
לתנינא ובלע חטב דאהרן ית
חטריהון: יג ואתקף לבא
דפרעה ולא קביל מנהון קמא
דמליל י: יד ואמר י: למשה
אתנקר (לפרש"י יקיר) לבא
דפרעה סריב לשלחא עמא:
טו אזיל לות פרעה בצפרא הא
נפיק למיא ותתעתד לקדמותה
על פיך נהרא וחוטבא דאתהפיק
לחויא תסב בידך: טז ותימר לה
י: אלהא דיהודאי שלחני לותך
למימר שלח ית עמי ויפלחון
קדמי במדברא והא לא קבילתא

ומשה בן-שמונים שנה ואהרן בן-שלוש
ושמונים שנה בדברם אל-פרעה: פ רביעי
ח ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
ט כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם
מופת ואמרת אל-אהרן קח את-מטבך והשלך
לפני-פרעה יהי לתנין כס"י: י ויבא משה ואהרן
אל-פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך
אהרן את-מטוהו לפני פרעה ולפני עבדיו
ויהי לתנין: יא ויקרא גם-פרעה לחכמים
ולמכשפים ויעשו גם-הם חרטומי מצרים
בלהטיהם בן כס"י: יב וישליכו איש מטוהו ויהיו
לתנינם ויבלע מטה-אהרן את-מטתם כס"י:
יג ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר
דבר יהוה: ס יד ויאמר יהוה אל-משה כבד
לב פרעה מאן לשלח העם כס"י: טו לך אל-
פרעה בפקר הנה יצא המימה ונצבת
לקראתו על-שפת היאר והמטה אשר-נהפך
לנחש תקח בידך כס"י: טז ואמרת אליו יהוה
אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח

רש"י

יקיר. ולא אתנקר, מפני שהוא שם דבר, כמו:
(שמות יח) "כי כבד ממך הדבר": (טו) הנה יצא
המימה. לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר
שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לגילוס ועושה
שם צרכיו (שמות רבה): (טז) עד כה. עד הנה,
ומדרשו: עד שתשמע ממני מפת בכורות שאפתח
בה ב"כה": "כה אמר ה' פחצות הלילה":

להכות בהם: (ט) מופת. אות להודיע שיש צרך
(צורך) במי ששולח אתכם: לתנין. נחש:
(יא) בלהטיהם. בלחשיהון, ואין לו דמיון
במקרא, ויש לדמות לו: (בראשית ג) "להט החרב
המתהפכת", דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:
(יב) ויבלע מטה אהרן. (שבת צז) מאחר שחזר
ונעשה מטה, בלע את כלן: (יד) כבד. תגדמו

עד כָּעַן: יז כְּדִנֵּן אָמַר יי בְּדָא
תִּדְעֵ אַרִי אָנָּא יי הָא אָנָּא מַחֵי
בְּחֻטְרָא דִּי בִידֵי עַל מִיָּא דִּי
בְּנִהְרָא וַיִּתְּהַפְכוּן לְדָמָא:
יח וְנוֹנִי דִּי בְּנִהְרָא תָּמוֹת וְסָרִי
נִהְרָא וַיִּלְאוּן מִצְרָאֵי לְמִשְׁתִּי מִיָּא
מִן נִהְרָא: יט וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה
אָמַר לְאַהֲרֹן טוֹל חֻטְרָךְ וְאָרִים
יָדְךָ עַל מִיָּא דְּמִצְרִים עַל נִהְרִיהוֹן
עַל אֲרִתִּיהוֹן וְעַל אֲגֻמִּיהוֹן וְעַל
כָּל בֵּית פְּנִישוֹת מִימִיהוֹן וַיְהוֹן
דָּמָא וַיְהִי דָּמָא בְּכָל אֲרָעָא
דְּמִצְרִים וּבְמִנִּי אָעָא וּבְמִנִּי
אֲבָנָא: כ וַעֲבָדוּ כֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
כְּמָא דְּפִקִּיד יי וְאָרִים בְּחֻטְרָא
וּמָחָא יָת מִיָּא דִּי בְּנִהְרָא לְעֵינֵי
פְּרָעָה וּלְעֵינֵי עַבְדֵּיהִי וְאַתְּהִפִּיכוּ
כָּל מִיָּא דִּי בְּנִהְרָא לְדָמָא:
כא וְנוֹנִי דִּי בְּנִהְרָא מִיתוּ וְסָרִי
נִהְרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאֵי לְמִשְׁתִּי
מִיָּא מִן נִהְרָא וְהָוָה דָּמָא בְּכָל
אֲרָעָא דְּמִצְרִים: כב וַעֲבָדוּ כֵּן
חֲרָשֵׁי מִצְרִים בְּלִחְשִׁיהוֹן וְאַתְּקִף

אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא-שָׁמַעְתָּ
עֲרֹכָה כִּסִּי: יז כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעֵ כִּי
אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִכָּה | בַּמָּטָה אֲשֶׁר-בְּיָדִי
עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם כִּסִּי:
יח וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תָּמוֹת וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר
וְנִלְאוּ מִצְרִים לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר כִּסִּי: יט
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח
מַטֶּן וְנִטְהֵ יָדְךָ עַל-מִימֵי מִצְרִים עַל-נִהְרֵתָם |
עַל-יֵאֲרֵיהֶם וְעַל-אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל כָּל-מְקוֹה
מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם וְהָיָה דָם בְּכָל-אֲרֶץ מִצְרָיִם
וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים כִּסִּי: כ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
כְּאֲשֶׁר | צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמָּטָה וַיִּךְ אֶת-הַמַּיִם
אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרָעָה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיַּהֲפֹכוּ
כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לָדָם: כא וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-
בַּיָּאֵר מֵתָה וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכִלוּ מִצְרִים
לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֲרֶץ
מִצְרָיִם: כב וַיַּעֲשׂוּ־כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לֵב-פְּרָעָה

רע"י

הַשְׂדוֹת: אֲגֻמֵּיהֶם. קְבוּצַת מַיִם שְׁאִינָן נֹכְעִין וְאִינָן
מוֹשְׁכִין, אֲלֹא עוֹמְדִין בְּמָקוֹם אֶחָד וְקוֹרִין לוֹ
אֲשֻׁטְנָ"ק: בְּכָל אֲרֶץ מִצְרָיִם. אִף בְּמִרְחָצָאוֹת
וּבְאֲמָבְטָאוֹת שְׂבָבְתִים: וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים. מַיִם
שְׂבָבְלֵי עֵץ וּבְכָלֵי אֲבָן: (כב) בְּלִטְיָהֶם. לַחֲשׁ
שְׂאוּמֵרִין אוֹתוֹ בִּלְטָ וּבְחֻשָּׁאֵי. וְרִבּוּתֵינוּ אִמְרוּ:
(סנהדרין סז) בְּלִטְיָהֶם, מַעֲשֶׂה שְׂדִים, בְּלִטְיָהֶם,
מַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים: וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרָעָה. לוֹמַר: עַל יְדֵי
מְכַשְׁפוֹת אֲתָם עוֹשִׂים כֵּן, (מנחות פה) תִּכֵּן אֲתָם
מְכַנְיִסִין לְעַפְרִים, עִיר שְׂפֵלָה תִּכֵּן? אִף אֲתָם
מְבִיאִים מְכַשְׁפוֹת לְמִצְרָיִם שְׂפֵלָה כְּשָׁפִים:

(יז) וְנִהְפְּכוּ לָדָם. לִפִּי שְׁאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִים
בְּמִצְרַיִם וְנִילּוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת הָאֲרֶץ, וּמִצְרַיִם
עוֹבְדִים לְנִילּוּס, לִפְיָךְ הִלְקָה אֶת יִרְאָתָם, וְאַחֵר כִּף
הִלְקָה אוֹתָם: (יח) וְנִלְאוּ מִצְרַיִם. לְבַקֵּשׁ רְפוּאָה
לְמִי הַיָּאֵר, שְׁיִהְיוּ רְאוּיִין לְשִׁתּוֹת: (יט) אָמַר אֶל
אַהֲרֹן. לִפִּי שְׁהִגֵּן הַיָּאֵר עַל מֹשֶׁה כְּשֹׁנְשֵׁלָךְ לְתוֹכוֹ,
לִפְיָךְ לֹא לָקָה עַל יָדוֹ, לֹא בָדָם וְלֹא בְּצַפְרֵדַעִים,
וְלָקָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן: נִהְרֵתָם. הֵם נִהְרוֹת הַמוֹשְׁכִים
כְּעֵין נִהְרוֹת שְׁלָנוּ: יֵאֲרֵיהֶם. הֵם בְּרִכוֹת וְנוֹגֵרִים
הַעֲשׂוּיֹת בְּיַדִּי אָדָם מִשְׁפַּת הַנֶּהָר לְשְׂדוֹת, וְנִילּוּס
מִימֵיו מִתְּבָרְכִים וְעוֹלָה דִּרְךְ הַיָּאֵרִים וּמִשְׁקָה

וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה כִּסְיִי: כג וַיִּפֹּן
פָּרְעָה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לְבֹו גִם־
לְזֹאת כִּסְיִי: כד וַיַּחֲפְרוּ כָּל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר
מִיָּם לְשָׁתוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לְשָׁתוֹת מִמִּימֵי
הַיָּאֵר: כה וַיִּמְלֹא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־
יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר כִּסְיִי: פ כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פָּרְעָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר
יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: כז וְאִם־מָאֵן
אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ
בְּצַפְרֵדַעִים כִּסְיִי: כח וַיִּשְׁרֹץ הַיָּאֵר צַפְרֵדַעִים
וַעֲלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל־
מִטָּתְךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ
וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ כִּסְיִי: כט וּבָכָה וּבְעִמָּךְ וּבְכָל־
עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצַּפְרֵדַעִים כִּסְיִי: ח א וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נָטָה אֶת־יָדְךָ
בְּמַטְּךָ עַל־הַנְּהָרֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הָאֲגָמִים
וְהָעַל אֶת־הַצַּפְרֵדַעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ד וַיִּט
אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצַּפְרֵדָּע וַתֹּכֶם אֶת־אֶרֶץ

לְכָא דְפָרְעָה וְלֹא קָבִיל מִנְהוֹן
כְּמָא דְמַלִּיל יִי: כג וְאַתְפָּנִי
פָּרְעָה וַעֲל לְבֵיתָהּ וְלֹא שְׁוִי לְכָה
אַף לְדָא: כד וַחֲפְרוּ כָל מִצְרָאִי
סְתָרְנוֹת נְהָרָא מִיָּא לְמִשְׁתִּי אַרִי
לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתִּי מִמִּיָּא דְנְהָרָא:
כה וְאַשְׁלָם שְׁבַעַת יוֹמִין בְּתַר
דְּמָחָא יִי יַת נְהָרָא: כז וְאָמַר יִי
לְמֹשֶׁה עוֹל לָנוּ פָּרְעָה וְתִימַר לָהּ
כְּדִנָּן אָמַר יִי שְׁלַח יַת עַמִּי
וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי: כז וְאִם סָרִיב אַתָּה
לְשַׁלַּח הָא אָנָּא מַחִי יַת כָּל
תַּחֲוּמָךְ בְּעַרְדְּעִנְיָא: כח וַיִּרְבִּי
נְהָרָא עַרְדְּעִנְיָא וַיִּסְקוּן וַיַּעֲלוּן
בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל
עַרְסָךְ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ
וּבְתַנּוּרָךְ וּבְאַצְוֹתְךָ: כט וּבָךְ
וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עַבְדֶּיךָ יִסְקוּן
עַרְדְּעִנְיָא: א וְאָמַר יִי לְמֹשֶׁה
אָמַר לְאַהֲרֹן אַרִים יַת יָדְךָ
בְּחַטְרְךָ עַל נְהָרָא עַל אֲרַתְיָא וְעַל
אֲגָמִיָּא וְאַסִּיק יַת עַרְדְּעִנְיָא עַל
אֲרַעַת דְּמִצְרַיִם: ב וְאַרִים אַהֲרֹן
יַת יָדָה עַל מִיָּא דְּמִצְרָאִי וְסָלִיקַת
עַרְדְּעִנְיָא וַחֲפַת יַת אֲרַעַת

רש"י

וְנִגְפּוּ אֵשֶׁה הָרָה, אינו לשון מיתה, וכן: (ירמיה יג) "וּבְכֹטְרִים יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם", (תהלים צא) "פֶּן תִּגָּף בְּאֶבֶן רַגְלְךָ", (ישעיה ח) "וּלְאֶבֶן נִגָּף": (כח) וַעֲלוּ. מִן הַיָּאֵר: בְּבֵיתְךָ. ואחר כך בְּבֵית עַבְדֶּיךָ. הוא הַתַּחֲלִיל בַּעֲצָה תַחֲלָה: "וַיֹּאמֶר אֶל עֲמוֹ", וּמִמְנוּ הַתַּחֲלִיל הַפְּרָעָנוֹת (סוטה יא. ושמות רבה): (כט) וּבָכָה וּבְעִמָּךְ. (סנהדרין פ) בְּתוֹךְ מַעֲיָהם נִכְנָסִין וּמִקְרָקִרִין: (ב) וַתַּעַל הַצַּפְרֵדָּע. (שמות רבה) צַפְרֵדָּע אֶחָת הִיְתָה, וְהָיוּ מִכֵּין אוֹתָהּ וְהָיָא

(כג) גִּם לְזֹאת. לְמוֹפֶת הַמַּטָּה שְׁנֵהֶפֶךְ לְתַנִּין וְלֹא לְזֶה שֶׁל דָּם: (כה) וַיִּמְלֹא. מִנֵּן שְׁבַעַת יָמִים שֶׁלֹּא שָׁב הַיָּאֵר לְקִדְמוֹתוֹ, שֶׁהִיְתָה הַמַּכָּה מִשְׁמַשְׁת רְבִיעַ חֹדֶשׁ, וְשִׁלְשָׁה חֳלָקִים הָיָה מַעֲיד וּמַתְרָה בָּהֶם (בשמות רבה): (כז) וְאִם מָאֵן אַתָּה. וְאִם סָרְבָן אַתָּה. מָאֵן כְּמוֹ מִמָּאֵן, מְסָרֵב, אֶלָּא כִּינָה הָאָדָם עַל שֵׁם הַמַּפְעֵל, כְּמוֹ: שְׁלוֹ וְשָׁקֵט, סָר וְזָעַף (מלכים א כ): נִגָּף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ. מִכָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן מִגָּפָה אֵינוֹ לְשׁוֹן מִיתָה אֶלָּא לְשׁוֹן מִכָּה, וְכֵן: (שמות כא)

דמִצְרַיִם כִּסִּי: ג וַיַּעֲשׂוּ־בֶן הַחֲרֻטִּים בְּלִטְיָהֶם
וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדְעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
ד וַיִּקְרָא פֶרְעָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֶעֱתִירוּ
אֶל־יְהוָה וַיִּסֹּר הַצִּפְרָדְעִים מִפְּנֵי וַיִּמְעֲמִי
וַאֲשַׁלַּח אֶת־הָעַם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: ה וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְפֶרְעָה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמָתִי | אֶעֱתִיר
לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֻךְ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ רַק בִּיֹאֵר תִּשְׁאֲרֶנָּה כִּסִּי: ו וַיֹּאמֶר
לְמַחֵר וַיֹּאמֶר בְּדִבְרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי־אִין
כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ כִּסִּי: חֲמִישִׁי ז וַיִּסְרוּ הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִעַמְּךָ רַק בִּיֹאֵר
תִּשְׁאֲרֶנָּה: ח וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פֶּרְעָה
וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דִּבְרֵי הַצִּפְרָדְעִים
אֲשֶׁר־שָׁם לְפֶרְעָה כִּסִּי: ט וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי
מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדְעִים מִן־הַבְּתִים מִן־
הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֹת: י וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרָם וְחֲמָרָשׁ הָאָרֶץ כִּסִּי:

דמִצְרַיִם כִּסִּי: ג וַיַּעֲשׂוּ־בֶן הַחֲרֻטִּים בְּלִטְיָהֶם
וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדְעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
ד וַיִּקְרָא פֶרְעָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֶעֱתִירוּ
אֶל־יְהוָה וַיִּסֹּר הַצִּפְרָדְעִים מִפְּנֵי וַיִּמְעֲמִי
וַאֲשַׁלַּח אֶת־הָעַם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: ה וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְפֶרְעָה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמָתִי | אֶעֱתִיר
לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֻךְ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ רַק בִּיֹאֵר תִּשְׁאֲרֶנָּה כִּסִּי: ו וַיֹּאמֶר
לְמַחֵר וַיֹּאמֶר בְּדִבְרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי־אִין
כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ כִּסִּי: חֲמִישִׁי ז וַיִּסְרוּ הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִעַמְּךָ רַק בִּיֹאֵר
תִּשְׁאֲרֶנָּה: ח וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פֶּרְעָה
וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דִּבְרֵי הַצִּפְרָדְעִים
אֲשֶׁר־שָׁם לְפֶרְעָה כִּסִּי: ט וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי
מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדְעִים מִן־הַבְּתִים מִן־
הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֹת: י וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרָם וְחֲמָרָשׁ הָאָרֶץ כִּסִּי:

רע"י

נֶאֱמַר: מַתִּי אֶעֱתִיר, הִנֵּה מִשְׁמַע מַתִּי אֶתְפַּלֵּל, עֲכָשׁוּ
שְׁנֵאֲמַר: "לְמָתִי", מִשְׁמַע: אֲנִי הַיּוֹם אֶתְפַּלֵּל עָלֶיךָ
שִׁיכְרָתוֹ הַצִּפְרָדְעִים לְזִמְן שְׁתִּקְבַּע לִי, אָמַר לְאִיזָה
יּוֹם תִּרְצֶה שִׁיכְרָתוֹ. אֶעֱתִיר, הֶעֱתִירוּ וְהֶעֱתַרְתִּי, וְלֹא
נֶאֱמַר: אֶעֱתֵר, עֲתֵרוּ וְעֲתַרְתִּי, מִפְּנֵי שְׁכָל לְשׁוֹן עֲתֵר,
הַרְבּוֹת פֶּלֶל הוּא, וְכֹאֲשֶׁר יֹאמַר: הַרְבּוּ, אֲרָבָה
וְהַרְבִּיתִי, לְשׁוֹן הַפְּעִיל, כֵּן יֹאמַר: אֶעֱתִיר, הֶעֱתִירוּ
וְהֶעֱתַרְתִּי דְּבָרִים, וְאֵב לְכֻלָּם: (יחזקאל לה) הֶעֱתַרְתָּם
עָלַי דְּבָרֵיכֶם, הַרְבִּיתֶם: (ו) וַיֹּאמֶר לְמַחֵר. הַתְּפַלֵּל
הַיּוֹם שִׁיכְרָתוֹ לְמַחֵר: (ח) וַיֵּצֵא וַיִּצְעַק. מִיד,
שִׁיכְרָתוֹ לְמַחֵר: (י) חֲמָרִים חֲמָרִים. צְבוּרִים

מַתִּי נְחִילִים נְחִילִים, זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ, וּפְשׁוּטוֹ: יֵשׁ
לֹאמַר שִׁירוֹץ הַצִּפְרָדְעִים קוֹרָא לְשׁוֹן יְחִידוֹת, וְכֵן:
"וְתִהְיֶה הַכֶּנֶם", הַרְחִישָׁה, גְּדוּלִיר"א בְּלַע"ז, וְאִף
"וְתַעַל הַצִּפְרָדֵּעַ", גְּרִינוּלִיר"א בְּלַע"ז:
(ה) הִתְפָּאֵר עָלַי. כְּמוֹ (ישעיה י) "הִתְפָּאֵר הַגִּרְזָן
עַל הַחוּצָב בּוֹ"? מִשְׁתַּבַּח לֹאמַר: אֲנִי גְּדוֹל מִמֶּךָ,
וּנִיט"ר בְּלַע"ז, וְכֵן: "הִתְפָּאֵר עָלַי" - הִשְׁתַּבַּח
לְהַתְחַכֵּם וּלְשֹׁאֵל דְּבַר גְּדוֹל וְלֹאמַר שְׁלֹא אוֹכַל
לַעֲשׂוֹתוֹ: לְמָתִי אֶעֱתִיר לָךְ. אֵת אֲשֶׁר אֶעֱתִיר לָךְ
הַיּוֹם עַל הַכֶּרֶת הַצִּפְרָדְעִים, לְמָתִי תִרְצֶה שִׁיכְרָתוֹ,
וְתִרְאֶה אִם אֲשִׁלִּים דְּבָרִי לְמוֹעֵד שְׁתִּקְבַּע לִי. אֵלוֹ

וַיֵּרָא פְּרַעָה כִּי הִיתָה הָרוּחָה וְהַכֶּבֶד
 אֶת־לְבָוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים בְּאִשְׁרֵי דְבַר
 יְהוָה כְּשִׁי: ׀ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר
 אֶל־אַהֲרֹן נָטָה אֶת־מַטֶּיךָ וְהָךְ אֶת־עֵפֶר הָאָרֶץ
 וְהִיָּה לְכֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּשִׁי: ׀ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן
 וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטָּהוּ וַיָּךְ אֶת־עֵפֶר
 הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֵפֶר
 הָאָרֶץ הָיָה כְּנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּשִׁי:
 וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרֻטָּמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־
 הַכְּנִים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנֶם בָּאָדָם
 וּבַבְּהֵמָה כְּשִׁי: ׀ וַיֹּאמְרוּ הַחֲרֻטָּמִם אֶל־פְּרַעָה
 אֲצַבַּע אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פְּרַעָה וְלֹא־
 שָׁמַע אֱלֹהִים בְּאִשְׁרֵי דְבַר יְהוָה כְּשִׁי: ׀ ׀
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבִם בְּבִקְרֹךְ
 וְהַתִּיצַב לִפְנֵי פְּרַעָה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּימָה
 יְהוָה שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבְדֵנִי: ׀ כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח

ארעא: יא וחזא פרעה ארי הות
 רוחתא ויתנקר ית לבה ולא קביל
 מנהון כמא דמליל יי: יב ואמר
 יי למשה אמר לאהרן ארים ית
 חטרה ומחא ית עפרא דארעא
 ויהא לקלמתא בכל ארעא
 דמצרים: יג ועבדו כן וארים
 אהרן ית ידה בחטרה ומחא ית
 עפרא דארעא והות קלמתא
 באנשא ובבעירא כל עפרא
 דארעא הות קלמתא בכל ארעא
 דמצרים: יד ועבדו כן חרשיא
 בלחשיהון לאפקא ית קלמתא
 ולא יכילו והות קלמתא באנשא
 ובבעירא: טו ואמרו חרשיא
 לפרעה הא מחא מן קדם יי היא
 ואתקף לבא דפרעה ולא קביל
 מנהון כמא דמליל יי: טז ואמר
 יי למשה אקדם בצפרא ואתעתד
 קדם פרעה הא נפק למיא ותימר
 לה כדנן אמר יי שלח עמי
 ויפלחון קדמי: יז ארי אם ליתך

ואמרת אליו כה אמר

רש"י

מִפְּשְׁעוֹרָה: (טו) אֲצַבַּע אֱלֹהִים הִיא. מִכָּה זֶה
 אֵינָה עַל יְדֵי כְּשָׁפִים, מֵאֵת הַמָּקוֹם הִיא: בְּאִשְׁרֵי
 דְּבַר ה'. "וְלֹא יִשְׁמַע אֱלֹהִים פְּרַעָה":
 (יז) מִשְׁלִיחַ בָּךְ. מִגֵּרָה בָּךְ, וְכֵן: (דְּבָרִים לב)
 "וְשֹׁן־בְּהֵמָת אֲשַׁלַּח בָּם", לְשׁוֹן שְׁפוּי, אֵינִיצִיט־ר
 בְּלַעֲז: אֶת הָעֶרֶב. כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוּת וּנְחָשִׁים
 וְעֶקְרָבִים בְּעֶרְבּוּכָא, וְהָיוּ מִשְׁחִיתִים בָּהֶם. וַיֵּשׁ
 טַעַם בְּדָבָר בְּאַגְדָּה בְּכָל מִכָּה וּמִכָּה: לָמָּה זֶה וְלָמָּה
 זֶה? בְּטַכְסִיסֵי מַלְחָמוֹת מְלָכִים בָּא עֲלֵיהֶם, כְּסֻדָּר
 מְלָכוֹת כְּשֶׁצָּרָה עַל עִיר: בְּתַחֲלָה מְקַלְקֵל
 מַעֲיֻנוּתִיהָ, וְאַחֵר כָּךְ תּוֹקְעִין עֲלֵיהֶם וּמְרִיעִין
 בְּשׁוּפְרוֹת לִירָאָם וּלְבַהֲלֵם, וְכֵן הַצִּפְרָדֵּעִים,

צְבוּרִים, כְּתַרְגוּמוֹ: דְּגוּרִין, דְּגוּרִין, גְּלִין:
 (יא) וְהַכֶּבֶד אֶת־לְבָבוֹ. לְשׁוֹן פֶּעַל הוּא כְּמוֹ:
 "הָלוֹךְ וְנִסְעֵי", וְכֵן: (מַלְכִּים ב ג) "וְהַכּוֹת אֶת
 מוֹאֵב", (שְׁמוּאֵל א כב) "וְשֹׁאֵל לוֹ בְּאֱלֹהִים", (מַלְכִּים
 א כ) "הִכָּה וּפִצְעֵי": בְּאִשְׁרֵי דְּבַר ה'. וְהִכָּן דְּבַר?
 "וְלֹא יִשְׁמַע אֱלֹהִים פְּרַעָה": (יב) אָמַר אֶל אַהֲרֹן.
 לֹא הָיָה הָעֵפֶר כְּדַאי לְלָקוֹת עַל יְדֵי מֹשֶׁה, לְפִי
 שְׁהָגָן עָלָיו כְּשֶׁהֲרָג אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל,
 וְלָקָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן: (יג) וַתְּהִי הַכֹּנֶם. הַרְחִישָׁה,
 פְּדוּלִיר־א בְּלַעֲז: (יד) לְהוֹצִיא אֶת הַכְּנִים.
 לְבִרְאֲתָם, (נִסְחָה אַחֲרָת: וּלְהוֹצִיאָם) מִמָּקוֹם אַחֵר:
 וְלֹא יָכְלוּ. שְׁאִין הַשֹּׁד שׁוֹלֵט עַל בְּרִיָּה פְּחוּתָה

מִשְׁלַח יְתַעֲמִי הָאֵל אֲנֵה מִשְׁלַח
 בָּךְ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְכַתִּיבָךְ יְתַעֲמִי
 עֲרוּבָא וַיִּמְלֹךְ בְּתֵי מִצְרַיִם יְתַעֲמִי
 עֲרוּבָא וְאֵף אֲרַעָא דְאַנּוּן עֲלֵהּ:
 יח וְאֶפְרַשׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יְתַעֲמִי
 אֲרַעָא דְגִשֵׁן דְּעַמִּי קָאִים עֲלֵהּ
 בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֲרוּבָא
 בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי אֲנֵה יִי שְׁלִיט
 בְּגוּ אֲרַעָא: יט וְאֲשׁוּי פּוֹרְקָן
 לְעַמִּי וְעַל עַמְּךָ אֵינִי מְחַא לְמַחֵר
 יְהֵא אֲתָא הַדִּין: כ וְעַבְדֵּי יִי בֵּן
 וְאֲתָא עֲרוּבָא תַקִּיף לְבֵית פְּרַעָה
 וּלְבֵית עַבְדֵּיהּ וּבְכָל אֲרַעָא
 דְּמִצְרַיִם אֲתַחְבֵּלַת אֲרַעָא מִן קֳדָם
 עֲרוּבָא: כא וְקִרָא פְּרַעָה לְמֹשֶׁה
 וּלְאַהֲרֹן וְאָמַר אֲזִילוּ דְּבַחוּ קֳדָם
 אֱלֹהֵכֶן בְּאַרְעָא: כב וְאָמַר מֹשֶׁה
 לֹא תִקֵּן לְמַעַבְדֵּי בֵּן אֲרִי בְּעִירָא
 דְּמִצְרַיִם דְּחֵלִין לֵה מִנָּה אֲנַחְנָא
 נְסִבִּין לְדְּבַחָא קֳדָם יִי אֱלֹהֵנָּה הָא
 נְדַבַּח יְתַעֲמִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחֵלִין
 לֵה וְאַנּוּן יְהוֹן חֲזֵן הָא לֹא יִימְרוּן
 לְמַרְגָּמָנָא: כג מִהֲלֵךְ תִּלְתָּא
 יוֹמִין גִּיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְּבַח קֳדָם
 יִי אֱלֹהֵנָּה כְּמָא דְּיִימַר לְנָא:
 כד וְאָמַר פְּרַעָה אֲנֵה אֲשַׁלַּח
 יְתַחְכוֹן וְתַדְּבַחוּן קֳדָם יִי אֱלֹהֵכֶן
 בְּמִדְבָּרָא לְחוּד אֲרַחֲקָא לֹא

אֶת-עַמִּי הַגִּנִּי מִשְׁלִיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ
 וּבְכַתִּיבָךְ אֶת-הָעֶרֶב וּמִלֹּאֵי בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת-
 הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-הֵם עָלֶיהָ כס"י:
 יח וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת-אֶרֶץ גִּשֵׁן אֲשֶׁר
 עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הֵיוֹת-שָׁם עֶרֶב לְמַעַן
 תִּדַּע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ כס"י: ששי
 יט וְשִׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר יְהִיָּה
 הָאֵת הַזֶּה כס"י: כ וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב
 כָּבֵד בֵּיתָהּ פְּרַעָה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב כס"י:
 כא וַיִּקְרָא פְּרַעָה אֶל-מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן
 זָבַחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ כס"י: כב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא
 נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת-תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם
 לַעֲיִנֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ כס"י: כג דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 גִּלְדִּי בַּמִּדְבָּר וּזְבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר
 יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ: כד וַיֹּאמֶר פְּרַעָה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח
 אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק
 הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הֶעֱתִירוּ בַּעֲדַי:

רע"י

הָאָרֶץ. נִשְׁחַתָּה הָאָרֶץ, אֲתַחְבֵּלַת אֲרַעָא:
 (כא) זָבַחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ. בְּמִקְוֵמְכֶם וְלֹא
 תִּלְכוּ בַּמִּדְבָּר: (כב) תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם. יִרְאֵת
 מִצְרַיִם, כְּמוֹ (מַלְכִים ב כג) "וּלְמַלְכֶם תּוֹעֵבַת בְּנֵי
 עַמּוֹן", וְאֶצֶּל יִשְׂרָאֵל קִירָא אוֹתָם תּוֹעֵבָה. וְעוֹד יֵשׁ
 לוֹמַר בְּלִשׁוֹן אַחֵר: "תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם", דְּבַר שְׁנָאוֹי
 הוּא לְמִצְרַיִם זְבִיחָה שְׁאֵנוּ זֻבְחִים, שְׁהָרִי יִרְאֵתָם

מִקְרָקִים וְהוֹמִים וְכו', כְּדֹאֵתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי
 תַּנְחוּמָא: (יח) וְהַפְּלִיתִי. וְהַפְּרַשְׁתִּי, וְכֵן: (לִקְמוֹן
 ט) "וְהַפְּלִיָּה ה'", וְכֵן: (דְּבָרִים ל) "לֹא נִפְלֵאתָ הִיא
 מִמֶּךָ" - לֹא מִבְּדִלְתָּ וּמִפְרִשְׁתָּ הִיא מִמֶּךָ: לְמַעַן
 תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. אֵף עַל פִּי שְׁשִׁכְנִיתִי
 בְּשָׂמִים, גִּזְרִיתִי מִתְקִימָת בְּתַחְתּוֹנִים: (יט) וְשִׁמְתִּי
 פֶּדֶת. שְׂבִיבִיל בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ: (כ) תִּשְׁחַת

תרחקון למיזל צלו אף עלי:
 כה ואמר משה הא אנא נפק
 מעמך ואצלי קדם יי ויעדי
 ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמא
 מחר לחוד לא יוסף פרעה
 לשקרא בדיל דלא לשלחא ית
 עמא לדבחא קדם יי: כו ונפק
 משה מן קדם פרעה וצלי קדם
 יי: כז ועבד יי פתגמא דמשה
 ואעדי ערובא מפרעה מעבדוהי
 ומעמא לא אשתאר חד:
 כח ונקר פרעה ית לבה אף
 בזמנא דהא ולא שלח ית עמא:
 א ואמר יי למשה עול לות
 פרעה ותמלל עמא כדנן אמר יי
 אלהא דיהודאי שלח ית עמי
 ויפלחון קדמי: ב ארי אם סריב
 את לשלחא ועד כען את מתקף
 בהון: ג הא מחא מן קדם יי
 הויא בכעירך דבחקלא בסוסותא
 בחמרי בגמלי בתורי ובכענא
 מותא תקיף לחדא: ד ואפרש יי
 בין בעירא דישראל ובין בעירא
 דמצרים ולא ימות מפל לבני
 ישראל מדעם: ה ושוי יי זמנא
 למימר מחר יעבד יי פתגמא
 הדין בארעא: ו ועבד יי ית
 פתגמא הדין ביומא דבתרוהי

כה ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך
 והערתני אל-יהוה וסר הערב מפרעה
 מעבדיו ומעמו מחר רק אל-יוסף פרעה התל
 לבלתי שלח את-העם לזבח ליהוה כס"י:
 כו ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל-
 יהוה כס"י: כז ויעש יהוה כדבר משה ויסר
 הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר
 אחד כס"י: כח ויכבד פרעה את-לבו גם בפעם
 הזאת ולא שלח את-העם כס"י: פ ט א ויאמר
 יהוה אל-משה בא אל-פרעה ודברת אליו
 כה-אמר יהוה אלהי העברים שלח את-עמי
 ויעבדני: ב כי אם-מאן אתה לשלח ועודך
 מחזיק בם כס"י: ג הנה יד-יהוה הויה במקנך
 אשר בשדה בפוסים בחמרים בגמלים בבקר
 ובצאן דבר כבד מאד כס"י: ד והפלה יהוה בין
 מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות
 מכל-לבני ישראל דבר כס"י: ה וישם יהוה
 מועד לאמר מחר יעשה יהוה הדבר הזה
 בארץ: ו ויעש יהוה את-הדבר הזה ממחרת

רע"ט

אנו זוכחים: ולא יסקלנו. בתמיהה:
 (כה) התל. כמו להתל: (כו) ויעתר אל ה'.
 נתאמן בתפלה, וכן אם בא לומר ויעתיר, היה
 יכול לומר, ומשמע וירבה בתפלה. עכשו כשהוא
 אומר בלשון ויפעל משמע וירבה להתפלל:
 (כז) ויסר הערב. ולא מתו כמו שמתו
 הצפרדעים, שאם מתו, יהיה להם הנאה
 בעורותם: (כח) גם בפעם הזאת. אף על פי
 שאמר: "אנכי אשלח אתכם", לא קים הבטחתו:
 (ב) מחזיק בם. אויזו בם, כמו (דברים כה)
 "והחזיקה במבשיו": (ג) הנה יד ה' הויה.
 לשון הנה, פי כן יאמר בלשון נקבה על שעבר
 היתה, ועל העתיד תהיה, ועל העומד הויה, כמו:
 עושה, רוצה רוצה: (ד) והפלה. והבדיל:

ומית כל מקנה מצרים ומקנה בני ישראל
 ומבעירא דבני ישראל לא מית
 חד: ז ושלח פרעה והא לא מית
 מבעירא דישאל עד חד ואתקור
 לבא דפרעה ולא שלח ית עמא:
 ח ואמר יי למשה ולאהרן סיבו
 לכון מלי חפניכון פיתא דאתונא
 ויזרקנה משה לצית שמאי לעיני
 פרעה ט ויהי לאבקא על כל
 ארעא דמצרים ויהי על אנשא
 ועל בעירא לשיחנא סגי
 אבעבעין בכל ארעא דמצרים:
 י ונסיבו ית פיתא דאתונא וקמו
 קדם פרעה וזרק יתה משה לצית
 שמאי והנה שיחנא אבעבעין סגי
 באנשא ובבעירא: יא ולא יכילו
 חרשיא למיקם קדם משה מן
 קדם שיחנא ארי הוה שיחנא
 בחרשיא ובכל מצראי: יב ותקוף
 יי ית לבא דפרעה ולא קביל
 מנהון כמא דמליל יי עם משה:
 יג ואמר יי למשה אקדם בצפרא
 ואתעתד קדם פרעה ותימר לה
 כדנן אמר יי אלהא דיהודאי
 שלח ית עמי ויפלחון קדמי:

וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לֹא־מָת אֶחָד: ז וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת
 מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פַּרְעֹה
 וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: פ ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה וְאַל־אֲהַרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ
 כִּבְשָׁן וּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פַרְעֹה: כס"ז
 ט וְהָיָה לְאַבְקָא עַל כָּל־אֲרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה
 עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשָׁחִין פֶּרֶחַ
 אֲבַעֲבָעִת בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרַיִם: כס"ח וַיִּקְחוּ אֶת־
 פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ
 מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שָׁחִין אֲבַעֲבָעִת פֶּרֶחַ
 בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: כס"ט יא וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים
 לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה
 הַשָּׁחִין בַּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מִצְרַיִם: יב וַיַּחֲזֹק יְהוָה
 אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים בְּאִשֶּׁר דָּבָר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ס יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 הֲשִׁבֶם בְּבִקְרָה וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ
 אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח

רש"י

כתרגומו: לשיחנא סגי אבעבעין, שעל ידו צומחין
 בועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש בלשון
 משנה שנה שחונה: (י) באדם ובבהמה. ואם
 תאמר: מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר:
 "וימת כל מקנה מצרים"? אלא לא נגזרה גזירה,
 אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר: "במקנהך
 אשר בשדה והקרא את דבר ה' הניס את מקנהו
 אל הבתים". וכן שנויה במכילתא אצל: "ויקח

(ח) מלא חפניכם. ילויניי"ש בלע"ז: פית
 כבשן. דבר הנפח מן הגחלים צמומות הנשרפות
 בכבשן, ובלע"ז אולב"ש. פית, לשון הפחה,
 שהיה מפתח ומפריח: וזרקו משה. וכל דבר
 הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת. הרי נסים
 הרבה: אחד, שהחזיק קמצו של משה מלא
 חפנים, שלו ושל אהרן, ואחד, שהלך האבק על
 כל ארץ מצרים: (ט) לשחין פרח אבעבעת.

יד ארי בזמנא דאנא שלח ית
 כל מחתי ללכך ובעבדיך ובעמך
 בדיל דתדע ארי לית דכותי
 שליט בכל ארעא: טו ארי כען
 קריב קדמי דאשלח פון ית מחת
 גברתי ואמחי יתך וית עמך
 במוותא ושיציאת מן ארעא:
 טז וברם בדיל דא קימתך בדיל
 לאחזיויתך ית חילי ובדיל דיהון
 משתען גבורת שמי בכל ארעא:
 יז עד כען את כבישת בה בעמי
 בדיל דלא לשלחותהון: יח הא
 אנא מחית מטרא בעדנא הדין
 מחר ברדא תקיף לחדא די לא
 הוה דכותה במצרים למן יומא
 דאשתכללת ועד כען: יט וכען
 שלח פנוש ית בעירך וית כל די
 לך בחקלא כל אנשא ובעירא
 דאשתכח בחקלא ולא יתכנש
 לביתא ויחות עליהון ברדא

את-עמי ויעבדני: י כִּי | בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי
 שִׁלַּח אֶת-כָּל-מִגְפָּתִי אֶל-לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ
 וּבַעֲמֶיךָ בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אֲנִי כָמוֹנִי בְּכָל-
 הָאָרֶץ: טו כִּי עַתָּה שִׁלַּחְתִּי אֶת-יָדֵי וְאֶךָ
 אוֹתְךָ וְאֶת-עַמְּךָ בַּדָּבָר וּתְפַחֵד מִן-הָאָרֶץ: טז
 וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָתִיךָ בַּעֲבוּר
 הָרֵאִתְךָ אֶת-כָּחִי וּלְמַעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל-
 הָאָרֶץ: שביעי יז עוֹדְךָ מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי
 שִׁלַּחם: טח יח הִנְנִי מִמְטִיר כָּעֵת מָחָר בָּרֶד
 כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-הִיָּה כָמוֹהוּ בְּמִצְרַיִם
 לְמִן-הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד-עַתָּה: טט יט וְעַתָּה
 שִׁלַּח הָעֹז אֶת-מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר לְךָ
 בַּשָּׂדֶה כָּל-הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-יִמְצָא
 בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַפִּיֶּתָה וְיִרֶד עֲלֵהֶם הַבָּרֶד

רע"י

פגון זו וכגון: (קהלת יב) "ויסתכל הקנב" מגזרת
 סבל, (במדבר טז) "כי תשתגר עלינו" מגזרת שר
 ונגיד, וכן: (דניאל ז ח) "משתפל הוית":
 (יח) כעת מחר. כעת הזאת למחר. שרט לו
 שריטה בפל: למחר, כשתגיע חמה לכאן ירד
 הברד: הוסדה. שנתסדה, וכל תיבה שתחלת
 יסודה יו"ד, כגון: יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא
 מתפעלת, תבא הני"ו במקום הני"ד כמו: הוסדה,
 הולדה, ויודע, "ויולד ליוסף", (משלי כט) "בדברים
 לא יוסר עבד": (יט) שלח העז. כתרגומו: שלח
 פנוש, וכן: (ישעיה י) "יושבי הגבים העיזו", (ירמיה
 ו) "העזו בני בנמינ": ולא יאסף הפיתה. - לשון

שש-מאות רכב בחור" (לקמן יד): (יד) את כל
 מגפתי. למדנו מכאן שמפת בכורות שקולה כנגד
 כל המפות: (טו) כי עתה שלחתי את ידי וגו'.
 כי אלו רציתי כשהיתה ידי במקנה שהכיתים
 בדרך, שלחתינה והכיתי אותך ואת עמך עם
 הבהמות: ותפחד מן הארץ. אבל בעבור זאת
 העמדתך וגו': (יז) עודך מסתולל בעמי.
 כתרגומו: כבישת בה בעמי, והוא מגזרת מסלה,
 דמתרגמין ארח כבישא, ובלע"ז קלקי"ר. וכבר
 פרשתי בסוף "ויהי מקץ": כל תיבה שתחלת
 יסודה סמ"ך והיא באה לדבר בלשון מתפעל,
 נותן התי"ו של שמוש באמצע אותיות של עקר

וּמָתוּ כְּשִׁי: כ הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדֵי
 פְּרָעָה הֲנִים אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־
 הַבָּתִּים כְּשִׁי: כא וְאִשֶּׁר לֹא־שָׁם לְבוֹ אֶל־דְּבַר
 יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: פ
 כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־
 הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־
 הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּשִׁי: כג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ
 עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהוָה נָתַן קֹלֹת וּבָרָד וַתִּהְלַךְ־
 אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: כד וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ
 הַבָּרָד כַּבֵּד מְאֹד אִשֶּׁר לֹא־הָיָה כָמֹהוּ בְּכָל־
 אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הִיתָה לְגֹי כְּשִׁי: כה וַיֵּךְ הַבָּרָד
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אִשֶּׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם
 וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד
 וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר: כו רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן
 אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד: כז וַיִּשְׁלַח
 פְּרָעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 חֲטֵאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
 הָרָשָׁעִים: כח הֶעֱתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵי־
 קֹלֹת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאִשְׁלַחָה אֶתְכֶם וְלֹא
 תִסָּפֹן לַעֲמֹד כְּשִׁי: כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה בְּצִאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ

רש"י

הַכִּנְסָה הוּא: (כ) הֲנִים. הַבְּרִית, לְשׁוֹן "וַיִּנָּס": נָס: הָאֵשׁ וְהַבָּרָד מְעַרְבִין, וְהַבָּרָד, מִים הוּא,
 (כב) עַל הַשָּׁמַיִם. לְצַד הַשָּׁמַיִם, וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם, עָשׂוּ שְׁלוֹם בִּינְיָהֶם (שְׁמוֹת
 הַגְּבִיּוֹה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעְלָה מִן רַבּוֹ: (כח) וְרַב. דִּי לוֹ בְּמַה שֶׁהוֹרִיד כָּבֵד:
 הַשָּׁמַיִם: (כד) מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד. נָס בְּתוֹךְ (כט) בְּצִאתִי אֶת הָעִיר. מִן הָעִיר, אֲבָל בְּתוֹךְ

אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה הַקָּלוֹת יַחֲדָלוּן וְהַבֶּרֶד לֹא
 יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לִיהוָה הָאָרֶץ כִּסִּי׃
 וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוֹן מִפְּנֵי
 יְהוָה אֱלֹהִים כִּסִּי׃ לֹא וְהַפְשַׁתָּהּ וְהַשְׁעָרָה נִכְתָּה
 כִּי הַשְׁעָרָה אָכִיב וְהַפְשַׁתָּה גִבְעֹל כִּסִּי׃
 לִב וְהַחֲטָה וְהַכְסֵּמַת לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת
 הִנֵּה כִסִּי׃ מִפְּטִיר לֹא וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהַ
 אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפְּיוֹ אֶל־יְהוָה וַיַּחֲדָלוּ
 הַקָּלוֹת וְהַבֶּרֶד וּמָטָר לֹא־נָתַךְ אֶרֶצָה כִּסִּי׃
 לֹא וַיֵּרָא פְּרַעֲהַ כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבֶּרֶד וְהַקָּלַת
 וַיִּסָּף לַחֲטֹא וַיִּכְבֵּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו׃ לֹא וַיַּחֲזֹק
 לִב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פפפ

קכ"א פסוקים, גיבענ"ל סימן.

מֹשֶׁה בְּמַפְקֵי מִן קִרְתָּא אֲפֹרֹשׁ
 יְדֵי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ קָלִיא יתְמַנְעוֹן
 וּבִרְדָּא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתִדַּע
 אַרִי דִּי אֶרְעָא׃ ל וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ
 יִדְעֵנָא אַרִי עַד כַּעַן לֹא אֶתְכַנַּעְתּוֹן
 מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהִים׃ לֹא וְכִתְנָא
 וּסְעָרִי לְקוֹ אַרִי סְעָרְנָא אֲפִיבִין
 וְכִתְנָא גִבְעוֹלִין׃ לב וְחֲטָא
 וְכִתְנָא לֹא לְקוֹ אַרִי אֲפִילַתָּא
 אֲנוֹן׃ לג וּנְפַק מֹשֶׁה מִלּוֹת פְּרַעֲהַ
 ית קִרְתָּא וּפְרֹשׁ יְדוּהִי בְּצִלוֹ קָדָם
 יְיָ וְאַתְמַנְיַעוֹ קָלִיא וּבִרְדָּא וּמָטָרָא
 דְּהוּא נְחִית לֹא מָטָא עַל אֶרְעָא׃
 לד וְחָזָא פְּרַעֲהַ אַרִי אֶתְמַנְעַ
 מָטָרָא וּבִרְדָּא וְקָלִיא וְאוֹסְף
 לְמַחֲטִי וַיִּקְרָה לְלִבָּהּ הוּא
 וְעַבְדוּהִי׃ לה וְאַתְקַף לְבָא
 דְּפְרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ בִּידָא דְּמֹשֶׁה׃

פ פ פ

רש"י

בְּאֶפְיָה, לְשׁוֹן (שִׁיר הַשִּׁירִים ו) "בְּאֶפְי הַנֶּחֱלָל":
 (לב) כִּי אֲפִילַת הִנֵּה. מֵאַחֲרוֹת, וְעַדִּין הָיוּ רַכּוֹת
 וַיְכּוֹלוֹת לַעֲמֹד בְּפָנֵי קֶשֶׁה. וְאֵף עַל פִּי שְׁנָאֲמַר:
 "וְאַתָּה כָּל עֹשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבֶּרֶד", יֵשׁ לְפָרֶשׁ
 פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא בְּעֹשִׂבִים הַעוֹמְדִים בְּקִלְחָם
 הָרְאוּיִים לְלִקּוֹת בְּבֶרֶד. וּמִדְּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא יֵשׁ
 מִרְבוּחֵינוּ שְׁנֹחֲלֵקוּ עַל זֹאת וְדִרְשׁוּ: "כִּי
 אֲפִילַת" - פִּלְאִי פְּלֹאֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם שְׁלֹא לְקוֹ:
 (לג) לֹא נָתַךְ. לֹא הִגִּיעַ, וְאֵף אוֹתָן שֶׁהָיוּ בְּאוֹרִי,
 לֹא הִגִּיעוּ לְאֶרֶץ, וְדוּמָה לוֹ: (דְּנִיאל ט) "וְנִתְּתָךְ עֲלֵינוּ
 הָאֵלָה וְהַשְׁבִּיעָה" דְּעִזְרָא, וְתִגִּיעַ עֲלֵינוּ. וּמִנַּחֲם בֶּן
 סְרוּק חִבְרוֹ בְּחֵלֶק (יַחֲזָקֵאל כב) "כְּהִתּוּךְ כֶּסֶף" לְשׁוֹן
 יִצִּיקַת מִתְּכָת, וְרוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרָיו כְּתִירוֹמוֹ:
 "וַיִּצֶק" וְאַתִּידָךְ, לְצִקָּת לְאַתְכָּא, אֵף זֶה: "לֹא נָתַךְ
 לְאֶרֶץ", לֹא הִצֵּק אֶרֶצָה: חֶסֶלֶת פִּרְשֵׁת וְאֵרָא

הָעִיר לֹא הִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁהִיָּתָה מְלֵאָה גְלוּלִים
 (שְׁמוֹת רַבָּה): (ל) טָרָם תִּירָאוֹן. עַדִּין לֹא תִירָאוֹן,
 וְכֵן כָּל טָרָם שְׁבִמְקָרָא - עַדִּין לֹא הוּא, וְאֵינוּ לְשׁוֹן
 קָדָם כְּמוֹ: (בְּרַאשִׁית יט) "טָרָם יִשְׁכְּבוּ" - עַד לֹא
 שָׁכִיבוּ, (שם ב) "טָרָם יִצְמַח" - עַד לֹא צִמַּח, אֵף
 זֶה כֵּן הוּא: יִדְעֵתִי כִּי עַדִּין אֵינְכֶם יִרְאִים,
 וּמִשְׁתַּהֲיָה הָרוּחָה תַעֲמִדוּ בְּקִלְיוֹכֶם:
 (לא) וְהַפְשַׁתָּהּ וְהַשְׁעָרָה נִכְתָּה. נִשְׁבְּרָה לְשׁוֹן:
 "פְּרַעֲהַ נִכָּה", נִכְאִים, וְכֵן לֹא נָכוּ, וְלֹא יִתְכֵן
 לְפָרֶשׁוֹ לְשׁוֹן הַכָּא, שְׁאִין נוֹ"ן בְּמָקוֹם ה"א לְפָרֶשׁ
 נִכְתָּה כְּמוֹ הַכְּתָה, נָכוּ, כְּמוֹ הָכוּ, אֲלֹא הִנוּ"ן שֶׁרֶשׁ
 בְּתִיבָה, וְהָרִי הוּא מְגֻזֶּרֶת (אִיוב לג) "וַיִּשְׁפּוּ
 עֲצָמוֹתָיו": כִּי הַשְׁעָרָה אָכִיב. כָּכָר בְּכָרָה וְעוֹמְדָת
 בְּקִשְׁיָה וְנִשְׁתַּבְּרוּ וְנִפְּלוּ, וְכֵן הַפְשַׁתָּה גְּדֻלָּה כָּכָר
 וְהִקְשָׁה לַעֲמֹד בְּגִבְעוֹלִיָּה: הַשְׁעָרָה אָכִיב. עֲמִידָה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְחִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִבֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֹּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

הפטרָה וארא לקריאה בציבור ביחזקאל פרק כח

כח כה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּקִבְצִי | אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפְצוּ בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וַיֵּשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְעֶקֶב: כו וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ לְכַטֵּחַ וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ כִרְמִים וַיֵּשְׁבוּ לְכַטֵּחַ בַּעֲשׂוֹתִי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאֲמִים אֹתָם מִסְכִּיבוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוִה אֱלֹהֵיהֶם:

כט א בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בָשָׁנִים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוִה אֵלַי לֵאמֹר: ד בֶּן־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל־פְּרֻעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְהִנֵּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כָּלָה: ג דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלֶיךָ פְּרֻעָה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם הַתֵּנִים הַגְּדֹל הַרְבֵּץ בַּתּוֹךְ יֹאֲרִיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יֹאֲרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי: ו וְנָתַתִּי חֲחִים בְּלִחְיֶיךָ וְהִדְבַקְתִּי דִגַּת־יָאֲרִיךָ בְּקִשְׁקִשְׁתֶּיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יָאֲרִיךָ וְאֵת כָּל־דִּגַּת יָאֲרִיךָ בְּקִשְׁקִשְׁתֶּיךָ תִּדְבֹּק: ה וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אֹתָךְ וְאֵת כָּל־דִּגַּת יָאֲרִיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֹאסֵף וְלֹא תִקַּבֵּץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ לְאֹכְלָהּ: ו וַיִּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוִה יַעַן הָיוּתָם מִשְׁעֶנֶת קִנְיָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ז בְּתַפְשָׁם בָּךְ בַּכֶּף תִּרְוֹץ וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבַהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ תִּשְׁכַּר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל־מִתְנָיִם: ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה: ט וְהִיתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחִרְפָּה וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוִה יַעַן אָמַר יֹאֲרִי לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי: י לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יָאֲרִיךָ וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לַחֲרִבוֹת חֶרֶב

שִׁמְמָה מִמִּגְדֹּל סוּגָה וְעַד־גָּבֹול כּוֹשׁ: יא לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה: יב וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁמְמָה בְּתוֹךְ | אֲרָצוֹת נִשְׁמֹות וְעֵרִיָּה בְּתוֹךְ עָרִים מַחֲרֹבוֹת תַּהֲיִין שִׁמְמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהַפְצִיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזֹרִיתִים בְּאֲרָצוֹת: יג כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצוּ שָׁמָּה: יד וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבֹּתִי אֹתָם אֶרֶץ פְּתוּחַ עַל־אֶרֶץ מְכוֹרֶתָם וְהָיוּ שֵׁם מַמְלָכָה שְׁפֹלָה: טו מִן־הַמַּמְלָכוֹת תַּהֲיִה שְׁפֹלָה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהַמַּעֲמָתִים לְבִלְתִּי רַדּוֹת בְּגוֹיִם: טז וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִכְבָּח מִזִּכִּיר עוֹן בַּפְּנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנִי יְהוָה: יז וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בְּאַחֵד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יח בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הָעֶבֶד אֶת־חִילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־צֹר כָּל־רֹאשׁ מִקְרָח וְכָל־כְּתֵף מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ וְלִחִילוֹ מִצֹּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד עָלֶיהָ: יט לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמֶּנֶּה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזָז בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחִילוֹ: כ פַּעֲלָתוֹ אֲשֶׁר־עָבַד כֹּה נָתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁל עָשׂוּ לִי נֹאֵם אֲדֹנִי יְהוָה: כא בַּיּוֹם הַהוּא אֲצַמִּיחַ לָרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֹךְ אֶתֶּן פֶּתַח־וֹךְ־פֶּה בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיְגַל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם שְׁלִישִׁי, שְׁעָה 7 בְּבוֹקֶר, 22 דְּקוֹת, 4 חֲלָקִים.
 רֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁבַט, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָבֹא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

המשך מעמוד כ

לקוטי-שיחות פרשת וארא

בפרשה הקודמת "ויקח את בת לוי". מדוע נאמר בפסוקנו
 רק "דודתו" (אחות קהת), ואין מוזכר כלל שהיא היתה
 "בת לוי"?

ענין זה מבהיר רש"י בצינו "בת לוי", כשהוא מפרש
 בכך את הנאמר בפסוק²⁷: יוכבד (בת לוי, ולא מאב אחר²⁸
 כמו "אבוהי" – קהת) אחות קהת (מאותה אם).

בכך מובן מדוע מצינת התורה את שני הדברים:
 "יוכבד", הכוללת בתוכה את מעלת היותה "בת לוי",
 ו"דודתו" – מעלת היותה "אחות קהת".
 (משיחת ש"פ וארא תשכ"ח)

ה.

"בת לוי" – שתי מעלות

אך עדיין לא הכל מובן:

(א) הרי ייחוסה העיקרי של יוכבד הוא היותה "בת
 לוי", כי הייחוס מצד האב קובע יותר²⁵ מאשר הייחוס
 מצד האם. וכיצד ייתכן שהתורה מציינת כאן רק "דודתו"
 – אחות קהת, ואינה מציינת את העיקר "בת לוי"?

(ב) השאלה אף קשה יותר: בכל מקום, כאשר מסופר
 על אדם שנשא אשה, אומרת התורה "בת פלוני"²⁶, כלומר,
 היא מציינת את האב, ובמיוחד לגבי יוכבד עצמה נאמר

(ב) בכלל כשמוכר בקרא שם אשה ומקום לשאול מה מלמדנו – הסברא
 הפשוטה: ענין השייך לאב"י (עפ"ש"נ דינה בתו (ויגש מו, טו ובפרש"י
 (שם)).

(ג) כיון שפרשתנו באה לייחס ונכתב באשת עמרם ב' תוארים – מסתבר
 לומר שמודיע בזה ב' ייחוסים: מצד: (1) האב (2) האם.
 (28) רש"י ויגש שם: שנאמר כו' ללוי.

(25) ראה פרש"י ויגש מו, טו.

(26) נח יא, כט. תולדות כה, כ. כו, לד. ועוד.

(27) כי

(א) (כנ"ל בפנים) הנשים הנזכרות בקרא (כשמדובר בנישואין) נקראות
 (שזה מורה על השייכות) ע"ש האב (ועד כדי כך – שמצינו שרק האב מוזכר
 (וישלח לח, ב)).

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א		
אוסטריה וינה	7:46	7:46	8:49	8:50	9:51	9:53	10:32	10:35	16:09	16:14	16:45	16:50	15:56	17:07
אוסטרליה מלבורן	5:00	5:04	7:36	7:40	8:41	8:44	9:54	9:57	19:45	19:46	20:16	20:16	19:28	20:32
אוקראינה אודסה	7:42	7:42	8:51	8:53	9:51	9:53	10:34	10:36	16:20	16:24	16:54	16:58	16:06	17:15
אוק. דניפרופטרובסק	7:31	7:31	8:34	8:36	9:37	9:38	10:18	10:20	15:53	15:58	16:30	16:34	15:40	16:51
אוקראינה ז'יטומיר	8:05	8:05	9:01	9:02	10:06	10:07	10:46	10:47	16:10	16:15	16:48	16:53	15:57	17:11
אוקראינה קייב	7:59	7:59	8:54	8:55	10:00	10:01	10:40	10:41	16:02	16:08	16:41	16:46	15:50	17:04
איטליה מילאנו	8:03	8:03	9:15	9:17	10:14	10:15	10:57	10:59	16:48	16:52	17:22	17:26	16:34	17:42
ארגנטינה ב. איירס	5:42	5:46	8:19	8:23	9:19	9:22	10:31	10:34	20:09	20:10	20:38	20:39	19:52	20:54
ארה"ב בולטימור	7:25	7:26	8:54	8:56	9:47	9:48	10:34	10:35	16:52	16:56	17:21	17:25	16:38	17:40
ארה"ב ברוקלין נ.י.	7:19	7:20	8:45	8:46	9:39	9:40	10:25	10:26	16:37	16:41	17:08	17:11	16:23	17:26
ארה"ב לוס אנג'לס	6:58	6:59	8:38	8:39	9:27	9:29	10:16	10:18	16:53	16:57	17:20	17:24	16:39	17:37
ארה"ב מיאמי	7:07	7:08	9:00	9:02	9:45	9:47	10:37	10:39	17:40	17:43	18:05	18:08	17:25	18:20
ארה"ב משיגן	8:01	8:01	9:22	9:24	10:18	10:19	11:03	11:04	17:08	17:12	17:40	17:44	16:54	17:59
ארה"ב ניו ג'רסי	7:19	7:19	8:45	8:47	9:39	9:40	10:25	10:27	16:40	16:44	17:10	17:14	16:26	17:28
ארה"ב ניו הייבן	7:17	7:18	8:41	8:43	9:36	9:37	10:22	10:23	16:31	16:36	17:02	17:06	16:18	17:21
ארה"ב שיקאגו	7:17	7:18	8:40	8:41	9:35	9:36	10:20	10:22	16:28	16:32	16:59	17:03	16:14	17:18
ברזיל ס. פאולו	5:21	5:25	7:56	7:59	8:45	8:48	9:52	9:55	18:56	18:57	19:21	19:22	18:39	19:35
ברזיל ריו דה ז'נרו	5:09	5:12	7:44	7:47	8:32	8:35	9:39	9:42	18:41	18:42	19:06	19:07	18:24	19:20
בריטניה לונדון	8:06	8:05	8:56	8:58	10:04	10:05	10:43	10:44	15:59	16:04	16:39	16:44	15:46	17:02
בריטניה מנצ'סטר	8:25	8:25	9:07	9:08	10:18	10:19	10:55	10:57	15:58	16:03	16:40	16:45	15:45	17:05
גרמניה פרנקפורט	8:24	8:24	9:20	9:22	10:26	10:27	11:06	11:08	16:31	16:36	17:09	17:14	16:18	17:32
ישראל באר שבע	6:39	6:40	8:24	8:26	9:11	9:13	10:01	10:03	16:48	16:51	17:14	17:18	16:33	17:31
ישראל חיפה	6:42	6:43	8:24	8:26	9:12	9:14	10:02	10:04	16:43	16:47	17:10	17:13	16:17	17:27
ישראל ירושלים	6:38	6:40	8:22	8:24	9:10	9:12	10:00	10:02	16:44	16:48	17:11	17:14	16:08	17:27
ישראל תל אביב	6:41	6:42	8:24	8:26	9:12	9:14	10:02	10:04	16:45	16:49	17:12	17:16	16:29	17:29
מולדובה קישינב	7:50	7:51	8:58	8:59	9:59	10:00	10:41	10:43	16:24	16:29	16:59	17:03	16:11	17:20
מקסיקו מקסיקו	7:09	7:11	9:11	9:13	9:54	9:56	10:48	10:51	18:08	18:11	18:31	18:34	17:53	18:46
סינגפור סינגפור	7:05	7:08	9:25	9:27	10:06	10:09	11:06	11:09	19:09	19:11	19:31	19:33	18:51	19:44
פולין ורשא	7:45	7:45	8:33	8:34	9:42	9:43	10:20	10:22	15:32	15:37	16:12	16:17	15:19	16:36
צרפת ליאון	8:21	8:22	9:33	9:34	10:32	10:34	11:15	11:17	17:05	17:09	17:39	17:43	16:51	17:59
צרפת פריז	8:44	8:44	9:45	9:47	10:49	10:50	11:30	11:32	17:03	17:08	17:39	17:44	16:50	18:01
קנדה טורונטו	7:51	7:51	9:08	9:10	10:05	10:07	10:49	10:52	16:49	16:53	17:21	17:25	16:35	17:41
קנדה מונטריאול	7:34	7:34	8:46	8:48	9:45	9:47	10:28	10:31	16:19	16:23	16:53	16:57	16:05	17:13
רוסיה מוסקבה	8:59	8:57	9:28	9:30	10:45	10:46	11:20	11:22	16:04	16:10	16:50	16:56	15:52	17:17
רוסיה רוסטוב (דנון)	8:08	8:08	9:15	9:17	10:16	10:18	10:58	11:01	16:40	16:45	17:15	17:20	16:27	17:37
שווייץ ציריך	8:13	8:13	9:19	9:21	10:21	10:22	11:03	11:04	16:43	16:48	17:19	17:23	16:30	17:40

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מבפח כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פוענגיות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00093
30/12/2007